

AUSPICIA

Recenzovaný vědecký časopis pro oblast společenských a humanitních věd

Reviewed Scholarly Journal Dealing with Social Sciences

Рецензируемый научный журнал для общественных наук

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ
ČESKÉ BUDĚJOVICE

2014

AUSPICIA

Recenzovaný vědecký časopis pro otázky společenských a humanitních věd.

Založen v r. 2004.

Vydáván Vysokou školou evropských a regionálních studií, České Budějovice, Česká republika

AUSPICIA

A peer-reviewed scholarly journal for questions of the social sciences.

Founded in 2004.

Published by College of European and Regional Studies, České Budějovice, Czech Republic

*Toto číslo časopisu je věnováno
JUDr. Rudolfu Hrubému,
přednášejícímu VŠERS,
k jeho životnímu jubileu.*

S přáním všeho nejlepšího

Kolegyně a kolegové

Adresa redakce: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., Žižkova 4/6, 370 01 České Budějovice, tel.: 00420 386 116 837, fax: 00420 386 116 824, auspicio@vsers.eu, předmět: Auspicio, http://vsers.cz/?page_id=729. Vychází čtyřikrát ročně. Objednávky telefonicky přijímá redakce. Předplatné na rok: 400 Kč. Způsob placení: fakturou (na základě objednávky). Povoleno MK ČR pod ev. č. MK ČR E 14912. Březen 2014. Časopis je financován VŠERS. **ISSN 1214-4967**

Editorial Office Address: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., Žižkova 4/6, 370 01 České Budějovice, tel.: 00420 386 116 837, fax: 00420 386 116 824, auspicio@vsers.eu, subject: Auspicio, http://vsers.cz/?page_id=729. It is published four times a year. Orders are taken over the phone at the editor's office. The annual subscription fee is 16€. Payment: by invoice (based on an order). It is approved by MK ČR under reg. Nr. MK ČR E 14912. March 2014. This journal is financed by VŠERS. **ISSN 1214-4967**

EDIČNÍ RADA VŠERS · EDITORIAL BOARD OF VŠERS

Předseda ediční rady · Chairman of the Editorial Board

doc. Dr. Lubomír PÁNA, Ph.D.

Členové · Members

doc. JUDr. PhDr. Jiří BÍLÝ, CSc.; Ing. Jiří DUŠEK, Ph.D.; RNDr. Růžena FEREBAUEROVÁ; PhDr. Jan GREGOR, Ph.D.; PhDr. Lenka HAVELKOVÁ, Ph.D.; doc. Ing. Marie HESKOVÁ, CSc.; doc. Ing. Ladislav SKOŘEPA, Ph.D.; JUDr. Roman SVATOŠ, Ph.D.

REDAKCE ČASOPISU AUSPICIA · EDITORIAL OFFICE OF JOURNAL AUSPICIA

Předsedkyně redakční rady · Chairman of the Editorial Board

doc. Ing. Marie HESKOVÁ, CSc.

Šéfredaktor · Editor-in-Chief

PhDr. Jan GREGOR, Ph.D.

Výkonná redaktorka · Managing Editor

Jekatěrina ANISIMKOVA

Technická redaktorka · Technical Editor

Jana PÍCHOVÁ

Redaktoři anglických textů · English Language Editors

Mgr. Richard ŘÍHA

PhDr. Christopher Erwin KOY, M.A., Ph.D. (USA)

Redaktorka ruských textů · Russian Language Editor

Jekatěrina ANISIMKOVA (Russia)

Redaktoři německých textů · German Language Editors

PhDr. Jan GREGOR, Ph.D.

Lucie DREHER, M.A. (Germany)

Členové mezinárodní redakční rady (18) · Members of the International Editorial Board (18)

prof. Ing. Imrich **DUFINEC**, Ph.D. (*Vysoká škola bezpečnostného manažérstva, Košice, Slovensko*)

Ing. Jiří **DUŠEK**, Ph.D. (*Vysoká škola evropských a regionálních studií, České Budějovice, ČR*)

doc. Ing. Aleš **HES**, CSc. (*Česká zemědělská univerzita, Praha, ČR*)

MUDr. Lenka **HODAČOVÁ**, Ph.D. (*Univerzita Karlova, Hradec Králové, ČR*)

doc. Ing. Darja **HOLÁTOVÁ**, Ph.D. (*Jihočeská univerzita, České Budějovice, ČR*)

plk. Mgr. Štěpán **KAVAN**, Ph.D. (*Hasičský záchranný sbor Jihočeského kraje, České Budějovice, ČR*)

prof. PhDr. Ján **KOPER**, Ph.D. (*Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica, Slovensko*)

Dr. Dmitrij Jevgenjevič **MOSKVIN**, Ph.D. (*Jekatěrinburgskaja akademija sovremennogo iskusstva, Jekatěrinburg, Rossija*)

Ing. Jakub **NOVOTNÝ**, Ph.D. (*Vysoká škola polytechnická, Jihlava, ČR*)

doc. Dr. Lubomír **PÁNA**, Ph.D. (*Vysoká škola evropských a regionálních studií, České Budějovice, ČR*)

prof. Andrij Borisovič **POČTOVJUK**, Ph.D. (*Kremenčugskij nacionalnyj universitet imeni Michaila Ostrogradskogo, Kremenčug, Ukrajina*)

JUDr. Roman **SVATOŠ**, Ph.D. (*Vysoká škola evropských a regionálních studií, České Budějovice, ČR*)

Ing. et Mgr. Jan **SVOBODA**, M.A. (*Filosofický ústav AV, Praha, ČR*)

prof. PhDr. Miroslava **SZARKOVÁ**, CSc. (*Ekonomická univerzita, Bratislava, Slovensko*)

doc. Mgr. Peter **ŠTARCHOŇ**, Ph.D. (*Univerzita Komenského, Bratislava, Slovensko*)

doc. Ing. Dana **ŠVIHLOVÁ**, Ph.D. (*Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica, Slovensko*)

doc. PhDr. Lukáš **VALEŠ**, Ph.D. (*Vysoká škola evropských a regionálních studií, České Budějovice, ČR*)

OBSAH

1 VEŘEJNÁ SPRÁVA, ŘÍZENÍ

UPLATŇOVÁNÍ PRAVIDEL STÁTNÍ POMOCI NA SLOVENSKU 12

Daniela NOVÁČKOVÁ – Lucia PAŠKRTOVÁ

VZTAH DEMOKRACIE A ODBORNOSTI V OBECNÉ SAMOSPRÁVĚ SLOVENSKÉ REPUBLIKY 28

Igor PALÚŠ

MIKROREGION JAKO MOŽNOST ODPOVĚDNOSTI OBCÍ ZA ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ 42

Pavla VARVAŽOVSKÁ

DOPADY GLOBÁLNÍ KRIZE 2007–2010 NA STRATEGICKOU VÝKONNOST PODNIKU V AUTOMOBILOVÉM PRŮMYSLU 53

Lucie MACUROVÁ – Marek SEDLÁČEK

KOMPARACE TRHU PRÁCE V REGIONECH STÁTŮ VIŠEGRÁDSKÉ ČTYŘKY 63

Jana MASÁROVÁ – Eva KOIŠOVÁ

VLIV DOPRAVNÍCH PODMÍNEK NA ZAMĚSTNANOST V KRAJI VYSOČINA... 85

Libuše MĚRTLOVÁ – Martina KUNCOVÁ – Hana VOJÁČKOVÁ

STRATEGICKÝ MARKETING A MANAGEMENT PRIVÁTNÍCH ZNAČEK 93

Jan ŠALAMOUN – Jana KUBÍNOVÁ – Iveta PAVEZOVÁ

2 BEZPEČNOST

JEVY, KTERÉ MOHOU ODSTARTOVAT SOCIÁLNÍ KRIZE 103

Dana PROCHÁZKOVÁ

3 VYBRANÉ PŘÍSPĚVKY Z DALŠÍCH HUMANITNÍCH OBORŮ

POJEM LIDSKÁ PRÁVA A ZÁKLADNÍ SVOBODY A JEJICH HISTORICKÝ VÝVOJ 120

Hilda KOZÁČKOVÁ

KRIZE MODERNÍHO ČLOVĚKA A HLEDISKO VĚČNOSTI V MYŠLENÍ T. G. MASARYKA 130

Jan SVOBODA

4 RECENZE

ROMAN SVATOŠ – JOSEF KŘÍHA (EDS.): II. KRIMINOLOGICKÉ DNY (SBORNÍK PŘÍSPĚVKŮ Z VĚDECKÉ KONFERENCE II. KRIMINOLOGICKÉ DNY KONANÉ V ČESKÝCH BUĎEJOVICÍCH 27.–28. LEDNA 2014) 137

Jaroslav ERNEKER

LUBOMÍR PÁNA – ŠTĚPÁN STRNAD ET AL.: VNITROPOLITICKÉ A ZAHRANIČNĚPOLITICKÉ BEZPEČNOSTNÍ ASPEKTY STÁTU	140
<i>Emanuel PECKA</i>	

5 VARIA

(informační texty, diskuse, zprávy z konferencí, vědeckých a odborných akcí, jubilea)

MEZINÁRODNÍ VĚDECKÁ KONFERENCE „UDRŽITELNÝ ROZVOJ V. – UDRŽITELNÝ ROZVOJ 10 LET PO VSTUPU ČESKÉ REPUBLIKY DO EVROPSKÉ UNIE“	141
---	-----

Jiří DUŠEK

VYSTOUPENÍ NA MEZINÁRODNÍ VĚDECKÉ KONFERENCI „UDRŽITELNÝ ROZVOJ V. – UDRŽITELNÝ ROZVOJ 10 LET PO VSTUPU ČESKÉ REPUBLIKY DO EVROPSKÉ UNIE“, ČESKÉ BUDĚJOVICE, 20. BŘEZNA 2014	147
--	-----

Jan MICHAL

VLÁDA STÁTU V DOBĚ KOMUNISMU A ODPOR ZE STRANY CHARTY 77	153
--	-----

Petr KALA

PROČ SE LIDÉ V POLITICE ZABÍJEJÍ?	162
---	-----

Václav STUPKA

SILNIČNÍ PIRÁTSTVÍ JAKO FENOMÉN DNEŠNÍ DOBY Z HLEDISKA PRÁVA	166
---	-----

Jiří TRNKA

MEZINÁRODNÍ KONFERENCE „OCHRANA OBYVATELSTVA A KRIZOVÉ ŘÍZENÍ“	172
---	-----

Lubomír PÁNA

STUDIUM V OBLASTI PEDAGOGICKÝCH VĚD PODLE § 2 VYHLÁŠKY Č. 317/2005 SB.	177
--	-----

Romana PÁNOVÁ

VÝZKUM SOULADU KVALIFIKAČNÍCH PŘEDPOKLADŮ A POŽADAVKŮ PRAXE U VYSOKOŠKOLSKY VZDĚLANÝCH ODBORNÍKŮ V UKRAJINSKÉM STROJÍRENSKÉM PODNIKU	179
--	-----

Andrey B. POCHTOVYUK

SEZNAM RECENZENTŮ VĚDECKÝCH ČLÁNKŮ DO ČASOPISU AUSPICIA Č. 2/2014, PRŮBĚH A VÝSLEDKY RECENZNÍHO ŘÍZENÍ...	194
--	------------

CHARAKTERISTIKA ČASOPISU A POKYNY AUTORŮM.....	196
---	------------

FORMULÁŘ NA PŘEDPLATNÉ ČASOPISU.....	221
---	------------

CONTENTS

1 (PUBLIC) ADMINISTRATION

IMPLEMENTATION OF STATE AID RULES IN SLOVAKIA.....	12
<i>Daniela NOVÁČKOVÁ – Lucia PAŠKRTOVÁ</i>	

RELATIONSHIP OF DEMOCRACY AND PROFESSIONALISM IN LOCAL ADMINISTRATION OF THE SLOVAK REPUBLIC.....	28
<i>Igor PALÚŠ</i>	

MICROREGION AS POSSIBLE LIABILITY OF MUNICIPALITIES FOR ENVIRONMENT.....	42
<i>Pavla VARVAŽOVSKÁ</i>	

IMPACTS OF GLOBAL CRISIS 2007–2010 ON COMPANY PERFORMANCE IN AUTOMOTIVE INDUSTRY.....	53
<i>Lucie MACUROVÁ – Marek SEDLÁČEK</i>	

COMPARISON OF LABOUR MARKET IN VISEGRAD FOUR REGIONS.....	63
<i>Jana MASÁROVÁ – Eva KOIŠOVÁ</i>	

TRAFFIC CONDITIONS FOR EMPLOYMENT IN VYSOČINA REGION.....	85
<i>Libuše MĚRTLOVÁ – Martina KUNCOVÁ – Hana VOJÁČKOVÁ</i>	

STRATEGIC MARKETING AND MANAGEMENT OF PRIVATE LABELS.....	93
<i>Jan ŠALAMOUN – Jana KUBÍNOVÁ – Iveta PAVEZOVÁ</i>	

2 SAFETY

PHENOMENA WHICH CAN START SOCIAL CRISES.....	103
<i>Dana PROCHÁZKOVÁ</i>	

3 SELECTED ENTRIES FROM OTHER FIELDS IN THE HUMANITIES

CONCEPT OF HUMAN RIGHTS AND FUNDAMENTAL FREEDOMS AND THEIR HISTORICAL DEVELOPMENT.....	120
<i>Hilda KOZÁČKOVÁ</i>	

CRISIS OF MODERN MAN AND PERSPECTIVE OF ETERNITY IN LIGHT OF T. G. MASARYK'S THINKING.....	130
<i>Jan SVOBODA</i>	

4 REVIEWS

ROMAN SVATOŠ – JOSEF KRÍHA (EDS.): CRIMINOLOGY DAYS II (CONFERENCE PROCEEDINGS FROM SCHOLARLY CONFERENCE CRIMINOLOGY DAYS II HELD ON 27-28 TH JANUARY 2014 IN ČESKÉ BUDĚJOVICE).....	137
<i>Jaroslav ERNEKER</i>	

LUBOMÍR PÁNA – ŠTĚPÁN STRNAD ET AL.: INTERNAL AND FOREIGN SECURITY ASPECTS OF STATE POLICY	140
--	-----

Emanuel PECKA

5 VARIOUS

(information texts, discussion, information about conferences, scholarly and specialized activities, jubilees)

INTERNATIONAL SCHOLARLY CONFERENCE „SUSTAINABLE DEVELOPMENT V – SUSTAINABLE DEVELOPMENT 10 YEARS AFTER THE CZECH REPUBLIC’S ENTRY INTO THE EUROPEAN UNION“	141
--	-----

Jiří DUŠEK

SPEECH AT INTERNATIONAL SCHOLARLY CONFERENCE „SUSTAINABLE DEVELOPMENT V – SUSTAINABLE DEVELOPMENT 10 YEARS AFTER THE CZECH REPUBLIC’S ENTRY INTO THE EUROPEAN UNION“, ČESKÉ BUDĚJOVICE, 20 TH MARCH 2014	147
---	-----

Jan MICHAL

STATE CONTROL IN COMMUNIST ERA AND RESISTANCE FROM CHARTER 77	153
---	-----

Petr KALA

WHY ARE PEOPLE KILLING EACH OTHER IN POLITICS?	162
--	-----

Václav STUPKA

ROAD PIRACY AS TODAY’S PHENOMENON IN LEGAL POINT OF VIEW	166
--	-----

Jiří TRNKA

INTERNATIONAL CONFERENCE „CIVIL PROTECTION AND CRISIS AND EMERGENCY MANAGEMENT“	172
---	-----

Lubomír PÁNA

STUDY OF PEDAGOGICAL SCIENCE, REGULATION NO. 317/2005 COLL., § 2	177
--	-----

Romana PÁNOVÁ

RESEARCH OF COMPLIANCE OF QUALIFICATION PRESUMPTIONS AND PRACTICE REQUIREMENTS IN HIGH-EDUCATED PROFESSIONALS IN UKRAINIAN MACHINERY ENTERPRISE	179
---	-----

Andrey B. POCHTOVYUK

LIST OF REVIEWERS OF AUSPICIA No 2/2014 SCIENTIFIC ARTICLES, REVIEWING PROCESS AND RESULTS	194
---	------------

CHARACTERISTICS OF JOURNAL AND INSTRUCTIONS TO AUTHORS	204
---	------------

JOURNAL SUBSCRIPTION FORM	222
--	------------

СОДЕРЖАНИЕ

1 (ОБЩЕСТВЕННОЕ) УПРАВЛЕНИЕ, АДМИНИСТРИРОВАНИЕ

ПРИМЕНЕНИЕ ПРАВИЛ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОМОЩИ В СЛОВАКИИ 12
Daniela NOVÁČKOVÁ – Lucia PAŠKRTOVÁ

ОТНОШЕНИЯ ДЕМОКРАТИИ И ПРОФЕССИОНАЛИЗМА В ОБЩЕМ
САМОУПРАВЛЕНИИ СЛОВАЦКОЙ РЕСПУБЛИКИ..... 28
Igor PALÚŠ

МИКРОРЕГИОН КАК ВОЗМОЖНОСТЬ МУНИЦИПАЛИТЕТА НЕСТИ
ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА ОКРУЖАЮЩУЮ СРЕДУ 42
Pavla VARVAŽOVSKÁ

ПОСЛЕДСТВИЯ ГЛОБАЛЬНОГО КРИЗИСА 2007–2010 ГГ. НА
СТРАТЕГИЧЕСКУЮ ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ В
АВТОМОБИЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ..... 53
Lucie MACUROVÁ – Marek SEDLÁČEK

СРАВНЕНИЕ РЫНКОВ ТРУДА В РЕГИОНАХ ГОСУДАРСТВ
ВЫШЕГРАДСКОЙ ЧЕТВЕРКИ..... 63
Jana MASÁROVÁ – Eva KOIŠOVÁ

ВЛИЯНИЕ ТРАНСПОРТНЫХ УСЛОВИЙ НА УРОВЕНЬ ЗАНЯТОСТИ В КРАЕ
ВЫСОЧИНА 85
Libuše MĚRTLOVÁ – Martina KUNCOVÁ – Hana VOJÁČKOVÁ

СТРАТЕГИЧЕСКИЙ МАРКЕТИНГ И МЕНЕДЖМЕНТ ЧАСТНЫХ МАРОК..... 93
Jan ŠALAMOUN – Jana KUBÍNOVÁ – Iveta PAVEZOVÁ

2 БЕЗОПАСНОСТЬ

ЯВЛЕНИЯ, КОТОРЫЕ МОГУТ СПРОВОЦИРОВАТЬ СОЦИАЛЬНЫЙ
КРИЗИС 103
Dana PROCHÁZKOVÁ

3 ИЗБРАННЫЕ РАБОТЫ ИЗ ДРУГИХ ГУМАНИТАРНЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

ПОНЯТИЕ ЧЕЛОВЕЧЕСКИХ ПРАВ И ОСНОВНЫХ СВОБОД И ИХ
ИСТОРИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ..... 120
Hilda KOZÁČKOVÁ

КРИЗИС СОВРЕМЕННОГО ЧЕЛОВЕКА И ТОЧКА ЗРЕНИЯ ВЕЧНОСТИ
В МЫШЛЕНИИ Т. Г. МАСАРИКА 130
Jan SVOBODA

4 РЕЦЕНЗИИ

ROMAN SVATOŠ – JOSEF KŘÍHA (EDS.): П. КРИМИНАЛОГИЧЕСКИЕ ДНИ (СБОРНИК СТАТЕЙ С НАУЧНОЙ КОНФЕРЕНЦИИ П. КРИМИНОЛОГИЧЕСКИЕ ДНИ В ГОРОДЕ ЧЕСКЕ-БУДЕЙОВИЦЕ 27.–28 ЯНВАРЯ 2014 Г.) 137

Jaroslav ERNEKER

LUBOMÍR PÁNA – ŠTĚPÁN STRNAD ET AL.: ВНУТРИПОЛИТИЧЕСКИЕ И ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА 140

Emanuel PECKA

5 РАЗНОЕ (информационные тексты, дискуссии, новости с конференций, научных и специальных мероприятий, юбилеи)

МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ «УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ V. – УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ СПУСТЯ 10 ЛЕТ ПОСЛЕ ВСТУПЛЕНИЯ ЧЕШСКОЙ РЕСПУБЛИКИ В ЕВРОПЕЙСКИЙ СОЮЗ» 141

Jiří DUŠEK

ВЫСТУПЛЕНИЕ НА МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНОЙ КОНФЕРЕНЦИИ «УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ V. – УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ СПУСТЯ 10 ЛЕТ ПОСЛЕ ВСТУПЛЕНИЯ ЧЕШСКОЙ РЕСПУБЛИКИ В ЕВРОПЕЙСКИЙ СОЮЗ», ЧЕСКЕ-БУДЕЙОВИЦЕ, 20 МАРТА 2014 Г. 147

Jan MIČHAL

ВЛАСТЬ ГОСУДАРСТВА В ПЕРИОД КОММУНИЗМА И СОПРОТИВЛЕНИЕ СО СТОРОНЫ ХАРТИИ 77 153

Petr KALA

ПОЧЕМУ ЛЮДИ УБИВАЮТ ДРУГ ДРУГА В ПОЛИТИКЕ? 162

Václav STUPKA

РАЗБОЙ НА ДОРОГАХ КАК ФЕНОМЕН СЕГОДНЯШНЕГО ВРЕМЕНИ С ТОЧКИ ЗРЕНИЯ ПРАВА 166

Jiří TRNKA

МЕЖДУНАРОДНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ «ОХРАНА НАСЕЛЕНИЯ И КРИЗИСНОЕ УПРАВЛЕНИЕ» 172

Lubomír PÁNA

ОБУЧЕНИЕ В ОБЛАСТИ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ НАУК СОГЛАСНО § 2 ПОСТАНОВЛЕНИЯ № 317/2005 КОДЕКСА ЗАКОНОВ 177

Romana PÁNOVÁ

**ИССЛЕДОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-КВАЛИФИКАЦИОННОГО
СООТВЕТСТВИЯ НА УКРАИНСКОМ МАШИНОСТРОИТЕЛЬНОМ
ПРЕДПРИЯТИИ 179**

Andrey B. POCHTOVYUK

**СПИСОК РЕЦЕНЗЕНТОВ НАУЧНЫХ СТАТЕЙ В ЖУРНАЛЕ
«AUSPICIА» № 2/2014, ПРОЦЕСС И ИТОГИ РЕЦЕНЗИРОВАНИЯ... 194**

ХАРАКТЕРИСТИКА ЖУРНАЛА И УКАЗАНИЯ АВТОРАМ 212

БЛАНК ПОДПИСКИ НА ЖУРНАЛ 221

1 VEŘEJNÁ SPRÁVA, ŘÍZENÍ · (PUBLIC) ADMINISTRATION

UPLATŇOVANIE PRAVIDIEL ŠTÁTNEJ POMOCI NA SLOVENSKU

Implementation of State Aid Rules in Slovakia

Daniela NOVÁČKOVÁ – Lucia PAŠKRTOVÁ

Bratislava, Slovak Republic

ABSTRAKT: Štátna pomoc je ekonomickým nástrojom, ktorý pozitívne ale aj negatívne vplýva na rozvoj hospodárskych vzťahov v meniacom sa globálnom hospodárstve. Pozitívna stránka štátnej pomoci sa prejavuje hlavne na regionálnom rozvoji, na podpore podnikania, na sociálnej politike. Negatívna stránka štátnej pomoci má ekonomickú dimenziu, pretože sa negatívne prejavuje na verejných financiách a v ojedinelých prípadoch hrozí aj narušením pravidiel hospodárskej súťaže. Vedecký článok v širších súvislostiach analyzuje fakty, javy a procesy súvisiace so štátnou pomocou a poukazuje na pozitívnu a negatívnu stránku štátnej pomoci.

Kľúčové slová: štátna pomoc – konkurencia – regionálny rozvoj – pravidlá hospodárskej súťaže

ABSTRACT: State aid is an economic instrument influencing the development of economic relations positively, but also negatively in changing global economic environment. The positive aspects of state aid affect the regional development mainly, enterprise promotion and social politics. The negatives of state aid have an economic dimension because of the negative impact on common budget. In certain cases there is even a danger of economic competition rules infringement. This scholarly article analyses facts, phenomena and processes associated with state aid in a broader view, and points out pros and cons of state aid.

Key words: state aid – competition – regional development – economic competition rules

ÚVOD

Politika štátnej pomoci sa začala na Slovensku uplatňovať v nadväznosti na Európsku dohodu o pridružení uzatvorenú medzi Slovenskou republikou a Európskymi spoločenstvami a ich členskými štátmi (platnosť nadobudla 1. 2. 1995). Štátna pomoc sa nadobudnutím účinnosti zákona o štátnej pomoci (1999) stala súčasťou ekonomických a rozpočtových vzťahov. V súčasnosti patrí k nástrojom, ktorý sa často používa v hospodárskej praxi a je mu venovaná značná pozornosť nielen zo strany štátu – poskytovateľa, ale aj zo strany Európskej únie. Štátna pomoc nahradila pojem subvencie, ktoré boli v minulosti poskytované bez národnej právnej regulácie. Za koordináciu politiky štátnej pomoci zodpovedá Ministerstvo financií Slovenskej republiky.

METODIKA A CIEĽ

Pri skúmaní danej problematiky sme aplikovali metódu analýzy a syntézy. Metódu analýzy sme aplikovali pri skúmaní právneho rámca, ktorý sa aplikuje pri poskytovaní štátnej pomoci. Táto metóda nám umožnila odhaľovať rôzne stránky a vlastnosti javov a procesov, oddeliť podstatné od nepodstatného v oblasti poskytovania štátnej pomoci. Metódu syntézy sme aplikovali pri spájaní poznatkov získaných analytickým prístupom do celku. Metóda indukcie bola aplikovaná pri procese vyvodzovania všeobecných záverov na základe poznatkov o jednotlivých zásadách používaných pri poskytovaní štátnej pomoci. Metóda indukcie nám pomohla objasniť podstatu efektívneho využívania štátnej pomoci. Metódu dedukcie sme aplikovali pri vyvodzovaní záverov o vyváženom vzťahu medzi pozitívnou a negatívnou stránkou štátnej pomoci. Cieľom vedeckej štúdie je analýza právnych aktov, faktov, javov a procesov v širších súvislostiach súvisiacich so štátnou pomocou a poukázať na pozitívnu a negatívnu stránku poskytovania štátnej pomoci.

Právny rámec štátnej pomoci

Lisabonská zmluva, ktorou sa mení a dopĺňa Zmluva o Európskej únii, Zmluva o založení Európskeho spoločenstva a Zmluva o založení Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu (ďalej len „Lisabonská zmluva“) explicitne ustanovuje oblasti patriace do pôsobnosti Európskej únie a činnosti patriace do pôsobnosti členských štátov. V zmysle ustanovenia článku 2 má Európska únia výlučnú právomoc v určitej oblasti, t.j. je oprávnená prijímať záväzné právne akty, pričom členské štáty môžu tak urobiť výlučne iba vtedy, ak ich Európska únia na to splnomocní.¹ Podrobnejšie pravidlá o prerozdelení právomocí sú upravené aj v Protokole č. 25 o vykonávaní spoločných právomocí.² Ustanovenie článku 3 ZFEÚ explicitne ustanovuje výlučné právomoci Európskej únie v oblasti colnej politiky, pravidiel hospodárskej súťaže, menovej politiky, ochrany morských biologických zdrojov, spoločnej obchodnej politiky.³ V nadväznosti na uvedené, jednou z právomocí Európskej komisie je aj zabezpečenie správneho uplatňovania pravidiel EÚ v oblasti hospodárskej súťaže a štátnej pomoci. Európska komisia je oprávnená preskúmať poskytovanie, monitorovanie štátnej pomoci a udeľovať výnimky. Zároveň prijíma aj právne predpisy a usmernenia v danej oblasti.

Európska komisia v súčasnosti prehodnocuje uplatňovanie pravidiel štátnej pomoci

¹ Čl. 2 ZFEÚ Ú. v. EÚ C 83 z 30.3.2010, s. 50.

² Protokol č.25 o vykonávaní spoločných právomocí, Ú. v. EÚ C 83 z 30.3.2010, s. 307.

³ Čl. 3 ZFEÚ Ú. v. EÚ C 83 z 30.3.2010, s. 51.

členskými štátmi. Modernizácia pravidiel štátnej pomoci je zameraná na prijímanie takých opatrení, ktoré podporujú udržateľný, inteligentný a inkluzívny rast a ciele stratégie Európa 2020. Štátna pomoc je ekonomickým nástrojom v dôsledku ktorého príjemca pomoci získava konkurenčnú výhodu a jeho postavenie na trhu sa zlepšuje. Právny poriadok Európskej únie v ustanovení článku 107 ods. 1 ZFEÚ upravuje, že: *„ak nie je zmluvami ustanovené inak, pomoc poskytovaná členským štátom alebo akoukoľvek formou zo štátnych prostriedkov, ktorá naruša hospodársku súťaž alebo hrozí narušením hospodárskej súťaže tým, že zvýhodňuje určitých podnikateľov alebo výrobu určitých druhov tovaru, je nezlučiteľná s vnútorným trhom, pokiaľ ovplyvňuje obchod medzi členskými štátmi“*. Pojem štátna pomoc upravený v Zmluve o fungovaní Európskej únie (ďalej len „ZFEÚ“) má totiž právnu povahu a musí sa vykladať na základe objektívnych skutočností.⁴ V zásade ide o finančné prostriedky z verejných rozpočtov patriace orgánom verejnej správy. Za verejné prostriedky sú považované aj finančné prostriedky poskytované z fondov, ktorých riadenie a kontrola patria do pôsobnosti orgánov verejnej správy. Poskytnutá výhoda konkurentovi musí byť selektívna. Inými slovami povedané, musí zvýhodňovať určité podniky na úkor iných. K zvýhodneniu dochádza vtedy, ak štátna pomoc znižuje náklady, ktoré by musel príjemca sám pri vykonávaní hospodárskej činnosti hradieť z vlastných finančných zdrojov.

Zvýhodnenie je stav, kedy dochádza k znižovaniu určitých nákladov, ktoré nie sú hradené priamo z prostriedkov obchodnej spoločnosti alebo zakladá odpustenie plnenia zákonom stanovenej povinnosti (odpustenie daní).⁵ Inštitút selektívnosti pri štátnej pomoci možno chápať ako opatrenie, ktoré sa neaplikuje na všetkých účastníkov trhov rovnako a nie je možné ho považovať za všeobecné pravidlo. Pomoc môže mať tiež rušivé účinky z hľadiska zvýšenia alebo zachovania značnej trhovej sily na strane príjemcu, čím dochádza k porušeniu pravidiel hospodárskej súťaže. Ak opatrenie poskytnuté štátom posilní resp. zvýhodní konkurenčné postavenie príjemcu štátnej pomoci v porovnaní s jeho konkurentmi, považuje sa za pomoc narušujúcu hospodársku súťaž. Štátna pomoc môže ovplyvniť aj obchod medzi členskými štátmi, ak príjemca pomoci obchoduje s tovarom alebo so službou, ktoré by mohli byť predmetom obchodu medzi členskými štátmi. Uplatňovanie a výklad

⁴ Okrem toho vyžaduje definícia pojmu štátnej pomoci v zmysle ustálenej judikatúry splnenie všetkých požiadaviek uvedených v článku 92 ods. 1 ES (pozri rozsudky z 21. marca 1990, Belgicko/Komisia, „Tubemeuse“, C-142/87, Zb. s. I-959, bod 25; zo 14. septembra 1994, Španielsko/Komisia, C-278/92 až C-280/92, Zb. s. I-4103, bod 20; zo 16. mája 2002, Francúzsko/Komisia, C-482/99, Zb. s. I-4397, bod 68, a z 24. júla 2003, Altmark Trans und Regierungspräsidium Magdeburg, C-280/00, Zb. s. I-7747, bod 74).

⁵ Zvýhodnenie sa však môže považovať za štátnu pomoc podľa článku 92 ods. 1 ES iba vtedy, ak bolo jednak poskytnuté priamo alebo nepriamo zo štátnych prostriedkov a jednak sa realizovalo na ťarchu štátu (rozsudok z 21. marca 1991, Taliansko/Komisia, C-303/88, Zb. s. I-1433, bod 11, a už citované rozsudky zo 16. mája 2002, Francúzsko/Komisia, bod 24, a GEMO, bod 24).

pravidiel štátnej pomoci sú v meritórnom rozsahu závislé od judikatúry Súdneho dvora EÚ. K významným rozhodnutiam týkajúcich sa politiky štátnej pomoci patria príklady uvedené v tab. č. 1., a s nimi súvisiace objasnenia niektorých významných pojmov.

Tab. č. 1: Príklady objasnenia pojmov uvedené v rozhodnutiach o poskytnutej štátnej pomoci.

Definícia verejných prostriedkov	Rozhodnutie SDES vo veci C-379/98 Preussen Elektra (2001) Zb.s.r. I-2099 /2001 Rozhodnutie SDES vo veci C-200/97 Ecotrade (1998) Zb.s.r. I-7907/97
Ovplyvnenie obchodu a narušenie pravidiel hospodárskej súťaže	Rozhodnutie SDES vo veci C-730/79 Philip Morris (1980) Zb.s.r. 2671/1980 Rozhodnutie SDES vo veci C-75/97 Mirabel (1999) Zb.s.r. I-3971/97
Poskytnutie výhody	Rozhodnutie SDES vo veci C-730/79 Philip Morris (1980) Zb.s.r. 2671/90
Selektívne opatrenia	Rozhodnutie SDES v prípade C-75/97 Mirabel (1999) Zb.s.r. I-3671/99
Privatizácia/ predaj majetku štátu	Rozhodnutie SDES vo veci C –334/99 Groditzter Stahlwerke (2003) Zb.s.r. I-1139/2003

Zdroj: vlastné spracovanie autorov podľa: CURIA [online]. [cit. 2013-6-5]. Dostupný z <http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7216/>

Za účelom správneho objasnenia pojmu štátna pomoc budeme aplikovať výrok Súdneho dvora ES v právnej veci C- 200/97 a C -6/97 „*Pojem štátna pomoc zahŕňa nielen pozitívne plnenia, ako sú subvencie, ale aj zásahy, ktoré v rozličných formách znižujú náklady obvykle zaťažujúce rozpočet podniku a ktoré, hoci nie sú subvenciami v úzkom zmysle slova, majú rovnakú povahu a zhodné účinky.*“⁶

Uvedené skutočnosti boli potvrdené aj rozhodnutím Súdneho dvora EÚ v právnej veci – C-140/09, v ktorom sú uvedené kritériá štátnej pomoci. Po prvé musí ísť o intervenciu zo strany štátu alebo prostredníctvom štátnych prostriedkov. Po druhé táto intervencia musí byť spôsobilá ovplyvniť obchod medzi štátmi. Po tretie musí priniesť príjemcovi výhodu. Po štvrté musí narušovať alebo hroziť narušením hospodárskej súťaže (bod 31).⁷

Osobitná pozornosť sa pri poskytovaní štátnej pomoci venuje verejným podnikom, keďže ich činnosti možno v mnohých prípadoch považovať za služby všeobecného

⁶ Rozsudky z 1. decembra 1998, Ecotrade, C-200/97, Zb. s.r. I-7907, bod 34, a z 19. mája 1999, Taliansko/Komisia, C-6/97, Zb. s.r. I-2981, bod 15.

⁷ Rozhodnutie v právnej veci C 14/09 / z 10. júna 2010, pozri v tomto zmysle najmä rozsudky z 21. marca 1990, Belgicko/Komisia, nazývaný „Tubemeuse“, C-142/87, Zb. s. I-959, bod 25; Altmark Trans a Regierungspräsidium Magdeburg, už citovaný, body 74 a 75; Enirisorse, už citovaný, body 38 a 39; Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti, už citovaný, body 55 a 56; z 1. júla 2008, Chronopost/UFEX a i., C-341/06 P a C-342/06 P, Zb. s. I-4777, body 121 a 122; Essent Netwerk Noord a i., už citovaný, body 63 a 64, ako aj UTECA, už citovaný, bod 42.

ekonomického záujmu. Služby všeobecného ekonomického záujmu majú zásadný význam, pretože sú dôležitým prínosom k napĺňaniu základných cieľov EÚ ako sú sociálna, ekonomická a územná súdržnosť, vysoká úroveň zamestnanosti, sociálne začlenenie a hospodársky rast. Napríklad nemocnice a subjekty pôsobiace v sektore sociálnych služieb sú poverené službami všeobecného hospodárskeho záujmu. Uvedený druh služieb je ovplyvňovaný regionálnou a miestnou kultúrou, miestnymi zvyklosťami, ktoré si vyžadujú aplikáciu spoločných európskych pravidiel financovania na regionálnej a miestnej úrovni.

Ustanovenie článku 107 ZFEÚ a nasledujúce články ZFEÚ týkajúce sa štátnej pomoci sa uplatňujú rovnako na súkromné aj verejné podniky. Zásada právnej istoty vyžaduje, aby právne pravidlá boli jasné a presné, a smeruje k zabezpečeniu predvídateľnosti situácií a právnych vzťahov v pôsobnosti práva Spoločenstva. Táto zásada je aplikovaná aj pri stanovení výnimiek pri poskytovaní štátnej pomoci. Ustanovenie článku 107 ods. 1 ZFEÚ upravuje zákaz poskytovania štátnej pomoci, ale ustanovenia článku 107 ods. 2 a ods. 3 ZFEÚ upravujú výnimky poskytovania pomoci za určitých podmienok, t. j. stanovuje niekoľko okolností, za ktorých možno štátnu pomoc považovať za zlučiteľnú s vnútorným trhom. Podľa ustanovenia článku 107 ods. 2 ZFEÚ je možné poskytovať pomoc sociálnej povahy, pomoc na odstraňovanie škôd prírodnými katastrofami. V danom ustanovení je upravené aj právo poskytovania pomoci určitým oblastiam v Spolkovej republike Nemecko. Dané ustanovenie môže byť 5 rokov po nadobudnutí platnosti Lisabonskej zmluvy zrušené.

V ustanovení článku 107 ods. 3 písm. c) ZFEÚ sa uvádza: „*pomoc na rozvoj určitých hospodárskych činností alebo určitých hospodárskych oblastí za predpokladu, že táto pomoc nepriaznivo neovplyvní podmienky obchodu tak, že by to bolo v rozpore so spoločným záujmom*“ sa môže považovať za zlučiteľnú s vnútorným trhom.⁸ Znamená to, že členské štáty môžu poskytovať štátnu pomoc na regionálny rozvoj. Podľa Súdneho dvora EÚ výnimka podľa článku 107 ods. 3 písm. c) ZFEÚ umožňuje rozvoj niektorých regiónov bez toho, aby boli obmedzené ekonomickými podmienkami za predpokladu, že takáto pomoc „nepriaznivo neovplyvňuje podmienky obchodovania v rozsahu, ktorý nezodpovedá spoločným záujmom“.⁹ Poskytovanie štátnej pomoci na regionálny rozvoj je podmienené viacerými faktami ako je miera nezamestnanosti v danom regióne, pôsobenie hospodárskych subjektov v danom regióne a pod. Toto ustanovenie dáva Komisii právomoc povoliť pomoc určenú na podporu ekonomického rozvoja oblastí členského štátu, ktoré sú v porovnaní s národným priemerom znevýhodnené. Efektívnosť štátnej pomoci sa prejaví najmä

⁸ Čl.107 ZFEÚ, Ú. v. EÚ C 83 z 30.3.2010, s.91.

⁹ Rozsudok zo 14. októbra 1987 vo veci 248/84 *Nemecko/Komisia* (Zb. 1987, s. 4036, bod 19).

v znevýhodnených regiónoch. Výhody pomoci pokiaľ ide o rozvoj menej zvýhodneného regiónu musia prevážiť vyplývajúce narušenia hospodárskej súťaže.¹⁰ Regionálna pomoc môže byť účinná pri podpore hospodárskeho rozvoja znevýhodnených oblastí len vtedy, keď je zameraná na určité oblasti a keď sa poskytuje s cieľom podniknúť ďalšie investície alebo ekonomickú činnosť v týchto oblastiach. Členské štáty v zásade nemusia podľa článku 108 ods. 3 ZFEÚ notifikovať regionálnu pomoc okrem opatrení, ktoré spĺňajú podmienky stanovené v nariadení o skupinovej výnimke prijatej Komisiou na základe článku 1 nariadenia Rady (ES) č. 994/98 zo 7. mája 1998 o uplatňovaní článkov 92 a 93 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva na určité kategórie horizontálnej štátnej pomoci.¹¹

V podmienkach Slovenskej republiky pri poskytovaní štátnej pomoci a aj pri poskytovaní investičných stimulov sa kladie dôraz na správne uplatňovanie ustanovení článkov 107 až 109 ZFEÚ, ako aj na relevantnú sekundárnu právnu úpravu EÚ.

Zásady uplatňované pri poskytovaní štátnej pomoci

Pri poskytovaní štátnej pomoci sa aplikujú nasledujúce zásady: transparentnosť, účelovosť, primeranosť, efektívnosť.

Transparentnosť

V Slovenskej republike môže požiadať o štátnu pomoc každý hospodársky subjekt. Na štátnu pomoc nie je právny nárok. Podmienky pre získanie štátnej pomoci sú upravené v zákone o štátnej pomoci a v iných národných právnych predpisoch,¹² ktoré sú zverejnené. Štátna pomoc sa poskytuje aj v súlade s relevantnými právnymi predpismi EÚ. Ministerstvo financií Slovenskej republiky pravidelne každý rok zverejňuje správy o poskytnutej pomoci na svojej internetovej stránke. O poskytovaní investičnej pomoci rozhoduje aj vláda Slovenskej republiky. Prerokované návrhy o poskytovaní pomoci sú zverejňované na internetovej stránke Úradu vlády SR.

Účelovosť

Štátna pomoc je ekonomický nástroj pri ktorom sa kladie dôraz na jej účel a je zameraná na konkrétny cieľ, ktorý bez nej obvykle nie je možné dosiahnuť. Štátnu pomoc je možné poskytovať priamo alebo nepriamo príjemcovi pomoci. Priama forma štátnej pomoci má

¹⁰ Rozhodnutie Súdneho dvora vo veci 730/79, *Philip Morris*, Zb. 1980, s. 2671, bod 17 a vo veci C-169/95, *Španielsko/Komisia*, Zb. 1997, s. I-148, bod 20.

¹¹ Ú. v. ES L 142, 14.5.1998, s. 1.

¹² Zákon č. 561/2007 Z. z. o investičnej pomoci a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 43/2013 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 481/2011 Z. z.

nasledujúce formy: priama dotácia, úhrada úrokov plynúcich z úveru podnikateľského subjektu, úhrada časti úveru pre určitý subjekt štátom, poskytnutie záruky, poskytnutie finančnej podpory, ktorá je za určitých podmienok návratná. Za nepriamu štátnu pomoc sa považuje pomoc, pri ktorej prijímateľ nedostáva priamo finančné prostriedky, ale má určité zvýhodnenie, napríklad vo forme poskytnutia úľavy na dani alebo penále, pokute, úroku alebo iných sankciách, odklad platenia dane alebo povolenie zaplatenia dane v splátkach a pod. Nepriama štátna pomoc formou úľavy na dani z príjmu právnických osôb sa daňovým subjektom poskytuje najmä na rozvoj regiónov. Regionálnou pomocou sa zabezpečuje počiatočná investícia alebo sa vytvárajú pracovné príležitosti, ktoré súvisia s investíciou. Investícia musí smerovať do fixného kapitálu dotknutého nového podniku, rozšírenia existujúceho podniku alebo začatia aktivity, ktorá vyžaduje podstatnú zmenu produktu alebo výrobného procesu v existujúcom podniku.

Zo Správy o poskytnutej štátnej pomoci za rok 2012 vyplýva, že na ochranu životného prostredia bola v roku 2012 poskytnutá štátna pomoc colnými úradmi formou daňového zvýhodnenia vo výške 13,22 mil. eur.¹³ Daňové zvýhodnenie zakladá určité osobitné zaobchádzanie, ktoré nie je štandardné, čím sa zlepšuje postavenie príjemcu štátnej pomoci na trhu. Osem subjektov získalo na základe schémy štátnu pomoc vo forme daňového zvýhodnenia na podporu rozvoja používania pohonných látok z obnoviteľných zdrojov, vyplývajúce zo smernice Rady 2003/96/ES vo výške 2,12 mil. eur.¹⁴ V danej súvislosti je zaujímavé, prečo práve týchto osem subjektov získalo štátnu pomoc. V zásade získali určitú výhodu, ktorá posilní ich konkurencieschopnosť na trhu. Daňové zvýhodnenie uplatňované na elektrinu, uhlie a zemný plyn podľa smernice Rady 2003/96/ES o reštrukturalizácii právneho rámca spoločenstva pre zdaňovanie energetických výrobkov a elektriny, schéma štátnej pomoci, č. NN 63/2009. Štátna pomoc bola poskytnutá 62 príjemcom v celkovej výške 10,50 mil. eur. V nadväznosti na uvedené možno jednoznačne konštatovať, že poskytnutá štátna pomoc bola legálna.

Primeranosť

Ak je pomoc nevyhnutná a primeraná na dosiahnutie spoločného cieľa je pravdepodobné, že negatívne účinky pomoci sa budú dať kompenzovať pozitívnymi účinkami. Zásadu primeranosti je potrebné vnímať v širších súvislostiach, ktorej vecná

¹³ Správa o poskytnutí štátnej pomoci za rok 2012, dostupné: www.finance.gov.sk, 5.6.2013.

¹⁴ Ú. v. ES L 283, 31/10/2003 S. 0051 – 0070.

podstata spočíva vo finančnom vyjadrení. Ide o to, či poskytnutá výška štátnej pomoci je skutočne primeraná a nenarúša pravidlá hospodárskej súťaže. Výška poskytovanej štátnej pomoci by mala byť čo najnižšia, pričom sa očakáva, že bude efektívna z hľadiska riešenia problému a účelu. Výška pomoci má vplyv na politiku hospodárskej súťaže.

Efektívnosť

Výpočet ekonomickej efektívnosti poskytnutej štátnej pomoci určuje jej hospodársky prínos. Ekonomická efektívnosť je ekonomický vzťah, v ktorom porovnávame vynaložené finančné prostriedky (štátna pomoc) a dosiahnuté hodnotové efekty, t.j. zlepšenie ekonomickej štruktúry prijímateľa štátnej pomoci. Efektívna a správne navrhnutá pomoc reaguje na zlyhania reálneho trhu a má v meritórnom rozsahu stimulačný účinok. V dôsledku neefektívnej pomoci škodlivé dotácie vytláčajú súkromné investície alebo udržiavajú na trhu spoločnosti vykonávajúce hospodársku činnosť neobozretným spôsobom. Aj pripravovaná reforma modernizácie štátnej pomoci je zameraná na to, aby členské štáty pri poskytovaní štátnej pomoci presadzovali inštitút efektívnosti a vhodným spôsobom využívali verejné financie v podmienkach fiškálnej konsolidácie. Dlhová kríza štátov a nedostatok verejných financií poukazujú na význam správneho a efektívneho vynakladania verejných prostriedkov vrátane štátnej pomoci.

Vhodným merateľným ukazovateľom na vyhodnotenie efektívnosti poskytnutej štátnej pomoci podľa zákona o investičnej pomoci je počet skutočne vytvorených nových pracovných miest a výška štátnej pomoci na jedno takto vytvorené pracovné miesto.

Pri poskytovaní pomoci vo forme úľav na dani z príjmov nie je možné jednoznačne stanoviť ukazovateľ efektívnosti, pretože poskytnutie štátnej pomoci je rozložené na viac rokov. Je možné sa iba domnievať, že poskytnutá štátna pomoc sa pozitívne prejaví na hospodárskom rozvoji daného regiónu, keďže na výrobcu, ktorý je príjemcom štátnej pomoci formou úľavy na dani z príjmov sú naviazaní ďalší dodávatelia, čím je aj nepriamo podporený hospodársky rozvoj príslušného regiónu. I keď spoločnosti čerpajúce štátnu pomoc neodvedú v danom roku vyčíslenú daň z príjmov právnických osôb, uhrádzajú iné dane (napr. daň z príjmov zo závislej činnosti) a odvody (odvody poisťného na dôchodkové zabezpečenie, nemocenské a zdravotné poistenie).

O efektívnom využívaní štátnej pomoci na podporu vzdelávania zamestnancov možno hovoriť pozitívne, pretože poskytnutá pomoc v roku 2012 prispela zvýšeniu kvalifikácie zamestnancov, k zvýšeniu ich profesionálnych zručností a tým k zvýšeniu profesionality výkonu zamestnancov a budovaniu ľudských kapacít. Zahraniční investori získavajú štátnu

pomoc iba z národných zdrojov na podporu zamestnanosti a na vzdelávanie zamestnancov. V roku 2012 bola poskytnutá štátna pomoc zahraničným investorom vo forme príspevku na pracovné miesta vo výške 4,56 mil. eur a pomoc formou príspevku na vzdelávanie vo výške 0,29 mil. eur.¹⁵

V záujme efektívneho využívania štátnej pomoci považujeme za vhodné, aby poskytovatelia štátnej pomoci vykonávali kontroly použitia prostriedkov štátnej pomoci, oprávnenosti vynaložených nákladov a dodržania podmienok poskytnutia štátnej pomoci.

Poskytovanie pomoci *de minimis*

V súlade s ustanovením článku 8 od 1. januára 2014 nadobudlo účinnosť nariadenie Komisie (EÚ) č. 1407/2013 z 18. decembra 2013 o uplatňovaní článkov 107 a 108 Zmluvy o fungovaní Európskej únie na pomoc *de minimis*. Predmetné nariadenie bolo prijaté v nadväznosti na ustanovenie článku 108 ods. 4 ZFEÚ. Daná právna norma sekundárnej povahy upravuje poskytovanie pomoci *de minimis* subjektom, ktoré vykonávajú hospodársku činnosť, okrem podnikov pôsobiacich v akvakultúre, v oblasti prvovýroby poľnohospodárskych výrobkov, v sektore spracovania a marketingu poľnohospodárskych výrobkov. V zásade každý členský štát môže poskytnúť podnikateľskému subjektu pomoc *de minimis* do výšky 200 000 EUR v období troch rokov. Výška daného stropu je významná z hľadiska zabezpečenia nenarušenia hospodárskej súťaže a nepriaznivých vplyvov na obchod medzi členskými štátmi. Subjekt, ktorý zabezpečuje cestnú nákladnú dopravu môže dostať pomoc *de minimis* vo výške 100 000 EUR počas troch rokov, pričom je explicitne zakázané použiť finančné prostriedky na nákup motorových vozidiel.¹⁶

Kontrola štátnej pomoci

Právny poriadok Európskej únie pôsobí na vnútroštátne právne poriadky členských štátov a ovplyvňuje aj politiku poskytovania štátnej pomoci v členských štátoch EÚ. Hoci je poskytovanie štátnej pomoci závislé od rozpočtovej politiky členských štátov, ako aj od regionálnych a miestnych autorít, Európskej komisii prináleží právo kontroly nad poskytovaním štátnej pomoci v zmysle článku 108 ZFEÚ¹⁷. Zámerom Komisie pri kontrole štátnej pomoci je predchádzať týmto nežiaducim účinkom štátnej pomoci. Členské štáty majú povinnosť oznamovať (notifikovať) štátnu pomoc pred jej poskytnutím Európskej komisii.

¹⁵ Správa o poskytnutej štátnej pomoci za rok 2012.

www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial.., z 5.6.2013.

¹⁶ Ú.v. EÚ L 352 z 24.12.2013, s.1.

¹⁷ Článok 108 ZFEU, Ú. v. EÚ, C 83 z 30.3.2013.

Monitorovanie štátnej pomoci vykonávané Európskou komisiou preto zahŕňa hľadanie rovnováhy medzi pozitívnymi a negatívnymi dôsledkami pomoci.

Pri poskytovaní štátnej pomoci sa Európska komisia zameriava na nasledujúce atribúty:

- či oprávnené subjekty poskytli štátnu pomoc za zvýhodnených podmienok,
- či poskytnutá pomoc nemá vplyv na obchod medzi členskými štátmi,
- či poskytnutá štátna pomoc je selektívna, t.j. či zakladá určitú výhodu presne určeným spoločnostiam,
- či boli narušené pravidlá hospodárskej súťaže alebo hrozí narušenie hospodárskej súťaže.

V podmienkach Slovenskej republiky Ministerstvo financií SR je oprávnené kontrolovať príjemcov štátnej pomoci. Okrem kontroly má Európska komisia aj nariadiť vymáhanie neoprávnene poskytnutej štátnej pomoci, ktorá nie je zlučiteľná s vnútorným trhom EÚ. Táto skutočnosť bola potvrdená aj rozhodnutím Európskeho Súdneho dvora v právnej veci C -70/72, ktorý potvrdil, že Komisia je oprávnená nariadiť vymáhanie neoprávnene poskytnutie štátnej pomoci.¹⁸ Rozhodnutie Komisie o neoprávnenej štátnej pomoci je individuálnym právnym aktom a je záväzná pre adresáta, ktorému je určená.

Podľa judikatúry Súdneho dvora vo veciach *Boussac a Tubemeuse*¹⁹ majú vnútroštátne súdy lepšie procesné možnosti pre poskytnutie ochrany účastníkom hospodárskej súťaže a iným poškodeným osobám než Komisia. Európsky súdny dvor v daných rozhodnutiach zdôraznil, že Komisia musí vykonať úplné a časovo náročné posúdenie zlučiteľnosti, nie je vhodným fórom pre zabezpečenie efektívnej a rýchlej ochrany. Takisto nepriznanie práva súkromným osobám podať žalobu proti členskému štátu na Súdny dvor EÚ odôvodňuje potrebu poskytnutia ochrany národnými súdmi.

Slovenská republika v záujme správneho vykonávania rozhodnutí Európskej komisie zaviedla mechanizmus, ktorý predstavuje priamo exekučný titul, na základe ktorého sa neoprávnená štátna pomoc vymáha v exekučnom konaní.

Zákon č. 102/2011 Z. z., ktorý novelizuje zákon č. 231/1999 Z. z. o štátnej pomoci a zákon č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti upravuje konkrétne mechanizmy vymáhania neoprávnenej štátnej pomoci. Novela rieši problém vrátenia neoprávnenej štátnej pomoci zmenou ustanovenia §26 zákona o štátnej pomoci. Predmetné novelizované ustanovenie upravuje, že rozhodnutie Európskej komisie o neoprávnenej štátnej pomoci sa stane priamo vykonateľné, teda sa stane exekučným titulom, dňom doručenia

¹⁸ Právna vec C 70/72- Komisia/ Nemecko z 12.júla 1973, Zb. s.r.1973 s. 813.

¹⁹ Právna vec C-142/87 Boussaca C-142/87 Tubemeuse, Zb.s.r.1990, s. 959.

predmetného rozhodnutia Slovenskej republiky. V prípade, ak rozhodnutie Európskej komisie o neoprávnenej štátnej pomoci nebude obsahovať výšku neoprávnene poskytnutej pomoci alebo označenie príjemcu poskytnutej pomoci, bude musieť byť vydané rozhodnutie, v ktorom budú uvedené skutočnosti špecifikované. Rozhodnutie o výške neoprávnenej štátnej pomoci je povinný vydať ústredný orgán štátnej správy, ktorý je poskytovateľom neoprávnenej štátnej pomoci, alebo ústredný orgán štátnej správy, do ktorého vecnej pôsobnosti spadá poskytovateľ, ktorý nie je ústredným orgánom štátnej správy.

V zásade ide o mechanizmus finančného plnenia zavádzajúci povinnosť príjemcovi pomoci vrátiť štátnu pomoc.

V prípade kladenia dôrazu na kvalitu a efektívnosť štátnej pomoci môže mať kontrola štátnej pomoci v členských štátoch vplyv na rozpočtovú disciplínu a v konečnom dôsledku môže zlepšiť kvalitu verejných financií – výsledkom čoho bude lepšie využitie peňazí daňových poplatníkov.

Hľadanie rovnováhy medzi pozitívnymi a negatívnymi dôsledkami poskytovania štátnej pomoci

Hľadanie rovnováhy medzi pozitívnymi a negatívnymi dôsledkami poskytovania štátnej pomoci je založené na faktoch. Pozitívne dôsledky štátnej pomoci sa prejavujú najmä v tom, do akej miery prispieva pomoc cieľom spoločného záujmu a prináša úžitok celej spoločnosti alebo hospodárstvu ako celku, čo sa pozitívne prejaví na hospodárskom raste a na posilnení konkurencieschopnosti. V danej súvislosti ako príklad možno uviesť vytváranie nových pracovných miest, vytváranie subdodávateľských vzťahov. Za negatívny dôsledok štátnej pomoci možno považovať dopady na verejné financie, čo je v čase finančnej konsolidácie pre štáty eurozóny neželané. Negatívnou stránkou štátnej pomoci sú aj jej dopady na hospodársku súťaž a narušenie pravidiel zdravého podnikateľského prostredia. V niektorých prípadoch národné authority použijú prostriedky z verejných zdrojov na podporu domáceho priemyslu alebo individuálnych spoločností. Takto podporené subjekty získajú nespravodlivú výhodu v porovnaní s podobnými odvetviami v ostatných štátoch EÚ. Takáto štátna pomoc má negatívne účinky na hospodársku súťaž a narúša obchodné vzťahy. Systematická závislosť podniku na štátnej pomoci môže znamenať, že podnik samotný nie je schopný obstať v konkurencii, alebo že má neoprávnené výhody v porovnaní s jeho konkurentmi, čo možno považovať za negatívny účinok.

Tab. č. 2: Poskytnutie štátnej pomoci v období 2004–2012 na Slovensku.

Rok	Celková výška v mil. EUR
2004	265,02
2005	306,29
2006	307,32
2007	300,93
2008	406,08
2009	440,27
2010	454,83
2011	352,42
2012	294,05

Zdroj: vlastné spracovanie autorov podľa: Správa o poskytnutí štátnej pomoci za rok 2012 [online]. [cit. 2013-6-5] Dostupný z <<http://www.finance.gov.sk>>

Z uvedených faktov vyplýva, že najväčší objem poskytnutej štátnej pomoci bol poskytnutý v roku 2010. V súčasnosti má poskytovanie štátnej pomoci klesajúcu tendenciu. V roku 2012 bola poskytnutá pomoc vo výške 294,05 mil. EUR. Podiel poskytnutej štátnej pomoci v roku 2012 na obyvateľa bol 54,34 EUR a na zamestnanca 149,90 EUR. Z výdavkov štátneho rozpočtu štátna pomoc v roku 2012 predstavovala 1,88 %.²⁰ Z analýzy vyplýva, že poskytovanie štátnej pomoci má dopady na samotných občanov Slovenska.

Pomerne pozitívne možno hodnotiť poskytnutie štátnej pomoci na rozvoj regiónov vo forme nenávratných finančných prostriedkov vo výške 118,26 mil. EUR (formou úľav a na obstaranie dlhodobého hmotného a nehmotného majetku). Prínosom poskytnutej štátnej pomoci bola modernizácia a racionalizácia výrobného procesu a v konečnom dôsledku bolo pozitívnym prínosom aj zvýšenie počtu pracovných miest v danom regióne. V oblasti poľnohospodárskej výroby pozitívnou stránkou poskytnutia štátnej pomoci je podpora chovu hospodárskych zvierat a cieľavedomé rozmnožovanie hospodárskych zvierat prostredníctvom kontroly úžitkovosti, testovania hospodárskych zvierat a plemenitby. Pozitívne možno hodnotiť aj podporu prezentácie kvalitných poľnohospodárskych výrobkov, najmä pôvodom zo Slovenska, na výstavách doma a v zahraničí, čo v meritórnom rozsahu prispieva

²⁰ Správa o poskytnutej štátnej pomoci za rok 2012
www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial.., z 5.6.2013.

k zvyšovaniu záujmu o slovenské výrobky. Štátna pomoc bola v roku 2012 poskytnutá aj na účasť slovenských vystavovateľov na medzinárodných výstavách, čo napomáha zviditeľňovaniu slovenských výrobkov.

Na podporu zamestnanosti v roku 2012 bola poskytnutá štátna pomoc v objeme 0,94 mil. eur. Časť finančných prostriedkov bola poskytnutá zo štátneho rozpočtu a časť prostriedkov bola poskytnutá z Európskeho sociálneho fondu. Kladnou stránkou poskytnutej štátnej pomoci na podporu zamestnanosti je, že sa pozitívne prejavuje pri tvorbe nových a udržaní existujúcich pracovných miest, s dôrazom a zameraním najmä na dlhodobo nezamestnaných občanov a na občanov so zdravotným postihnutím.

Uvedené konkrétne príklady o pozitívnej stránke poskytnutej štátnej pomoci možno označiť za spoločné záujmy EÚ. Vyrovnávanie regionálnych rozdielov, odstraňovanie nezamestnanosti a posilnenie konkurencieschopnosti výrobkov podnikov členských štátov patria medzi priority Stratégie Európa 2020 a preto možno jednoznačne konštatovať, že poskytnutie štátnej pomoci bolo správne. Európska komisia zatiaľ voči Slovenskej republike za poskytnutú štátnu pomoc za rok 2012 nevzniesla žiadne pripomienky. Zatiaľ sa pomerne negatívne javí poskytnutie štátnej pomoci obchodnej spoločnosti Frucona, a.s. Košice. Obchodná spoločnosť Frucona, a.s. Košice dňa 25. februára 2004 získala štátnu pomoc – odklad platenia svojho daňového dlhu, pretože nebola schopná zaplatiť spotrebné dane, ktoré dlhovala za január 2004.²¹

Európska komisia dňa 7. júna 2006 prijala rozhodnutie, v ktorom sa uvádza, že *štátna pomoc poskytnutá Slovenskou republikou v prospech spoločnosti Frucona, a.s. Košice vo výške 416 515 990 SKK je nezlučiteľná so spoločným trhom*. Súdny dvor EÚ vrátil danú vec na nové konanie Všeobecnému súdu EÚ, aby rozhodol o žalobných dôvodoch vznesených v konaní pred ním, o ktorých nerozhodol.²²

Negatívna stránka štátnej pomoci sa prejavuje v samotných negatívnych účinkoch na správne fungovanie vnútorného trhu a na zle zacielenú štátnu pomoc, ktorá neprináša spoločenský prospech a nie je v súlade so spoločnými cieľmi EÚ. Pri kontrole testu vyváženosti by mala pozitívna stránka prevyšovať negatívnu stránku štátnej pomoci. Negatívny význam štátnej pomoci nie je daný realizáciou štátnej pomoci, ale negatívnym pôsobením v dôsledku ktorého sa postavenie konkurenta zvýhodňuje. Domnievame sa, že „*štátna pomoc je subvencia štátu v podobe daru*“ na podnikanie, pretože vyvoláva účinky

²¹ Právna vec C T -11/07Frucona Košice/Komisia, Zb. s.r. II-5453.

²² Svojim odvolaním sa Frucona Košice, a.s. (ďalej len „Frucona Košice“) domáha zrušenia rozsudku Všeobecného súdu Európskej únie zo 7. decembra 2010.

ekonomickej výhody, čím zvýhodňuje prijímateľa na trhu a negatívne ovplyvňuje rovnováhu medzi konkurentmi.

Z hľadiska súčasných poznatkov praxe:

- štátna pomoc je nástrojom na odstraňovanie regionálnych rozdielov, ale je aj nástrojom na zvyšovanie kvality života občanov členských štátov, pretože môže byť poskytovaná ako pomoc sociálnej povahy,
- štátna pomoc je indikátorom konkurencieschopnosti,
- štátna pomoc je nástrojom na odstraňovanie dôsledkov hospodárskej krízy.

VÝSLEDKY A DISKUSIA

Vyvážený vzťah medzi použitými finančnými prostriedkami a sledovaným účelom alebo inými slovami povedané, docieľaná spravodlivá rovnováha medzi sledovanými očakávaniami a spoločnými záujmami sú determinanty určujúce pozitívnu a negatívnu stránku štátnej pomoci. V súčasnosti na Slovensku narastá nespokojnosť s poskytovaním štátnej pomoci, pretože zo štatistík jednoznačne vyplýva, že príjemcami štátnej pomoci sú vo väčšine prípadov zahraničné obchodné spoločnosti vykonávajúce hospodársku činnosť na území Slovenskej republiky. V mnohých prípadoch sú to dcérske spoločnosti. Na túto negatívnu stránku poukazuje aj združenie podnikateľov Slovenska, ktoré hodnotí poskytovanie štátnej pomoci zahraničným subjektom ako diskriminačné. V danej súvislosti je potrebné zdôrazniť, že poskytovaná štátna pomoc je legálna a legitímna a preto nie je možné spochybňovať jej oprávnenosť. Kvalita rozhodnutia sa dá posudzovať podľa výsledku, preto je možné sa domnievať, že rozhodnutia vlády SR v otázkach poskytovania štátnej pomoci sú správne. V nadväznosti na uvedené, môžeme jednoznačne konštatovať, že sloboda podnikania neznamenaá absolútny zákaz zásahov štátu do hospodárskej politiky, ale znamená aj právo podnikateľa byť príjemcom štátnej pomoci v súlade s pravidlami, a ktorá je zlučiteľná s vnútorným trhom.

ZÁVER

V čase, keď sa kladie dôraz na fiškálnu stabilitu štátov patriacich do eurozóny, Slovenská republika musí pri poskytovaní štátnej pomoci postupovať obozretne a musí rešpektovať záväzky upravené v Zmluve o stabilite, koordinácii a správe v hospodárskej a menovej únii. Zo štatistického skúmania Správ o poskytovaní štátnej pomoci jednoznačne

vyplýva, že poskytovanie štátnej pomoci na Slovensku má klesajúcu tendenciu. Pomerne vhodným nástrojom fiškálnej stability je Európsky semester, v rámci ktorého Slovenská republika informuje Európsku komisiu o dosiahnutom hospodárskom raste a o politike zamestnanosti. Európska komisia na základe poskytnutých údajov Slovenskej republike odporúča určité postupy ako má postupovať, aby nebola narušená fiškálna a menová stabilita na Slovensku. Zatiaľ Európska komisia nenamietala, že poskytovanie štátnej pomoci nie je vhodné alebo, že poskytovaná štátna pomoc je nezlučiteľná s vnútorným trhom.

POUŽITÁ LITERATÚRA A INFORMAČNÉ ZDROJE

1. STACHOVÁ, P. (2010): *Sociální aspekty aktuálního ekonomického vývoje*, Olga Čermáková. Mezinárodní Masarykova konference pro doktorandy a mladé vědecké pracovníky. Hradec Králové, 6.12.-10.12.2010. ISBN 978-80-86703-41-1.
2. STOLIČNÁ, Z. (2012): *Vývoj hospodárskej politiky SR od transformačného obdobia 1989 až po súčasnosť*. Bratislava: Kartprint. ISBN 978-80-89553-08-2
3. Rozsudky z 1. decembra 1998, Ecotrade, C-200/97, Zb. s.r. I-7907, bod 34, a z 19. mája 1999, Taliansko/Komisia, C-6/97, Zb. s.r.I-2981, bod 15.
4. Rozhodnutie v právnej veci C 14/09 / z 10. júna 2010, rozsudky z 21. marca 1990, Belgicko/Komisia, nazývaný „Tubemeuse“, C-142/87, Zb. s. I-959, bod 25; Altmark Trans a Regierungspräsidium Magdeburg, už citovaný, body 74 a 75; Enirisorse, už citovaný, body 38 a 39; Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti, už citovaný, body 55 a 56; z 1. júla 2008, Chronopost/UFEX a i., C-341/06 P a C-342/06 P, Zb. s. I-4777, body 121 a 122; Essent Netwerk Noord a i., už citovaný, body 63 a 64, ako aj UTECA, už citovaný, bod 42.
Čl.107 ZFEÚ, Ú. v. EÚ C 83 z 30.3.2010,s.91.
5. Rozsudok zo 14. októbra 1987 vo veci 248/84 Nemecko/Komisia (Zb. 1987, s. 4036, bod 19).
6. Rozhodnutie Súdneho dvora vo veci 730/79, Philip Morris, Zb. 1980, s. 2671, bod 17 a vo veci C-169/95, Španielsko/Komisia, Zb. 1997, s. I-148, bod 20
Ú. v. ES L 142, 14.5.1998, s. 1.
7. Zákon č. 561/2007 Z. z. o investičnej pomoci a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 43/2013 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 481/2011 Z. z.
8. Ú. v. ES L 283 , 31/10/2003 S. 0051 – 0070.
Správa o poskytnutej štátnej pomoci za rok 2012
9. Článok 108 ZFEU, Ú. v. EÚ, C 83 z 30.3.2013
10. Právna vec C 70/72- Kmisia/ Nemecko z 12.júla 1973, Zb. s. r.1973 s. 813.
11. Právna vec C-142/87 Boussac a C-142/87 Tubemeuse, Zb.s.r.1990, s. 959
12. Právna vec C T -11/07Frucona Košice/Komisia, Zb. s.r. II-5453.
13. *Správa o poskytnutí štátnej pomoci za rok 2012.*, [online]. [cit. 2013-6-5] Dostupný z <<http://www.finance.gov.sk>>
14. *Rokovanie vlády Slovenskej republiky* [online]. [cit. 2013-6-5]. Dostupný z <<http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial>>
15. *CURIA* [online]. [cit. 2013-6-5]. Dostupný z <http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7216/>

ADDRESS & ©

doc. JUDr. Daniela NOVÁČKOVÁ, PhD.

Mgr. Lucia PAŠKRTOVÁ, PhD.

Katedra ekonómie a financií

Fakulta managementu

Univerzita Komenského

Odbojárov 10, 820 05 Bratislava

Slovak Republic

daniela.novackova@fm.uniba.sk

lucia.paskrtova@fm.uniba.sk

VZŤAH DEMOKRACIE A ODBORNOSTI V OBECNEJ SAMOSPRÁVE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Relationship of Democracy and Professionalism in Local Administration of the Slovak Republic

Igor PALÚŠ

Opava, Czech Republic

ABSTRAKT: Príspevok analyzuje ústavnoprávne aspekty vzťahu demokracie a odbornosti v obecnej samospráve zameriavajúc sa na tie prvky uvedeného vzťahu, ktoré v konfrontácii legislatívy a praxe vyznievajú v podmienkach Slovenskej republiky najkontroverznejšie. Autor v naznačenom zmysle objasňuje stret demokracie a odbornosti pri vymedzení a výkone pôsobnosti obce, skúma požiadavku vzdelania starostu obce ako možnú zákonnú podmienku pre výkon jeho funkcie, analyzuje súčinnosť starostu a obecného zastupiteľstva pri výkone samosprávy obce, osobitne uplatňovanie sistačného práva starostom obce, ako aj možnosť jeho odvolania formou miestneho referenda, ktoré iniciuje obecné zastupiteľstvo. Navrhuje a zdôvodňuje možné riešenia existujúcich problémov predkladaním návrhov de lege ferenda v oblasti zákonnej úpravy obecnej samosprávy v Slovenskej republike, opierajúc sa o poznatky teórie územnej samosprávy, skúsenosti krajín V4 a potreby praxe.

Kľúčové slová: obecná samospráva – starosta obce – obecné zastupiteľstvo – demokracia – odbornosť

ABSTRACT: The presented article analyses the constitutional and legal aspects of democracy and professionalism in the field of local administration. It primarily draws its attention to those aspects which seem to be the most controversial ones within Slovakia when confronting the legal dimension and practice. Following this idea the author of the article tries to explain the clash between democracy and professionalism which might occur in the designation and execution of the function of municipal units. Further on, he examines the demands regarding the proper municipality mayor's professional education and training as the potential legal condition of the execution of their post. Besides that he analyses the compliance between the mayor and the municipal assembly, especially when taking the execution of the law of mayor's veto into consideration being enforced by the municipal mayor as well as their possible recalling from the post by means of the local referendum initiated by the municipal assembly. The author suggests and puts forth some prospective solutions of the existed problems by means of presenting proposals de lege ferenda in the field of legal amendment concerning the local administration in the Slovak Republic. The author's conclusions are based on the theoretical conceptions concerning the territorial administration, V4 experience and know-how, and requirements arising from the demands of practice.

Key words: local administration – municipal mayor – municipal assembly – democracy – professionalism

ÚVOD

Ústavné zakotvenie územnej samosprávy v podmienkach Slovenskej republiky zodpovedá vo všeobecnosti európskym štandardom, osobitne Európskej charte miestnej

samosprávy z roku 1985 a zároveň je porovnateľné s úpravou tohto inštitútu ako princípu konštitucionalizmu v ústavách iných štátov Európskej únie, aj keď nemožno prehliadnuť fakt, že ústavná koncepcia práva na samosprávu je v krajinách V4 formulovaná precíznejšie, než v Ústave Slovenskej republiky (ďalej Ústava SR).¹ Rozdiel je ešte výraznejší, ak sa na územnú samosprávu, resp. jej súčasti (v našom prípade vzťah demokracie a odbornosti v obecnej samospráve) pozrieme v širšom kontexte, ako na súčasť ústavy chápanej v materiálnom zmysle, t. j. ak si okrem ústavných ustanovení dotýkajúcich sa územnej samosprávy budeme všimáť aj zákony, ktoré ju uvádzajú do života (z hľadiska obsahu nášho príspevku hlavne zák. č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov, ďalej zákon o obecnom zriadení). Ide o pohľad komplexnejší a z hľadiska modernej konštitucionalistiky objektívnejší, pretože skutočný rozmer každej ústavnej schémy potvrdí až prax, v rámci ktorej sa ústavné ustanovenia prostredníctvom vykonávacích zákonov realizujú. Zákonnú úpravu v tomto zmysle musíme hodnotiť hlavne z hľadiska obsahu, t. j. či napĺňa odkaz a zámery ústavodarcu po formálnej i materiálnej stránke, z hľadiska stability právnej úpravy a účelu, ktorému má slúžiť a v neposednom rade z hľadiska efektívnosti, ktorú v tomto prípade, predstavujú záujmy a potreby obcí a ich obyvateľov [1].

METODIKA A CIEĽ

Vedecké ciele príspevku sú zamerané na analýzu vzťahu demokracie a odbornosti v obecnej samospráve z hľadiska súčasnej slovenskej legislatívy a jej aplikácie v praxi. Na báze získaných poznatkov budeme formulovať možné riešenia existujúcich problémov v rovine legislatívnych návrhov de lege ferenda. Dôvodov prečo sme sa rozhodli skúmať vzťah demokracie a odbornosti na úrovni samosprávy obce je niekoľko. Prvým je aktuálnosť zmieneného vzťahu, ktorý sa viaže na obecnú samosprávu, nie na samosprávu vyšších územných celkov (ďalej VÚC). Druhým dôvodom je dôležitosť daného vzťahu odvíjajúca sa od významu organizovania a realizácie verejnej moci v miestnych podmienkach. Existujú názory, podľa ktorých význam obecného zriadenia a jeho demokratické fungovanie má niekedy väčšiu dôležitosť ako fungovanie a organizácia verejnej moci na vyšších stupňoch [2]. Tretím dôvodom je špecifické postavenie obce v systéme spoločensko-právnych vzťahov. Obec ako samosprávna korporácia má na rozdiel od iných právnických osôb, VÚC

¹ Napr. Ústava českej republiky v čl. 8 zaručuje samosprávu územných samosprávnych celkov, ktorého zmena je v zmysle čl. 9 ústavy neprípustná, pretože predstavuje podstatnú náležitosť demokratického a právneho štátu; Ústava Maďarska vníma právo na samosprávu ako prirodzené ľudské právo (§ 42) a Ústava Poľskej republiky zakotvuje výslovne princíp decentralizácii verejnej moci (čl. 15) a v súlade s tým hovorí v čl. 16 o práve územných samosprávnych celkov podieľať sa na výkone verejnej moci.

nevynímajúc, svoj historický pôvod a trvalejší charakter, nemožno ju napr. rozpustiť na základe rozhodnutia jej obyvateľov. Obec, povedané slovami A. Merkla, má na rozdiel od iných právnických osôb vždy úradné kompetencie a je povinná ich vykonať [3]. Posledným dôvodom je sídelná štruktúra na Slovensku, kde z celkového počtu obcí (2891) je viac ako 1150 takých, ktoré majú menej ako 500 obyvateľov, pričom z uvedeného počtu je takmer 400 obcí majúcich menej ako 200 obyvateľov. Práve v týchto obciach je vzťah demokratických prvkov a odbornosti neraz problémový. Chceme ešte zdôrazniť, že ak budeme hovoriť o obecnej samospráve a o problémoch, ktoré s ňou súvisia, nebudeme mať na zreteli konkrétnu obec, ale obec in abstracto, vzhľadom na tzv. abstraktnú jednotu obcí [4].

VÝSLEDKY A DISKUSIA

Vzťah demokracie a odbornosti v obecnej samospráve možno z hľadiska jeho obsahu prezentovať ako univerzálny a z hľadiska času ako dlhodobý (niektorí autori tvrdia „večný“) [5] problém teórie a praxe slovenskej obecnej samosprávy. Ide o problém, ktorý sa týka celého radu prvkov a súvislostí tvoriacich obsah obecnej samosprávy, počínajúc zákonným vymedzením pôsobnosti obcí a ich schopnosťou primerane tieto zabezpečiť (najmä pokiaľ ide o prenesený výkon štátnej správy), pokračujúc uplatňovaním princípu delby moci (kompetencií) orgánmi obce, napr. pri skladaní sľubu novozvoleného starostu obce, jeho odvolávaní formou miestneho referenda iniciovaného obecným zastupiteľstvom, uplatňovaní sistačného práva starostom obce, či úmyselnou snahou obecného zastupiteľstva blokovat výkon samosprávy obce (v princípe starostu obce) tým, že zastupiteľstvo je dlhodobo uznášanieschopné a končiac problémami súvisiacimi s organizáciou miestneho referenda a realizáciou jeho výsledkov.

Vzťah demokratických prvkov a odborných požiadaviek v obecnej samospráve je nutné hodnotiť na pozadí špecifického postavenia obce, ktorá ako základná jednotka územnej samosprávy, nie je jednoznačnou súčasťou občianskej spoločnosti, ale nie je (čo vyplýva z jej povahy ako samosprávnej korporácie) ani súčasťou štátneho mechanizmu. Možno súhlasiť s názorom, že obec je prvkom (svojským – poznámka autora) medzi občianskou spoločnosťou a štátom, pričom táto jej pozícia má schopnosť do budúcnosti ovplyvniť nielen charakter územnej samosprávy, ale aj povahu spoločnosti [6]. Aj preto je nutné venovať vzťahu demokracie a odbornosti v obecnej samospráve náležitú pozornosť a to tak v právnej teórii, osobitne v teórii územnej samosprávy, ako aj v legislatívnej činnosti, pričom je potrebné vo väčšej miere využívať skúsenosti z iných štátov Európskej únie, najmä štátov V4, ako aj rešpektovať a zohľadňovať požiadavky slovenskej praxe.

Stret demokracie a odbornosti predstavuje už samotné legislatívne vymedzenie pôsobnosti obce. V procese prebiehajúcej decentralizácie verejnej správy prešlo na obce viac ako dvesto kompetencií (čo možno hodnotiť ako demokratický prvok výkonu verejnej moci), avšak bez toho, aby tomuto legislatívnemu kroku predchádzala seriózná analýza odpovedajúca na otázku, či sú obce tieto kompetencie schopné personálne a finančne zabezpečiť na požadovanej úrovni. Prax v mnohých prípadoch potvrdzuje, že nie, resp. so značnými ťažkosťami prejavujúcimi sa najmä v rozhodovacej činnosti obecných samospráv alebo nekvalitným poskytovaním služieb. Toto konštatovanie sa vzťahuje hlavne na oblasť preneseného výkonu štátnej správy, ale tiež aj na niektoré úlohy a kompetencie patriace do samostatnej pôsobnosti obce. Problémy v naznačenom zmysle majú hlavne malé obce o to viac, že v praxi sa nijako výrazne neujala ani ich možnosť vytvárať spoločné obecné úrady.

Otázniky vyvoláva aj skutočnosť, či množstvo úloh, ktoré obciam pribudlo v rámci prenesenej pôsobnosti nespôsobuje problémy pri zabezpečení úloh patriacich do samosprávnej pôsobnosti obce. Treba si uvedomiť, že pri tzv. prenesenej štátnej správe, aj keď je vykonávaná samosprávou, je samospráva v podstate predĺženou rukou štátnej správy. Musí teda rešpektovať pokyny, príkazy a zákazy orgánu štátnej správy. Tým sa vlastne obmedzuje realizovanie základných teoretických postulátov samosprávy prostredníctvom neštátneho subjektu, ktorý má postavenie verejnoprávnej inštitúcie [7].

Obecná samospráva sa uskutočňuje hlavne prostredníctvom orgánov obce, t. j. obecným zastupiteľstvom a starostom obce (okrem toho aj formou miestneho referenda a na zhromaždeniach obyvateľov obce – čl. 67 ods. 1 ústavy). Z hľadiska kreovania obecného zastupiteľstva i starostu obce ústava zakotvuje ich priamu voľbu obyvateľmi obce, ktorí majú na jej území trvalý pobyt. Pasívne volebné právo pri voľbách do orgánov samosprávy obcí ústava neupravuje.

Vzťah demokracie a odbornosti v obecnej samospráve sa najvýraznejšie prejavuje v osobe starostu obce (sekundárne i v osobe poslancov obecných zastupiteľstiev) a často sa zužuje len na otázku vzdelania starostu ako odborného predpokladu pre možný výkon jeho funkcie. Uvedený problém sa v naznačenej podobe spravidla otvára v čase konania volieb do orgánov samosprávy obcí, avšak v poslednom období ho forsírujú aj niektoré politické strany a objavil sa aj v návrhoch prezentovaných stavovskou organizáciou obecnej samosprávy – Zväzom miest a obcí Slovenska (ZMOS). Spomínaným návrhom však niekedy chýba dôkladnejšie poznanie slovenskej reality a hlavne precíznejšie právne zdôvodnenie.

Po takomto konštatovaní siahame najmä preto, že v slovenských podmienkach dodnes nie je k dispozícii seriózný prieskum, na základe ktorého by bolo možné objektívne povedať,

aký je vzťah medzi vzdelaním starostu obce (a tým aj jeho odbornosťou -?) a kvalitou obecnej samosprávy, inak povedané, doteraz nikto nepreukázal priamu súvislosť medzi vzdelaným starostom a dobre fungujúcou samosprávou obce a naopak, či starosta bez patričného vzdelania znamená nekvalitnú, zle fungujúcu samosprávu obce. Za takéhoto stavu sa nazdávame, že zaujať k danej problematike objektívne stanovisko znamená nájsť odpoveď na tri zásadné otázky. Prvá – je dosiahnutie určitého stupňa vzdelania samo o sebe zárukou odbornosti vo vzťahu k funkcii starostu obce? Druhá – ak by požiadavka dosiahnutia určitého stupňa vzdelania (budeme narábať s požiadavkou stredoškolského vzdelania) bola právne zakotvená, je na takúto alternatívu pripravená prax slovenských obcí (na myslí máme všetky obce)? Nakoniec je treba zodpovedať na najdôležitejšiu otázku, t. j. či zakotvenia požiadavky vzdelania ako podmienky kandidovania na funkciu starostu obce je v súčasnej dobe ústavnoprávne možné s prihliadnutím na fakt, že Slovenská republika je viazaná aj obsahom medzinárodno-právnych dokumentov dotýkajúcich sa nielen územnej samosprávy, ale aj ľudských a občianskych práv.

Súčasná legislatíva viaže kandidatúru na funkciu starostu obce na dve podmienky – trvalý pobyt v obci a vek najmenej 25 rokov. Sprísnenie podmienok kandidatúry na post starostu sa v laickej verejnosti, ale aj v odborných kruhoch najčastejšie spája s kritériom dosiahnutia určitého stupňa vzdelania (spravidla stredoškolského) o to viac, že zákonodarca túto požiadavku výslovne zakotvuje pri určovaní podmienok pre výkon niektorých funkcií v rámci štátnej služby, resp. pre získanie pracovných miest vo verejnom záujme.² Pri zdôvodňovaní požiadavky vzdelania sa argumentuje hlavne tým, že starosta obce je vážnym a nezastupiteľným predstaviteľom verejnej moci v miestnych podmienkach, pričom rozsah a náročnosť jeho oprávnení i povinností – osobitne z hľadiska zabezpečenia úloh v rámci preneseného výkonu štátnej moci – si nepochybne vyžaduje okrem osobnostných predpokladov aj primeranú odbornú prípravu a zdatnosť. V súlade s týmto konštatovaním sa poukazuje – a celkom logicky – aj na fakt, že schopnosti verejného funkcionára by mali byť merateľné aj stupňom vzdelania a pokiaľ fyzická osoba nie je spôsobilá dosiahnuť určité vzdelanie, je na mieste otázka, či dokáže náležitým spôsobom plniť funkciu v oblasti verejnej správy?³ Nemožno zabúdať, že v osobe starostu obce sa spája miestna štátna správa a obecná

² Pozri napr. zák. č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe Policajného zboru Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície [§ 14 ods. 1 písm. c)], zák. č. 200/1998 Z. z. o štátnej službe colníkov a o zmene a doplnení niektorých ďalších zákonov, v znení neskorších predpisov (§ 12 ods. 3), zák. č. 400/2009 Z. z. o štátnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších predpisov (§ 19), zák. č. 553/2003 Z. z. o odmeňovaní niektorých zamestnancov pri výkone práce vo verejnom záujme a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších predpisov (§ 2).

³ Pozri PALÚŠ, I. – JESENKO, M. – KRUNKOVÁ, A. (2010): Obec ako základ územnej samosprávy. Košice:

samospráva, s určitou dávkou nadsázky možno povedať, že starosta je univerzálnym orgánom verejnej správy v miestnych podmienkach.

Z toho čo sme uviedli je zrejmé, že prvok odbornosti je nutnou a prirodzenou súčasťou vykonávania funkcie starostu obce, pokiaľ tento výkon má niesť pečať profesionality a efektívnosti. V súlade s tým však musíme upozorniť na všeobecne platnú premisu, podľa ktorej jedným z nezastupiteľných faktorov podmieňujúcich profesionalitu a tým aj efektívnosť verejnej správy je – vzdelanie. Toto konštatovanie sa v plnom rozsahu vzťahuje aj na oblasť obecnej samosprávy, zvlášť ak jej pôsobenie budeme vnímať (a inak sa ani nedá) ako službu obyvateľom obce.

Môže byť vecou diskusie, či samotné vzdelanie garantuje požadovanú odbornosť pri výkone funkcie starostu, vo všeobecnosti – s prihliadnutím na slovenské podmienky – však prevláda názor, že vzdelanie je odôvodneným predpokladom odbornosti. Na druhej strane sa nedá vylúčiť, že explicitne stanovená požiadavka dosiahnutia určitého stupňa vzdelania pre výkon funkcie starostu obce môže v praxi spôsobiť vážne problémy. Na Slovensku je takmer 400 obcí, v ktorých žije menej ako dvesto obyvateľov, pričom existuje mnoho obcí, kde sa počet obyvateľov počíta na desiatky. Práve v takýchto obciach sa reálne môže stať, že sa nenájde kandidát spĺňajúci kritérium požadovaného vzdelania a zároveň majúci záujem o funkciu starostu obce.

Je pravdou, že aj pri súčasnej právnej úprave dochádza k situáciám, keď sa v niektorých obciach nenájde ani jeden kandidát na funkciu starostu obce a predseda Národnej rady SR musí vyhlásiť nové voľby. Toto riešenie však nie je dostačujúce, pretože súčasná právna úprava nerieši otázku, kto má vykonávať za takýchto okolností funkciu starostu a rovnako nerieši zásadný problém, ak sa situácia zopakuje, t. j. znovu sa nenájde kandidát na funkciu starostu. Už takýto stav treba považovať za právne neakceptovateľný, vnímať ho ako neprijateľnú medzeru v právnej úprave, a bolo by veľmi zlé ho zavedením požiadavky vzdelania pri voľbách starostu obce ešte rozširovať.

Odpoveď na tretiu nami avizovanú otázku, t. j. či zakotvenie požiadavky vzdelania je v súčasnej dobe ústavno-právne možné, je zložitejšia, hoci vo svojich dôsledkoch jednoduchá. Zhrnúť ju možno do konštatovania, v zmysle ktorého Ústava SR nevytvára bariéru pre zákonné zakotvenie požiadavky vzdelania ako jedného z kritérií pre uchádzanie sa o funkciu starostu obce. Prekážkou nie je čl. 34 ods. 4 ústavy (občania majú za rovnakých podmienok

UPJŠ v Košiciach, s. 128 a nasl.; SEMAN, T. (2012): Vyššie sekundárne vzdelanie ako minimálny stupeň vzdelania starostu (primátora) de lege ferenda v súvislosti s Ústavou Slovenskej republiky. In *Územná samospráva ako forma verejnej moci*. Košice: Fakulta verejnej správy UPJŠ v Košiciach, s. 119.

prístup k voleným a iným verejným funkciám), ani čl. 74 ods. 2 stanovujúci podmienky pasívneho volebného práva pre voľbu poslancov do Národnej rady SR, medzi ktorými nie je požiadavka vzdelania. Skutočnou prekážkou právneho charakteru je Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach prijatý Valným zhromaždením Organizácie Spojených národov v roku 1966, ktorý je pre Slovenskú republiku záväzný. Všeobecný komentár prijatý Výborom pre ľudské práva podľa čl. 40 ods. 4 uvedeného paktu v bode 10 uvádza: „*Volebné právo pri voľbách a referendách musí byť stanovené zákonom a môže podliehať iba odôvodneným obmedzeniam, ako je stanovenie minimálnej vekovej hranice pre volebné právo. Je neprimerané obmedziť volebné právo na základe fyzickej neschopnosti alebo predpisovať požiadavky na gramotnosť, vzdelanie alebo majetkové pomery.*“

Pre úplnosť (a možno aj objektívnosť) treba pripomenúť, že existuje aj iný medzinárodný dokument viažuci sa výslovne k problematike miestnej samosprávy, ktorý je pre Slovenskú republiku záväzný. Týmto dokumentom je Európska charta miestnej samosprávy z roku 1985, ktorá vo svojom čl. 3 ods. 1 miestnu samosprávu označuje ako „*právo a spôsobilosť miestnych orgánov v medziach zákona spravovať a riadiť podstatnú časť verejných záležitostí v rámci ich kompetencií a v záujme miestneho obyvateľstva*“. Podmienky výkonu funkcií na miestnej úrovni, ktoré sú zakotvené v čl. 7 Charty, neohraničujú možnosť konkrétneho štátu zákonom ustanoviť požiadavky na funkciu miestnych volených zástupcov.

Je otázne, či iba hierarchizácia uvedených medzinárodných dokumentov (statusová i územná) alebo aj iné dôvody (zrejme áno) spôsobili, že štáty Európskej únie, ani tie, ktoré sme zvykli označovať ako tradičné demokracie, ani tie, ktoré prešli socialistickým vývojom, neviažu pasívne volebné právo pri voľbách do miestnych samospráv na požiadavku vzdelania. Z toho vyplýva, že nami analyzovaný problém nepoznajú, resp. nepocitujú, a ak áno, hľadajú a nachádzajú formy jeho riešenia. Nájst' ich bude musieť aj Slovenská republika.

Možností je niekoľko, vzhľadom na rozsah príspevku ich len príkladmo vymenujeme, bez toho, aby sme ich podrobnejšie analyzovali. Do úvahy prichádza typológia obcí a tomu prispôsobený rozsah ich pôsobnosti, zlučovanie obcí ako súčasť komunálnej reformy, zriadenie odborného pracovníka obce (notára, tajomníka), ktorý by garantoval výkon určených pôsobností formou signovania rozhodnutí starostu obce, krajnosťou je uvažovanie o zrušení trvalého pobytu v obci ako podmienky pre výkon funkcie starostu obce [8].

Kontradiktórnosť demokracie a odbornosti sa zreteľne prejavuje aj vo vzťahu starostu obce a obecného zastupiteľstva. Poukážeme v postupnosti na tri takéto situácie, pri ktorých odbornosť ťahá za kratší koniec.

Prvou je uplatňovanie sistačného práva starostom obce. Podľa § 13 ods. 6 zákona o obecnom zriadení starosta obce môže pozastaviť výkon uznesenia obecného zastupiteľstva, ak sa domnieva, že odporuje zákonu alebo je pre obec nevýhodné tak, že ho nepodpíše v lehote určenej zákonom, t. j. do 10 dní od schválenia uznesenia obecným zastupiteľstvom. Obecné zastupiteľstvo môže prelomiť sistačné právo starostu tým, že ním sistované uznesenie znovu schváli 3/5 väčšinou všetkých svojich členov. Potvrdené uznesenie starosta už nemôže pozastaviť (§ 13 ods. 8 zákona o obecnom zriadení).

Takto koncipované sistačné právo sa v praxi stáva problémom z hľadiska jeho odborného uplatnenia starostom obce, ako aj následného posúdenia obecným zastupiteľstvom. Ak totiž starosta nemá právnické vzdelanie (čo je v drvivej väčšine prípadov) je nanajvýš otázne ako môže správne posúdiť, či sistované uznesenie odporuje zákonu a ešte viac je diskutabilné ako dokázu zhodu, či nezhodu so zákonom posúdiť vo vzťahu k danému uzneseniu poslanci obecného zastupiteľstva, z ktorých nikto nemá potrebnú právnickú erudíciu. Pripusťme, že starosta obce sa môže poradiť s právnikom (pokiaľ mu to finančné možnosti obce dovoľia), avšak túto možnosť ťažko môžu využiť poslanci obecného zastupiteľstva v malých obciach. V praxi sa tak často stáva, že uplatnenie sistačného práva starostom obce musia riešiť orgány ochrany práva – prokuratúra alebo súdy. Múdrym sa v tejto situácii javí viazať uplatnenie sistačného práva len na podmienku, že uznesenie obecného zastupiteľstva je pre obec nevýhodné.

Súčasná zákonná úprava sistačného práva starostu obce má však celý rad iných právnych medzier, z ktorých na tomto mieste upozorníme aspoň na jednu z hľadiska praxe obecnej samosprávy však veľmi dôležitú. Ide o situáciu, ak obecné zastupiteľstvo sistované uznesenie v stanovenej lehote požadovanou kvalifikovanou väčšinou potvrdí a starosta ho napriek tomu odmietne podpísať. Inak povedané, napriek kogentnému právnemu ustanoveniu (§ 13 ods. 8 zákona o obecnom zriadení), že výkon uznesenia, ktoré bolo opätovne potvrdené zastupiteľstvom nemožno pozastaviť, dochádza k prípadom, keď starosta neakceptuje takéto rozhodnutie zastupiteľstva a svojou nečinnosťou, tým, že uznesenie nechce podpísať opierajúc sa o svoje postavenie štatutára, znemožňuje výkon takéhoto uznesenia. Starosta tak neoprávnene zasahuje do výlučnej právomoci obecného zastupiteľstva, ktoré je jediné oprávnené rozhodovať v danej oblasti (napr. pri nakladaní s nehnuteľným majetkom, alebo s hnutel'ným majetkom nad určitú hodnotu), čím marí aj jeho vôľu konať relevantne zákonným spôsobom. Pritom náš právny systém pozná spôsob ako sa situácia tohto druhu dá jednoducho a právne čisto riešiť (viď čl. 87 ods. 3 ústavy, ktorý upravuje realizáciu práva prezidenta SR voči návrhom zákonov Národnej rady SR, ktoré schválila a v konečnom

dôsledku umožňuje vyhlásiť zákon, ktorý prezident odmietne opakovane podpísať).

Ku stretu demokracie a odbornosti dochádza aj pri odvolaní starostu obce formou miestneho referenda, ktoré iniciuje obecné zastupiteľstvo. V zmysle § 13 ods. 3 písm. a) jedným z dôvodov odvolania starostu obce je aj situácia, keď starosta obce porušuje Ústavu SR, ústavné zákony, zákony a ostatné všeobecne záväzné právne predpisy. Vyhlásenie takéhoto referenda má nepochybne svoje opodstatnenie v ústavnom princípe právneho štátu, podľa ktorého každý – teda aj starosta obce v pozícii verejného činiteľa – je povinný dodržiavať právne predpisy Slovenskej republiky (v širšom meradle aj právo Európskej únie) a tým naplňať právnu funkciu ústavy. Tento spôsob miestneho referenda však z hľadiska jeho zákonného zakotvenia a možnej praktickej realizácie vyznieva veľmi kontroverzne, pretože vyvoláva niekoľko sporných a nejednoznačných možností výkladu.

Ponajprv je otázne, či a do akej miery obecné zastupiteľstvo, presne povedané jeho poslanci, môžu právne relevantne posúdiť, či zo strany starostu ide o porušenie ústavy alebo iného všeobecne záväzného právneho predpisu. Ako výnimku z takto vyslovenej pochybnosti možno označiť všeobecne záväzné nariadenie prijaté obecným zastupiteľstvom v príslušnej obci. Treba pripomenúť, že porušovanie takéhoto nariadenia starostom obce možno vnímať ako neplnenie jeho povinností a takúto situáciu umožňuje riešiť prípad miestneho referenda vyhláseného vtedy, keď starosta obce hrubo alebo opakovane porušuje svoje povinnosti [9].

V súvislosti s analyzovanou možnosťou odvolania starostu obce (porušuje ústavu, ústavné zákony, zákony a iné všeobecne záväzné právne predpisy) sa vynára ďalší problém, či pochybnosť. Ak starosta obce porušuje ústavu alebo iné všeobecne záväzné právne predpisy a obecné zastupiteľstvo nevyhlási miestne referendum o jeho odvolaní – dopúšťajú sa porušenia zákona aj samotní poslanci obecného zastupiteľstva, t. j. aj oni nesú v takomto prípade právnu zodpovednosť za škody, ktoré by starosta takýmto porušovaním právnych predpisov spôsobil obci alebo iným subjektom (fyzickým, či právnickým osobám)? Odpoveď je zrejme negatívna, čo potvrdzuje aj sám zákonodarca, ktorý v súvislosti so zakotvením povinností a oprávnení poslancov obecného zastupiteľstva s takouto situáciou nepočíta.

Hodno spomenúť aj tretí problém, či spornú situáciu viažucu sa k analyzovanej forme referenda. Považujeme za viac ako diskutabilné, či v danom prípade možno obyvateľov obce stavať do pozície arbitra, ktorý má hlasovaním rozhodnúť o tom, či starosta porušuje ústavu a iné právne predpisy – s výnimkou všeobecne záväzného nariadenia obce, tak ako sme o ňom hovorili vyššie – (dá za pravdu obecnému zastupiteľstvu) alebo túto domnienku nepotvrdí (dá za pravdu starostovi obce). Máme za to, že v tomto prípade snaha zákonodarcu uplatniť demokraciu zjavne neguje požiadavku odborného (z hľadiska práva) posúdenia veci.

Berúc do úvahy všetky vyslovené pochybnosti považujeme za reálne a odôvodnené, aby otázky porušovania ústavy, ústavných zákonov, zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov zo strany starostu obce posudzovali a rozhodovali o nich orgány ochrany práva, hlavne prokuratúra a súdy. Možno by sa dalo uvažovať aj o poľskom spôsobe riešenia obdobnej situácie, kde o opakovanom porušení ústavy a zákonov starostom obce rozhoduje v konečnom dôsledku vláda, ktorá môže takéhoto starostu na návrh maršálka vojvodstva (v jeho osobe sa na úrovni vojvodstva spája štátna správa a samospráva) odvolať z funkcie [10]. Prirodzene aj takýto model má svoje slabé stránky, o ktorých možno viesť diskusiu smerujúcu k jeho neakceptovaniu. Nič to však nemení na našom odporúčaní, aby obligatónym dôvodom na vyhlásenie miestneho referenda o odvolaní starostu obce iniciovaným obecným zastupiteľstvom zostala len situácia, keď starosta hrubo alebo opakovane zanedbáva svoje povinnosti vyplývajúce z funkcie starostu.

Tretou oblasťou vzťahu starostu obce a obecného zastupiteľstva, kde dochádza k prelínaniu demokracie a odbornosti je súčinnosť oboch orgánov pri výkone samosprávy obce, ktoré sa opiera o tri ústavnoprávne východiská:

1. starosta obce a obecné zastupiteľstvo sú v zmysle ústavy (čl. 69 ods. 1) orgány obce odvádzajúce svoje postavenie a pôsobnosť od obyvateľov obce, ktorí ich volia v priamych voľbách,
2. pôsobnosť oboch orgánov obce je ústavnoprávne koncipovaná tak, že obsahovo a realizačne smeruje k rozvoju územia obce a k potrebám jeho obyvateľov,
3. pôsobenie starostu a poslancov obecného zastupiteľstva sa odvíja od sľubu, ktorý skladajú po nástupe do funkcie, resp. na základe ktorého sa funkcie ujímajú. Z ich sľubu vyplýva nielen to, že budú dodržiavať ústavu a iné všeobecne záväzné právne predpisy, ale aj to, že budú ochraňovať záujmy obce a jej obyvateľov (§ 13 ods. 2 a § 26 zákona o obecnom zriadení).

Zákon o obecnom zriadení súčinnosť starostu a obecného zastupiteľstva nielen predpokladá, ale v určitých prípadoch doslova vyžaduje a podmieňuje ňou platnosť právnych úkonov vykonaných v mene obce. Starosta ako štatutárny orgán má výhradné oprávnenie konať menom obce navonok, t. j. prejavovať vôľu obce vo vzťahu k tretím osobám. Táto jeho pozícia však sama o sebe nezahŕňa jeho výlučné oprávnenie vytvárať túto vôľu, ktorá je potom prejavom navonok v podobe právnych úkonov realizovaných na základe uvedeného oprávnenia. Starosta obce nemôže vykonať bez prejavu vôle obce napríklad majetkovo-právny úkon, ku ktorému sa vyžaduje predchádzajúce rozhodnutie obecného zastupiteľstva a zaviazhe ním obce, pretože mu k tomu zákon o obecnom zriadení a ďalšie právne predpisy

nedávajú oprávnenie, takže jeho právny úkon by ani nevyvolal právne účinky [11].

Napriek takto koncipovanej a striktno požadovanej súčinnosti starostu a obecného zastupiteľstva zákon o obecnom zriadení umožňuje vznik patovej situácie, keď je súčinnosť oboch orgánov obce ohrozená a čo je najpodstatnejšie ohrozené sú tým aj záujmy obce a jej obyvateľov. Na mysli máme stav, keď obecné zastupiteľstvo, resp. väčšina jeho poslancov opakovane a priam systematicky blokuje činnosť zastupiteľstva (spravidla s cieľom preukázať neschopnosť alebo nečinnosť starostu) tým, že s nezúčastňuje na jeho zasadnutiach, resp. odíde z rokovania zastupiteľstva, čím sa toto stane uznášanianschopným. Ak sa praktiky tohto druhu v rôznych obmenách využívajú dlhšiu dobu v konečnom dôsledku sa tým vlastne paralyzuje nielen činnosť obecného zastupiteľstva, ale dochádza k vážnemu ohrozeniu výkonu miestnej samosprávy, čo negatívne pociťtia, resp. môžu pociťiť obyvatelia obce.

Naznačený patový stav vzniká (podobne ako vyššie spomínaná situácia, keď starosta odmietne podpísať sistované uznesenie, čo ho kvalifikovanou väčšinou potvrdili poslanci obecného zastupiteľstva) ako dôsledok tzv. medzier v práve, v danom prípade ako dôsledok medzier v zákone o obecnom zriadení. Zákon síce reguluje vznik právneho prípadu, avšak neupravuje jeho riešenie pri vzniku patovej situácie (technický rozmer medzier v práve). Objektívne treba poznamenať, že zrejme nejde o medzery apriorné, vytvárané vedome zákonodarcom, ale vznikajúce až ex post v procese aplikácie práva (axiologický prvok ponímania medzier v práve). Právna úprava (zákonodarca) však musí mať ambíciu poskytnúť taký register opatrení, ktoré spoľahlivo umožnia riešiť akúkoľvek patovú situáciu spojenú s praktickým uplatňovaním príslušného právneho predpisu, o to viac, že kým v súkromnom práve môžu chýbajúcu právnu normu autonómne vytvoriť sami účastníci právnych vzťahov, vo sfére verejného práva (obecná samospráva je v analyzovanom prípade jeho súčasťou) platí, že štátnu (verejnú) moc možno uplatniť iba v medziach, rozsahu a spôsobom stanoveným zákonom [12].

Súčasná právna úprava v slovenskej obecnej samospráve však starostovi nedáva dostatočné legislatívne prostriedky na riešenie takejto situácie. Ustanovenie § 12 ods. 2 zákona o obecnom zriadení, podľa ktorého, ak obecné zastupiteľstvo nie je spôsobilé rokovať a uznášať sa, starosta do 14 dní zvolá nové zasadnutie – je nedostačujúce, pretože nerieši problém opakovania takejto situácie (táto môže byť časovo vlastne neobmedzená) a dôsledkov, ktoré môže priniesť. Argumentácia, že voliči majú možnosť v najbližších voľbách nezvoliť za poslancov ľudí, o ktorých si myslia, že sa vo funkcii neosvedčili a obci vlastne škodia neobstojí., hoci má svoju logiku, nerieši však akútny problém v prebiehajúcom

volebnom období obecného zastupiteľstva.

Nazdávame sa, že optimálnym riešením tejto situácie (ale aj inej, ktorú určí zákonodarca alebo priamo ústava) je hľadanie ústavnoprávnej možnosti ukončenia činnosti obecného zastupiteľstva (v širšom zastupiteľského orgánu územnej samosprávy) pred ukončením volebného obdobia. Celý rad ústav štátov Európskej únie takúto možnosť upravuje buď priamo, alebo k takejto úprave zmocňuje zákonodarcu. Dôvodom ukončenia činnosti zastupiteľského orgánu územnej samosprávy pred ukončením volebného obdobia býva spravidla jeho nečinnosť (uznášanieschopnosť) viažuca sa na určitú dobu alebo protiústavné konanie (rozhodovanie), nerešpektovanie výsledkov komunálneho referenda, či iný zreteľahodný dôvod stanovený ústavou alebo zákonom.

Pre nás by mohla byť inšpiráciou úprava týchto otázok v ústavách susedných štátov V4. Ústava Českej republiky uvádza, že zákon ustanoví za akých podmienok sa vyhlásia nové voľby zastupiteľstva pre uplynutím jeho funkčného obdobia (čl. 102 ods. 2), v Poľskej ústave sa hovorí: „*Snem môže na návrh predsedu Rady ministrov rozpustiť uznášajúci (sa) orgán územnej samosprávy, ak tento orgán zvlášť závažným spôsobom porušuje ústavu alebo zákon*“ (čl. 171 ods. 3), maďarská ústava upravuje, že „podľa rámcového zákona môže zastupiteľský zbor vyhlásiť svoje rozpustenie. Národné zhromaždenie na podnet vlády po vyžiadaní stanoviska ústavného súdu rozpustí protiústavne pôsobiaci zastupiteľský zbor (čl. 35 ods. 4 až 6). Sebarozpustením (zastupiteľského zboru) alebo rozpustením parlamentom sa končí i mandát starostu“ (čl. 44 ods. 4).

V našom prípade sa nám javí aktuálne ústavné zmocnenie zákonodarcu, aby zákonom upravil podmienky ukončenia činnosti obecného zastupiteľstva (prípadne aj zastupiteľstva samosprávneho kraja) pred ukončením jeho volebného obdobia podobne ako ústava zmocnila zákonodarcu na úpravu podmienok pre odvolanie starostu obce – čl. 69 ods. 3). Medzi dôvody predčasného ukončenia činnosti obecného zastupiteľstva by mohli patriť napr. jeho uznášanianschopnosť trvajúca zákonom stanovenú dobu, nerešpektovanie výsledkov miestneho referenda, neodvolanie starostu v miestnom referende, ktoré iniciovalo zastupiteľstvo a pod. Sme presvedčení – a skúsenosti z iných štátov V4 to potvrdzujú – že právna úprava ukončenia činnosti obecného zastupiteľstva pred ukončením jeho volebného obdobia, popri už existujúcej možnosti odvolania starostu obce, by obidva orgány obce viedla k prirodzenej snahe o vzájomnú súčinnosť a spoluprácu pri výkone obecnej samosprávy (ale i prenesenom výkone štátnej správy), čo by nepochybne naplnilo zmysel ich činnosti smerujúci k rozvoju obcí a zabezpečeniu potrieb ich obyvateľov.

ZÁVER

V príspevku sme poukázali na niektoré slabé miesta súčasnej právnej úpravy z hľadiska obsahu a prvkov nami skúmaného vzťahu, zovšeobecňujúco povedané cieľom zákonnej úpravy v budúcnosti by malo byť dosiahnutie takéhoto právneho i faktického stavu, aby sa v obecnej samospráve stala odbornosť súčasťou demokracie, čím by sa vytvorili reálne podmienky aj pre efektívne fungovanie systému brzd a protiváh medzi starostom obce a obecným zastupiteľstvom. Zvlášť dôležité je naplnenie tejto požiadavky z pohľadu mnohých malých obcí, ktoré majú problémy so zabezpečením samosprávnych činností a poskytovaním základných služieb pre obyvateľov. Takýto stav však vo svojej podstate brzdi nielen požadovaný výkon verejnej správy a primerané uplatňovanie princípu subsidiarity, ale aj celkovú demokratizáciu a s ňou súvisiacu revitalizáciu občianskej spoločnosti. V tejto súvislosti sa zdá, že kolobeh čiastkových zmien zákona o obecnom zriadení (bolo ich vyše 40) sa pomaly naplňa. Oprávnené sa natiška otázka, či nenadišiel v podmienkach Slovenskej republiky čas na systémovú právnu úpravu, ktorou by mohol byť nový zákon o obecnom zriadení vychádzajúci z inej filozofie a reality, než aká bola v 90-tych rokoch minulého storočia v čase jeho prijatia.

POUŽITÁ LITERATÚRA A INFORMAČNÉ ZDROJE

1. ČEČOT, V. – ŠKULTÉTY, P. (2009): Zásady ďalšej etapy modernizácie verejnej správy. In: *Teória a prax verejnej správy*. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou, Fakulta verejnej správy, Košice: UPJŠ v Košiciach, s. 67.
2. GERLOCH, A. – TOMÁŠEK, M. et al.(2010): *Nové jevy v právu na počátku 21. stololetí, II. Teoretické a ústavní impulzy rozvoje práva*. Praha: Univerzita Karlova, s. 59-62.
3. KOPECKÝ, M. (1998): *Právní postavení obcí. Základy obecního práva*. Praha: CODEX Bohemia, s. 159 – 160.
4. KUKLIŠ, P.(2011): Palúš, I. – Jesenko, M. – Krunková, A.: Obec ako základ územnej samosprávy (recenzia), *Právny obzor*, 94, č. 6, s. 641.
5. KUKLIŠ, P. – VÍROVÁ, V.(2012): *Vybrané problémy miestnej samosprávy (v komparácii niektorých štátov Európskej únie)*. Bratislava : EUROKÓDEX.
6. MERKL, A.(1932): *Obecní právo správní*, díl druhý. Orbis: Praha – Brno.
7. MIKULE, V.(2003): K ústavním základum územní samosprávy. In: J. Kysela. (ed.). *Deset let Ústavy České republiky, východiska, stav, perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia.
8. KONEČNÝ, S. (2012): Spôsoby riešenia postavenia najmenších sídelných jednotiek v systémoch verejnej správy Európskej únie, *Verejná správa a spoločnosť*, XIII., č. 1, s. 18 a nasl.
9. PALÚŠ, I. (2011): Územná samospráva ako princíp slovenského konštitucionalizmu (ústavná schéma a prax). *Verejná správa a regionálny rozvoj*, VII, č. 2, s. 7-17.

10. PALÚŠ, I.(2012): Odvolanie starostu obce ako súčasť demokracie a odbornosti v obecnej samospráve. In: *Územná samospráva ako forma verejnej moci*. Košice: Fakulta verejnej správy UPJŠ v Košiciach s. 127 a nasl.
11. PALÚŠ, I. – HENCOVSKÁ, M.(2013): Starosta obce ako orgán verejnej moci. In: *Viazanosť verejnej správy právom*. Košice: Fakulta verejnej správy UPJŠ v Košiciach s. 41-44.
12. SZEWC, A. – JYŽ, G. – PLawecki, Z.(2012): *Ustawa o samorządzie gminnym, Komentarz*. Warszawa: Lex a Wolters Kluwer business.
13. ŠUREK, S.(2009): Orgány územnej samosprávy a ich interakcie. In: *Teória a prax verejnej správy*. Košice: Fakulta verejnej správy UPJŠ v Košiciach, s. 141-142.

ADDRESS & ©

prof. JUDr. Igor PALÚŠ, CSc.
Ústav stredoevropských študií
Fakulta verejných politik
Slezská univerzita
Olbrichova 625/25, 746 01 Opava
Czech Republic
igor.palus@upjs.sk

MIKROREGION JAKO MOŽNOST ODPOVĚDNOSTI OBCÍ ZA ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Microregion as Possible Liability of Municipalities for Environment

Pavla VARVAŽOVSKÁ

Praha, Czech Republic

ABSTRAKT: Nejpodstatnějším důvodem pro jakoukoli formu spolupráce obcí je společná snaha o rozvoj území. V současné době je plánování obcí spojeno s trvale udržitelným rozvojem, který se vztahuje k životnímu prostředí a také k sociálním a ekonomickým otázkám. Za ideální řešení se považuje, když trvalý rozvoj zahrnuje sociální, ekologické, ekonomické a kulturní otázky řešení. Cílem statí je sledování spolupráce obcí ve vybraném regionu, role ochrany životního prostředí (ŽP) pro obce a hledání odpovědí na další úzce související otázky. Hodnocení bylo provedeno na základě výsledků kvantitativního a kvalitativního šetření v obcích mikroregionu.

Klíčová slova: obec – samospráva – mikroregion – spolupráce obcí – spolupráce mikroregionů – rozvojová strategie – životního prostředí – strukturální dokumenty – cestovní ruch

ABSTRACT: The effort in common for regional development is the main reason for collaboration of municipalities. The current planning of municipalities is associated with sustainable development which is related to the environment and social and economic issues. The ideal solution is considered as the continuous development involves social, environmental, economic and cultural issues' solutions. The aim of this paper is to monitor the municipal cooperation in a selected region and the importance of the environment protection for municipalities as well as looking for answers to other closely related issues. The evaluation was conducted based on the results of quantitative and qualitative research in municipalities of a microregion.

Key words: municipality – local administration – microregion – cooperation at municipal level – cooperation of microregions – development strategy – environment – structural documents – tourism

ÚVOD

Pro Českou republiku je charakteristická rozdrobená sídelní struktura. Existuje zde mnoho malých obcí s počtem do 2000 obyvatel, které tvoří téměř 90 % z celkového počtu obcí v naší republice. A právě tyto menší obce se nejčastěji setkávají kvůli své velikosti s různými problémy při zajišťování ekonomického rozvoje svého území a při péči o potřeby svých občanů, které jsou mnohdy ve veřejném zájmu a obec je povinna tyto veřejné statky zabezpečit. Občanům České republiky byla zákonem dána možnost zapojit se do dění obce, ve které žijí. Proto by se měli zajímat i o to, jak obec vychází svým občanům vstříc, či jak hospodaří s veřejnými prostředky. Ideální hospodaření s veřejnými prostředky se neobejde

bez plánování, tedy pohledu do budoucnosti a vytvoření strategického plánu mikroregionu. V současné době je plánování obcí spojeno s trvale udržitelným rozvojem, který se vztahuje k životnímu prostředí a také k sociálním a ekonomickým otázkám. Za ideální řešení se považuje, když trvalý rozvoj zahrnuje sociální, ekologické, ekonomické a kulturní otázky řešení. Stále probíhá proces zvyšování povědomí veřejnosti o potřebě uplatňovat kritéria trvale udržitelného rozvoje.

Spolupráce obcí především vyplývá z potřeby identifikovat, diskutovat a řešit problémy, Participace a spolupráce jsou pojmy, se kterými se stále více pracuje ve správě věcí veřejných na všech úrovních. Jedním z důležitých předpokladů spolupráce je postoj místních autorit k veřejné participaci. Lokální instituce mohou hrát důležitou roli v podporování spolupráce mezi aktéry a dosahování společných cílů. Veřejná participace se tak stává jedním z hlavních předpokladů regionálního plánování (Raagma 2002).

Fenomén spolupráce obcí se tak stává důležitým faktorem rozvoje a většinou se předpokládá, že k rozvoji přispívá taková spolupráce, která je účelná a efektivní a má pozitivní dopad na rozvoj daného území. Faktory spolupráce můžeme rozumět činitele, vlivy či prvky, které jsou obsaženy v procesech spolupráce a působí na jejich fungování. Efektivitu můžeme zjednodušeně označit jako vztah mezi vstupy a výstupy organizační činnosti, který souvisí s prostředky a způsoby realizace činností (Winkler 2001).

Mikroregion je chápán především jako dobrovolný svazek obcí. Tedy právnická osoba ustanovená v souladu s § 49 až 53 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů. Vzniká pro územně ucelenou oblast vymezenou přirozenými přírodními, technickými nebo historickými hranicemi nebo pojíci prvky. V obecné formě se jedná o spádové území, které využívá principu soudržnosti, kde více obcí propojuje a provazuje své zájmy a záměry jednotlivých akcí a aktivit s cílem vymezení a realizování žádoucích změn ve všech obcích nebo části obcí takto vymezeného území (Labouková et al. 2009).

Úlohou mikroregionů je koncepční a výkonná činnost samosprávných orgánů obcí v oblasti místního rozvoje, jejich iniciační činnost v oblasti řešení mikroregionálních problémů a definování mikroregionálních programů a aktivit a jejich účast na realizaci regionálních programů. Pro identifikaci potřeb, určení směrů rozvoje, rozvojových aktivit a strategické rozhodování zpracovávají mikroregiony rozvojové strategie. Plánování na úrovni mikroregionů je nejčastěji plánováním strategickým, a to zejména v podobě přípravy programů rozvoje svazků obcí. Strategický plán představuje nejen klíčový nástroj rozvoje území, ale současně i platformu pro komunikaci rozhodujících účastníků sociálního a ekonomického rozvoje (Perlín et al. 2006). V současné době je plánování obcí spojeno

s trvale udržitelným rozvojem, který se vztahuje k životnímu prostředí a také k sociálním a ekonomickým otázkám. Podle Evropské úmluvy o krajině (Rada Evropy 2000) a UNESCO Universal Prohlášení o kulturní rozmanitosti (UNESCO, 2002), by měl trvalý rozvoj zahrnovat sociální, ekologické, ekonomické a kulturní řešení (Heldak et al. 2011). Strategický plán obcí nebo venkovských mikroregionů je možné chápat jako soubor postupných konkrétních kroků, které respektují limity využití přírodního prostředí a které povedou ke zlepšení sociálně ekonomického prostředí v celém řešeném území.

Občanská společnost bývá považována za významnou součást moderního demokratického systému vládnutí. Vysoká angažovanost občanské společnosti působí právě v oblasti životního prostředí. Po vstupu České republiky do Evropské unie aktualizovaná Státní politika životního prostředí plně odpovídá závazkům respektující členství. Prioritní oblasti korespondují s šestým akčním programem Evropských společenství pro životní prostředí (Ritschelová 2006), kde se v rámci environmentálních problémů klade důraz na zvyšování povědomí veřejnosti o otázkách životního prostředí. Do obecné části systému práva životního prostředí se výrazně zapsala konference ministrů životního prostředí regionu Evropské hospodářské komise OSN s názvem „Životní prostředí pro Evropu“ konaná v červnu 1998 v Aarhusu v Dánsku. Přijatá Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí je přelomovým dokumentem pro životní prostředí a demokracii. Úmluva se svými dokumenty nabyla účinnosti dne 30. října 2001 (Ritschelová 2006). Veřejnost je v duchu Aarhuské úmluvy postavena jako partner veřejné správy s právem získávat srozumitelné informace o životním prostředí, účastnit se rozhodování, mít zajištěnu právní ochranu a sdílet odpovědnost za stav životního prostředí v duchu trvale udržitelného rozvoje.

Soukup (2001) publikoval výsledky srovnávacího projektu za roky 1993 a 2000 v oblasti životního prostředí. Jeho cílem bylo posouzení postojů populace k životnímu prostředí, zachycení vnímání jednotlivých rizik a jedincova chování ve vztahu k životnímu prostředí. Ve srovnání s rokem 1993 došlo v České republice k úbytku ochoty obětovat se ve prospěch životního prostředí (platit vyšší ceny, daně, snížit životní úroveň) a došlo k poklesu ve vnímání environmentálních nebezpečí. V oblasti environmentálního chování (zejména třídění odpadů) byl zaznamenán nárůst aktivit. V oblasti občanských projevů (podepisování petic, účast na demonstracích) nebyla zaznamenána žádná výrazná změna.

Pohled na komunální úroveň je důležitým momentem zejména proto, že postoj Evropské unie v oblasti ochrany životního prostředí se ve velké míře opírá o kvalitní a rozvinutý veřejný proces participace veřejnosti, o mezisektorovou spolupráci a o otevřenost a dialog.

Místní samosprávy, které se zodpovídají ze své činnosti voličům a jsou posuzovány také podle plnění svých volebních programů, jsou pochopitelně pozornější vůči problémům místního rozvoje než k úlohám definovaným centrální administrativou (Gabal 2001). Obecně lze konstatovat, že činnost aktivních občanů a místních samospráv má vliv na povědomí a odpovědnosti občanů za životní prostředí v obci.

METODIKA A CÍL

Cílem příspěvku je zjistit, jak funguje spolupráce obcí v mikroregionu, jakým způsobem obce participují na rozvoji mikroregionu s ohledem na životní prostředí (ŽP). Dílčím cílem je zjistit vnímání členství obce v mikroregionu mezi občany a šetření bude probíhat kvantitativním šetřením. Na základě přehledu problematiky byla stanovena teoretická hypotéza: „U výběrového vzorku obyvatel existuje statisticky významná souvislost mezi kvalitou spolupráce obcí a povědomím obyvatel o členství obce v mikroregionu.“ Výstupy sběru informací pomocí strukturovaného rozhovoru popisuje výsledek odpovědí, prováděný náhodným výběrem respondentů ve všech členských obcích mikroregionu Kraslicko. Odpovědi občanů ohledně spolupráce obcí v mikroregionu Kraslicko byly následně vyhodnoceny pomocí vhodných statistických metod. Kvalitativní šetření proběhlo pomocí polostrukturovaných rozhovorů s devíti představiteli obcí mikroregionu Kraslicko a jeho předsedou.

VÝSLEDKY

Mikroregion Kraslicko vznikl 3. listopadu 1995, kdy se v Kraslicích sešlo devět starostů a oficiálně založili Sdružení měst a obcí (mikroregion) Kraslicko. Svazek měst a obcí Kraslicko se rozkládá na hranicích České republiky s Německem, konkrétně se spolkovou zemí Sasko. Oblast je zajímavým turistickým cílem nejen pro české i zahraniční turisty. Prvotním podnětem sdružení obcí se stalo řešení problémů kolem Městské nemocnice v Kraslicích. Později bylo nutné řešit nelehkou dopravní situaci v budoucím mikroregionu nebo otázku reformy státní správy. V roce 1995 se datuje počátek vzniku svazku, nicméně oficiální datum v seznamu registrace je 11. 1. 2002. Kraslicko má k datu 31. 12. 2011 evidováno celkem 14.114 obyvatel o rozloze sdruženého území 28.342 hektarů. Od vzniku až po současnost jsou členy sdružení shodné obce, v průběhu činnosti o připojení k svazku neprojevila žádná obec ani město z okolí (<http://www.smokraslicko.cz/>). Hlavním podnětem ke vzniku sdružení však byla možnost vstupu do Euregia Egrensis. Jedná se o sdružení, které

podporuje přeshraniční spolupráci mezi českým a německým územím. Zeměpisná poloha pro tento typ spolupráce je v případě tohoto svazku ideální. Dalším důvodem byla větší možnost získat dotace z fondů Evropské unie, snadnější spolupráce s německými partnery při rozvoji kulturních vztahů a turistiky a také lepší koordinace projektů jednotlivých obcí. Toto jsou největší výhody tzv. mikroregionu, který se stal vzorem pro vznik všech dalších sdružení obcí v sokolovském okrese.

Předmětem činnosti mikroregionu je především koordinace a rozvoj cestovního ruchu na území obcí Svazku, ke kterému vybízí, krásná příroda a ideální podmínky pro zimní i letní sporty. Zajišťování skládkování tuhého domovního odpadu, správa vodovodní a kanalizační sítě, společná dohoda o hrazení systémů veřejné dopravy k zajištění dopravní obslužnosti daného území a společné pořádání kulturních akcí.

Kvantitativní sběr dat proběhl v lednu a únoru 2013. Výstupy sběru informací pomocí strukturovaného interview popisuje výsledek odpovědí, prováděný ve všech členských obcích mikroregionu Kraslicko. Celkem bylo dotazováno 240 obyvatel starších 15 let. Teoretická hypotéza o spolupráci obcí v mikroregionu předpokládá se, že občané mají zájem o dění v obci a vědí o členství obce v mikroregionu a výhod z toho vyplývajících. Na kladené otázky ohledně spolupráce odpovědělo pouze 35 % z dotazovaných občanů si je vědomo, že je jejich obec členem mikroregionu, výhody, které lze přisuzovat členství ve svazku zná 22 % občanů a 63 % dotazovaných místních obyvatel projevuje zájem o dění v obci. Pro potvrzení stanovené teoretické hypotézy (viz kapitola Metodika a cíl) lze použít výpočet pro zjištění závislosti mezi dvěma kvalitativními alternativními statistickými znaky a to kvalitou spolupráce a povědomím obyvatel o členství obce v mikroregionu. Postup testování je následující: volba správného testu. formulace nulové hypotézy (H_0), formulace alternativní hypotézy, volba významnosti α
výpočet testovacího kritéria, určení kritické hodnoty (obvykle z tabulek), formulace závěru, určení síly závislosti mezi dvěma znaky

Při řešení byl použit χ^2 - test. Test vychází z nulové hypotézy, H_0 : Povědomí obyvatel o členství obce v mikroregionu není ovlivněno kvalitou spolupráce obcí. H_1 : Povědomí obyvatel o členství obce v mikroregionu je ovlivněno kvalitou spolupráce obcí, při čemž $\alpha=0,05$. Před výpočtem bylo potřeba dosadit údaje do asociační tabulky.

Tab. č. 1: Asociační tabulka – vyjádření vědomí obyvatel o členství obce v mikroregionu.

	Ano	Ne	Součet	Kvalita spolupráce	Celkem
Ano	a	b	a + b	Ano	122
Ne	c	d	c + d	Ne	118
Součet	a + c	b + d	n	Celkem	240

Zdroj: Dotazníkové šetření.

$\chi^2 = 32,224$, kritická hodnota z tabulky $\chi^2_{0,05(1)} = 3,841 \rightarrow \chi^2 > \chi^2_{0,05(1)} \rightarrow$ nulová hypotéza je zamítnuta

Povědomí obyvatel o členství obce v mikroregionu je závislé na kvalitě spolupráce obcí.

Sílu závislosti mezi dvěma znaky určíme pomocí koeficientu asociace V.

$$V = \sqrt{\frac{\chi^2}{n}}, \text{ tj. } 0,366.$$

Závislost mezi znaky lze charakterizovat jako středně silnou.

Interview také zjišťovalo názory občanů, jak pro představitele jejich obcí je životní prostředí důležitou otázkou pro plán rozvoje obce. Dále například také dotazník zjišťoval, jaký občané mají názor na výstavbu větrných elektráren a spalovna odpadů na území mikroregionu. Celých 41 % občanů se domnívá, že pro představitele hraje životní prostředí v jejich obci velkou roli, 16 % si myslí, že ne, a 43 % neví. Došlo ve vaší obci v posledních 5 letech ke zlepšení stavu životního prostředí, ano (43 %), ne (35 %), nevím (22 %). Z dotazovaného vzorku obyvatel 91 % třídí odpad, 18 % kupuje zboží z recyklovatelných obalů, 21 % kupuje prací prostředky šetrné k životnímu prostředí, 57 % šetří ve spotřebě s vodou. Jakou jinou formou přispíváte, vyplnili pouze dva občané, že šetří energiemi a kupuje bio výrobky. Na teoretickou otázku, do jaké oblasti by měla obec přednostně investovat 500 tis. Kč občané odpovídali následovně (stupně): do životního prostředí (38 %), sportu (27 %), historických památek (14 %), kultury (9 %), cestovního ruchu (8 %) a 4 % občanů by částku věnovali na opravu silnic a kanalizace. Občané hodnotili rozvoj cestovního ruchu jako minimální 39 %, dostatečný 27 %, dobrý 28 %, velmi dobrý 6 %. Žebříček cestovního ruchu sestavili od nejvýznamnější příčky takto: cykloturistika, přírodní památky, zimní sporty, kulturní památky, letní sporty. Pochopitelných 86 % chce, aby byl rozvoj

cestovního ruchu s ohledem na životní prostředí. Výstavbu větrných elektráren by povolilo (43 %), nepovolilo (57 %) a výstavbu spalovny odpadů by povolilo (9 %) a nepovolilo (91 %) osob z dotazovaného vzorku.

Kvalitativní šetření proběhlo pomocí polostrukturovaných rozhovorů v lednu a únoru 2013 s 9 představiteli obcí mikroregionu Kraslicko a jeho předsedou. Pět starostů odpovědělo, že pro ně členství hraje roli podstatnou, kdežto pro čtyři z nich jen roli malou. Důvody pro vstup do členství byly uvedeny nejčastěji: rozvoj cestovního ruchu, přeshraniční spolupráce, snadnější získání dotací, společné pořádání akcí a vypořádání se s problémy a řešení regionálních rozdílů. Dotčené obce shledávají největší přínos ve spolupráci pro zlepšení občanské vybavenosti, dopravní obslužnosti, zvýšení cestovního ruchu, společné řešení obecních problémů, vystupování jako celku navenek. Pět představitelů si myslí, že ve sdružení funguje vše, zbývající obce uvádějí, že nefunguje soudržnost svazku tak, jak by si představovali. Svazek se slabě prezentuje pro veřejnost, chybí myšlenka pro projekt, který by propojil všechny obce regionu (cyklostezka). Spolupráce jednotlivých představitelů dostala jednotně známku velmi dobrou. V pěti obcích je hodnocen zájem občanů o dění v bydlišti jako aktivní ve čtyřech jako pasivní. Obce navazují spolupráci jak s neziskovým sektorem, tak s podnikateli. Nejvýznamněji byli jmenováni místní podnikatelé a velkou roli hraje jiná forma spolupráce v Místní akční skupině (MAS) Sokolovsko, jehož součástí jsou všechny dotčené obce. Další spolupráce se týká Městského úřadu Kraslice, základní školy, firmy na svoz odpadu, dopravy a zásobování. Ani jedna z obcí nemá navázanou spolupráci s nějakou partnerskou obcí. Všech devět představitelů se vyjádřilo kladně v tom, že pro ně ochrana životního prostředí v obci hraje velkou roli. Ke zlepšení životního prostředí přispívají sběrem komunálního odpadu, nebezpečného a objemného odpadu, budováním rozvodů plynofikace, budováním kanalizačního řádu. Ani jeden z představitelů neví o existenci neziskové organizace v mikroregionu, která by se zabývala ochranou životního prostředí. Čtyři obce uvádějí úroveň cestovního ruchu v posledních 5 letech jako minimální, jedna jako dostatečnou, tři jako dobrou a jedna jako velmi dobrou. Dvě z devíti obcí nepovažují za zásadní, aby byl rozvoj cestovního ruchu v souladu se životním prostředím.

DISKUSE

Ve výsledcích rozvojových priorit jednotlivých územních částí kraje se umístila i prioritou životní prostředí a cestovní ruch. Potvrzuje se, že pod pojmem spolupráce obcí, existuje více možností se specifickými rysy naplňování zakladatelských smluv. Myšlenky představitelů pro rozvoj obcí jsou zajímavé a řada z nich je dobře použitelná v praxi.

Realizace zamýšlených nápadů jak rozvinout region naráží na spoustu překážek v podobě nedorozumění, nepochopení místními lidmi a samozřejmě v podobě finančních bariér. Management obcí je v otázce spolupráce rozdílný. Kraslicko reprezentuje jen malý počet projektů, které z celé části financovaly sdružené obce pouze ze svého rozpočtu. Z toho jasně vyplývá fakt, že obce mají dostačující finance pouze na běžnou správu, na jakýkoliv zamýšlejší projekt je třeba žádat o dotaci. Management obcí Kraslicko je do značné míry přesvědčen, že pro jejich obce není možné dosáhnout na dotační tituly. Mnohem lépe se spolupracuje obcím, které mají uvolněného starostu s bohatými zkušenostmi a širokou sociální sítí. Systému dotační politiky je nejvíce vyčítána složitá administrativa a předfinancování projektu, což je pro některé obce nesplnitelným požadavkem. Pro úspěšný rozvoj venkovských regionů je nutná efektivní spolupráce všech dotčených subjektů. Cestovní ruch je složitou oblastí mnoha aspektů, ale také jedna z možností jak zvýšit celkovou prosperitu regionu. Úplným základem je kvalitní výběr nejrůznějších aktivit. bez propagace mikroregionu v nejrůznějších médiích se rozvoj cestovního ruchu nedá provozovat. Pro rozvoj cestovního ruchu je nezbytné propojení oblastí ekonomické, sociální a kulturní. Mikroregionu Kraslicko se do jisté míry daří. Důležité je povědomí o určité neziskové organizaci zabývající se ochranou životního prostředí v mikroregionu a následně spolupracovat s takovou organizací. Kraslicko zatím nepřineslo žádné významné výstupy ze spolupráce mezi svými obcemi nebo s ostatními mikroregiony. Kvalita spolupráce obcí v mikroregionu a její výstupy v podobě zrealizovaných rozvojových projektů úzce souvisí s povědomím obyvatel o tom, že jejich obec je součástí mikroregionu. Čím více se svazek prezentuje navenek, tím více mají obyvatelé možnost zaznamenat tuto formu spolupráce. Zakladatelské smlouvy nezavazují ke striktnímu vymezení důvodů spolupráce a proto, je možné do jisté míry tuto formu spolupráce považovat za ideální řešení k dosahování vytyčených cílů v rozvoji regionu. Jedním z možných řešení jak tuto situaci změnit, je navázat konkrétní spolupráci blízkých regionů a vzájemně si předávat zkušenosti.

Rozvoj cestovního ruchu mikroregionu je složitou oblastí, kterou je možné rozvíjet s ohledem na životní prostředí. Rozvoj jednotlivých oblastí cestovního ruchu nesmí být izolovanou stránkou od životního prostředí. Důležitým faktorem je aktivní zapojení aktérů ze všech možných oblastí, kteří mají zájem o rozvoj svého regionu a zároveň o propojení těchto dvou oblastí. Podchycením celého souboru aktivit vedoucích k rozvoji cestovního ruchu je možné dosáhnout i šetrného chování k přírodě ve venkovském regionu. Kvalitativní šetření prokázalo, že někteří starostové mají představu jak propojit dvě stánky věci, ale také z rozhovorů vyplynulo, že někteří si s touto záležitostí nevědí rady. Řešením pro takové

výsledky odpovědí představitelů je účinněji rozvinout hledání možností rozvoje cestovního ruchu a aktivně přistupovat k řešení negativních dopadů na životní prostředí při jeho rozvoji.

ZÁVĚR

Předmětem stati je analýza spolupráce obcí v mikroregionu s ohledem na životní prostředí, zejména pak spolupráce v dobrovolném svazku obcí v případové studii mikroregionu Kraslicko. Cíl článku vychází z faktu, že spolupráce obcí v dobrovolných svazcích stále více stoupá na oblibě. Z hlediska zakladatelských smluv existuje mnoho důvodů proč navázat takovou formu spolupráce, přičemž pro jejich úspěšný rozvoj je nutné vždy zvážit specifika daného mikroregionu a vhodně a účelně aplikovat nástroje rozvoje. K tomu je nutné zapojení zejména představitelů místních samospráv, místních obyvatel jako aktivních občanů a lokálních podnikatelů, jež znají nejlépe místní prostředí. Cílem je podpořit fungování stávajícího mikroregionu Kraslicko založeného členskými obcemi za dosažení konkrétních cílů zejména v oblasti životního prostředí. Ke zlepšení ŽP přispívají sběrem komunálního odpadu, nebezpečného a objemného odpadu, budováním rozvodů plynofikace, budováním kanalizačního řádu. Finanční hotovost (500 tis. Kč) by představitelé přednostně pro zlepšení ŽP v obci investovali na dokončení větví kanalizace, čistírnu OV a rozdělili jako příspěvek občanům pro nákup kotlů na tuhá paliva. Obce mají pozitivní zkušenost s orgány ŽP (Krajský úřad KK, MÚ Kraslice, MÚ Sokolov). Ani jeden z představitelů neví o existenci neziskové organizace v mikroregionu, která by se zabývala ochranou ŽP. Předseda svazku má zápornou zkušenost s orgány životního prostředí a to pouze s řešením udělené pokuty a ví, že v mikroregionu existuje nezisková organizace na ochranu ŽP pod názvem 22. Přední hlídka ROYAL RANGERS. V současné době lze jen doporučit pro rozvoj jakékoliv oblasti meziobecní spolupráci. Spojení sil a stanovení společných cílů úměrně zvyšuje šanci na pozitivní rozvoj a snižování disparit sdružených obcí.

Jedním ze základních předpokladů pro úspěšný rozvoj venkovského mikroregionu je čerpání finančních prostředků z fondů EU pro řešení základních potřeb obcí. Jen tak bude možné koncentrovat místní, regionální, národní a evropské prostředky na klíčové activity. Tím se přispěje zároveň k dlouhodobé udržitelnosti samostatnosti i těch nejmenších obcí. Každý starosta by měl umět naslouchat svým občanům a měl by prostřednictvím své funkce směřovat mikroregion k rozvoji podle priorit a přání občanů.

Nejčastěji rozvojové potřeby mikroregionu uvedených oblastí představují

v ekonomických otázkách rozvoj cestovního ruchu prostřednictvím cyklostezek, veřejných zařízení pro trávení volného času a zkvalitnění komunikací. Environmentální potřeby představují opatření u zdrojů znečištění (ovzduší, voda), dále podporu snižování spotřeby energií, odpadové hospodářství, ochranu krajiny, protipovodňová opatření a environmentální vzdělávání občanů. Sociální potřeby zahrnují soužití s národnostními menšinami, pomoc ohroženým skupinám na trhu práce, podpoře sociálního začleňování a rozvoje občanské společnosti.

Zásadním principem rozvoje mikroregionu je poznání jeho potřeb a pochopení důležitých vztahů mezi jeho potřebami, které vyplývají z rozvíjení ekonomických, sociálních a environmentálních potřeb.

POUŽITÁ LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE

1. GABAL, I. (2002): *Trvale udržitelný rozvoj z perspektivy výsledků Programu Teplice II. In Sborník z projektu K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek.*, Svazek I: Zdroje a prostředí. Praha: Centrum Univerzity Karlovy pro otázky životního prostředí.
2. HELDAK, M. – RASZKA, B. (2011): Environmental management; Nature; Landscapes; Forecasting; Climatic changes; Strategic planning; Decision making, *Polish Journal of Environmental Studies* Vol. 20 Issue 6, p1513-1518. 6p.
3. LABOUNKOVÁ, V. – PŮČEK, M. – ROHREROVÁ, L. (2009): *Metodická příručka pro zpracování strategických rozvojových dokumentů mikroregionů*. Vyd. 1. Brno: Ústav územního rozvoje, 47 s.
4. PERLÍN, R. – BIČÍK, I. (2006): *Strategický plán mikroregionu (metodická příručka pro zájemce o strategické plánování ve venkovských mikroregionech a obcích)*. Praha: Univerzita Karlova.
5. RAAGMA, G. (2002): „Regional Identity in Regional Development and Planning.“ *European Planning Studies* 10 (1): 55-76.
6. RITSCHELOVÁ, I. et al. (2006): *Politika životního prostředí*. Ústí n. Labem: UJEP.
7. RADA EVROPY (2000): *Evropská úmluva o krajině*. Online: dostupné z: http://mzp.cz/cz/evropska_umluva_o_krajine_smlouva, cit., 28.9.2013
8. RADA EVROPSKÉ UNIE (2000): Rozhodnutí rady o uzavření Úmluvy UNESCO o ochraně a podpoře rozmanitosti kulturních projevů. Online: dostupné z: <http://www.culturenet.cz/res/data>, cit., 28.9.2013
9. SOUKUP, P. (2001): *Životní prostředí. Sociologická studie*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
10. SVAZEK MĚST A OBCÍ KRASLICKO (2012). Online: dostupné z: <http://www.smokraslicko.cz/>. cit., 29.9.2013.
11. WINKLER, J. (2001): *Ekonomika a společnost*. Brno: Masarykova univerzita, str. 123.

Poděkování patří paní Sobotkové, že umožnila vstup do prostředí Mikroregionu Kraslicko.

Poznatky uváděné v příspěvku vplynuly z řešení projektu IGA PEF ČZU v Praze č. 20131036, „Zapojení občanů venkovských obcí do veřejného života“.

ADDRESS & ©

Ing. Pavla VARVAŽOVSKÁ
Katedra humanitních věd
Provozně ekonomická fakulta
Česká zemědělská univerzita
Kamýcká 129, 165 21 Praha 6 – Suchdol
Czech Republic
varvazovska@pef.czu.cz

IMPACTS OF GLOBAL CRISIS 2007-2010 ON COMPANY PERFORMANCE IN AUTOMOTIVE INDUSTRY

Dopady globální krize 2007–2010 na výkonnost podniku v automobilovém průmyslu

Lucie MACUROVÁ – Marek SEDLÁČEK

Zlín, Czech Republic

ABSTRACT: The main aim of this contribution was to find the answer to the question whether the accepted whole-concern strategy is suitable in the times of global crisis for all chosen subsidiary companies which implement their main activity in automotive industry and what is the relationship like between implementation of this strategy and macro surrounding. This investigation was based on the development of performance indicator values of individual concern companies from automotive sector and selected macro-indicator in the time connected with the past financial crisis. In the contribution an elementary analysis of the time line characteristics of chosen KPIs was carried out within the set period. With the help of regression and correlation analysis there was further researched the relationship among chosen indicator of company performance reciprocally with all companies, the concern as a whole and chosen macro-indicator representing the development of the biggest markets. For the calculation of tested criteria the Cohen's Coefficient was used to be able to assess the effect of the group on the value variability of studied random quantity. The research found that the whole-concern strategy was not suitable during the global crisis for all subsidiary companies.

Key words: management – global crisis – performance – strategy – result indicators

ABSTRAKT: Hlavním cílem příspěvku bylo nalézt odpověď na otázku, zda přijatá celokoncernová strategie je nejen v době globální krize vyhovující pro všechny vybrané dceřiné společnosti realizující svou činnost v prostředí automobilového průmyslu a jaký je vztah mezi realizací této strategie a okolním makroprostředím. Toto zkoumání bylo provedeno na základě vývoje hodnot výkonových ukazatelů jednotlivých společností koncernu a zvoleného makroukazatele v období převážně spjatém s proběhnuvší finanční krizí. V příspěvku tak byla provedena elementární analýza charakteristik časových řad vybraných KPI v daném období. Pomocí regresní a korelační analýzy byl dále zkoumán vztah mezi vybraným indikátorem podnikové výkonnosti vzájemně u všech společností, koncernu jako celku a zvoleného makroukazatele reprezentujícího vývoj největších trhů. K následnému výpočtu testového kritéria bylo využito Cohenova koeficientu z důvodu možnosti posouzení velikosti účinku skupiny na variabilitu hodnot sledované náhodné veličiny. Z provedeného výzkumu bylo zřejmé, že jedna celokoncernová strategie v období globální krize nebyla výhodná pro všechny dceřiné společnosti.

Klíčová slova: řízení – globální krize – výkonnost – strategie – výsledkové ukazatele

INTRODUCTION

The years of 2007–2010 in the world history will be primarily connected with the entrance and marks of financial crisis, secondarily with its expansion in the form of worldwide economic recession and with declining activity of most economic subjects (states,

companies, consumers, etc.) in the real economies.

There have already been identified seven reasons why management of company performance is a dynamic system: 1. Changes of work; 2. Increasing competition; 3. Specific improvement initiatives; 4. National and international awards; 5. Changing organizational roles; 6. Changing external demands; 7. The power of information technology. These matters have become even more complicated, if not exacerbated, by the recent global political and economic crises with a lot of impacts on company strategies and also performance as said by V. S. Chau (2012).

E. M. Porter (2008) points out that standard concept of company or concern strategies is possible to be defined as the ability of the company to reach its aims, its readiness to the future and company ability to face future world conditions.

There are four main types of performance measures: 1. Key Result Indicators (KRIs) that tell how the company has done in a perspective or critical success factor e.g. EBT, Return on Capital, Customer Satisfaction etc., 2. Result Indicators (RIs) tell what the company has done and they are the financial performance measures like Net Profit, Sales etc., 3. Performance Indicators (PIs) are nonfinancial indicators like percentage increase in sales top 10% customers, late deliveries etc. PIs and RIs lie between the KRIs and KPIs 4. KPIs are often described in theory as a set of measures focusing on those aspects of company performance that are the most critical for the current and future success accents D. Parmenter (2010).

B. K. Chae (2009) points out that because of such reasons as the lack of incentives as well as an organizational culture unfavorable to performance measurement, some developing a performance measurement tool set involves a rather complicated process. Against the theory and the above described way of division there is the determination and accomplishment of these business strategies in most companies which are observed by means of generally so called KPIs including financial (RIs) and nonfinancial measures (PIs) and so called Strategic Gap Analysis (SGA) as claims M. Zelený (2005).

These measures are usually set internally in a different way in various companies. In this contribution there is an analysis of a set company measures which is internally in these companies called KPIs in general (involves KRIs, PIs, RIs). The author used the title of this set of measures KPIs (RIs) for a better identification during the process of usage and for presentations at the analysed companies. Among used and in this contribution analysed company KPIs (RIs) belong for example Earnings Before Taxes (EBT), Sales Actual (SA) etc. as claimed by M. Sedláček (2011).

The current global era introduces substantial changes in thinking and practice of business and company control. The areas of strategy controlling and planning are also changing. That is why it is not possible to understand the strategy only internally on the level of the company. It is required to observe the fulfilment and update the relations to external i.e. economic company surrounding as claimed also by S. Žáková Talpová (2011). From the macroeconomic point of view in the contribution the indicator of Gross Domestic Products (GDP) was used.

Based on the chosen statistical methods the main aim of this work is to find out whether in the period connected with the economic crisis it is advantageous to have one concern strategy or whether it is desirable to have differentiated business strategies on the level of subsidiary companies. And whether there exists any relation between the chosen KPIs (RIs) companies (EBT) and external environment represented by GDP. This research is based on using statistical methods (Growth Rate, Simple Moving Average, Correlation and Regression Analysis, Cohen's Coefficient). The advantage of this approach is its systematic way of creating the situation during the crisis. The disadvantage may be seen in the fact that the mentioned economic situations are more complex.

The problem formulation, the methodology and the aim

For this type of research there were chosen in total nine subsidiary companies of a supranational concern in the field of the automotive industry. The choice of the companies was made with regard to their location (EU countries), similar size, the same production programme, organization structure, markets, usage of the same KPIs (RIs) and so on so that the company comparison had a great validity.

The aim of such a choice for this research problem was to find out and mathematically quantify whether in the time connected with the economic crisis it was effective to use one concern strategy or if it was effective to have different strategies on the level of individual subsidiary companies. The secondary aim was the existence of the relation between chosen KPIs (RIs) of researched companies (EBT) and external economic surrounding represented by the indicator of GDP. For the purpose of the research these KPIs (RIs) were chosen: Gross Margin, EBT – Earnings Before Taxes, Sales Actual (all measures in mil. €).

For comparison with the macro-surrounding development the GDP indicator was chosen GDP – Gross Domestic Product (EU17 – Eurozone) a GDP of Germany (in bill. €, the same quarter period). Using chosen statistical methods the assumption should have been confirmed

or disproved if the only strategy was suitable for all companies, the development of chosen KPIs (RIs) would be similar and the correlation of top indicator among the companies intensive. Furthermore if the chosen strategy was successful, the correlation indicators (EBT) with indicator of surrounding (GDP) would be weak.

To represent quarterly development of individual KPIs (RIs) some chosen methods were used from elementary characteristics of time lines as calculations 1st difference and 2nd difference. Further there were used calculations of the growth rate. The preparation for making correlation matrix was done using calculations of variability extent (with the dispersion and determinant margin of error square root). For counting it was used mostly the type so called Linear Regression which was expressed with the help of mathematic entry of regressive line. Further based on input data there were used calculations of reciprocal correlation coefficients in so called correlation matrix (12 x 12). Further after the calculation of correlation coefficients the calculation was done which was necessary for evaluation of subject importance of effect size of the group on variability of values observed random quantity according to so called Cohen's Coefficient d . Marked s_1^2, s_2^2 were implementations of chosen dispersions than the Cohen's Coefficient d was calculated. The value of Cohen's Coefficient d determines the effect of the group on variability of quantity values in the scale: under 0.2 – negligible effect, between 0.2 – 0.5 – small effect, 0.5 – 0.8 middle and 0.8 and more – big.

Restrictions of the chosen methods

One of the aims for the choice and usage of these methods was to contribute to the recognition of reciprocal relations between observed marks of individual companies, the concern as a whole and external macroeconomic surrounding of the biggest markets of the concern (EU17, Germany). Particularly the method of regression and correlation analysis is usable and used for this type of economic research. It is important to mention that this method has its certain restrictions. One of the major restrictions seems to be the choice of suitable type of regress function. In case the calculation of correlation coefficients with linear regression the correlation equals 1.0, it means that between two variables there exists positive linear relation. In case the correlation equals -1.0, there exists negative linear relationship, in case 0.0 then the linear relation does not exist. The restrictions of correlation is the fact that correlation is a statistical term for expressing the extent of linear relation and it concerns the term measurement. The cause and consequence concern the determination of dependence. The

Cohen's Coefficient d was used to assess the size of the difference of averages.

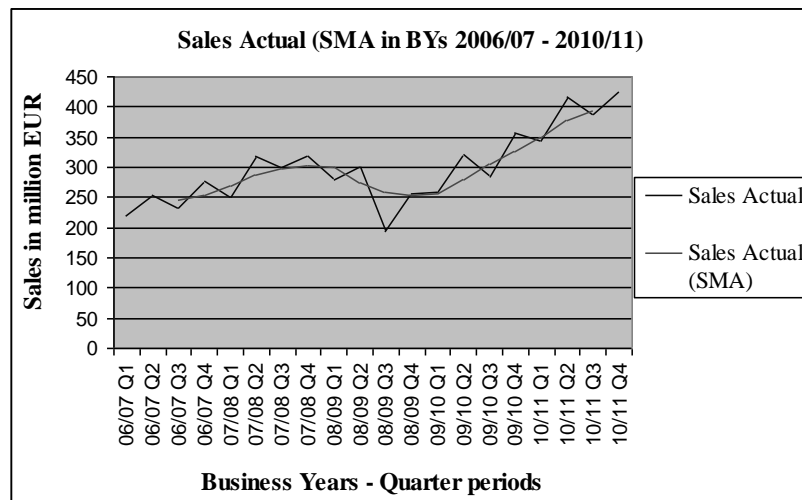
RESULTS

For usage the methods described above there were chosen indicators EBT, Sales Actual and Gross margin (in mil. €, quarter periods) in comparison with macro-surrounding the GDP EU 17 and GDP of Germany (in bill. €, the quarter periods).

Sales ACTUAL

In the period 06/07 – 10/11 (June 2006/May 2007 – June2010/May 2011) the annual average growth rate KPIs (RIs) Sales ACTUAL were reached by the concern companies using calculation of 1st and 2nd difference, the growth coefficient and mainly the average growth rate. For graphic illustration of the indicator development Sales ACTUAL for the sum of companies in the time the method SMA was used.

Chart No. 1: Sales ACTUAL (SMA).

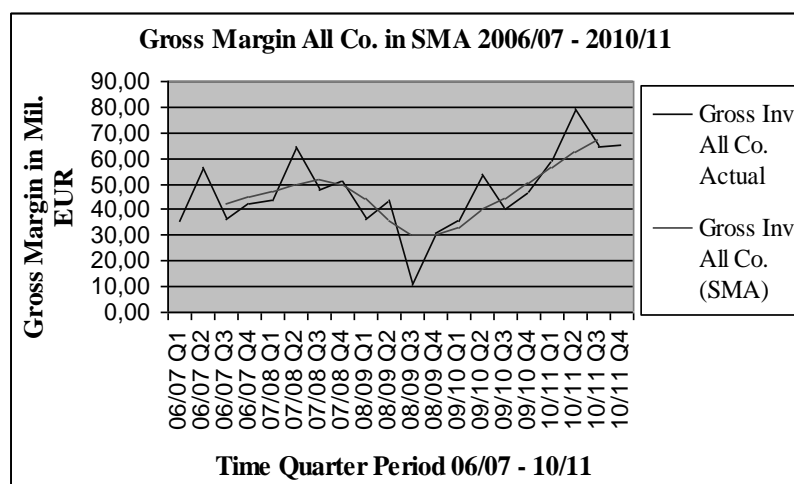

Source: The concern database, own calculation.

Gross Margin

In 06/07–10/11 (June 2006/May 2007 – June2010/May 2011) the annual average growth rate was discovered also with Gross Margin (the method SMA was used).

Chart No. 2: Gross Margin (SMA).

Source: The concern database, own calculation.

Earnings Before Taxes (EBT)

For the EBT analysis it was used what came out from so called correlation matrix 12 x 12. Half-year values (P1-P10) of the companies (Co.1,...,Co.9) in the matrix represent EBT in mil. EUR and GDP of EU17 and Germany are also in mil. EUR.

Tab. No. 1: EBTs and GDP of EU17 and GDP of Germany.

BY n	EBT (Earnings Before taxes) in Mil. EUR										EU 17 GDP in Bill. EUR	DE GDP in Bill. EUR	O Co.
	Co.1	Co.2	Co.3	Co.4	Co.5	Co.6	Co.7	Co.8	Co.9	ΣCo.			
P1	-13	1,35	0,3	6,63	-3,7	4,86	0,45	4,99	1,38	3,67	4340,81	1171,69	0,40
P2	-24	2,31	1,19	4,3	1,1	5,08	0,18	0,03	4,07	-5,64	4470,81	1206,20	-0,63
P3	5,8	3,08	0,33	1,37	-1,3	14	0,81	0,47	3,11	27,73	4562,42	1225,83	3,08
P4	10,9	-2,2	2,3	1,84	1,85	10,1	1,37	3,73	2,91	32,84	4636,54	1244,21	3,65
P5	3,48	-1,2	0,49	-3,4	-9	5,64	1,21	-2,4	0,73	-4,38	4600,32	1226,50	-0,49
P6	-3,4	-4,9	2,06	1,29	-6,2	11,3	0,31	-8,3	-1,6	-9,38	4446,12	1173,91	-1,07
P7	-3,7	0,14	0,03	4	-2,8	15	1,59	-11	-0,3	3,33	4474,37	1198,83	0,37
P8	7,41	0,65	1,07	9,32	0,02	16,6	0,7	-4,8	2,72	33,68	4540,72	1222,25	3,74
P9	22,2	1,1	-0,4	9,97	3,12	13	1,01	-2,3	4,05	51,68	4609,83	1249,61	5,74
P10	16,7	-3	-1,6	11,3	-0,9	11,3	0,61	-9,9	5,37	29,93	4689,19	1275,86	3,33
Σx _i	22,9	-2,6	5,71	46,6	-18	107	8,24	-29	22,4	163,5	45371,13	12194,9	18,15

Source: The concern database, OECD, own calculation.

Later to the input data there were additionally calculated the values s_2 , s , A and B coefficients. Then r was calculated in the matrix 12 x 12 and d for all subsidiary companies.

Tab. No. 2: Correlation and Cohen's Coefficients.

Correlation / Cohen's Coefficients EBT and GDP (06/07 - 10/11)												
	Co.1	Co.2	Co.3	Co.4	Co.5	Co.6	Co.7	Co.8	Co.9	Σ Co.	EU	DE
Co.1	X	0,27	0,19	0,24	0,42	0,84	0,11	0,52	0,01			
Co.2	-0,26	X	0,45	1,39	0,49	3,3	0,63	0,66	1,13			
Co.3	-0,37	-0,19	X	1,28	0,89	3,4	0,3	0,93	1,02			
Co.4	0,32	0,13	-0,57	X	1,61	1,43	1,23	1,58	0,71			
Co.5	0,28	0,37	-0,08	0,62	X	3,29	1,02	0,26	1,38			
Co.6	0,55	-0,01	-0,12	0,34	0,33	X	3,45	2,9	2,65			
Co.7	0,45	-0,26	-0,07	-0,25	0	0,34	X	1,01	0,96			
Co.8	-0,22	0,47	0,35	-0,21	0,22	-0,52	-0,1	X	1,3			
Co.9	0,35	0,36	-0,1	-0,5	0,72	0,01	-0,16	0,23	X			
Σ Co.	0,82	0,19	-0,32	0,59	0,73	0,54	0,56	0,1	0,65	X		
EU	0,79	-0,24	-0,25	0,12	0,3	0,3	0,43	-0,2	0,57	0,62	X	
DE	0,77	-0,07	-0,48	0,35	0,47	0,26	0,31	-0,12	0,76	0,72	0,95	X

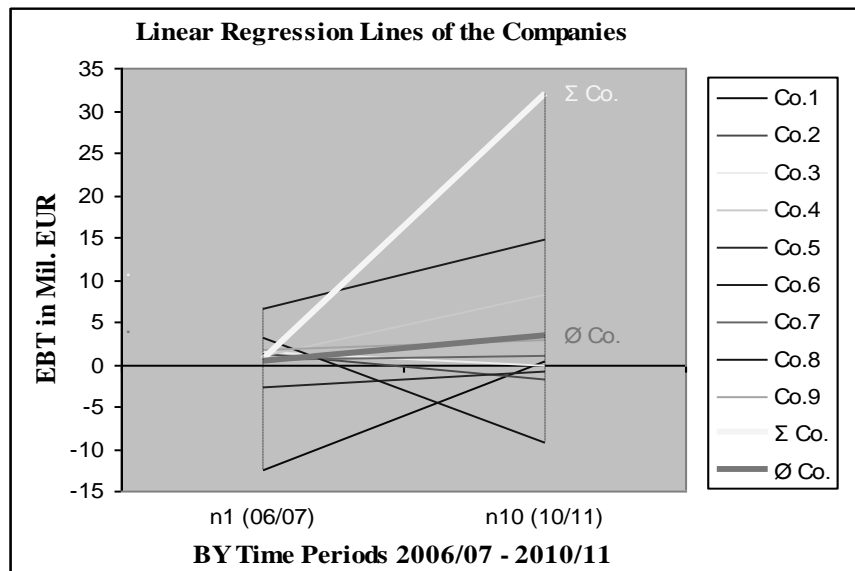
Correlation Coefficients r

Cohen's Coefficients d

Source: Own calculation.

After the calculation of r , using existing parameters A , B the regression lines were created.

Chart No. 3: Linear regression model.

Source: Own calculation.

DISCUSSION

In the first parts from the development of individual KPIs (RIs) of subsidiary companies in the crisis period it was analysed while accepting the united concern business strategy. In

case the indicator of Sales ACTUAL slumped as a whole, the growth rate was evident in the period BY 2008/09 (Q3, Q4). The period 2009/10 (Q1) then signaled the gradual return to the growth see Fig. 1. the slump indicator in the given period by Co.1 by ca. 80 mil. EUR was quite evident when with its importance or rather absolute height it influenced the whole growth most. Co. 4 and Co. 6 then managed to implement more or less positive growth in the whole period.

In case the indicator of Gross Margin the growth rate developed differently with individual companies. Co. 3 and Co. 6 managed to keep the positive growth through the whole period. With other companies there was a slump again in 2008/09 (Q2, Q3, Q4). An extreme slump came with Co. 2, Co. 5 and Co. 7. The interest remains on a relatively high slump in the period 08/09 with Gross Margin. The general business strategy had its disadvantages again. All analysed indicators have their influence on the top EBT indicator. Its relation to external macro surrounding was researched in the part 3.1.4. For finding the existence of the relation between the company and the concern KPI (PI), EBT, and macro indicator (GDP) of the biggest markets of EU17 the correlation matrix 12 x 12 (Tab. No. 1) was chosen with equidistant step $\frac{1}{2}$ year marked period.

With the orientation in the correlation matrix there was acquired some knowledge about the dependence closeness between EBT indicators with companies reciprocally and their dependence on the concern EBT in total the same as possible dependence with the indicator of external macro surrounding of the biggest markets GDP of EU17 and GDP of Germany. From the matrix (Table 2) there were apparent low levels of correlation among individual companies with the exception of Co. 5 to Co. 4 (0,62) and Co. 9 to Co. 5 (0,72) reciprocally. At the same time in case the correlation coefficient was between Σ Co. a Co. 1 (0,82). The relation of Co. 5 to Co. 4 can be proved by reciprocal interconnection in controlling, sharing development works and knowledge and capital interest. Co. 9 to Co. 5 are certain types of a subordinate relation. The relation Σ Co. and Co. 1 is based on the importance and influence of Co.1 on the whole concern (the parent company). At the same time we can also speak about the relation of EU17 to Co. 1 (0,79) and Germany to Co. 1 (0,77) reciprocally. It also shows relatively high values among Σ Co. and Co. 4, Co. 5 and Co. 9. We can say that the relation of GDP on main markets is in a strong relation with the EBT indicator Σ Co (0,62 resp. 0,72). From the researches which were carried out the advantage of stated strategy in a certain time follows mainly for Co. 1 and partially for Co. 4, 5, 9. When GDP of the biggest markets decreases, the strategy can be evaluated as useless, the decline of GDP was in a strong relation with the decline of the EBT of the whole concern and the strongest company.

The existence of r close to 0 does not have to represent non-existence of the relation necessarily, the linear dependence only.

CONCLUSION

This article introduced an attitude to the comparison of effectiveness of the accepted concern strategy in subsidiary companies in the period 06/07–10/11 by chosen KPIs (RIs). At the same time the relation of the top productivity indicator (EBT) was researched with the macroeconomic situation on chosen markets by means of the GDP indicator. After the research was carried out with the usage of chosen methods it is possible to point out the need of differentiated strategies on the level of subsidiary companies. Based on this need the certain ineffectiveness comes out of the general strategy considering the development of the strongest concern markets. By extending used methods (GUHA) it will be possible to use the results in the future research works.

POUŽITÁ LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE

1. CHAE, B. K. (2009): Developing Key Performance Indicators for Supply Chain: An Industry Perspective. *Supply Chain Management Journal*, 14, No. 3, pp. 257–266.
2. CHAU, V. S. (2012): Managing Performance in Global Crisis. *British Journal of Management*, 23, No. 1, pp. S1-S5.
3. PARMENTER, D. (2010): *Key Performance Indicators: Developing, Implementing and Using Winning KPIs*. Hoboken, New Jersey: John Wiley&Sons.
4. PORTER, E. M. (2008): *On Competition*. Boston: Harvard Business School Publishing.
5. SEDLÁČEK, M. (2011): Key Performance Indicators Against Next Global Crises in a Perspective of Automotive Industry. In: *Proceedings of the 8th International Scientific Conference Financial Management of Firms and Financial Institutions*. Ostrava: VŠ TU Ostrava, pp. 181-190.
6. ZELENÝ, M. (2005): *Human System Management*. Singapore: World Scientific.
7. ŽÁKOVÁ TALPOVÁ, S. (2011): Strategies of Domestic and Multinational Firms in the Czech Republic. *Journal of Competitiveness*. 3, No. 4, pp. 39-50.

Acknowledgement

Authors would like to thank the Internal Grant Agency of FaME TBU No.IGA/FaME/2013/006 (Actual Trends in Business Logistics and their Impact on the Quality of Production Planning) for financial support to carry out this research.

The authors are thankful to the Operational Programme Education for Competitiveness co-funded by the European Social Fund (ESF) and national budget of the Czech Republic for the grant No. CZ.1.07/2.3.00/20.0147 - “Human Resources Development in the field of Measurement and Management of Companies, Clusters and Regions Performance”, which provided financial support for this research.

Příspěvek byl zpracován za podpory projektu financovaného z Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost OP VK CZ.1.07/2.3.00/20.0147 „Rozvoj lidských zdrojů v oblasti výzkumu měření a řízení výkonnosti podniků, klastrů a regionů“, který je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

ADDRESS & ©

Ing. Lucie MACUROVÁ, Ph.D.
Department of Industrial Engineering and Information Systems
Faculty of Management and Economics
Thomas Bata University
Mostní 5139, 760 01 Zlín
Czech Republic
macurova@fame.utb.cz

Ing. Marek SEDLÁČEK, Ph.D.
Department of Management and Marketing
Faculty of Management and Economics
Thomas Bata University
Mostní 5139, 760 01 Zlín
Czech Republic
msedlacek@fame.utb.cz

KOMPARÁCIA TRHU PRÁCE V REGIÓNOCH ŠTÁTOV VYŠEHRADSKEJ ŠTVORKY

Comparison of Labour Market in Visegrad Four Regions

Jana MASÁROVÁ – Eva KOIŠOVÁ

Trenčín, Slovak Republic

ABSTRAKT: Na ekonomický a sociálny vývoj v štáte a jednotlivých regiónoch má priamy vplyv situácia na trhu práce, osobitne zamestnanosť a nezamestnanosť. V príspevku venujeme pozornosť trhu práce štátov Vyšehradskej štvorky (Slovenskej republiky, Českej republiky, Poľskej republiky a Maďarskej republiky). Skúmame vývoj miery zamestnanosti, miery nezamestnanosti a miery dlhodobej nezamestnanosti, s cieľom zistiť podobnosti, resp. rozdiely vo vývoji trhu práce v regiónoch uvedených štátov. Pre potreby nášho článku budeme za región považovať územný celok totožný s NUTS II. Využívame metódu analýzy časových radov, komparácie, syntézy a štatistické metódy. Rozdiely v miere zamestnanosti v regiónoch štátov V4 sú pomerne veľké a v priebehu sledovaného obdobia sa výrazne nezmenili. Rozdiely medzi regiónmi v miere nezamestnanosti a miere dlhodobej nezamestnanosti sa do roku 2008 znižovali, potom sa v dôsledku hospodárskej recesie mierne zvýšili. Celkovo najlepšia situácia je na trhu práce v regiónoch Českej republiky. Nezamestnanosť v regiónoch Maďarskej republiky bola spočiatku pomerne priaznivá, avšak postupne sa zvyšovala. Naopak sledované ukazovatele trhu práce sa zlepšili v Poľskej republike. V Slovenskej republike je nezamestnanosť jedna z najvyšších v Európe, s výnimkou Bratislavského kraja.

Kľúčové slová: Vyšehradska štvorka – regionálne disparity – trh práce – zamestnanosť – nezamestnanosť

ABSTRACT: The economic and social development of a country and its regions is directly affected by the labour market situation and particularly by employment and unemployment. The paper addresses the labour market situation in the Visegrad countries (The Slovak Republic, The Czech Republic, Poland and Hungary). We have researched the development of the employment, unemployment rate and long-term unemployment rate in order to delineate similarities and differences among the regions in these countries. In the paper a region is defined as a territorial unit corresponding with NUTS II. We use the method of time series analysis, comparison, synthesis and statistical methods. The differences in the employment rate in the regions of V4 are quite large and during the period have not changed significantly. The regional disparities in unemployment rate and long-term unemployment rate decreased until 2008, and then they increased slightly as a result of the economic recession. Overall, the best situation is on the labour market in the regions of the Czech Republic. The unemployment in the regions of Hungary was initially quite favourable but has gradually increased. On the contrary, the observed labour market indicators have improved in Poland. The unemployment rate in the Slovak Republic is one of the highest in Europe with the exception of The Region of Bratislava.

Key words: Visegrad Four – regional disparities – labour market – employment – unemployment

ÚVOD

Nezanedbateľnou súčasťou hospodárskej politiky štátu je regionálna politika. Jej cieľom je podporovať regionálny rozvoj a zmiernovať rozdiely v úrovni regiónov, ktoré vznikli v dôsledku teritoriálne nerovnomerného rozvoja a nerovnomerne prebiehajúcich štrukturálnych zmien. Na ekonomický a sociálny vývoj v štáte a jednotlivých regiónoch má priamy vplyv situácia na trhu práce, osobitne zamestnanosť a nezamestnanosť.

Jedným z hlavných cieľov EÚ je vyrovnávanie disparít v jednotlivých regiónoch Európskej únie, ktorej súčasťou sú aj krajiny V4. Tieto krajiny spoločne vstúpili do Európskej únie (EÚ) 1. mája 2004. Ich regionálna spolupráca sa rozvíja v oblastiach hospodárstva, infraštruktúry, energetiky, cezhraničnej spolupráce, kultúry, koordinácie zahranično-politických pozícií a presadzovania spoločných záujmov v EÚ i vo vzťahu k tretím krajinám a regiónom.

Pri sledovaní regionálnych disparít sa sleduje jednak dosahovaná úroveň regiónov v jednotlivých oblastiach a hlavne ich dynamika. Neoddeliteľnou súčasťou analýz je aj zisťovanie príčin a následkov týchto disparít ako aj hľadanie možností na ich zmiernovanie (Grmanová 2012: 79-80).

V našom príspevku venujeme pozornosť trhu práce Slovenskej republiky, Českej republiky, Poľskej republiky a Maďarskej republiky na základe skúmania vývoja vybraných ukazovateľov trhu práce: zamestnanosť, nezamestnanosť a dlhodobá nezamestnanosť. Pod zamestnanosťou možno rozumieť zapojenie práceschopného obyvateľstva do procesu tvorby nových výrobkov a služieb. Nezamestnanosť je spojená s nerovnováhou na trhu práce, kedy osoby ochotné a schopné pracovať si nemôžu nájsť uplatnenie na trhu práce. Nezamestnanosť sa považuje za zložitý spoločenský problém s multidimenzionálnymi dôsledkami. Závažným problémom ekonomiky je dlhodobá nezamestnanosť. Dôsledky dlhodobého trvania nezamestnanosti sa negatívne odzrkadľujú nielen v znížení zamestnanosti nevyužitej pracovnej sily, v raste spoločenských nákladov na udržiavanie príjmu dlhodobo nezamestnaných osôb, na ich opätovnú integráciu na trh práce, ale tiež v ich sociálnom vylúčení.

METODIKA A CIEĽ

Pre účely nášho výskumu sme zvolili administratívny prístup k členeniu regiónov podľa klasifikácie územných jednotiek NUTS, konkrétne úroveň NUTS II, v súlade s nomenklatúrou územných jednotiek na štatistické účely NUTS (*La Nomenclature des Unités*

Territoriales Statistiques), ktorá bola vytvorená a zavedená pre potreby regionálnej štatistiky EÚ a harmonizovaného zberu údajov. Údaje boli čerpané z regionálnej databázy Eurostatu.

Cieľom príspevku je zistiť podobnosti, resp. rozdiely vo vývoji trhu práce v regiónoch uvedených štátov.

V príspevku využívame metódu analýzy časových radov, prostredníctvom ktorej skúmame regionálne rozdiely v skúmaných ukazovateľoch. Zvoleným časovým radom sú roky 2001–2012. Následne využívame komparáciu zmien v percentuálnych bodoch, sledujeme rozdiely medzi najnižšou a najvyššou hodnotou ukazovateľa (variačné rozpätie) a jeho priemerom. Kvôli presnejšiemu zhodnoteniu variability skúmaných ukazovateľov v regiónoch štátov V4 využívame aj relatívny ukazovateľ variability – variačný koeficient. Na formulovanie zistených záverov využívame metódu syntézy. Základnými štatistickými ukazovateľmi využívanými v článku sú aritmetický priemer, maximum a minimum hodnôt sledovaných ukazovateľov.

VÝSLEDKY

1. Regionálna politika a regionálne rozdiely

Nezanedbateľnou súčasťou hospodárskej politiky štátu je regionálna politika. Jej cieľom je podporovať regionálny rozvoj a zmierňovať rozdiely v úrovni regiónov, ktoré vznikli v dôsledku teritoriálne nerovnomerného rozvoja a nerovnomerne prebiehajúcich štrukturálnych zmien. V zmysle Habánika (2012: 233) sa má regionálna politika predovšetkým uplatňovať s cieľom znižovať disparity, posilňovať konkurencieschopnosť a pôsobiť na sociálny a ekonomický rozvoj regiónov a národného hospodárstva. Podobný názor majú aj Belajová a Fáziková (2005), podľa ktorých hlavným cieľom regionálnej politiky je zmierňovanie regionálnych rozdielov, korekcia priestorovej alokácie výrobných faktorov a podpora ekonomického rastu regiónu.

Regionálna politika sa uskutočňuje tak na centrálnej, ako i regionálnej úrovni, ktorú zabezpečujú v súčasnosti kraje, pričom má plošný charakter a zameriava sa na vnútroregionálnu problematiku (väzba na obce a regióny), spolupracuje medzi regiónmi a zabezpečuje cezhraničnú spoluprácu (Rajčáková 2005).

Konkrétny spoločensko-ekonomický, historický a politický vývoj v určitom časovom horizonte vytvára podmienky k nerovnomernému rozvoju regiónov. To je ovplyvnené určitými možnosťami, predpokladmi, t. j. zdrojmi regiónu, ktorými sú prírodné danosti, ľudské, technické, ekonomické a spoločenské predpoklady. Rozdiely medzi regiónmi sa označujú pojmom regionálne disparity. Habánik (2011: 80) uvádza, že v súlade s úpravou

slovenského jazyka pojem disparita je ekvivalentom pojmu rozdiel. Obecné rôzne domáce a zahraničné vedecké a odborné pramene v prípade regionálneho rozvoja interpretujú disparitu ako rozdielne stupne sociálneho a ekonomického rozvoja, ktoré vytvárajú nerovnosti medzi jednotlivými porovnávanými celkami. Odlišný je prístup a klasifikácia podľa metodiky OECD, kde disparita predstavuje tiež priestorové rozdiely a vzdialenostné rozdiely. Celkovo možno konštatovať, že disparity nemusia mať len sociálny a ekonomický rozmer, ale môžu byť chápané širšie ako napríklad nerovnosti priestorové, geografické, politické, spoločenské, ekologické, surovinové a podobne.

Rozdiely medzi regiónmi možno skúmať, resp. porovnávať pomocou rôznych ukazovateľov, ktoré charakterizujú stav a vývoj niektorej oblasti života regiónu (ekonomická, sociálna, exportná výkonnosť a iné). V našom príspevku sa zaoberáme skúmaním rozdielov na trhu práce v krajinách V4, konkrétne miery zamestnanosti, miery nezamestnanosti a miery dlhodobej nezamestnanosti.

2. Charakteristika štátov Vyšehradskej štvorky

Názov Vyšehradská štvorka (V4) označuje neformálne zoskupenie štyroch stredoeurópskych postkomunistických krajín: Slovenskej republiky, Českej republiky, Maďarskej republiky a Poľskej republiky. Pôvodne bola Vyšehradskou trojkou; štvorka sa z nej stala v dôsledku rozdelenia Českej a Slovenskej federatívnej republiky (ČSFR) v roku 1993.

Vyšehradská skupina vznikla počas schôdze predstaviteľov ČSFR, Maďarska a Poľska 15. februára 1991 v severomaďarskom meste Vyšehrad (maďarsky Visegrád) ako výraz úsilia krajín stredoeurópskeho regiónu o spoluprácu. Prezident ČSFR Václav Havel, predseda maďarskej vlády József Antall a poľský prezident Lech Wałęsa tu podpísali deklaráciu o úzkej spolupráci svojich krajín na ceste k európskej integrácii. Inšpiráciou im bolo stretnutie poľského, českého a uhorského kráča v roku 1335, ktorí sa na hrade Vyšehrad dohodli na vzájomnej spolupráci v oblasti politiky a obchodu.

Krajiny V4 spoločne vstúpili do Európskej únie (EÚ) 1. mája 2004. Ich regionálna spolupráca sa rozvíja v oblastiach hospodárstva, infraštruktúry, energetiky, cezhraničnej spolupráce, kultúry, koordinácie zahranično-politických pozícií a presadzovania spoločných záujmov v EÚ i vo vzťahu k tretím krajinám a regiónom. Už pri vstupe do EÚ väčšina regiónov krajín V4 výrazne zaostávala za úrovňou regiónov západnej a severnej Európy a vo väčšine z nich je to tak dodnes.

2.1 Slovenská republika

Slovenská republika (SR) je vnútrozemskou krajinou strednej Európy. Vznikla po rozdelení ČSFR 1. 1. 1993. Na rozlohe 49036 km² žilo k 31. 12. 2012 celkom 5410836 obyvateľov, čo predstavuje hustotu zaľudnenia 110 obyvateľov na km². Hlavné mesto Bratislava má 415589 obyvateľov. Administratívne sa SR člení na 8 samosprávnych krajov, 79 okresov a 2890 obcí. SR je na regióny NUTS rozdelené nasledovne: NUTS I: celé územie Slovenska, NUTS II: Bratislavský kraj, Západné Slovensko, Stredné Slovensko a Východné Slovensko. Regiónmi NUTS III sú samosprávne kraje.

Regionálna štruktúra Slovenska je charakteristická výraznými priestorovými a neustále sa prehlbujúcimi disparitami. Rozdiely sú dané geograficky, kultúrne, historicky, ekonomickým rozvojom a ďalšími faktormi (Šedi vá 2012: 31).

Vo všeobecnosti je bohatší a rozvinutejší západ a severozápad krajiny, zatiaľ čo východ a juhovýchod ostáva menej rozvinutý s nedostatočnými rozvojovými disponibilnosťami. To sa prejavuje aj na trhu práce, ktorý je dlhodobo v stave nerovnováhy a nezamestnanosť na Slovensku je jedna z najvyšších v Európe.

2.2 Česká republika

Aj Česká republika (ČR) je vnútrozemskou krajinou strednej Európy a vznikla 1.1.1993 po rozdelení ČSFR. K 31. 12. 2012 žilo v krajine 10516125 obyvateľov na rozlohe 78866 km². t. j. hustota zaľudnenia bola 136 obyvateľov na km². V hlavnom mestom Praha žilo 1,247 mil. obyvateľov. Administratívne sa ČR člení na 14 krajov a 77 okresov. Podobne ako v SR, aj celé územie ČR spadá do NUTS I. Ďalej je vyčlenených 8 regiónov NUTS II (Praha, Střední Čechy, Jihozápad, Severozápad, Severovýchod, Jihovýchod, Střední Morava a Moravskoslezsko) a 14 regiónov NUTS III (všetky kraje).

Najrozvinutejšou oblasťou ČR je región Praha, ostatné regióny sú na výrazne nižšej úrovni, čo sa prejavuje aj v úrovni zamestnanosti a nezamestnanosti.

2.3 Maďarská republika

Podobne ako SR a ČR, aj Maďarsko je vnútrozemskou krajinou, leží na juhovýchode Strednej Európy. Maďarská republika vznikla v roku 1918 po rozpade Rakúsko-Uhorska.

K 1. januáru 2012 žilo v Maďarsku 9908978 obyvateľov, na rozlohe 93030 km². Hustota zaľudnenia predstavovala 107 obyvateľov na km². Hlavným mestom Maďarska je Budapešť (1,736 mil. obyv.). Administratívne sa Maďarsko člení na 20 regiónov (19 žúp + hlavné mesto) a 173 subregiónov. Podľa delenia na NUTS sa krajina člení rozdielne. Územie

Maďarska je už na úrovni NUTS I rozdelené na 3 regióny (Közép-Magyarország, Dunántúl a Alföld es Észak). Ďalej je vyčlenených 7 regiónov NUTS II: Közép-Magyarország, Közép-Dunántúl, Nyugat-Dunántúl, Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Dél-Alföld, t.j. Stredné Maďarsko, Stredné Zadunajsko, Západné Zadunajsko, Južné Zadunajsko, Severné Maďarsko, Severná Dolná zem a Južná Dolná zem) a 20 regiónov NUTS III.

Maďarská republika je charakteristická výraznými regionálnymi rozdielmi, ktoré sa prehlbili po transformácii ekonomiky z centrálne riadeného hospodárstva na trhové. Najviac rozvinutou časťou je Stredné Maďarsko (Közép-Magyarország), do ktorého patrí aj hlavné mesto Budapešť, najmenej vyspelé je Severné Maďarsko (Észak-Magyarország).

2.4 Poľská republika

Z krajín V4 iba Poľská republika je prímorskou krajinou, leží na severe strednej Európy. Vznikla po skončení 2. svetovej vojny v roku 1945. Poľsko patrí v rámci EÚ k najväčším štátom s celkovou rozlohou 312 685 km² a s počtom obyvateľov 38533299. Hustota zaľudnenia krajiny predstavovala 123 obyvateľov na km². Hlavným mestom Poľska je Varšava (1,716 mil. obyv.). Administratívne sa krajina člení na 16 vojvodstiev, 308 okresov, 65 miest s kompetenciami okresu a 2489 obcí. Na úrovni NUTS I je Poľsko rozdelené na 6 regiónov (Region Centralny, Region Poludniowy, Region Wschodni, Region Polnocno-zachodni, Region Poludniowo-zachodni, a Region Polnocny). Na úrovni NUTS II sa delí na 16 regiónov (vojvodstiev): Łódzkie, Mazowieckie, Małopolskie, Śląskie, Lubelskie, Podkarpackie, Świętokrzyskie, Podlaskie, Wielkopolskie, Zachodniopomorskie, Lubuskie, Dolnośląskie, Opolskie, Kujawsko-Pomorskie, Warmińsko-Mazurskie a Pomorskie, a na úrovni NUTS III na 66 regiónov.

Najväčšie rozdiely medzi jednotlivými vojvodstvami sa v Poľsku začali prejavovať v súvislosti s transformáciou ekonomiky, najmä z dôvodu nevyhovujúcej štruktúry ich hospodárstva. Avšak dôsledná regionálna politika a využívanie finančných prostriedkov z fondov EÚ pomohli Poľsku a jeho regiónom zvýšiť ekonomickú úroveň a Poľsko sa za krátky čas zaradilo medzi najdynamickejšie sa rozvíjajúce ekonomiky v Európe. Najviac rozvinutým regiónom v Poľsku je vojvodstvo Mazowieckie (s hlavným mestom Varšava), najmenej rozvinuté sú regióny na východe krajiny: Lubelskie, Podkarpackie, Podlaskie a Warmińsko-Mazurskie.

3. Trh práce v regiónoch štátov V4

Teoretické pramene vo všeobecnosti definujú trh práce ako miesto, kde sa stretáva ponuka a dopyt po práci. Podľa Tuleju (2007: 147) je trh práce miestom, kde sa stretáva dopyt po práci zo strany potenciálnych zamestnávateľov s ponukou práce, ktorú predstavujú jednotlivci uchádzajúci sa o zamestnanie, pričom predmetom kúpy a predaja nie sú jednotlivé osoby, ale ich pracovná sila. Ivanová (2005: 262) upozorňuje, že trh práce má určité zvláštnosti, ktoré vyplývajú zo špecifických vlastností výrobného faktora práca. Nositeľom pracovnej sily je človek, ktorý disponuje určitými biologickými, psychickými a inými dispozíciami, ktoré determinujú pôsobenie tohto výrobného faktora.

Ak sa ponúkané a požadované množstvo práce na trhu vyrovnajú, dochádza k rovnováhe na trhu práce v podmienkach dokonalej konkurencie, keď všetky osoby ponúkajúce prácu sú aj zamestnané. Rovnováha na trhu práce však vzniká zriedka a prejavom nerovnováhy, keď ponuka práce preyšuje dopyt, je nedobrovoľná nezamestnanosť.

Z vyššie uvedeného vyplýva, že významnými kategóriami charakterizujúcimi situáciu na trhu práce sú zamestnanosť a nezamestnanosť. Na základe týchto veličín porovnávame trh práce v jednotlivých štátoch V4. Osobitne si všímame veľmi nepriaznivú formu nezamestnanosti – dlhodobú nezamestnanosť.

3.1 Zamestnanosť v regiónoch štátov V4

Zamestnanosť možno definovať ako zapojenie práceschopného obyvateľstva do procesu tvorby nových výrobkov a služieb. Opodstatnenosť jej sledovania vyplýva z dôležitosti ľudského faktora a jeho vplyvu na rozvoj každej ekonomiky. Zamestnanosť má priamy vplyv na vytvorený produkt, a teda na ekonomický a sociálny vývoj v štáte a jednotlivých regiónoch. Zamestnanosť analyzujeme prostredníctvom ukazovateľa **miera zamestnanosti**, čo je podiel počtu pracujúcich osôb vo veku 15-64 rokov na celkovom počte obyvateľov vo veku 15-64 rokov, vyjadrený v percentách.

Rozdiely v zamestnanosti v regiónoch V4 sú pomerne veľké, hodnoty miery zamestnanosti sa pohybujú od 45 % do takmer 73 %. Najvyššia miera zamestnanosti bola v sledovanom období (s výnimkou r. 2008) v regióne Praha, dosahovala hodnoty od 70,2 % (2004) do 72,7 % (2012). Naopak najnižšiu úroveň v rokoch 2001–2006 dosahovali poľské vojvodstvá. V roku 2001 to bol región Dolnoslaskie s mierou zamestnanosti 48,1 %, v ďalších troch rokoch bola najnižšia miera zamestnanosti vo vojvodstve Warminsko-Mazurskie (v rozpätí 45–46%). V rokoch 2005 a 2006 bol najhorší región Zachodnipomorskie. Od roku 2007 sú na posledných priečkach maďarské regióny: Észak-Alföld (r. 2007 a 2009) a Észak-

Magyarország (r. 2008, 2010-2012).

Čo sa týka minimálnych, maximálnych a priemerných hodnôt zamestnanosti v jednotlivých štátoch V4 a ich regiónoch, tie sú tiež veľmi odlišné.

V **Slovenskej republike** zamestnanosť do roku 2008 rástla (z úrovne 56,8 % v rokoch 2001 a 2002 na 62,3 % v roku 2008), potom nastal pokles v dôsledku hospodárskej recesie, pričom najnižšia úroveň bola v roku 2010, a to 58,8 %. V ďalších rokoch sa úroveň zamestnanosti mierne zvýšila. Takýto trend vývoja bol aj v jednotlivých regiónoch NUTS II. Výrazne najvyššia miera zamestnanosti je v Bratislavskom kraji, v roku 2008 dosiahla úroveň 72,1 %. Najnižšia zamestnanosť je na Východnom Slovensku, iba v rokoch 2007-2009 prekročila úroveň 55 %.

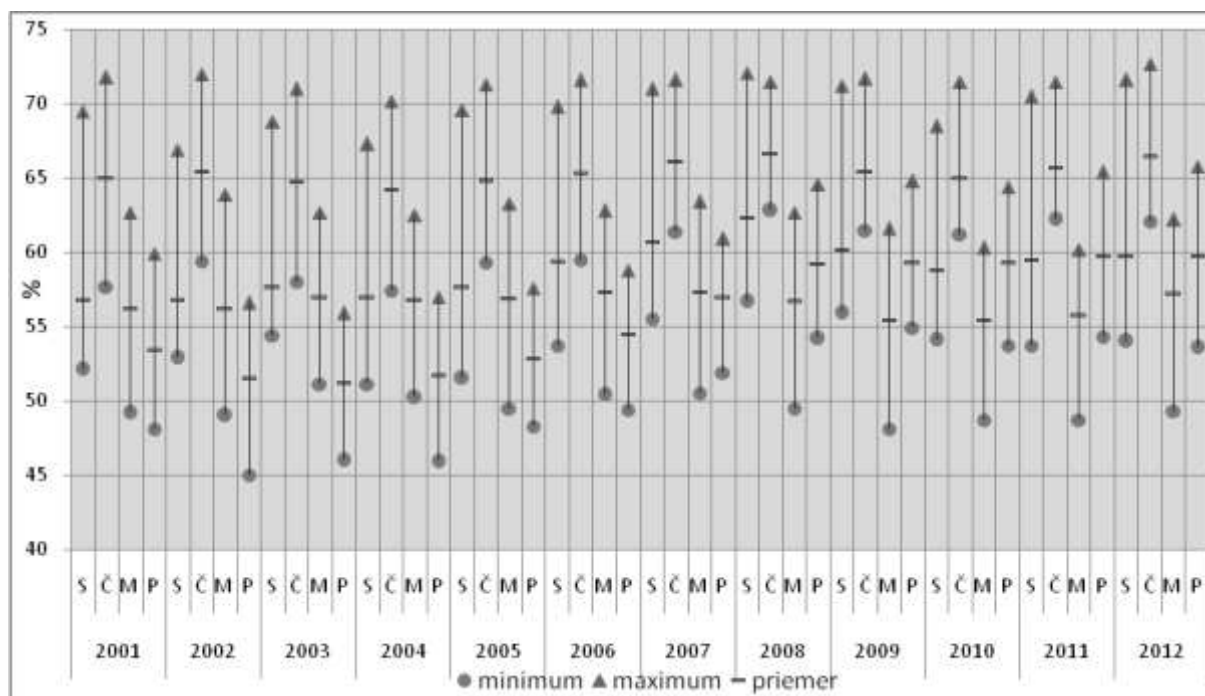
Zamestnanosť v **Českej republike** sa pohybovala od 64,2 % v roku 2004 do 66,6 % v roku 2008. Na úrovni jednotlivých NUTS II v celom sledovanom časovom rade najvyššiu zamestnanosť dosahuje Praha, kde miera zamestnanosti neklesla pod úroveň 70 %. Na druhej strane najnižšiu mieru zamestnanosti zaznamenal región Moravskoslezsko, v roku 2001 iba 57, 7%, ale v rokoch 2008–2010 tu došlo k rastu zamestnanosti na úroveň 63,2 %.

Zamestnanosť v **Maďarskej republike** je oproti Českej republike podstatne nižšia, počas celého sledovaného obdobia sa jej miera nezvýšila nad 57,3 % (r. 2006, 2007). Z regiónov NUTS II najvyššiu mieru zamestnanosti dosahujú regióny Közép-Magyarország, Közép-Dunántúl a Nyugat-Dunántúl, do roku 2007 väčšinou nad 60 %. Regiónom s najnižšou úrovňou zamestnanosti je Észak-Magyarország, kde miera zamestnanosti v siedmich rokoch z dvanástich nedosiahla ani 50 %.

V **Poľsku** zamestnanosť na začiatku sledovaného obdobia klesala, až na 51,2 % v roku 2003. Od r. 2004 však miera zamestnanosti postupne narastala, pričom v rokoch 2011 a 2012 dosiahla 59,7 %. Vo väčšine Európskych štátoch sa od r. 2008, resp. 2009 výrazne prejavila hospodárska recesia, avšak trh práce Poľska recesiou nebol tak výrazne zasiahnutý, miera zamestnanosti naďalej rástla, aj keď pomalším tempom. V niektorých poľských vojvodstvách zamestnanosť pomaly rástla, v niektorých sa mierny pokles prejavil v roku 2009 alebo 2010. Najvyššiu mieru zamestnanosti v Poľsku dosahuje región Mazowieckie, do ktorého spadá aj hlavné mesto Varšava. Regiónmi s najnižšou úrovňou zamestnanosti sú vojvodstvá Zachodniopomorskie a Warminsko-Mazurskie.

V grafe č. 1 je znázornený vývoj minimálnych a maximálnych hodnôt miery zamestnanosti v regiónoch jednotlivých štátov V4 a priemernú mieru zamestnanosti v jednotlivých štátoch V4 v rokoch 2001-2012.

Graf č. 1: Vývoj minimálnej, maximálnej a priemernej miery zamestnanosti v regiónoch krajín V4.

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Eurostatu.

Vysvetlivky ku grafom:

S – Slovenská republika

Č – Česká republika

M – Maďarská republika

P – Poľská republika

Na začiatku sledovaného obdobia najnižšie hodnoty miery zamestnanosti dosahovali regióny v Poľsku a Maďarsku, postupne sa však tieto hodnoty zvyšovali a najviac je možné badať zlepšovanie zamestnanosti v najslabších regiónoch Poľska. V Maďarsku sa však situácia v zamestnanosti výraznejšie nezlepšila ani pred nástupom hospodárskej krízy, práve naopak. Najvyššie hodnoty miery zamestnanosti dosahujú v celom sledovanom období regióny Českej republiky. Z grafu č. 1 je možné sledovať, že v rokoch 2010 a 2011 najslabšie regióny ČR mali vyššiu zamestnanosť ako najlepšie regióny Maďarska. Konkrétne regionálne disparity (rozdiel medzi najvyššou a najnižšou mierou zamestnanosti) v jednotlivých štátoch sú vyčíslené v tab. č. 1.

Tab. č. 1: Regionálne disparity v miere zamestnanosti (variačné rozpätie - p.b.).

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
SR	17,4	14,0	14,4	16,2	18,1	16,1	15,5	15,4	15,3	14,4	16,8	17,6
ČR	14,1	12,6	13,0	12,8	12,0	12,1	10,2	8,7	10,2	10,3	9,3	10,6
Maďarsko	13,5	14,9	11,6	12,3	13,8	12,4	12,9	13,2	13,5	11,6	11,5	12,9
Poľsko	11,8	11,6	9,9	11,1	9,3	9,4	9,0	10,4	9,9	10,7	11,1	12,2

Zdroj: Vlastné prepočty na základe údajov Eurostatu.

Čo sa týka rozdielov medzi jednotlivými regiónmi Slovenska, tieto sú veľké najmä z dôvodu veľkého odstupe Bratislavského kraja od ostatných regiónov. Najväčšie rozdiely boli v roku 2005, až 18,1 p.b., najmenšie v roku 2002 (14 p.b.).

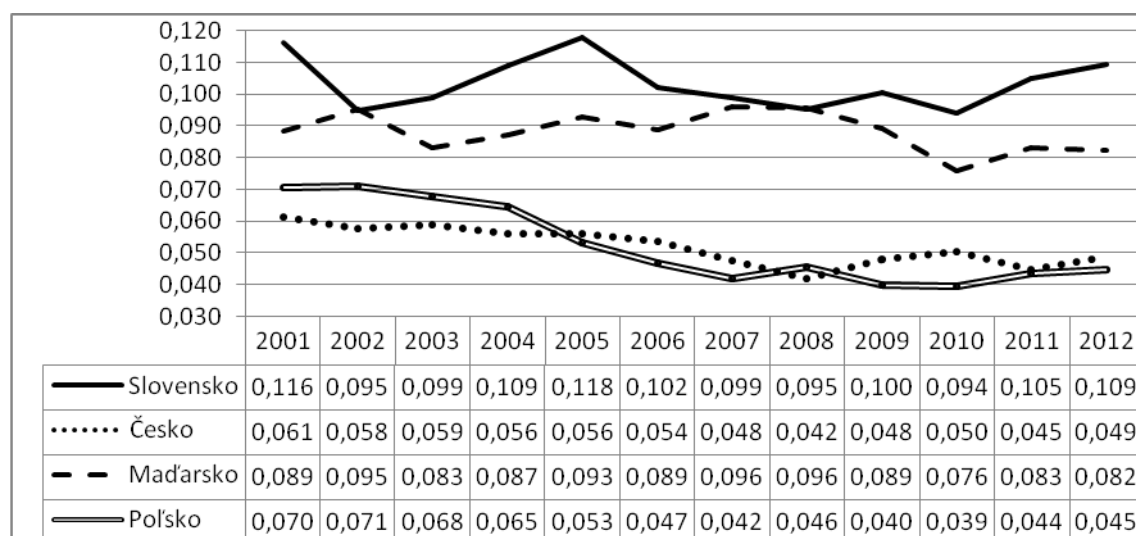
V ČR boli najväčšie regionálne disparity v miere zamestnanosti v roku 2001 (14,1 p.b.), naopak najmenšie v roku 2008 (8,7 p.b.)

Rozdiely v úrovni zamestnanosti v regiónoch NUTS II v Maďarsku boli v sledovanom období pomerne vysoké, v roku 2002 bol rozdiel medzi najlepším a najhorším regiónom až 14,9 p.b., ku koncu sledovaného obdobia sa tieto rozdiely mierne znížili (2011: 11,5 p.b.).

Disparity merané variačným rozpätím sa medzi vojvodstvami Poľska najskôr znižovali z 11,8 p.b. v roku 2001 až na 9 p.b. v roku 2007, potom opätovne narástli až na 12,2 p.b. v roku 2012.

Variačné rozpätie je absolútnou mierou variability. Pre určenie miery relatívnej variability sme využili **variačný koeficient**, ktorý stanovíme ako podiel smerodajnej odchýlky a aritmetického priemeru. Variačný koeficient miery zamestnanosti v štátoch V4 v rokoch 2001-2012 je uvedený v grafe č. 2.

Graf č. 2: Variačný koeficient miery zamestnanosti.

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe vlastných prepočtov.

Najväčšia relatívna variabilita v miere zamestnanosti je v Slovenskej republike, pohybuje sa od 0,094 (rok 2010) po 0,118 (2005). V Slovenskej republike aj v Maďarsku variačný koeficient v sledovanom období kolísal výraznejšie, ako v Českej republike a Poľsku. V Česku a Poľsku je celkovo nižšia variabilita v miere zamestnanosti a v skúmanom časovom rade možno sledovať jej mierny pokles, pod úroveň 0,050 od roku 2007.

3.2 Nezamestnanosť v regiónoch štátov V4

Nezamestnanosť je spojená s nerovnováhou na trhu práce, kedy osoby ochotné a schopné pracovať si nemôžu nájsť uplatnenie na trhu práce. Určitá výška nezamestnanosti je prirodzenou súčasťou trhových a zmiešaných ekonomík, a môže byť pre ekonomický rast a produktivitu práce dokonca osožná. Avšak vysoká úroveň nezamestnanosti má veľmi nepriaznivé ekonomické a sociálne dôsledky a Martincová (2005: 431) ju považuje za jeden z najzložitejších problémov súčasnej trhovej ekonomiky. Brožová (2003: 76) považuje nezamestnanosť za zložitý spoločenský problém s multidimenzionálnymi dôsledkami.

Situáciu v nezamestnanosti sledujeme pomocou **miery nezamestnanosti**, ktorá vyjadruje percentuálny podiel počtu nezamestnaných osôb na celkovom počte ekonomicky aktívneho obyvateľstva (podľa VZPS).

V rámci regiónov NUTS II v štátoch V4 najnižšiu mieru nezamestnanosti vykazuje región Praha (od 3,1 % v rokoch 2009 a 2012 do 4,1 % v roku 2003), a v rokoch 2005-2008 región Közép-Magyarország (od 3,5 % v roku 2005 do 1,9 % v roku 2008). Jednu z najvyšších mier nezamestnanosti dosahuje región Východné Slovensko, a to v rokoch 2001 (až 24,4 %), 2005-2007 (od 23,1 % v roku 2005 do 15,3 % v roku 2007) a 2009-2012 (od 15,9 % v roku 2009 do 19 % v roku 2012). V rokoch 2002-2004 boli nezamestnanosťou najviac postihnuté poľské regióny Warminsko-Mazurskie (2002: 27,3 %), Zachodniopomorskie (2003: 26,7 %) a Dolnoslaskie (2004: 26,7 %). V roku 2008 bola najvyššia miera nezamestnanosti v regióne Észak-Magyarország (13,4 %).

V Slovenskej republike nezamestnanosť klesala od roku 2001 do roku 2008 (s výnimkou r. 2004), v roku 2009 sa v úrovni nezamestnanosti prejavila hospodárska recesia, a miera nezamestnanosti sa zvýšila v SR aj vo všetkých regiónoch (tab. č. 2). Dlhodobu najpriaznivejšiu mieru nezamestnanosti je v Bratislavskom kraji, od roku 2005 len raz vystúpila nad 6 % (r. 2010: 6,2 %). Tesne pred nástupom krízy tu miera nezamestnanosti bola iba 3,4 %. Regióny Stredné Slovensko a Východné Slovensko majú nezamestnanosť neporovnateľne vyššiu ako Bratislavský kraj (Východné Slovensko v r. 2004 až 25 %).

Česká republika vykazuje priaznivejšie hodnoty nezamestnanosti. Najvyššiu mieru

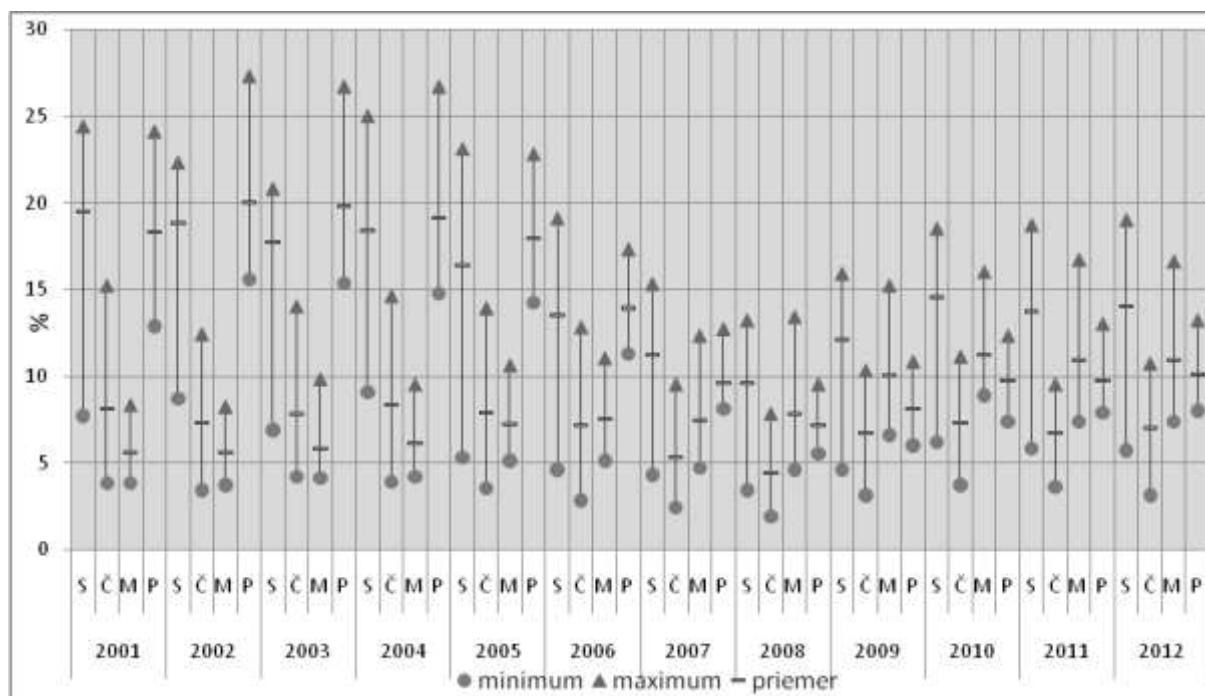
nezamestnanosti dosahovala Česká republika v roku 2001: 8,1 % a v roku 2004: 8,4 %. Najpriaznivejšie hodnoty boli v rokoch 2007: 5,3 % a 2008: 4,4 %. Hoci v období po nástupe hospodárskej krízy nezamestnanosť narástla, predsa neprekročila 7 %. Ako uvádzajú Kotýnková a Kubelková (2012: 79), v podmienkach slabného výkonu ekonomiky došlo k úbytku pracovných miest, najmä v dôsledku nedostatočného odbytu výrobkov na vnútornom a zahraničnom trhu a v roku 2009, ktorý priniesol zlom vo vývoji nezamestnanosti, sa úbytok pracovných miest prejavil rastom počtu nezamestnaných. Najnižšia miera nezamestnanosti je v regióne Praha, najslabším regiónom je Moravskoslezsko, s výnimkou roku 2008, kedy najvyššia miera nezamestnanosti bola v regióne Severozápad.

Miera nezamestnanosti v **Maďarsku** bola v predvstupovom období na pomerne nízkej úrovni, avšak po vstupe do EÚ má rastúcu tendenciu. V sledovanom období je najvyššia miera nezamestnanosti v regióne Észak-Magyarország, kde sa zvýšila z úrovne 8,1 % v roku 2001 až na 16,6 % v roku 2012. Najnižšiu mieru nezamestnanosti vykazuje v rokoch 2003-2010 región Közép-Magyarország, v ostatných rokoch Nyugat-Dunántúl.

Situáciu na trhu práce **Poľska** významne ovplyvňovala situácia na trhu práce v Európskej únii, a najmä postupné otváranie trhov jednotlivých štátov, kde našli uplatnenie mnohí Poliaci hľadajúci prácu. Podľa Spišiakovej a Pétrovej (2011: 243) bolo zníženie nezamestnanosti spôsobené aj prílevom priamych zahraničných investícií do krajiny, ktoré predstavovali vytváranie nových pracovných príležitostí pre obyvateľov. Miera nezamestnanosti sa znížila z 20 % v roku 2002 na 7,1 % v roku 2008, a následne sa zvýšila na 10,1 % v roku 2012. Čo sa týka jednotlivých poľských vojvodstiev, v prvých piatich sledovaných rokoch bola miera nezamestnanosti veľmi vysoká, v niektorých regiónoch vyššia ako 25 %. Najviac boli nezamestnanosťou postihnuté vojvodstvá Warminsko-Mazurskie, Zachodniopomorskie, Dolnoslaskie a Lubuskie. Naopak najnižšiu mieru nezamestnanosti vykazovali regióny Lubelskie, Podlaskie a Malopolskie.

Graf č. 3 znázorňuje vývoj minimálnych a maximálnych hodnôt miery nezamestnanosti v regiónoch jednotlivých štátov V4 a priemernú mieru nezamestnanosti v jednotlivých štátoch V4 v rokoch 2001-2012.

Graf č. 3: Vývoj minimálnej, maximálnej a priemernej miery nezamestnanosti v regiónoch krajín V4.

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Eurostatu.

Z grafu č. 3 je zrejmé, že postupne sa hodnoty nezamestnanosti znižovali a najnižšiu úroveň dosiahli v rokoch 2007 a 2008. Na začiatku sledovaného obdobia malo najpriaznivejšie hodnoty miery nezamestnanosti Maďarsko, naopak najvyššiu nezamestnanosť vykazovali regióny Poľska a Slovenska (s výnimkou Bratislavského kraja). V rokoch 2001-2006 je možné pozorovať výrazné rozdiely medzi nezamestnanosťou v Maďarsku a Poľsku v prospech Maďarska. Postupne sa však situácia menila a od roku 2008 už poľské regióny majú nižšiu nezamestnanosť ako regióny v Maďarsku.

Hodnota regionálnych disparít v miere nezamestnanosti v jednotlivých štátoch V4 meraná variačným rozpätím je uvedená v tab. č. 2.

Tab. č. 2: Regionálne disparity v miere nezamestnanosti (variačné rozpätie - p.b.).

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
SR	16,7	13,6	13,9	15,9	17,8	14,5	11,0	9,8	11,3	12,3	12,9	13,3
ČR	11,4	9,0	9,8	10,7	10,4	10,0	7,1	5,9	7,2	7,4	5,9	7,6
Maďarsko	4,5	4,5	5,7	5,3	5,5	5,9	7,6	8,8	8,6	7,1	9,3	9,2
Poľsko	11,2	11,7	11,3	11,9	8,5	6,0	4,6	4,0	4,8	4,9	5,1	5,2

Zdroj: Vlastné prepočty na základe údajov Eurostatu.

Regionálne disparity v miere nezamestnanosti závisia od celkovej úrovne nezamestnanosti. Najväčšie rozdiely v SR boli v roku 2005: 17,8 p.b., potom sa do roku 2008 znižovali až na 9,8 p.b., odvtedy sa postupne zvyšujú.

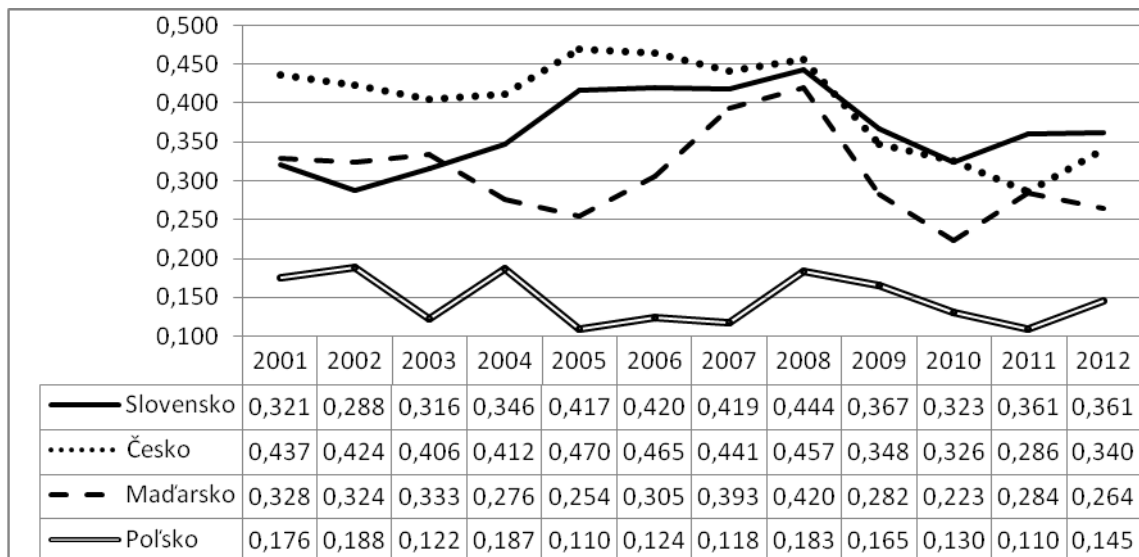
V Českej republike sa disparity vyskytujú hlavne medzi západom krajiny a východom. Najväčší rozdiel 11,4 p.b. sme zaznamenali v roku 2001, najmenšie disparity boli v rokoch 2008 a 2011 (5,9 p.b.).

Variačné rozpätie v miere nezamestnanosti v Maďarsku sa v sledovanom období zvyšovalo. Kým v rokoch 2011 a 2012 bol rozdiel medzi regiónom s najnižšou a regiónom s najvyššou mierou nezamestnanosti 4,5 p.b., v roku 2001 to už bolo 9,3 p.b.

Z pohľadu regiónov NUTS II došlo v Poľsku spolu so znížením miery nezamestnanosti aj k zníženiu regionálnych rozdielov. Kým v rokoch 2001-2004 boli rozdiely medzi regiónmi viac ako 11 p.b. (rok 2004: 11,9 p.b.), znížili sa až na 4 p.b. v roku 2008, a potom mierne narástli na 5,2 % v roku 2012.

Prepočítali sme aj hodnoty variačných koeficientov miery nezamestnanosti v štátoch V4 v rokoch 2001-2012. Grafické znázornenie ich vývoja je v grafe č. 4.

Graf č. 4: Variačný koeficient miery nezamestnanosti.

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe vlastných prepočtov.

Údaje v grafe č. 4 ukazujú kolísavý vývoj variačného koeficientu v skúmanom období vo všetkých štátoch V4. Do roku 2008 bola najväčšia variabilita v miere nezamestnanosti v Českej republike, odvtedy však najvyššie hodnoty dosiahla Slovenská republika. Hodnoty variačného koeficientu v SR, ČR a Maďarsku sa najviac priblížili v roku 2008, kedy sa

variačný koeficient pohyboval nad úrovňou 0,400. Najnižšie hodnoty variačného koeficientu sú v celom sledovanom období v Poľsku, kde ani raz neprekročili úroveň 0,200.

3.3 Dlhodobá nezamestnanosť v regiónoch štátov V4

Osobitne nepriaznivé ekonomické, ale tiež sociálne a psychologické dôsledky pre spoločnosť a jednotlivca má nezamestnanosť trvajúca dlhšie ako jeden rok – dlhodobá nezamestnanosť. Dôsledky dlhodobého trvania nezamestnanosti sa negatívne odzrkadľujú nielen v znížení zamestnanosti nevyužitej pracovnej sily, v raste spoločenských nákladov na udržiavanie príjmu dlhodobo nezamestnaných osôb, na ich opätovnú integráciu na trh práce, ale tiež v ich sociálnom vylúčení.

Regionálne disparity v krajinách V4 v oblasti dlhodobej nezamestnanosti skúmame na základe **miery dlhodobej nezamestnanosti**, čo je percentuálny podiel počtu dlhodobo nezamestnaných osôb na celkovom počte ekonomicky aktívneho obyvateľstva.

Hodnoty miery dlhodobej nezamestnanosti sa v regiónoch krajín V4 v sledovanom období pohybovali od 0,74 % do 18,11 %. V rokoch 2001-2004 miera dlhodobej nezamestnanosti vo väčšine regiónov rástla, v nasledujúcich piatich rokoch zase klesala. Znižovanie počtu zamestnancov v dôsledku hospodárskej krízy sa v hodnotách dlhodobej nezamestnanosti začalo prejavovať od roku 2010. Najnižšia miera dlhodobej nezamestnanosti bola v rokoch 2002 a 2005-2012 v regióne Praha, v rokoch 2001 a 2003 v regióne Kózép-Dunántúl, v roku 2004 v regióne Nyugat-Dunántúl (1,66 %). Najvyššia miera dlhodobej nezamestnanosti bola vo väčšine rokov na Východnom Slovensku, iba v rokoch 2002 a 2003 bolo najhorším regiónom Warminsko-Mazurskie, a v rokoch 2008 a 2009 Stredné Slovensko.

V **Slovenskej republike** patrí dlhodobá nezamestnanosť k závažným problémom trhu práce. Miera dlhodobej nezamestnanosti je nízka iba v Bratislavskom kraji, ostatné regióny dosahujú veľmi nepriaznivé hodnoty dlhodobej nezamestnanosti, najmä Východné Slovensko, kde sa miera dlhodobej nezamestnanosti v roku 2005 dostala až na úroveň 18,11 %.

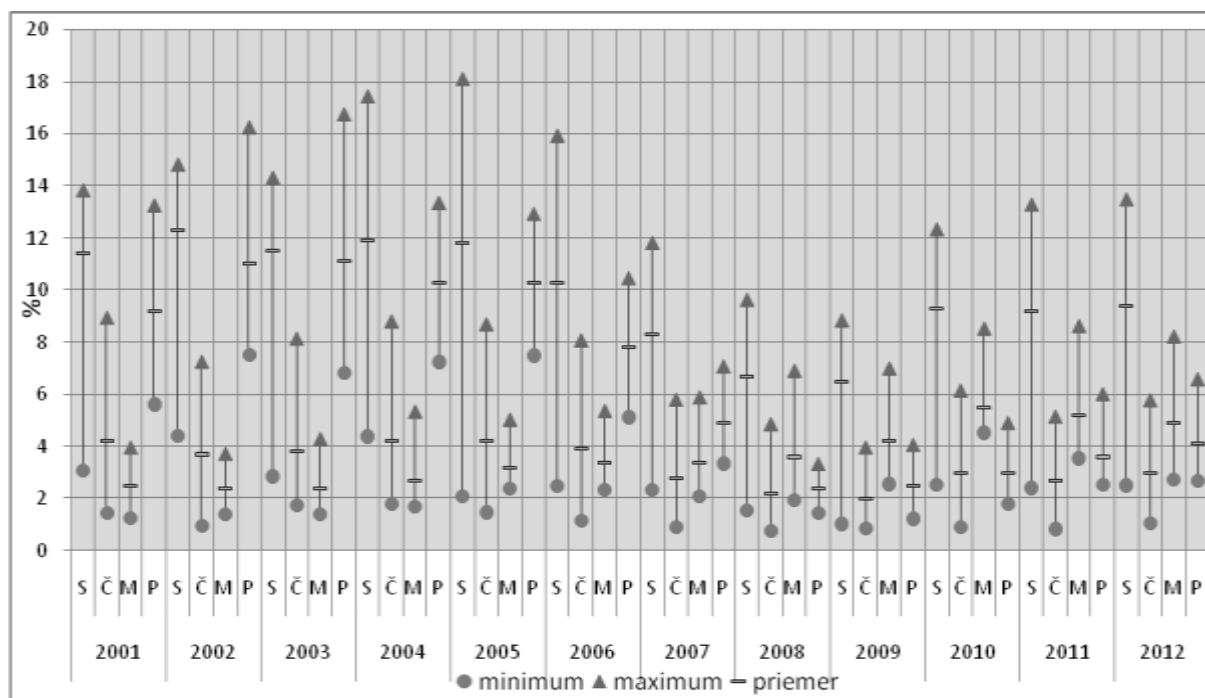
Miera dlhodobej nezamestnanosti v **Českej republike** bola najvyššia v rokoch 2001, 2004 a 2005, kedy dosiahla zhodne úroveň 4,2 %. Najpriaznivejšiu hodnotu, iba 2 %, dosiahla v roku 2009. Najväčší medziročný nárast nezamestnanosti bol v roku 2010, kedy dlhodobá nezamestnanosť stúpila až o 1 p.b. Z regionálneho pohľadu sa najlepšie a zároveň najstabilnejšie vyvíjala miera dlhodobej nezamestnanosti v regióne Praha, kde hodnoty sa pohybovali od 0,74 % do 1,45 %. Najhoršia situácia bola v rokoch 2001-2004 v regióne Moravskoslezsko, odvtedy v regióne Severozápad.

V **Maďarsku** možno s rastom nezamestnanosti sledovať aj nárast dlhodobej nezamestnanosti. Miera dlhodobej nezamestnanosti v sledovanom období rástla, s výnimkou posledných dvoch rokov. Najviac sú ňou postihnuté tie kraje, ktoré majú aj najvyššiu mieru nezamestnanosti. V regióne Észak-Magyarország sa miera dlhodobej nezamestnanosti v sledovanom období viac ako zdvojnásobila, z úrovne 3,94 % v roku 2001 dosiahla 8,21 % v roku 2012. Najmenej je dlhodobou nezamestnanosťou postihnutý región Nyugat-Dunántúl, kde sa jej miera zvýšila z 1,93 % v roku 2001 na 4,54 % v roku 2010, potom však poklesla až na 2,71 % v roku 2012.

V **Poľsku** mala miera dlhodobej nezamestnanosti podobný vývoj ako miera nezamestnanosti. V prvých rokoch sledovaného obdobia miera dlhodobej nezamestnanosti rástla, neskôr klesala a od r. 2008 sledujeme jej postupný mierny nárast. Medzi regióny s najvyššou mierou dlhodobej nezamestnanosti patrí Warminsko-Mazurskie, kde dlhodobá nezamestnanosť v roku 2003 dosiahla mieru 16,75 %, následne klesla až na 2,9 % v roku 2008, a opätovne sa zvýšila na 4,85 % v roku 2012. Vysoká dlhodobá nezamestnanosť bola v prvých rokoch sledovaného obdobia aj v regióne Zachodniopomorskie a Dolnoslaskie, v roku 2012 zase v regiónoch Swietokrzyskie a Podkarpackie. V roku 2001 bola najnižšia dlhodobá nezamestnanosť v regióne Lubelskie (5,6 %), v posledných rokoch v regióne Mazowieckie.

Vývoj minimálnych a maximálnych hodnôt miery dlhodobej nezamestnanosti v regiónoch jednotlivých štátov V4 a priemernej miery dlhodobej nezamestnanosti v jednotlivých štátoch V4 v rokoch 2001-2012 je znázornený v grafe č. 5.

Graf č. 5: Vývoj minimálnej, maximálnej a priemernej miery dlhodobej nezamestnanosti v regiónoch krajín V4.

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Eurostatu.

Do roku 2006 mali najpriaznivejšie hodnoty miery dlhodobej nezamestnanosti regióny Maďarska, naopak najvyššiu nezamestnanosť vykazovali regióny Poľska a Slovenska (s výnimkou Bratislavského kraja). V posledných rokoch najlepšie hodnoty dosahujú regióny Českej republiky. V grafe č. 5 je možné pozorovať postupný pokles hodnôt dlhodobej nezamestnanosti, pričom najnižšie miery dosiahli regióny krajín V4 v rokoch 2008 a 2009. Od roku 2004 dosahujú výrazne najvyššie miery dlhodobej nezamestnanosti regióny Slovenska. V rokoch 2001-2006 bola miera dlhodobej nezamestnanosti v Poľsku výrazne vyššia ako v Maďarsku. Postupne sa však ich hodnoty vyrovnávali, a od roku 2008 je situácia opačná.

V tab.č. 3 uvádzame hodnoty regionálnych disparít v miere dlhodobej nezamestnanosti, ktoré sme vypočítali z najvyšších a najnižších hodnôt miery dlhodobej nezamestnanosti v príslušnom štáte v danom roku na základe údajov Eurostatu.

Tab. č. 3: Regionálne disparity v miere dlhodobej nezamestnanosti (variačné rozpätie - p.b.).

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
SR	10,8	10,4	11,5	13,1	16,0	13,5	9,5	8,1	7,8	9,8	10,9	11,0
ČR	7,5	6,3	6,4	7,0	7,2	6,9	4,9	4,1	3,1	5,3	4,3	4,7
Maďarsko	2,7	2,3	2,9	3,7	2,7	3,0	3,8	5,0	4,4	4,0	5,1	5,5
Poľsko	7,7	8,8	10,0	6,1	5,5	5,3	3,7	1,9	2,8	3,1	3,5	3,9

Zdroj: Vlastné prepočty na základe údajov Eurostatu.

Podobne ako nezamestnanosť, aj miera dlhodobej nezamestnanosti vykazuje v SR najväčšie disparity v roku 2005, až 16,04 p.b. Najmenšie rozdiely medzi regiónmi boli v rokoch 2008 a 2009. Odvtedy opätovne dochádza k rastu disparít v miere dlhodobej nezamestnanosti medzi regiónmi NUTS II v SR.

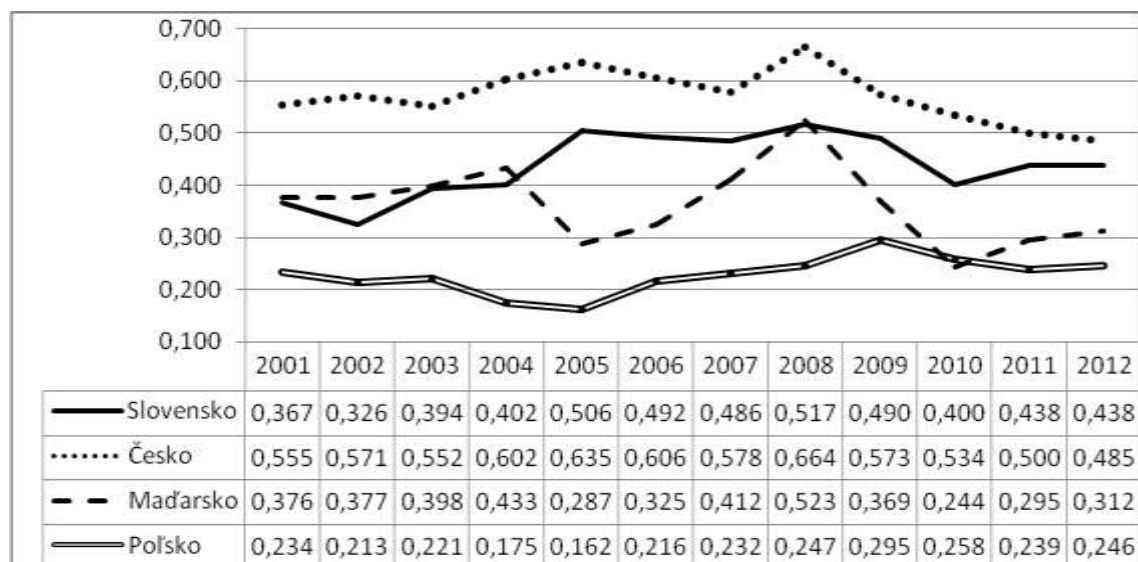
V rokoch 2001-2006 sa variačné rozpätie miery dlhodobej nezamestnanosti v Česku pohybovalo nad úrovňou 6 p.b., v roku 2001 dosiahlo až 7,5 p.b. V ďalších rokoch sa rozdiely zmenšili až na 3,1 p.b. v roku 2009, v nasledujúcich rokoch mierne vzrástli.

Regionálne disparity sa v Maďarsku podobne ako pri nezamestnanosti prehĺbili aj v úrovni dlhodobej nezamestnanosti. Kým v roku 2001 boli disparity medzi regiónmi 2,7 p.b. a v roku 2002 iba 2,3 p.b., v roku 2012 sa zvýšili až na 5,5 p.b.

V rokoch 2001-2003 boli rozdiely v dlhodobej nezamestnanosti medzi jednotlivými vojvodstvami Poľska pomerne vysoké, až na úrovni 9,95 p.b. v roku 2003. S poklesom dlhodobej nezamestnanosti sa aj regionálne rozdiely znižovali, až na 1,89 p.b. v roku 2008, potom sa opätovne mierne zvýšili na 3,91 p.b. v roku 2012.

Podobne ako pri miere zamestnanosti a miere nezamestnanosti, aj variabilitu miery dlhodobej nezamestnanosti v štátoch V4 hodnotíme pomocou ukazovateľa variačný koeficient. Vývoj variačného koeficientu v rokoch 2001-2012 je v grafe č. 6.

Graf č. 6: Variačný koeficient miery dlhodobej nezamestnanosti.

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe vlastných prepočtov.

V ukazovateli miera dlhodobej nezamestnanosti je variačný koeficient najvyšší v Českej republike v priebehu celého sledovaného obdobia, pričom od roku 2009 je možné badať jeho mierny pokles (z 0,664 v roku 2008 na 0,485 v rokoch 2011 a 2012). V SR sa variačný

koeficient do roku 2001 do roku 2005 zvyšoval, až na 0,500, jeho pokles bol zaznamenaný až v roku 2010. Najnižšia relatívna variability miery dlhodobej nezamestnanosti je v Poľsku, kde však možno sledovať od roku 2005 nárast, a v posledných troch rokoch mierny pokles.

DISKUSIA

Sledovanie **zamestnanosti**, ako sme už spomínali vyššie, má priamy vplyv na vytvorený produkt, a teda na ekonomický a sociálny vývoj v štáte a jednotlivých regiónoch. Úlohou vlád a aj EÚ je, aby sa znižovali disparity vo vývoji zamestnanosti nielen v jednotlivých členských štátoch, ale aj v jednotlivých regiónoch krajín.

Rozdiely v zamestnanosti v regiónoch V4 boli pomerne veľké, hodnoty miery zamestnanosti sa pohybovali od 45 % do takmer 73 %. Najvyššiu mieru zamestnanosti dosahovali v celom sledovanom období regióny Českej republiky. Spočiatku najnižšie hodnoty miery zamestnanosti mali regióny v Poľsku a Maďarsku. V najslabších regiónoch Poľska je možné sledovať postupné zlepšovanie úrovne zamestnanosti, avšak v Maďarsku sa situácia v zamestnanosti výraznejšie nezlepšila.

Česko a Poľsko vykazovali v sledovanom období najnižšie rozdiely v miere zamestnanosti jednotlivých regiónov, a to tak absolútne (variačné rozpätie) aj relatívne (variačný koeficient). Naopak najväčšia absolútna aj relatívna variabilita v miere zamestnanosti je v Slovenskej republike.

Nezamestnanosť, ako vieme, je často sprevádzaná sociálnymi a spoločenskými javmi ako je zvyšovanie kriminality, rozvodovosti, znižovanie mentálnej výkonnosti a zvyšovanie zdravotných ťažkostí. Najzávažnejším problémom sa však javí nevyužitý potenciál pracovnej sily v produktívnom veku. Nezamestnaní sú odkázaní na podporu štátu, ktorý im vypláca rôzne sociálne dávky z daní pracujúcich občanov. Preto je nezamestnanosť vážnym problémom zaťažujúci rozpočty všetkých štátov EÚ. Najzávažnejším problémom je tzv. dlhodobá nezamestnanosť, pretože dlhodobo nepracujúci občania strácajú pracovné návyky.

Čo sa týka nezamestnanosti, na začiatku sledovaného obdobia malo najpriaznivejšie hodnoty miery nezamestnanosti Maďarsko, naopak najvyššiu nezamestnanosť vykazovali regióny Poľska a Slovenska (s výnimkou Bratislavského kraja). Postupne sa nezamestnanosť v regiónoch Maďarska zvyšovala a najúspešnejším štátom V4 v miere nezamestnanosti sa stalo Česko. Zlepšovala sa aj nezamestnanosť v Poľsku a na Slovensku.

Zistili sme, že regionálne disparity v miere nezamestnanosti v absolútnom vyjadrení záviseli od celkovej úrovne nezamestnanosti, t. j. s poklesom miery nezamestnanosti sa znižovali aj regionálne disparity. Výrazne najvyššie absolútne rozdiely boli v SR, až 17,8 p.b.

v roku 2005. Najnižšie absolútne rozdiely v miere nezamestnanosti boli do roku 2006 v Maďarsku, odvtedy v Poľsku. Relatívne rozdiely v miere nezamestnanosti boli však do roku 2008 najvyššie v Česku, v ďalších rokoch v SR. Najnižší variačný koeficient (tzn. najmenšie disparity) miery nezamestnanosti v celom sledovanom období bol v Poľsku.

Miera **dlhodobej nezamestnanosti** sa v regiónoch krajín V4 v sledovanom období pohybovala od 0,74 % do 18,11 %. Do roku 2006 mali najpriaznivejšie hodnoty miery dlhodobej nezamestnanosti regióny Maďarska, naopak najvyššiu nezamestnanosť vykazovali regióny Poľska a Slovenska (s výnimkou Bratislavského kraja). V posledných rokoch najlepšie hodnoty dosahujú regióny Českej republiky. Miera dlhodobej nezamestnanosti mala do roku 2008 klesajúcu tendenciu, potom sa vplyvom hospodárskej recesie mierne zvyšovala.

Najväčšie absolútne rozdiely dosahovala miera dlhodobej nezamestnanosti v SR, až 16,04 p.b. v roku 2005, naopak najmenšie rozdiely boli do roku 2006 medzi regiónmi Maďarska, odvtedy medzi regiónmi Poľska. Relatívny ukazovateľ variability, variačný koeficient, je však v priebehu celého sledovaného obdobia najvyšší v Českej republike, a najlepšie hodnoty v regionálnych disparitách boli zaznamenané v Poľsku.

Situáciu na trhoch práce jednotlivých štátov V4 ovplyvnili mnohé okolnosti, jednak zásadné zmeny v štruktúre ekonomík v procese ich transformácie na trhové ekonomiky, jednak vstup do Európskej únie, a osobitne hospodárska recesia.

Celkovo možno konštatovať, že najlepšia situácia je na trhu práce Českej republiky, Slovensko má najhoršie postavenie v miere nezamestnanosti a dlhodobej nezamestnanosti. Z analýz nám vyplynulo, že trh práce Poľska nebol krízou tak výrazne zasiahnutý, ako to bolo v ostatných štátoch V4 a poľská ekonomika celkovo solídne rastie. V prípade Maďarska je zaujímavé sledovať, že pomerne dobré výsledky dosahovalo pred vstupom do Európskej únie, avšak odvtedy sa ukazovatele trhu práce zhoršovali, a taktiež hospodárska recesia mala na trh práce Maďarska veľmi negatívny vplyv. Mierne zlepšenie nastalo v posledných dvoch rokoch.

Vo všetkých štátoch majú medzi regiónmi najlepšie postavenie regióny s hlavným mestom. V Česku, Maďarsku a Slovensku dosahujú najmenej priaznivé ukazovatele trhu práce východné regióny.

ZÁVER

Z výsledkov nášho výskumu vyplynulo, že rozdiely v zamestnanosti v regiónoch V4 sú pomerne veľké, lebo hodnoty miery zamestnanosti sa pohybovali od 45 % do takmer 73 %, a v sledovanom období sa výraznejšie nezmenili. Rozdiely medzi regiónmi v miere

nezamestnanosti a miere dlhodobej nezamestnanosti sa do roku 2008 znižovali, potom sa mierne zvýšili, čoho príčinou je hospodárska recesia. Táto sa podľa Potužákovvej (2012) prejavila v štátoch Vyšehradskej štvorky kvôli značnej otvorenosti ich ekonomík ako externý šok, ktorému nebolo možné zabrániť. Celkovo najlepšia situácia je na trhu práce v regiónoch Českej republiky. Skúmané ukazovatele trhu práce sa v Maďarsku zhoršovali, naopak zlepšovali sa v Poľsku. S výnimkou Bratislavského kraja je nezamestnanosť v Slovenskej republike jedna z najvyšších v Európe.

POUŽITÁ LITERATURA A INFORMAČNÉ ZDROJE

1. BELAJOVÁ, A. – FÁZIKOVÁ, M. (2005): *Regionálna ekonomika*. Nitra: SPU.
2. BROŽOVÁ, D. (2003): *Společenské souvislosti trhu práce*. Praha: SLON.
3. GRMANOVÁ, E. (2012): Medziregionálne rozdiely v Slovenskej republike. In: *Faktory sociálneho a ekonomického rozvoja regiónov Slovenskej republiky*, Trenčín: FSEV TnUAD, s. 79-85.
4. HABÁNIK, J. – KOIŠOVÁ, E. (2011): *Regionálna ekonomika a politika*. Bratislava: Sprint dva.
5. HABÁNIK, J. (2011): Regionálna politika a regionálny rozvoj. In: J. Habánik – E. Koišová, *Regionálna ekonomika a politika*. Bratislava: Sprint dva, s. 77-144.
6. HABÁNIK, J. (2012): Regionálna politika. In: J. Habánik et al., *Hospodárska politika (teória a súčasné problémy)*. Trenčín: FSEV TnUAD, s.233-256.
7. IVANOVÁ, E. (2005): *Mikroekonómia*. Trenčín: TnUAD a ARTEA N°1.
8. KOTÝNKOVÁ, M. – KUBELKOVÁ, K. (2012): Dopady hospodárskej recese na český trh práce a výdaje na sociální dávky pro nezaměstnané. *Auspicia*, 8, č. 1, s. 78-81.
9. MARTINCOVÁ, M. (2005): Nezamestnanosť v súčasnej ekonomike. In: Lisý, J. et al.: *Ekonomía v novej ekonomike*. Bratislava: Ekonomía, s. 431-444.
10. MASÁROVÁ, J. (2011): Zamestnanosť a nezamestnanosť. In: Habánik, J. et al., *Makroekonómia*. Trenčín: TnUAD, s. 162-184.
11. POTUŽÁKOVÁ, Z. (2012): Trhy práce ve státech Visegrádské čtyřky a ekonomická krize. *ACTA OECONOMICA PRAGENSIA*, 20, č. 1, s. 13-24. [online]. [cit. 2011-08-11]. Dostupný z <www.vse.cz/polek/download.php?jnl=aop&pdf=355.pdf>
12. RAJČÁKOVÁ, E. (2005): *Regionálny rozvoj a regionálna politika*. Bratislava: UK.
13. SPIŠÁKOVÁ, E. – PÉTROVÁ, R. (2011): Vplyv hospodárskej krízy na vybrané makroekonomické ukazovatele v krajinách V4. *Transfer inovácií*, 15, č. 21, s. 240-248. [online]. [cit. 2013-08-11]. Dostupný z: <<http://www.sjf.tuke.sk/transferinovacii/pages/archiv/transfer/21-2011/pdf/240-248.pdf>>
14. ŠEDIVÁ, M. (2012): Územno-správne členenie Slovenska v regionálnom kontexte. In: *Faktory sociálneho a ekonomického rozvoja regiónov Slovenskej republiky*, Trenčín: FSEV TnUAD, s. 24-31.
15. TULEJA, P. (2007): *Analýza pro ekonomy*. Brno: Computer Press.
16. EUROSTAT: *Regional labour market statistics*. [online]. [cit. 2013-06-27] Dostupný z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/regional_statistics/data/main_tables>

Príspevok je súčasťou riešenia Interného grantu č. 6/2013 „Ekonomický rozvoj a ekonomická výkonnosť regiónov“.

ADDRESS & ©

Ing. Jana MASÁROVÁ, PhD.
Ing. Eva KOIŠOVÁ, PhD.
Katedra ekonómie a ekonomiky
Fakulta sociálno-ekonomických vzťahov
Trenčianska univerzita A. Dubčeka
Študentská 3, 911 50 Trenčín
Slovak Republic
jana.masarova@tnuni.sk
eva.koisova@tnuni.sk

VLIV DOPRAVNÍCH PODMÍNEK NA ZAMĚSTNANOST V KRAJI VYSOČINA

Traffic Conditions for Employment in Vysočina Region

Libuše MĚRTLOVÁ – Martina KUNCOVÁ – Hana VOJÁČKOVÁ

Jihlava, Czech Republic

ABSTRAKT: Na zaměstnanost v regionu má vliv celá řada faktorů, zejména faktory demografické, dále historický vývoj území, který generuje vznik pracovních příležitostí, i podmínky dopravní. S analýzou zaměstnanosti se setkáme na úrovni států, regionů soudržnosti a krajů, analýzy na úrovni obcí s rozšířenou působností (dále ORP) nejsou příliš časté. Cílem článku je představit analýzu zaměstnanosti v jednotlivých ORP Kraje Vysočina a popsat i základní faktory, které mají vliv na její výši, a zejména popsat vztahy závislosti mezi zaměstnaností a dopravními podmínkami na úrovni ORP.

Klíčová slova: míra zaměstnanosti – ekonomická aktivita obyvatel – dopravní podmínky

ABSTRACT: The employment in the region is influenced by a number of factors including demographic factors, as well as the historical development of area that generates the creation of job opportunities and conditions of transport. An analysis of employment to meet the national level, regional cohesion and regional analysis at the level of municipalities with extended jurisdiction (ORP) are not very common. This article aims to present the analysis of employment in individual ORP in the Vysočina Region and describe the basic factors that affect its number, and describe the relations of dependence between employment and transport conditions at ORP.

Keywords: employment rate – economic activity of population – traffic conditions

ÚVOD

Mezi základní ukazatele pracovního trhu patří **míra zaměstnanosti**, **obecná míra nezaměstnanosti** podle výběrového šetření pracovních sil a **míra registrované nezaměstnanosti** na základě údajů z evidence úřadů práce. Dalším ukazatelem pracovního trhu je **míra ekonomické aktivity** osob 15–64letých, což je poměr zaměstnaných a nezaměstnaných k celkové populaci v této kategorii. Na úroveň ukazatelů pracovního trhu má značný vliv geografické prostředí, jeho polarita, která se přelévá do toků nejrůznějšího typu – z významných je možné jmenovat energetický, materiálový a informační [1]. Analogii nacházíme i ve společnosti a ekonomice, zejména prostorové interakci, dané osídlením, závislostmi mezi částmi geografického prostoru, kde se projevují i do dojížděky do zaměstnání a škol, dopravní obslužnosti a potažmo i do zaměstnanosti a ekonomické aktivity v území. Vztahem mezi dopravními podmínkami a zaměstnaností v okrese Bruntál se podrobně zabývá i studie autorů VŠB-TU v Ostravě [2], dále práce M. Kuncové, J. Sekničkové,

L. Měrtlové a H. Vojáčkové (2013) [3].

METODIKA A CÍL

Odborné cíle příspěvku jsou zaměřeny jednak na shromáždění, zpracování a interpretování sekundárních dat týkajících se vývoje trhu práce v ORP v Kraji Vysočina a zjištění dopadů různých faktorů, zejména dopravní dostupnosti a obslužnosti území na tyto ukazatele. Metodika příspěvku vychází z metody analýzy a komparace dat získaných ze sčítání lidu, domů a bytů (SLBD) v letech 2001 a 2011. Přínos článku je zejména v tom, že přináší podrobné informace o situaci v jednotlivých ORP, a je proto možné tuto analýzu použít i pro rozhodování o plánování regionální politiky zejména v oblasti podpory malých a středních firem v ORP a zabezpečení dopravní obslužnosti zejména periferních území jako předpokladu pro lokalizaci kapitálu do problémových oblastí kraje a tím i ke zlepšení zaměstnanosti v těchto lokalitách.

VÝSLEDKY A DISKUSE

Kraj Vysočina je tradičně venkovským zemědělsko-průmyslovým krajem charakterizovaným vysokým podílem zaměstnanosti v zemědělství (6 % v roce 2011) a zpracovatelském průmyslu (33 %), dále ve stavebnictví (7 %) a naopak s nízkým podílem zaměstnaných v obchodě, službách a ubytování, stravování a pohostinství. Podle sčítání SLBD k 26. 3. 2011 byla míra ekonomické aktivity v Kraji Vysočina 70 % a míra zaměstnanosti 63 %. Pokud bychom ji porovnávali s průměrem ČR, je míra EAO nižší o 0,3 p.b. a míra zaměstnanosti o 2,4 p.b. Zejména v periferních správních obvodech s vysokým podílem malých obcí byly zjištěny nejnižší hodnoty, což souvisí s malou nabídkou pracovních příležitostí, nedostatečnou podnikatelskou aktivitou a horší dopravní dostupností do měst a obcí s větší nabídkou pracovních příležitostí. Dopravní dostupnost a dopravní obslužnost vytvářejí předpoklady pro rozvoj území, zvyšování ekonomiky v regionu a mikroregionech a zlepšování sociální a ekonomické úrovně života obyvatel. Kraj Vysočina je charakteristický polycentrickou strukturou s typickým radiálním uspořádáním vůči hlavním jádrům kraje, kterými jsou bývalá okresní města, dále vysokou hustotou silniční sítě a délkou silniční sítě, která odpovídá rozdrobené sídelní struktuře s velkým počtem malých sídel.

Ekonomicky aktivní obyvatelstvo a zaměstnanost v ORP Kraje Vysočina

Podle výsledků posledního sčítání SLDB [4] v roce 2011 má Kraj Vysočina 505 565

obyvatel, z tohoto počtu je 243 720 ekonomicky aktivních a z nich je 220 743 osob zaměstnaných. Celý kraj je rozdělen do 15 obcí s rozšířenou působností (dále ORP), které představují organizační stupně státní správy na úrovni LAU 2. Největší počet obyvatel podle předpokladů vykazují ORP okresních měst, kdy nejvíce má ORP Jihlava 97 904 obyvatel, následuje Třebíč s 74 425 obyvateli, potom Havlíčkův Brod s 51 787 obyvateli, Pelhřimov s 44 814 obyvateli a Žďár nad Sázavou s 43 037 obyvateli. Ostatní ORP mají mnohem méně obyvatel, kdy nejmenší je Pacov s 9 756 obyvateli, Telč s 13 036 obyvateli a Náměšť nad Oslavou s 13 636 obyvateli.

Míra zaměstnanosti (Tab. č. 1) vyjadřuje podíl počtu zaměstnaných osob na počtu všech osob ve věku 15–64 let. V Kraji Vysočina dosáhl tento ukazatel v roce 2011 hodnotu 63 %, nejvyšší zaměstnanost vykazují ORP bývalých okresních měst – na 1. až 5. místě je Pelhřimov, Žďár nad Sázavou, Jihlava, Humpolec a Havlíčkův Brod, za které se zařadily ORP Pacov a Velké Meziříčí. Na konci tabulky se umístily ORP Moravské Budějovice, Náměšť nad Oslavou, Bystřice nad Pernštejnem, Telč. Kraj Vysočina je charakteristický skutečností, že Jihlava, tedy krajské město dosud nemá meziregionální pozici a pokud porovnáme výsledky uvedené v tab. č. 2, ukazatele jenom potvrzují, že v kraji je 5 center mikroregionálního rozvoje, které vznikly dlouhodobým vývojem v rámci okresních měst a historickým rozmístěním zejména průmyslových odvětví, která zároveň představují 5 spádových oblastí veřejné hromadné dopravy. Jejich míra zaměstnanosti a ekonomická aktivita obyvatel překračuje krajský průměr mimo Třebíče, kde je dlouhodobá nezaměstnanost s ohledem na likvidaci obuvnického průmyslu. Z ORP mimo bývalých okresních měst, které by bylo možné jmenovat jako rozvojová mikro centra, je možné uvést Humpolec a Velké Meziříčí, kde blízkost dálnice vytváří výborné dopravní podmínky z pohledu km dostupnosti a také ORP Pacov, kde je vysoký počet ekonomických subjektů na počet ekonomicky aktivních obyvatel, což následně generuje i vysokou zaměstnanost. Jako periferie kraje lze naopak označit ORP Náměšť nad Oslavou, Moravské Budějovice, Bystřice nad Pernštejnem, kde se spojuje špatná dopravní dostupnost s malou dopravní obsluhností v rámci kraje, nízkým počtem ES a vysokou nezaměstnaností (k 31. 12. 2011 12,2–14,1 %, kdy průměr kraje byl 10,1 %, medián 9,9).

Tab. č. 1: Míra ekonomické aktivity a zaměstnanosti v roce 2011.

ORP	Ek.akt.celkem	zaměstnaní	poč.ob.15-64	Míra EAO	Míra zaměst.
Kraj Vysočina	243 720	220 743	347 663	70,10	63,49
Bystřice nad Pern.	9 061	8 093	13 543	66,91	59,76

Havlíčkův Brod	24 990	22 953	35 444	70,51	64,76
Humpolec	8 154	7 536	11 598	70,31	64,98
Chotěboř	10 181	9 331	14 781	68,88	63,13
Jihlava	48 481	44 468	68 051	71,24	65,35
Mor. Budějovice	11 002	9 394	16 221	67,83	57,91
Náměšť nad Osl.	6 359	5 543	9 393	67,70	59,01
Nové Město na M.	8 857	8 001	12 904	68,64	62,00
Pacov	4 448	4 147	6 486	68,58	63,94
Pelhřimov	21 717	20 316	30 597	70,98	66,40
Světlá nad Sáz.	9 929	8 834	14 133	70,25	62,51
Telč	6 040	5 333	8 804	68,61	60,57
Třebíč	36 418	32 010	51 765	70,35	61,84
Velké Meziříčí	17 101	15 480	24 416	70,04	63,40
Žďár nad Sáz.	20 982	19 304	29 527	71,06	65,38

Zdroj: csu.cz, vlastní výpočty.

Podnikatelská aktivita a Index podnikatelské aktivity

Kraj Vysočina patří mezi kraje s klesající ekonomickou výkonností, která se ještě v průběhu posledních pěti let postupně snižuje. **Index podnikatelské aktivity (IPA)** vyjadřuje počet podniků v daném roce na 1 000 obyvatel v daném správním území (viz Tabulka č. 2). Byly zkoumány velikostní kategorie podniků ve 4 dimenzích, tj. s počtem zaměstnanců 1 – 19, 20 – 49, 50 – 249 a 250 a více. Zároveň je uveden i počet registrovaných živnostníků v jednotlivých ORP. Průměrná hodnota IPA je 11,33 ES na 1000 obyvatel, nejvyšší index podnikatelské aktivity je v ORP Třebíč, dále v ORP Žďár nad Sázavou, Humpolec a Velké Meziříčí. První dvě ORP musely řešit odchod velkého zaměstnavatele a problémy se sníženou nabídkou pracovních příležitostí, další dvě jsou ORP ležící na dálnici D1, takže využívají velké výhody dopravních podmínek.

Tab. č. 2: Index podnikatelské aktivity v roce 2011.

ORP	IPA - podniky dle počtu zaměstnanců					Počet živnostníků
	1 až 19	20 - 49	50 - 249	250 a víc	Průměr	
Bystřice nad Pernštejnem	34,32	3,64	1,21	0,11	9,82	301,18
Havlíčkův Brod	35,85	3,20	2,00	0,44	10,37	290,64
Humpolec	40,10	3,80	3,31	0,37	11,90	346,21
Chotěboř	37,62	3,24	2,55	0,39	10,95	310,97

Jihlava	38,18	3,57	2,76	0,50	11,25	313,90
Moravské Budějovice	35,63	2,91	2,54	0,27	10,34	282,58
Náměšť nad Oslavou	36,80	3,30	1,42	0,00	10,38	276,46
Nové Město na Moravě	40,08	1,92	1,69	0,23	10,98	322,80
Pacov	38,67	2,92	2,92	0,22	11,18	313,17
Pelhřimov	39,46	3,50	3,18	0,41	11,64	347,84
Světlá nad Sázavou	33,24	3,63	2,32	0,30	9,87	316,35
Telč	37,75	3,64	2,32	0,17	10,97	319,37
Třebíč	44,68	3,49	2,11	0,25	12,63	303,97
Velké Meziříčí	39,59	4,03	2,81	0,29	11,68	316,36
Žďár nad Sázavou	43,08	2,72	2,29	0,43	12,13	331,95
Průměr	39,16	3,36	2,43	0,35	11,33	313,42

Zdroj: SLBD 2011, csu.cz, vlastní výpočty.

Dopravní podmínky a dopravní dostupnost

Územím kraje probíhá dálnice D1 a další komunikace nejvyšších kategorií (D, R, S I.tř.), kdy jejich délka řadí kraj Vysočina na 2. místo v ČR. Zároveň i délka silnic II. a III. třídy, které jsou vlastněny krajem, je nejvyšší v ČR. Dopravní podmínky jsou dále charakterizovány dopravní obslužností území zabezpečenou hromadnou dopravou. Z tohoto důvodu byla provedena analýza spojů podle jízdních řádů veřejné dopravy zaměřená na spoje do a z ORP do krajského města Jihlavy. Výchozím materiálem byl Dopravní plán Krajského úřadu Kraje Vysočina [5]. Průměrná doba dojezdu do krajského města z ORP je bez přestupu 62 minut, s jedním přestupem potom 71 minut. Průměrná km vzdálenost z ORP do Jihlavy je bez přestupu 44 km a s jedním přestupem 46 minut. Průměrný počet spojů je 16 bez přestupu a 28 s jedním přestupem. Nejdélší čas si vyžádá cestování z Bystřice nad Pernštejnem a Pacova, kde se jedná o více než 1,5 hodiny. Také počet přímých spojení do krajského města z těchto ORP je malý, pouze 2 spojení za den.

Posouzení závislosti dopravních podmínek a trhu práce

Posouzení bude provedeno metodou korelační analýzy s cílem zjistit sílu závislosti a její směr. Do analýzy byly vybrány ukazatele trhu práce - míry zaměstnanosti a nezaměstnanosti, EAO a počet firem s 50 až 249 zaměstnanci [6], které byly korelovány s ukazateli dopravních podmínek dostupností území a počtem spojů. V tabulce č. 3 je vidět, že závislost mezi počtem spojů a zaměstnaností i EAO je malá. Dostupnost kilometrová i časová (vzájemně dle očekávání silně korelované) vykazují vysokou zápornou korelaci zejména u míry EAO, nižší u zaměstnanosti. Míru nezaměstnanosti nepřímo a silně ovlivňuje počet živnostníků, počet

fírem s 50–249 zaměstnanci a míra EAO (což lze předpokládat a výsledky korelací tento fakt jen potvrzují). Dostupnost kilometrová a časová ji ovlivňují kladně, ale podstatně méně, počet spojení má na její výši pouze malý vliv.

Tab. č. 3: Korelační závislosti dopravních podmínek a ukazatelů trhu práce.

	Počet spojení	Dostup. km	Dostup. časová	Míra EAO	Míra zaměst.	Firmy 50 - 249 zam.	Počet živnost.	MN v %
Počet spojení	1	-0,30072	-0,21166	0,291358	0,038595	0,034432	-0,048	0,16145
Dostup. km	-0,30072	1	0,908154	-0,80172	-0,60827	-0,54341	-0,37842	0,357688
Dostup. časová	-0,21166	0,908154	1	-0,7559	-0,59864	-0,48943	-0,19539	0,315007
Míra EAO	0,291358	-0,80172	-0,7559	1	0,840237	0,561199	0,555786	-0,56009
Míra zaměst.	0,038595	-0,60827	-0,59864	0,840237	1	0,609144	0,70998	-0,87484
Firmy 50 - 249 zam.	0,034432	-0,54341	-0,48943	0,561199	0,609144	1	0,611837	-0,64518
Počet živnost.	-0,048	-0,37842	-0,19539	0,555786	0,70998	0,611837	1	-0,69911
MN v %	0,16145	0,357688	0,315007	-0,56009	-0,87484	-0,64518	-0,69911	1

Zdroj: SLBD 2011, csu.cz, Dopravní plán Kraje Vysočina, vlastní výpočty.

ZÁVĚR

Posouzení ekonomické aktivity kraje Vysočina ukazuje, že v kraji najdeme 5 mikroregionálních center (bývalých okresů) s vysokou ekonomickou aktivitou a zaměstnaností obyvatel (tab.1). Index podnikatelské aktivity je i v těchto bývalých okresních městech vysoký, naznačuje však, že nedostatek velkých podniků s více než 250 zaměstnanci může být kompenzován růstem počtu malých podniků do 20 zaměstnanců (Třebíč, Žďár nad Sázavou, Velké Meziříčí, Nové Město na Moravě a další, viz tab. č. 2). Z hlediska dopravní dostupnosti může být krajské město Jihlava chápáno jako důležité ekonomické centrum. Korelační závislost mezi kilometrovou vzdáleností ORP od krajského města a ekonomickou aktivitou obyvatel je vysoká a má hodnotu -0,8017, závislost mezi časovou dostupností krajského města a ekonomickou aktivitou obyvatel je -0,7559. Tyto údaje naznačují, že s rostoucí vzdáleností od Jihlavy klesá ekonomická aktivita obyvatel. Zaměstnanost a dopravní dostupnost od krajského města jsou opět negativně korelované s koeficientem -0,6083, resp. -0,5986 u časové dostupnosti, což opět dokazuje, že krajské město lze pokládat za ekonomické centrum kraje. Dopravní podmínky a ekonomická aktivita v regionu vykazují silnou korelační závislost zejména z pohledu dostupnosti kilometrové a časové, ne z pohledu

dopravní obslužnosti území. Závislost mezi počtem spojení do krajského města a EAO vykazuje pouze mírnou kladnou závislost 0,2914 a mezi počtem spojení a zaměstnaností je korelační závislost ještě menší 0,0386. Je možno usuzovat na to, že lidé používají i jiné způsoby přepravy do zaměstnání, případně vyjíždějí i do jiných krajů a zvyšování dopravní obslužnosti by nemuselo být efektivní. V kraji je možné definovat více spádových oblastí, které představují zejména okresní města a krajské město, které představují místní póly rozvoje [7]. Jako periferní oblasti lze označit ORP Náměšť nad Oslavou, Moravské Budějovice, Bystřice nad Pernštejnem, kde se promítá více negativních faktorů: špatná dopravní dostupnost a obslužnost, nízký počet ekonomických subjektů, nedostatek pracovních příležitostí, nízká motivace obyvatel k dojíždění do práce a v důsledku toho i vysoká nezaměstnanost.

Na základě provedené korelační analýzy dostupnosti krajského města nelze tvořit jednoznačné závěry, z analýzy však vyplývá, že míra ekonomické aktivity a míra zaměstnanosti se vzdáleností od krajského města klesá a tato závislost je vysoká. Na zaměstnanost má vliv zejména počet firem s 50 až 249 zaměstnanci, kde je korelační závislost 0,6091 a počet živnostníků vykazuje ještě větší korelační závislost (0,7099), kdy tyto faktory lze charakterizovat jako významný rozvojový faktor v ORP kraje Vysočina.

Bude proto potřeba provést další analýzy, např. korelační analýzu dostupnosti a obslužnosti okresních měst a jednotlivých ORP vzhledem k ukazatelům trhu práce – zaměstnanosti, nezaměstnanosti a dlouhodobé nezaměstnanosti, dále analýzu využití automobilové a železniční dopravy při dojezdu do zaměstnání a analýzu výjezdů za zaměstnáním mimo hranice kraje. Z provedené analýzy dopravních podmínek a dostupnosti krajského města vyplývá, že pro rozvoj regionu je rozhodující zajistit dopravní obslužnost zejména krajského města a okresních měst, u obslužnosti ostatních ORP je potřeba reflektovat zejména ostatní dopravní funkce.

POUŽITÁ LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE

1. HALÁS, M. – KLAPKA, P. (2010): Regionalizace Česka z hlediska modelování prostorových interakcí. *Geografie*, č. 2, roč. 113.
2. HORÁK, J. et al.: *Dopravní dostupnost významných zaměstnavatelů v okrese Bruntál*. [online], available at atgis.vsb.cz/gacr_mtp/Clanky/dostupnostBR_X2.pdf [cit. 2013-05-20]
3. KUNCOVÁ, M. – SEKNIČKOVÁ, J. – MĚRTLOVÁ, L. – VOJÁČKOVÁ, H. (2013): *Comparison of selected municipalities of Vysocina region from the economic activity and traffic accessibility point of view using DEA model*. In: *Konference MME Jihlava 2013*. ISBN 978-80-87035-76-4. Dostupné z <https://mme2013.vspj.cz/about-conference/main-page>.

4. Vybrané údaje ze sčítání lidu, domů a bytů 2011 [online]. [cit.2013-12-6]. Dost. z http://czso.cz/xj/redakce.nsf/i/vybrane_udaje_ze_scitani_lidu_domu_a_bytu_k_26_3_.
5. Dopravní plán Krajského úřadu Kraje Vysočina, Odbor dopravy a silničního hospodářství, usnesení zastupitelstva č. 0557/07/2011/ZK.
6. Míry zaměstnanosti, nezaměstnanosti a ekonomické aktivity [online]. [cit.2013-12-6]. Dostupný z <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/cnez112913.doc>
7. MĚRTLOVÁ, L.(2013): *Vývoj zaměstnanosti v Kraji Vysočina*. Logos Polytechnikos, VŠP Jihlava, Jihlava 4/2013. ISSN 1804-3682. Dostupné z <https://www.vspj.cz/tvurcinnost-a-projekty/casopisy-vspj/logos-polytechnikos>.

ADDRESS & ©

Ing. Libuše MĚRTLOVÁ, Ph.D.

Ing. Martina KUNCOVÁ, Ph.D.

Katedra ekonomických studií

Vysoká škola polytechnická

Tolstého 16, 58600 Jihlava

Czech Republic

mertlova@vspj.cz

kuncova@vspj.cz

Mgr. Hana VOJÁČKOVÁ, Ph.D.

Katedra elektrotechniky a informatiky

Vysoká škola polytechnická Jihlava

Tolstého 16, 58600 Jihlava

Czech Republic

vojackova@vspj.cz

STRATEGIC MARKETING AND MANAGEMENT OF PRIVATE LABELS

Strategický marketing a management privátních značek

Jan ŠALAMOUN – Jana KUBÍNOVÁ – Iveta PAVEZOVÁ

České Budějovice, Czech Republic

ABSTRACT: The article presents the opportunities for private labels in the marketplace. Today's turbulent times bring a series of challenges for market players who are trying to satisfy the needs of their customers and continually strengthen their competitive position. The economic crisis has also contributed to the rise of private labels among other brands, which led to the stronger position of private labels within other brands, but also to a higher recognition of their categories. Private labels will continue to take more market share from traditional brands and in some categories they will replace them entirely. Big brand name producers will have to fight fiercely for their store space.

Key words: consumer – economic crisis – private labels – national brands

ABSTRAKT: Článek popisuje možnosti uplatnění privátních značek na spotřebitelském trhu. V dnešní turbulentní době se obchodníci snaží neustále inovovat svou nabídku, aby mohli být i nadále konkurenceschopní. K tomuto kroku přispěla ekonomická krize, která kromě posílení postavení privátních značek mezi ostatními značkami také zvýšila povědomí v rozdílech v rámci kategorií privátních značek. Privátní značky budou stále zabírat větší tržní podíl na úkor tradičních značek a v některých kategoriích je úplně nahradí. Producenti velkých značek budou o svá místa v obchodních jednotkách velmi bojovat.

Klíčová slova: zákazník – ekonomická krize – privátní značky – národní značky

INTRODUCTION

Private labels, also known as own brands or distribution brands have long been associated with discounted branded products. In recent years, however, traders have begun to sell quality products under their private labels. The result has been a huge increase in the market share of private labels (Lincoln – Thomassen 2008).

Private labels are owned, used and managed by a retailer and sold in its stores. Private labels may bear the name of the retailer or can be created independently of its brand. They are seen as a growing market phenomenon, which allows the retailer to distinguish themselves from the average and increase profit (Hořčica 2004).

According to N. Kumar – J. B. E. M. Steenkamp the growth in own brands has huge implications for managers on both sides. Yet, brand manufacturers still cling to their outdated assumptions about own brands. Retailers are realizing that private labels offer them the opportunity to add value and uniqueness through the sale of branded products at a price that is

very attractive to consumers (Čechová 2009). This phenomenon has gained greater dimensions due to the economic crisis affecting all sectors of the market without distinction.

Private label brands are typically more multi-sensory in nature than product brands and can rely on rich consumer experiences to impact on their equity. Retailers also create their brand images in different ways, e.g., by attaching unique associations to the quality of their service, their product assortment and merchandising, pricing and credit policy, etc. (Ailawadi – Keller 2004).

According to M. Maloche – L. J. Staton (2012) the share of private labels in the European market is growing during the economic crisis. In Eastern Europe, the market share of private labels in food has increased up to five times. However, the question remains as to how the manufacturers in respect of national brands will respond to it.

Private labels are manufactured for retailers. This step is not only leading to the pursuit of higher returns, but also the need to foster competitiveness, strengthen the bargaining position with industry and improve the supply of cheap products in order to secure customer loyalty (Kociánová 2010).

K. L. Keller (2007) described why the introduction of new private labels is increasing in his book, "Strategic Brand Management". The main reasons for seeking to be classified similarly as a private label are: higher profitability, increased customer loyalty, retention against strong competition, strengthening the bargaining position of industry and to improve the supply of cheap products.

Private labels offer a retail chain with an opportunity to increase their sales, not only in the local market, but also globally. Many companies are trying to outgrow their competition and increase their sales, so they must focus more on international retail chains. This means that they are often willing to suppress their own brands and produce more of the private label brands.

In many cases, retailers develop the design and specifications for their private label products and then contract with manufacturers to produce those products. In other cases, national brand vendors work with a retailer to develop a special version of its standard merchandise offering to be sold exclusively by the retailer. In these cases, the national brand vendor or manufacturer is responsible for the design and specification as well as the production of the merchandise. In the past, sales of private labels were limited. National brands had the resources to develop loyalty toward their brands through aggressive marketing. It was difficult for smaller local and regional retailers to gain the economies of scale in design, production, and promotion needed to develop well-known brands (Levy – Weitz

2009).

K. L. Keller (2007) states the main reasons for the increasing efforts in the introduction of private labels as a higher rate of return, increased customer loyalty, competitiveness, strengthening the bargaining position of industry and improving the supply of cheap products. The customer expresses a direct interest in the building and development of retail brands. The retailer is more closely attuned to customers and their requirements through innovations which enable them to focus on product selection. However, private labels may face increasing pressure both from competitors and from the demands of customers.

M. Hesková (2006) presented that the share of private labels in each country is different, mainly associated with differences in consumer behaviour, habits and patterns of trade. Specifically, consumer behaviour and habits are influenced by many factors, such as dietary traditions, national mentality and socio-cultural environments. For example, in Great Britain, in some segments of the market, the share of private labels is 70 or 90%. There is, however, often a decline, even where their market share is high. This is due to changes in consumer behaviour. Generally, the consumer wants to have a choice and, gradually, in some segments of the market, the price is not the main determining criterion for the purchasing decision. For this reason, it is difficult to determine the optimal share of private brands.

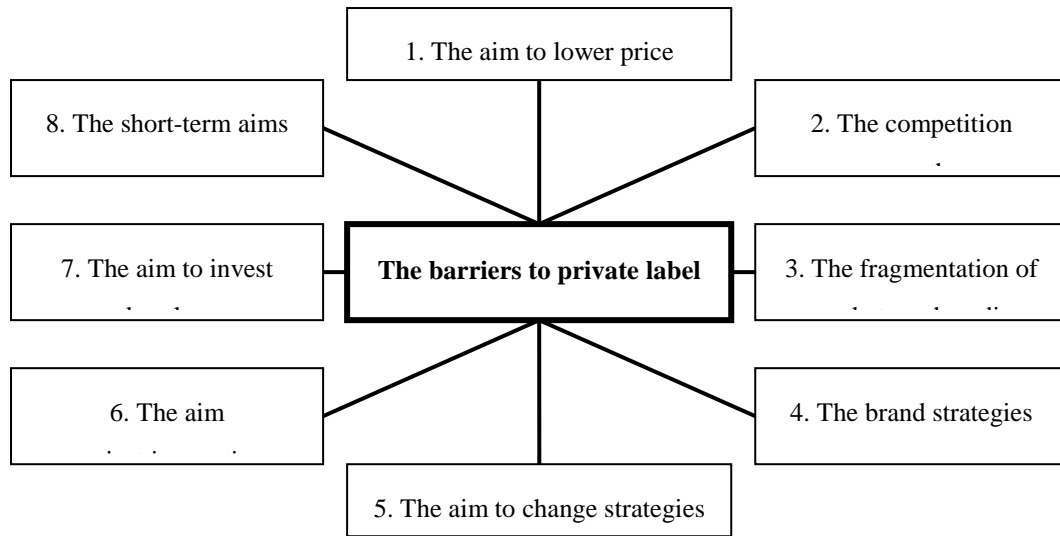
M. Levy – A. B. Weitz (2009) described the differences between national brands and private labels: buying from vendors of national brands can help retailers build their image and traffic flow and reduce their selling/promotional expenses. When it comes to product quality, most consumers see virtually no difference between private label and familiar national brands.

Private label management uses similar methods of brand management to the familiar national brands. The strategic management of private label brand equity involves identifying, planning, including implementation of marketing programmes, brand performance measurement, improvement and maintenance of the value of private brands (Keller 2003).

According to D. A. Aaker (2003) it is not easy to build private labels today as the builder of private labels encounters barriers both externally (economical, political, social, etc..) and internally (company culture, financial possibilities, etc.). To create an effective plan for building a private label, the barriers also need to be understood.

Figure no. 2 is characterized by the individual points that make it difficult to build private labels.

Figure No. 2: The bounds of private label building.

Source: Adjusted according to D. A. Aaker (2003).

MATERIAL AND METHODOLOGY

This article aims to highlight on the one hand the opportunities, potential innovations and eventually the market gaps of private labels on the other hand a private label building model. Many retail chains began to use private labels in their portfolios to increase both competitiveness and further strengthen their market position because of the growing economic crisis. Now, the economic crisis is a cause of constant change and innovation. The economic crisis was the reason for reconsidering the creation of the model by building private labels according to Aaker (2003).

To deal with this issue, it was first necessary to study professional literature. The basic source is built around specialist books and magazines focusing on marketing, store brands, private labels, consumer research, shopping and consumer behaviour. Websites were also very useful resources. All materials are cited in the review of literature. In an effort to create a clear framework, this paper has been divided into several chapters: abstract (including key words), introduction, literature review, material and methods, sub results, results, conclusion and literary sources.

The various methods that are used in the article are based on a literature review, secondary data collection, comparisons and opinions of the authors to build a model of private labels.

RESULTS AND DISCUSSION

The mechanism of private labels is based on business plans and marketing. It starts with identifying information on a given market segment, forecasting products with an interesting turnaround and continues with trade negotiations with potential suppliers and the creation of a packaging design. E.g. retail chain Tesco, before the introduction of private labels, implemented a wide range of research on customer preferences and held many discussions with customers to identify their needs.

D. A. Aaker (2003) in his book, „Brand Building“, describes the systematic-building of a national brand, which is based on several steps. We selected and edited, on the basis of this model, some of the steps that lead to the establishment of private labels. We will describe, firstly, the brand-building model according to David A. Aaker.

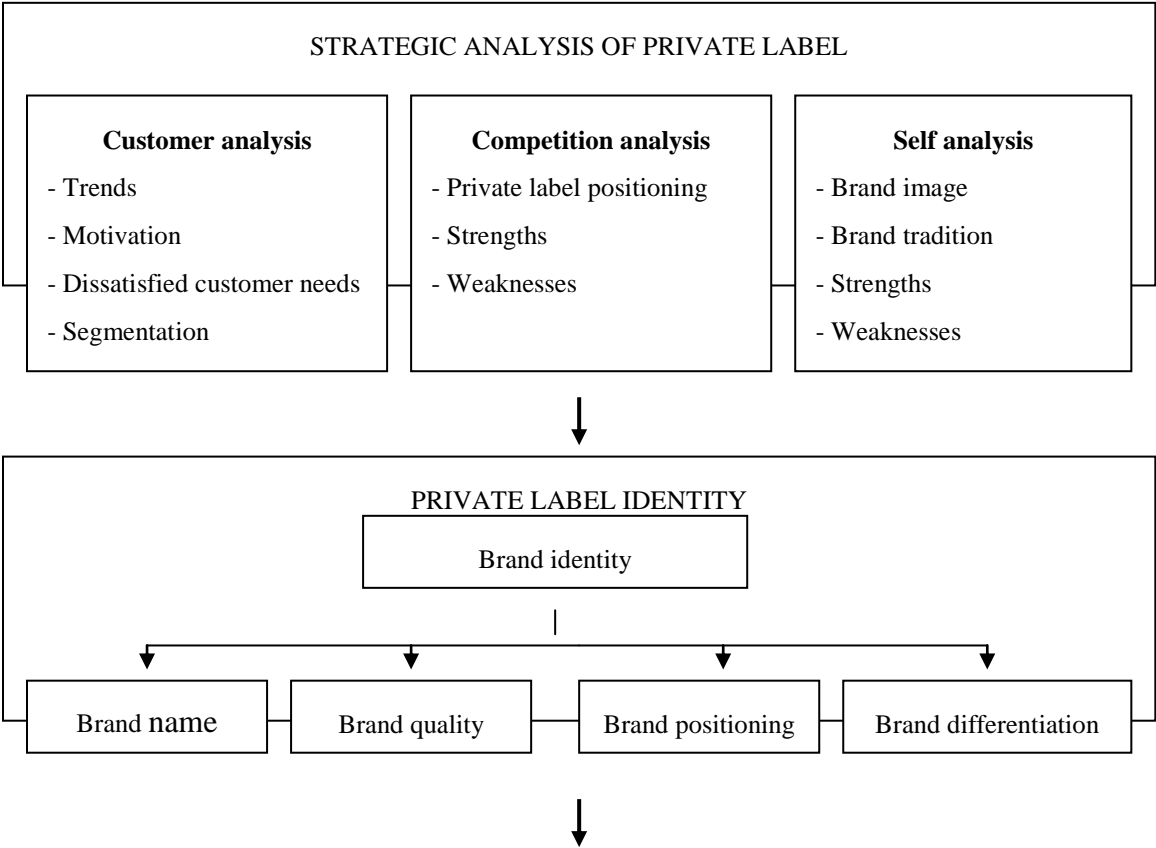
This model is based on establishing a brand identity. If there is brand positioning, brand identity can be a fully developed range of values with a depth of understanding. It does not, however, discuss the formulation of what should be notified, because of the role played by the brand's position. Some brands, however, have a brand identity and offer real value, which together constitute a compact communication that can serve as the brand's position in terms of brand identity, but also involves a much broader concept than the offer value. Brand position can be changed without altering its identity and value propositions, which is part of brand positioning. The basic identity is the central essence of the brand. Therefore, it is often represented as a unique and valuable aspect of the brand. In addition, each component of the basic identities should be surrounded by a group of brand elements that give richness and open up many options for implementing the communication programme. The elements are very important for brand identity; however, sometimes they do not play a role in its communication strategy. For example, McDonald's brand is an important part of the purity of its culture and identity. However, it does not become part of the offer value, because it cannot serve to distinguish the brand from the competition. Brand position should include the basic brand identity to the communication elements being outdistanced by the brand essence.

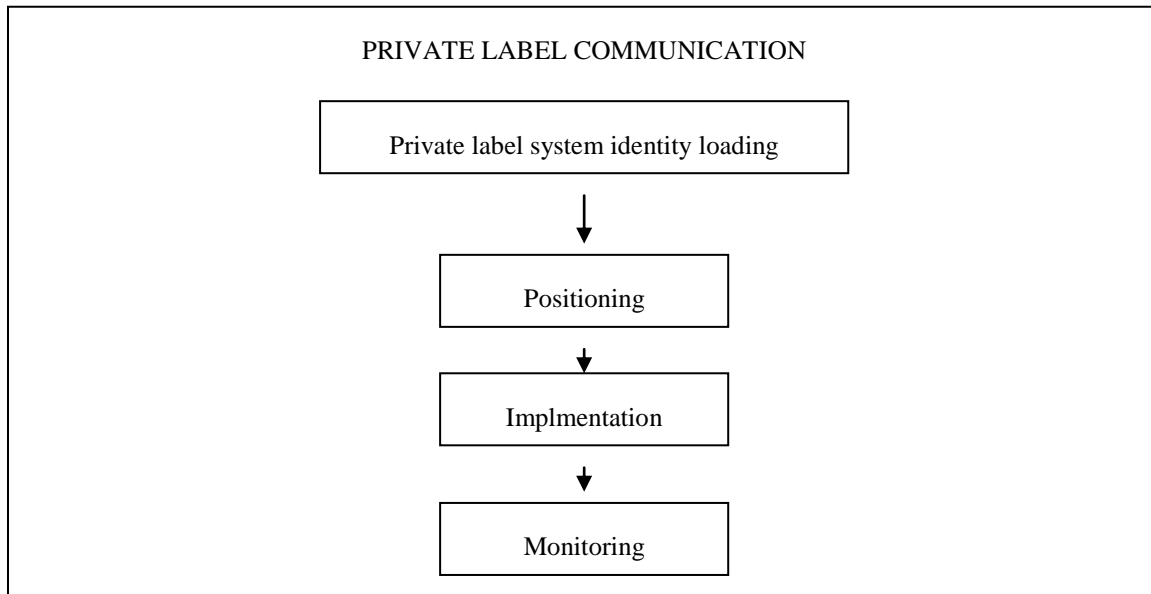
Brand identity must also provide a distinction from that offered by competitors. Differentiation can be achieved in several ways. The private labels can take a position against the functional benefits of competition and argue that it offers better benefits, or the same at a lower price or another. It is possible to establish a brand position on anything other than the functional experience, an emotional expression and enjoyment, properties

of the organization, the personality of the brand or the brand-customer relationship (Aaker 2003)

Figure No. 2 shows a model of private labels building. The model was built on the model, national brand building, by David A. Aaker in his book, „Brand Building“. The system of private labels building is accordant with some principles of national brand building. The first step is a strategic analysis of the private label, which is based on customer analysis, competition analysis and self-analysis. This step is considered the most important and, therefore, is described in detail. Strategic analysis is followed by a system of private label identity, which is necessary to formulate the following steps. The last step is private label communication, which is composed of individual fulfilment processes of identity with private labels.

Figure No. 2: Private label building.

Source: Own processing according to D. A. Aaker (2003).

The most important part of private label building is a strategic analysis of private labels. Creating the right identity and brand positioning is based on customer analysis and their stated needs and it's a strategic decision. Retailers have to continue to collect assets in the future, it is not possible to pursue only tactical programmes. The aim of private label strategy is to create a brand image that will be positively perceived by consumers. Among the strategies to include are: customer analysis, competition analysis and self-analysis.

CUSTOMER ANALYSIS

Analysis of the customer presents the analysis of customer trends, motivations, structure, customer segments and dissatisfied customer needs.

Trends

A good way to start analysing the customer is to explore the dynamics of the market. What are the consumer trends? This issue is of particular importance because it provides insight into changing customer incentives, and new market segments of strategic significance. Information can also provide analysis of trends in sales volume and profitability analysis of different segments.

Motivation

The objective of customer analysis is to determine what functional and emotional benefits will motivate customers to purchase and use private labels. The marketers have created a list of ten benefits, but sometimes there are more. One of the challenges is to reduce the list into categories, which summarize how customers access the private labels.

Dissatisfied customer needs

Considering the needs of the customer is always very helpful. Dissatisfied customer needs are always strategically important because it may represent an opportunity for companies to review what they want to do in the major steps of the market.

Segmentation

Some segments of the customer communication programmes may react differently and may give rise to different strategies for private labels as well as to its identity.

ANALYSIS OF COMPETITION

Analysis of competition is based on the image positions of the major brands. In this case, it is about the national brands. It must analyse strengths and weaknesses in the current situation and the future.

Private label positioning

The fundamental decision about the identity of private labels is how customers usually perceive the position of other brands. The knowledge of how it perceives the competition is the key aspect in order to create differences. It is possible to obtain the individual information about private labels positioning through a qualitative or quantitative research.

Strengths and weaknesses

Another reason to look at the competition is to explore their strengths and weaknesses. The weaknesses of the competition are very important and companies need to focus on the basis of these weaknesses to create their own strengths.

OWN BRAND ANALYSIS

An important input into creating a brand identity is a careful analysis of own brands and their strengths and weaknesses. It is important to explore these areas.

Brand image

This analysis includes the questions: How is the brand perceived? What are its associations? How is it different from the competition? and How has it changed over time?

Brand Tradition

In addition to knowledge about the perception of private labels it is helpful to understand the tradition of how the brand developed, who was its founder, etc. Many brands have got into trouble by departing from its tradition. However, once departed from, a return to the tradition of the brand is sometimes very difficult.

Strengths and weaknesses

It is necessary for a company to evaluate what it is good at and what makes it different. It is necessary to distinguish between what private label identity is desirable and what identities are possible given the resources and capabilities of the trader.

The next step of private label building is the identity of private labels, which include the following steps. The name of the private label, which must be easily pronounceable, is very important. The next important step is the quality processing of the private label which is based on price. The private label is placed on the shelf using the rules of merchandising. An important factor is to expose the private label so that it differs from the competition.

The last step is that of private label communication. At this stage, the private label must reach the customer, creating a relationship between: retailer - private label - customer.

CONCLUSION

The process for buying private labels can be more complicated than that for buying national brands, because the retailer takes on some of the responsibilities that national brand manufacturers would normally have, such as designing and specifying products and selecting manufacturers to make the products. On the other hand, the economic crisis helps to expand private labels. The creating of a strong private label, such as to attract interest from customers and create relationships between them, requires a clear and thorough specification of brand identity. Today, private labels for retailers are based on sustainable benefits. However, no brand arises spontaneously. It is the result of creating strategies and of the excellent execution of them by all stakeholders.

LITERATURE USED AND INFORMATION SOURCES

1. AAKER, A. D. (2003): *Brand Building*. Brno: Computer Press.
2. AILAWADI, K. L. – KELLER, K. L. (2004): *Understanding Retail Branding*. Hanover: Dartmouth College.
3. ČECHOVÁ, R. (2009): *Privátní značky: opravdu výhodná cesta*. [online] Regal: [cit. 16.01.2013]. Dostupný z <http://eregal.ihned.cz/c1-35899700-privatni-znacky-opravdu-vyhodna-cesta>.
4. HESKOVÁ, M. (2006): *Category management*. Praha: Profess Consulting s.r.o.
5. HOŘČICA, J. (2004): *Privátní značky jako status symbol*. [online] Marketingová komunikace: [cit. 18.01.2013] Dostupný z <http://www.strategie.cz/scripts/detail.php?id=43569>.
6. KELLER, K.L. (2003): *Strategic brand management*. Pearson Education, Inc., Prentice Hall.
7. KELLER, K. L. (2007): *Strategické řízení značky*. Praha: Grada Publishing.

8. KOCIÁNOVÁ, Š. (2010): *Privátní značky na vzestupu* [online] Strategie: [cit. 14.01.2013] Dostupný z <http://www.strategie.cz/scripts/detail.php?id=482875>.
9. KUMAR, N. – STEENKAMP, J. B. E.M. (2007): *Private Label Strategy: How to Meet the Store Brand Challenge*. Boston: Harvard Business Press.
10. LINCOLN, K .– THOMASSEN, L. (2008): *Private Label: Turning the Retail Brand Threat Into Your Biggest Opportunity*. London and Philadelphia: Kogan Page Publishers.
11. LEVY, M. - WEITZ, A. B. (2009): *Retailing Management*. New York: The McGraw-Hill Companies.
12. MALOCHE, M. – J. L. STANTON (2012): Macroeconomic Determinants of Private Label Penetration. *Journal of International Food & Agribusiness Marketing*. Vol. 24 Issue 1, p110-119.

ADDRESS & ©

Ing. Jan ŠALAMOUN
Ing. Iveta PAVEZOVÁ
Katedra obchodu a cestovního ruchu
Ekonomická fakulta
Jihočeská univerzita
Studentská 13, 370 05 České Budějovice
Czech Republic
salamj00@ef.jcu.cz
pavezi00@ef.jcu.cz

Ing. Jana KUBÍNOVÁ
Katedra řízení
Ekonomická fakulta
Jihočeská univerzita
Studentská 13, 370 05 České Budějovice
Czech Republic
passio@centrum.cz

2 BEZPEČNOST - SAFETY

JEVY, KTERÉ MOHOU ODPARTOVAT SOCIÁLNÍ KRIZE

Phenomena Which Can Start Social Crises

Dana PROCHÁZKOVÁ

Praha, Czech Republic

ABSTRAKT: Cílem předložené publikace je ukázat zdroje sociálních krizí na základě výzkumu provedeného autorkou v rámci projektu Evropské Unie FOCUS. Článek pojednává o dvou odlišných chápáních pojmu „sociální krize“ a poté se soustředuje na širší pojetí a zabývá se příčinami sociálních krizí, tj. uvádí seznam pohrom všeho druhu, které postihují lidi a jejich komunity. Mezi pohromy označované pojmem „selhání řízení věcí veřejných“ zahrnuje korupci, která vede k vážnému narušení vazeb a toků v lidském systému, a tím demoralizuje lidskou společnost. Na základě srovnání povahy nástrojů používaných Světovou bankou v boji proti korupci a nástrojů používaných komplexním řízením bezpečnosti komunity, které prosazuje OSN, OECD i EU, ukazuje, že komplexní řízení bezpečnosti komunity obsahuje inherentně i nástroje proti korupci, jelikož se zabývá i riziky, která souvisí s vazbami a toky v lidském systému. Protože základním požadavkem odezvy na jakoukoliv krizi je zajistit přežití lidí, jsou uvedeny současné zásady ochrany obyvatelstva a kultury bezpečnosti komunity.

Klíčová slova: sociální krize – příčiny – korupce – komunita – komplexní řízení bezpečnosti

ABSTRACT: The aim of present publication is to show the sources of social crises on the basis of research performed by the author in the frame of the European Union project FOCUS. The paper deals with two different comprehensions of the term “social crisis” and then it concentrates on a broader concept and it deals with causes of social crises, i.e. it gives the list of disasters of all types that affect humans and their communities. Among the disasters denoted by the term “failure of public affair management” it includes the corruption that leads to a serious disruption of the links and flows in human system and by that the human society is demoralized. On the basis of comparison of the nature of tools used by the World Bank in the fight against corruption and tools used by the complex community safety management that is promoted by the UN, OECD and EU, it shows that the complex community safety management includes the tools against corruption inherently since it also deals with the risks that are connected with the links and flows in human system. Because the fundamental requirement of response to any crisis is to ensure the human survival there are presented principles of public protection and community safety culture here.

Key words: social crisis – causes – corruption – community – complex safety management

1 ÚVOD

V současné době se mluví o krizi v mnoha souvislostech. Někdy se dokonce zdá, že lidé zapomínají na podstatu světa a považují každý problém za krizi. Přitom platí, že nejhlubším sociálním základem životního způsobu lidí jsou obecné podmínky historicky určité formace.

Ve vztahu k jedinci zde jako objektivní vystupují nejen materiální, ale i duchovní prvky společenského systému. Každý člověk vstupující do života si osvojuje existující poznatky, vztahy, systémy norem a hodnot. Utváření životního způsobu závisí na úrovni rozvoje člověka, na jeho kultuře, chápané jako míra osvojení životních podmínek a činností, na jeho potřebách, zájmech, apod. Dále závisí na vůli, charakteru, schopnosti postavit se proti tlaku prostředí v případech, ve kterých prostředí vnucuje jedinci nepřijatou normu chování, způsobu myšlení, atd.

Křesťanství a východní filozofie správně vytušily, že základním problémem člověka je otázka „*jak žít*“. Otázka spojená s existencí člověka v dnešní civilizaci zní „*jak bude existovat*“. Je nutné konstatovat, že např. ***v myslích lidí stále vztah člověka a společnosti k přírodě znamená ovládnutí a využití přírodních zdrojů k uspokojování lidských potřeb.*** Z hlediska poznání a zkušeností je však nutné, aby si lidé uvědomili, že nejsou vládci vesmíru a aby se podle svého postavení podíleli na zajištění existenčních podmínek pro sebe i pro budoucí generace, což vyžaduje od lidí určité chování a určitou odpovědnost za své chování a činnosti.

Hlavním cílem veškerého lidského snažení je zabezpečování lidského života, tj. všech lidských potřeb, zájmů a přání. Lidské potřeby, zájmy a přání se naplňují hmotnými i nehmotnými statky, které mají užitnou hodnotu. Bohužel na světě není jen lidská společnost, ale i další systémy, které nejsou lidské společnosti podřízeny. Proto dochází ke konfliktům: člověk vs. životní prostředí; technologie vs. životní prostředí; člověk vs. technologie; člověk vs. člověk atd. Protože si lidstvo zakládá na své vzdělanosti, tak i v daném případě si musí uvědomit, že za dané situace musí vycházet z poznání, které nahromadila věda a které ukazuje, že existuje mez, kterou nelze překročit, aby nedošlo k záhubě lidstva. Východiskem je připustit nutnost koexistence několika systémů [1] a hledat podmínky a způsoby řízení, které ji zajistí [2, 3]. Strategie udržitelného rozvoje je srovnatelná s jinými systémy hodnot, které nemají konečnou podobu (např. systém lidských práv a svobod) [2]. Směřuje k zajištění co nejvyšší dosažitelné kvality života pro současnou generaci a k vytvoření předpokladů pro kvalitní život generací budoucích, a to i s vědomím, že představy budoucích generací o kvalitě života mohou být oproti našim odlišné.

Podíváme-li se nezaopatřené na problémy, které řeší vlády států a mnohá seskupení států, zjistíme, že stále bojují s nějakou krizí a že největším strašákem pro ně je dnes sociální krize, tj. situace, při které ztratí schopnost určovat činnosti v území a začnou mít existenční problémy. Často si však neuvědomují, že sociální krize může mít různé příčiny, které je třeba rozpoznat a komunitu proti nim chránit a že k tomu potřebují kvalitní výzkum. Dle současné

odborné literatury existují dva směry, které se zabývají sociální krizí. První a starší pochází od politologů a sociologů a chápe sociální krizi jako krizi sociálního státu. Druhý směr vidí příčiny sociální krize v nezvládnutí pohrom různého typu, která vedou k dlouhodobému selhání životně důležitých funkcí v určité komunitě. Předložený článek stručně charakterizuje oba směry, podrobněji se zabývá směrem druhým, kde popisuje identifikované možné příčiny sociálních krizí, do nichž patří i korupce, a ukazuje, že cílem ochrany lidí při sociální krizi je přežití lidí. Cílem předložené publikace je ukázat zdroje sociálních krizí na základě výzkumu provedeného autorkou v rámci projektu Evropské Unie FOCUS.

SOCIÁLNÍ KRIZE

Analýza poznání, které je shromážděné v odborných publikacích, i zkušeností z denního života, logické vyhodnocení dat a syntéza výsledků provedených hodnocení ukazují, že ***sociální krize je každá situace, při které veřejná správa ztratila schopnost zajistit bezpečí a udržitelný rozvoj lidí v komunitě.*** Protože EU na úseku budování bezpečné komunity v 7. rámcovém programu dosud nesjednotila aktivity spojené s budováním sociálního státu s bojem proti pohromám všeho druhu, sledujeme oba směry odděleně, i když se odborně domníváme, že krize chápána jako selhání sociálního státu je jen jednou z možných druhů sociální krize.

2.1 Sociální krize v pojetí krize sociálního státu

Jako sociální stát je označován stát, který usiluje o zajištění blahobytu, přesněji podmínek slušného žití pro své občany. Vymezení pojmu je však velmi obtížné a napanuje o něm shoda, což je způsobeno rozmanitostí podob sociálního státu. V úzkém slova smyslu je sociální stát nástroj, který zajišťuje určitý rozsah klíčových veřejných sociálních služeb (často omezených na zdraví, vzdělání, bydlení, zajištění příjmu a pečovatelské služby). V širším pojetí (a stále častěji používaném) je sociální stát chápán jako nástroj, který zajišťuje ekonomické a sociální zabezpečení občanů, omezení příjmových nerovností a udržitelný ekonomický růst a rozvoj. Využívá k tomu řadu politik jako programy boje proti chudobě, zajišťování vzdělávání obyvatelstva, zdravotní péči, sociální zabezpečení, státní kontroly a regulace trhu a výroby či zajišťování zaměstnanosti. V 60. letech 20. století byl nástroj rozšířen na oblast občanských práv a na ochranu životního prostředí, a to přesto, že již od 50. let se hovořilo o krizi sociálního státu.

Mezi základní cíle sociálního státu patří: zajišťování prosperity, omezování chudoby, zajišťování sociální rovnosti, zajišťování sociální integrace a zamezování sociální exkluzi,

zajišťování sociální stability, zajišťování nezávislosti jednotlivců [4]. Na uvedený koncept navazují programy OSN, viz tzv. mileniové cíle [5]. V anglické odborné literatuře se od 30. let minulého století používá pojem „welfare“, který označuje blahobyt či v pojetí EU veřejné blaho. Veřejné blaho je také jedním ze základních chráněných zájmů (aktiv) Evropské unie [2, 3].

Jako první vážná krize sociálního státu, chápaná jako situace, při které vláda není schopná zajistit všechny výše uvedené cíle, se obvykle uvádí situace, která se ve vyspělých zemích objevila jako následek ropné krize v 70. letech minulého století. Následovaly větší či menší krize podobného rázu, a proto i zastánci sociálního státu se dnes shodují na tom, že sociální stát je třeba transformovat, aby odpovídal současnému uspořádání společnosti a aby chránil před novými riziky. Evropský parlament dne 7. 10. 2009 dokumentem (A7-0267/2010) reagoval na situaci a ukázal např. na skutečnost, že neexistují účinné nástroje krizového řízení pro zvládnutí sociálních a jiných krizí. V témže dokumentu je obsažena výzva, aby strategie EU 2020 sledovala širší politickou vizi budoucnosti EU jako konkurenceschopné, sociální a udržitelné Unie, která do středu politického rozhodování umístí člověka a ochranu životního prostředí, přičemž pro dosažení cílů začne úzce koordinovat makroekonomické politiky členských zemí a přednostně se zaměří na zvýšení rozvojového potenciálu EU a na celkový a udržitelný rozvoj, bez něhož nemůže být vyřešen žádný problém. EU má od roku 2010 speciální komisi, která má vytvořit nástroje, aby bylo možné uvedené aspekty realizovat.

2.2 Sociální krize chápaná jako důsledek selhání veřejné správy a dosavadní odezvy EU

V 50. letech minulého století byli politici a mnozí lidé, včetně mnohých vědců, přesvědčeni, že lidé mají již velkou technickou sílu, a proto brzy ovládnou planetu. Velké živelní pohromy (např. povodně v 70. letech minulého století v USA, hurikán Katrina, zemětřesení Northridge v r. 1994 v Kalifornii, zemětřesení v Kobe 1995, zemětřesení v Indonésii 2004, zemětřesení na Haiti 2010 i zemětřesení v oblasti Sendai v Japonsku dne 11. 3. 2011), velké technologické havárie (např. Seveso, Three Mile Islands, Bhopál, Černobyl, Mexico, Toulouse, Mexico City, Tokai-mura, Fukushima), velké teroristické útoky (např. 11. 9. 2001 v USA, 11. 3. 2004 v Madridu, 3. 9. 2004 Beslan, 7. 7. 2005 Londýn, 2011 Moskva), katastrofální hlad v zemích střední Afriky, nedostupnost pitné vody pro pětinu světové populace, současné válečné konflikty i velké dopady finanční krize odstartované v USA v r. 2008 působí, že si lidstvo uvědomuje, co pro něho a pro jeho rozvoj bezpečnost

znamená, a co má pro něho největší cenu. Proto OSN vytvořila koncept bezpečnosti lidského systému [6] a následně EU koncept bezpečné komunity [7].

Provedeme-li analýzu situací v území po výše uvedených jevech, tak vidíme, že jejich společným jmenovatelem je panika, chaos, bezpráví, nejistota, nedostatek jídla pro postižené, nedostatek pitné vody pro postižené, nedostatek zdravotní péče pro postižené, krádeže ve velkém organizované zločinnými gangy, zabíjení nevinných, teror gangů vůči postiženým apod. Uvedený stav je tím delší a horší, čím větší je neschopnost vlády nastartovat účinný systém krizového řízení; čerstvý příklad je Haiti, kdy po více než roce po ničivém zemětřesení není nastartována vlastní obnova a stále se spoléhá na zahraniční pomoc.

Evropská unie v rámci zajištění ochrany osob vyvíjí úsilí ke zvýšení bezpečnosti v mnoha oblastech, např. i vyšší účinnosti zahraniční politiky a zvyšováním efektivity krizového řízení. Předpokládá:

- aktivitu, ofenzivnost a efektivitu v prosazování svých strategických cílů v krizovém řízení,
- schopnost většího nasazení sil a prostředků,
- jednotnost v postojích ve společné zahraniční a bezpečnostní politice EU.

V EU se oblast civilní ochrany poprvé objevuje ve formě Směrnice nastavující základní standardy pro pracovníky a veřejnost proti nebezpečí vznikajícímu z ionizujícího záření z roku 1959. Prvním dokumentem, v jehož názvu se objevuje termín „civilní ochrana“ (Civil Protection) je Rozhodnutí rady a reprezentantů členských států zavádějící spolupráci členských států v oblasti ochrany obyvatelstva, z roku 1987. Uvedené rozhodnutí zavedlo povinnost členských států vést evidenci materiálu civilní ochrany, vzájemnou výměnu informací o daných prostředcích a do roku 1990 uložilo sjednotit terminologii z oblasti civilní ochrany v členských státech. Jednou z otázek, na kterých se tehdejší členské státy dohodly, bylo postupné zavedení jednotného nouzového čísla pro celou Evropskou unii. Číslo 112 bylo později zaváděno na základě rezoluce 91/396/EEC s povinností zavést jej ve stávajících členských státech do roku 1996 [3].

Od r. 1989 se pracovalo na zřízení jednotky pro zvládání následků přírodních pohrom, od r. 1991 se tvořila protipožární letecká četa. Na úrovni Evropské unie bylo vybudováno pracoviště pro expertní pomoc v oblasti civilní ochrany s 24 hodinovým režimem práce. V roce 1998 byl přijat Akční program Evropské unie v oblasti civilní ochrany, který nasměroval činnost EU na: předcházení rizik pro osoby, majetek a životní prostředí v souvislosti s přírodními a technologickými pohromami; zvýšení úrovně připravenosti osob zapojených do civilní ochrany v členských státech z důvodu zvýšení jejich schopnosti podílet

se na odezvě na nouzovou situaci; rozpoznávání a studium příčin pohrom; a na zlepšení prostředků a metod předvídání, technik a metod odezvy a okamžité pomoci bezprostředně po vzniku nouzové situace. Následovalo zřízení Výboru pro civilní aspekty řešení krizí, který se skládá ze zástupců členských států. Výbor vykonává svou činnost jako pracovní skupina Rady a podává zprávu Výboru stálých zástupců. Jeho úkolem je poskytovat informace a podávat doporučení a stanoviska dočasnému politickému a bezpečnostnímu výboru a jiným příslušným útvarům Rady podle jejich působnosti v souvislosti s civilními aspekty řešení krizí. Rozhodnutím Rady ze dne 23. října 2001 byl vytvořen mechanismus Společenství na podporu zesílené spolupráce při asistenčních zásazích v oblasti civilní ochrany. Obecným cílem mechanismu je poskytovat na základě žádosti podporu při výskytu nouzové situace a napomáhat lepší koordinaci asistenčního zásahu prováděného členskými státy a EU, s ohledem na zvláštní potřeby odlehlých, okrajových a dalších regionů nebo ostrovů, které jsou součástí EU. Mechanismus zahrnuje řadu prvků a opatření, k nimž náleží: získání přehledu o zásahových týmech a další intervenční podpoře využitelných v členských státech k asistenčnímu zásahu v případě výskytu nouzové situace; vypracování a provádění výcvikového programu pro týmy odezvy a pomocný personál a pro experty z posuzovacích nebo koordinačních týmů; pracovní jednání, semináře a pilotní projekty k nejdůležitějším aspektům odezvy; sestavování a podle potřeby vysílání posuzovacích nebo koordinačních týmů; zřízení a řízení monitorovacího a informačního střediska; vytvoření a řízení společného komunikačního a informačního systému pro případ výskytu nouzové situace; další podpůrná opatření, např. opatření pro usnadnění přepravy prostředků pro asistenční zásah. Dokument obsahuje např. ustanovení, že v případě výskytu závažné nouzové situace uvnitř Evropského společenství nebo bezprostředního nebezpečí jejího výskytu, které má nebo může mít přeshraniční dopady, je povinen postižený stát nouzovou situaci bez prodlení ohlásit.

V rámci svých příslušných služeb, zejména orgánů civilní ochrany nebo jiných služeb odezvy, musí každý členský stát zajistit v předstihu zásahové týmy, které budou k dispozici pro případnou odezvu nebo které by mohly být pro tento účel sestaveny ve velmi krátkém časovém horizontu, aby mohly být vyslány na místo určení přibližně do 12 hodin od obdržení žádosti o poskytnutí pomoci s přihlédnutím k tomu, že složení týmu by mělo záviset na druhu pohromy, která odstartovala výskyt závažné nouzové situace a na zvláštních potřebách s ní spojených. Členské státy musí vybrat odborníky, kteří mohou být povoláni na místo výskytu nouzové situace jako členové posuzovacího nebo koordinačního týmu a musí poskytovat příslušné obecné informace o odborných týmech, odbornících a o disponibilních zdravotnických prostředcích.

Členské státy za účelem plnění uvedeného ustanovení zřídily pracoviště s 24 hodinovým provozem, jehož úkolem je monitorování a poskytování informací o vzniklých situacích. Uvedená střediska rovněž zpracovávají žádosti o zahraniční pomoc při vzniku nouzové situace. Oslovený stát má možnost posoudit své možnosti a na základě toho se teprve rozhodnout, zda požadovanou pomoc poskytne, či nikoli. Způsob provedení příslušných činností byl upřesněn v Rozhodnutí Komise ze dne 29. prosince 2003. V předmětném rozhodnutí jsou například přesně popsány možnosti poskytování pomoci, typy pomoci, způsoby jejího vyžádání. Jedním z posledních významných dokumentů na úrovni Evropské unie, který se týká civilní ochrany je dokument „Závěry Rady o zlepšení evropských schopností civilní ochrany“. Uvedený dokument reaguje na tragické následky vlny tsunami v Indickém oceánu v prosinci 2004 a na stále se zvyšující ohrožení spojené s terorismem, kde jsou velké nároky na dostupnost zejména lékařských zdrojů. Je v něm zdůrazňován modulární přístup, což znamená, že jednotlivé členské státy si zřizují vlastní jednotky, které pak nabízí ostatním členským státům, resp. Evropské unii jako celku.

Zvažují se důvody pro zřízení evropské jednotky civilní ochrany „Europe AID“, která by byla k dispozici pro případ vzniku rozsáhlé nouzové situace. Účast v ní by byla pro členské státy dobrovolná, přičemž každá část jednotky by byla zřizována některým z členských států, podle jimi zvolené specializace. O jejich nasazování by pak rozhodoval postižený stát, který by si mohl vybrat z nabídky poskytovaných služeb. V rámci EU je navrhováno vytvoření koordinačního centra, které bude možné specializace evidovat a v případě potřeby umožní výběr. Vytváří se informační systém pro občany EU, který by měl informovat o existujících ohroženích, hrozících nebezpečích, potřebě nutných opatření nebo o provádění určitých činností.

Evropská unie má pasáže o civilní ochraně v Lisabonské smlouvě a v mnoha dalších dokumentech, např. v Petersbergských úkolech [13], které se staly v EU v souvislosti s Lisabonskou smlouvou tak aktuální, že úkolem probíhajícího projektu FOCUS [9] je vypracovat jejich realizační plán.

V rámci dalších snah o zajištění bezpečí vznikla jako nevládní organizace i speciální síť „Disaster and Social Crisis Research Network (DSCRN)“, jejímž cílem je podporovat studium, výzkum a analýzy přírodních, technologických a sociálních pohrom s cílem vybudovat evropské komunity odolné vůči pohromám, které dělají účinnou prevenci nebo zmírňování dopadů pohrom na lidi (v oblasti fyzické i psychické), ekonomiku, veřejné blaho, životní prostředí a infrastruktury.

Protože analýzy problémových situací ukázaly, že *sociální krize nastává vždy, když*

není připravena účinná odezva na krizi a když není připravena podpora odezvy po stránce technické, finanční, organizační, právní a znalostní, tak se soustředila snaha EU v rámci 7. rámcového programu na problémy infrastruktur a tzv. kritické infrastruktury - program EPCIP 2007-2009 [8]. Kritická infrastruktura jsou fyzické (technické a materiálové), kybernetické a organizační podsystémy lidského systému, které jsou nutné pro zajištění ochrany životů, zdraví a bezpečí lidí a majetku, minimálního chodu ekonomiky a správy státu. Subsystémy kritické infrastruktury a jejich počet nejsou dosud ani ve světě ustálené. Na základě dokumentů přijatých Bezpečnostní radou a vládou České republiky v r. 2002 jsou do kritické infrastruktury zařazeny následující položky: - systém dodávky energií, především elektřiny; systém dodávky vody; kanalizační systém; přepravní síť; komunikační a informační systémy; bankovní a finanční sektor; nouzové služby (policie, hasičská záchranná služba, zdravotnictví); základní služby (zásobování potravinami, likvidace odpadu, sociální služby, pohřební služby), průmysl a zemědělství; státní správa a samospráva. Novelizovaný zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení ukládá úkoly spojené s ochranou kritické infrastruktury a určité činnosti zahrnuje do krizových plánů obcí s rozšířenou působností a krajů.

Současně sledované problémy (kaskádovitá selhání) v lidském systému i v kritické infrastruktuře jsou vnitřními závislostmi napříč lidským systémem a napříč subsystémy kritické infrastruktury. Jejich příčiny jsou inherentní vazby v lidském systému i vazby člověkem implantované do systému [2]. Vnitřní závislosti se vyskytují na několika úrovních, a to fyzické, kybernetické a organizační. Jinými slovy vznikají v důsledku finančních toků, energetických toků, informačních toků a toků vyvolaných usměrněnou činností managementu. Ochrana kritické infrastruktury znamená ochranu objektů a sítí, tj. hlavně křížících se liniových struktur v lidském systému, které např. zjednodušeně představují technické struktury v území. ***Ochrana kritické infrastruktury je proces***, který při zohlednění všech možných rizik a hrozeb směřuje k zajištění fungování prvků, vazeb a toků kritické infrastruktury tak, aby za žádných okolností nedošlo k jejich selhání [2]. V důsledku existence mezinárodní závislosti a provázání sektorů může selhání kritické infrastruktury v jednom státě ovlivnit více států, proto ochrana kritické infrastruktury vyžaduje nejen sdílení odpovědností s privátním sektorem a výměnu informací mezi veřejnou správou a dalšími relevantními organizacemi, ale i mezinárodní spolupráci.

Program EU Leonardo da Vinci (Identifying and Validating the Competences of European Officials, IT/05/C/F/TH-81409, 2000-2010) vzdělává veřejnou správu členských zemí EU v oblasti předcházení a zvládnutí sociálních krizí. Je pojat široce, tj. je zaměřen na všechny možné pohromy, které mohou odstartovat sociální krizi. Z vlastní zkušenosti mohou

uvést, že když ministerstvo vnitra pozve na školení pracovníky úřadů práce, tak tito jsou velmi překvapeni, že sociální krize nesouvisí jen s nezaměstnaností, ale s mnohem širším spektrem pohrom. Program národního plánování civilní ochrany, propagovaný zmíněným programem EU, ukazuje, že pracovníci veřejné správy musí mít znalosti o území a o možných pohromách v území, o prevenci, nouzovém řízení a obnově po pohromách. V materiálu EU pro přednášky se uvádí, že sociální krize nastává, když veřejná správa na úrovni místní, regionální, národní či mezinárodní není schopna reagovat na požadavky určitých sociálních skupin a zajistit za všech okolností bezpečí a potřeby obyvatel.

Na jaře 2011 byla panem J. L. Bernsteinem prezentována myšlenka sociálního krizového plánování. Ve výčtu různých aktivit lze pokračovat, platí však jedno „slova jsou krásná, ale realizace je těžká“.

Na základě současného poznání a zkušeností byl na základě deklarace OSN z r. 1994 [6] vytvořen koncept bezpečnosti lidského systému. Jelikož pro dosažení žádoucího stavu každého systému, tj. i lidského systému, a pro jeho rozvoj je důležité stanovit cíle a postupy k jejich dosažení, které jsou závislé na zdrojích, silách a prostředcích, kterých není nikdy dostatek, tak je nutné soustředit se na priority a správně řídit zdroje, síly a prostředky v čase a prostoru [2].

3 Možné příčiny sociální krize chápané jako důsledek každého selhání veřejné správy

Lidský systém je otevřený systém, který se vyvíjí, tj. v čase a prostoru existují projevy procesů uvnitř i vně, které jsou rozmanité a ne vždy jsou pro lidské bezpečí příznivé. Jevy, které člověku a dalším základním chráněným zájmům (aktivům) přináší ztráty, škody a újmy buď přímo, nebo zprostředkovaně přes vazby a toky v systému nazýváme souhrnně pohromy (angl. disaster). Pohromy jsou podstatou rozmanité, jejich dopady na aktiva jsou jak přímé, tak zprostředkované přes vazby a toky v lidském systému. Fyzický naturel pohrom i konkrétní vlastnosti místa (zranitelnost, odolnost a schopnost adaptace aktiv), na které působí pohroma, způsobují zesílení a zeslabení dopadů pohrom; zesílené dopady pozorujeme v místech s větší zranitelností a malou odolností aktiv a opačně [2].

3.1 Obecné poznání o pohromách

Z údajů v práci [2], doplněných o poznatky z právě probíhajícího projektu EU „FOCUS“ [9], mezi pohromy dnes patří jevy, které působí škody, ztráty a újmy lidem a ostatním aktivům lidského systému, které jsou výsledky:

- procesů probíhajících vně i uvnitř planety Země (živelní pohromy, nemoci rostlin, zvířat, eroze krajiny, rozšiřování pouští (desertifikace), ztekucení podloží, rozšiřování oceánů atd.),
- procesů v lidském těle, v chování lidí a procesů v lidské společnosti:
 - neúmyslné:
 - nemoci,
 - lidské chyby,
 - úmyslné jevy vyvolané lidmi, např.:
 - neoprávněné přivlastňování majetku,
 - usmrcení lidského jedince,
 - šikana,
 - náboženská a jiná nesnášenlivost,
 - kriminální činy,
 - zneužití nástrojů IT,
 - zneužití látek CBRNE,
 - teroristické útoky,
 - lokální a další ozbrojené konflikty,
- procesů instalovaných činnostmi lidí (selhání kontroly na nebezpečnými látkami, která vedou k nehodám a haváriím, selhání infrastruktur, selhání technologií, ztráty obslužnosti apod.),
- procesů vyvolaných reakcemi planety Země a životního prostředí na činnosti lidí, např.:
 - indukovaná zemětřesení, která člověk vyvolává jistými činnostmi, např. stavbou velkých přehrad, těžbou nerostů, přemísťováním hmot po zemském povrchu a v jeho blízkosti apod.,
 - narušení ozónové vrstvy, ke kterému člověk přispívá emisemi freonů,
 - skleníkový efekt, ke kterému člověk přispívá vysokými exhalacemi oxidu uhličitého (CO₂),
 - možná i rychlé variace klimatu pozorované v současné době,
 - kontaminace ovzduší, vody, půdy i horninového prostředí,
 - rozšiřování pouští v důsledku nepromyšlené regulace vodních toků,
 - pokles diverzity živočišných a rostlinných druhů,
 - neřízená populační exploze lidí; migrace velkých skupin lidí,
 - postupné vyčerpávání neobnovitelných zdrojů,

- eroze půdy a horninových masívů,
- uniformita krajiny,
- procesů, které produkují vnitřní závislosti v lidském systému, tj.:
 - přirozené, např.:
 - napjatost a pohyb desek,
 - koloběhy vody v životním prostředí,
 - koloběhy látek v životním prostředí,
 - koloběhy látek v potravním řetězci člověka,
 - planetární procesy,
 - interakce solárních a galaktických procesů,
 - lidmi vytvořené, např. selhání:
 - řízení lidské společnosti ve veřejném zájmu,
 - toků surovin a výrobků,
 - toků energií,
 - toků peněz,
 - toků informací.

Výčet ukazuje, že pohromy dle procesu, jehož jsou produktem, mají velmi různou fyzikální, chemickou, ekonomickou, biologickou, sociální či kybernetickou aj. povahu / podstatu. Právě uvedený fakt je rozhodující z hlediska bezpečnosti, protože preventivní opatření musí být zaměřena na povahu pohromy, aby byla účinná. Definice, vlastnosti a dopady pohrom jsou uvedeny v práci [2]. Obecně platí, že pohromy mají jisté charakteristické vlastnosti, které jsou zdrojem dopadů, které působí škody, ztráty a újmy na důležitých prvcích, vazbách či tocích lidského systému, a to z pohledu člověka, protože jen to de facto člověka zajímá (jde mu o to, aby přežil on). Mezi dopady patří např. vibrace; usměrněný rychlý proud ovzduší, vody či zeminy; porušení stability a soudržnosti hornin či zeminy; přesuny hmot; výrony tekutin; teplotní anomálie atd. Dopady působí přímo nebo zprostředkovaně přes vazby a toky v lidském systému. Protože člověk díky svému intelektu vědomě buduje odolnost území, objektů, infrastruktur a technologií vůči pohromám pomocí výběru prvků, vazeb a toků, jejich propojení a specifických preventivních opatření a činností až do určité velikosti pohromy (která je daná jeho znalostmi, schopnostmi a možnostmi finančními, technickými aj.) [2, 3], tak se důsledky propojení v systému (tzv. interdependences) projeví až při nadprojektových pohromách, které velikostně leží nad mezní velikostí pohromy, vůči které se systematicky zajišťuje odolnost [2]. Pochopitelně existuje velký rozdíl: bohaté, technicky vyspělé a kvalitně řízené země či organizace (obecně entity)

mají práh odolnosti aktiv vyšší než země s nižším standardem.

Pohromy působí nebo až od jisté velikosti působí škody, ztráty a újmu na aktivech, tj. jsou příčinami situací, které na člověka doléhají, a proto je musí řešit. Z důvodů velké rozmanitosti pohrom mají vzniklé situace označované jako „nouzové situace“ stejné i vysoce specifické dopady. Vztah mezi pohromou a nouzovou situací je vztah „příčina – následek“ [2]. Uvedený vztah není jednoduchý, protože intenzita (ničivost, krutost) nouzové situace v daném místě je předurčena nejen velikostí pohromy, ale i místní zranitelností, selháním implementovaných ochranných systémů (např. systému varování v území, bezpečnostního zařízení apod.), které byly vytvořeny za účelem zvýšení odolnosti aktiv, chybami lidí při odezvě apod.

3.2 Korupce

Mezi selhání řízení lidské společnosti, které bylo v předchozím odstavci uvedeno jako pohroma, která působí lidem a dalším aktivům lidského systému ztráty, škody a újmy, patří korupce, která se chápe jako usměrnění příkazů, peněz či informací jinak než určují právní předpisy, morální a etická pravidla. Uvedená definice je v souladu s definicemi Světové banky [10] i Transparency International [11], které definují korupci jako zneužití veřejného úřadu či funkce pro soukromé účely. Z praxe plyne, že korupce postihuje politiku, hospodářství i společnost. Může být drobná nebo velká, organizovaná nebo neorganizovaná. Vyznačuje se podplácením, úplatky, vydíráním, zastařováním, privilegii, neoprávněnými příjmy a jejich vyžadováním, udělováním přízně nebo protežováním. Její důsledky dle materiálů [11, 12] jsou:

- oslabení správy veřejných věcí a politiky, které vedou až k rozpadu státu,
- oslabení hospodářských výsledků a ekonomiky, které vedou až k nemožnosti podnikat,
- růst chudoby a nezaměstnanosti
- vznik a růst mafii, klientelistických sítí a netransparentně pracujících, zločinných lobby,
- rostoucí daně a zároveň rostoucí daňové úniky,
- rostoucí nedůvěra v politiku, ekonomiku, a k vlastním schopnostem, rezignace,
- úpadek schopných firem a ztráta mozků z průmyslu, obchodu, služeb i politiky,
- odchod schopných odborníků a pracovníků tam, kde se mohou (lépe) uplatnit.

Velká korupce je spojována s korupcí politických špiček a čelních představitelů veřejnosti a společenského života. Úplatky v předmětných sférách dosahují značného rozsahu a bývají velmi dobře utajovány. Mají velký prospěch jak pro korumpujícího, tak pro

korumpovaného. Nejčastější podoby velké korupce jsou dle [11]: zpronevěra veřejných zdrojů, nehospodárné užívání veřejných zdrojů, soukromý prospěch z privatizace, zneužívání veřejné moci při udělování veřejných zakázek, přidělování monopolních a kvazi-monopolních licencí, klientelismus (neoficiální systém v politice založený na protekci a konexích), nepotismus (zvýhodňování, prosazování příbuzných z pozice svého postavení) a „prodej pozic“, zisk důležitých, běžně nedostupných informací, insider trading, zločiny bílých límečků. Ze stejného zdroje vyplývá, že mezi základní pozorovatelné formy korupce lze zařadit: vlastizradu, velezradu, převrat, nezákonné zahraniční transakce, pašování; zpronevěru, padělání, špatné užívání fondů; zneužití moci, zastrašování, mučení, nezasloužené prominutí trestů, ústupky; podvody, zkreslování, vydírání; překrucování spravedlnosti, kriminální chování, křivou výpověď, nezákonné uvalení vazby, falešná obvinění, úmyslné uvedení v omyl; zanedbání povinností, dezerce, parazitismus; uplácení a podplácení, vymáhání nezákonných odvodů, provize; falšování a manipulace voleb; zneužití vnitřních informací, falšování záznamů; neschválený prodej veřejného úřadu, veřejného majetku a licencí; manipulace s předpisy, obchody, dodávkami, smlouvami a úvěry; daňové podvody, daňové úniky a nepřiměřené obohacování; nedovolené ovlivňování obchodů, náklonnost (zaujatost) při zprostředkovatelských vztazích, konflikt zájmů; přijetí nepatřičného daru, poplatku, úplatku, požitku a služební cesty financované cizím subjektem; propojení s organizovaným zločinem, operace na černém trhu; nepotismus, klientelismus; nezákonný dohled (sledování), nezákonné odposlechy a zneužití poštovního styku; zneužití úředních pečeti a razítek, úředních budov a příspěvků na vedlejší výdaje.

4 Ochrana proti pohromám a ochrana obyvatelstva

Pohromy budou stále vznikat v lidském systému, protože jsou inherentním jevem předmětného systému. Jde o jevy, které od jisté velikosti narušují bezpečnost a podstatně ovlivňují rozvoj lidského systému. Cílem řízení bezpečnosti v komunitě je zavést opatření a činnosti, které zabrání vzniku pohrom, kterým lze zabránit nebo zabrání jejich dopadům na aktiva, kterým lze zabránit a ostatní dopady zmírní tak, aby bylo možno při výskytu pohromy stabilizovat situaci a nastartovat další rozvoj komunity [2, 3]. Přičemž platí, že správné řízení (angl. good governance) se soustředí na položky, které nejvíce poškozují komunitu.

Výskyt pohromy v určitém místě a čase vyvolá v závislosti na fyzikálním naturelu a velikosti pohromy v postižené oblasti ztráty, škody a újmy na aktivech. Dopady vzniklé nouzové situace (Emergency), člověk odvrací účinnou odezvou, při které provádí záchranné a likvidační práce, tj. aplikuje opatření zmírňující dopady na aktiva. V případě technologických

celků používáme pojmy nehody, havárie a skoronehody; rozdíl mezi nehodou a havárií se obvykle chápe takto: dopady nehody na aktiva jsou jen uvnitř komunity; dopady havárie jsou i vně komunity; skoronehoda (near miss) je nehoda, při které se kombinací šťastných náhod podařilo zabránit nepříjemným dopadům na aktiva; a za zdroj nehod a havárií v komunitě považujeme i člověka. Označení a kategorizace nouzové situace (používá se šest, pět, čtyři či tři kategorie) závisí na velikosti ztrát, škod a újmy na aktivech nebo na způsobu zvládnání předmětné situace [2].

Jestliže zvážíme údaje uvedené v pracích [10, 12], tak zjistíme, vše výše uvedené platí i pro boj s korupcí. Uvádí se, že nejúčinnějším nástrojem proti korupci je prevence, která přispívá k národní integritě. To znamená, že komplexní systém řízení bezpečnosti komunity (analogicky i jiné entity), který se zaměřuje na integrální rizika [2, 3] je správným nástrojem i v boji proti korupci. Jeho zavedení vyžaduje znalosti, schopnost a ochotu prosazovat veřejný zájem, vytvoření nástrojů pro řízení za podmínek normálních, nouzových i kritických, a velkou podporu a účast od všech občanů.

Člověku je nejbližší život, i když si to mnoho jedinců často uvědomí až v kritických chvílích, a proto považují za nutné zmínit se speciálně o ochraně obyvatelstva. Ochrana obyvatelstva, lidských životů, majetků, území i objektů vždy v historii lidstva náležela k základním nástrojům, kterým vědomě a nevědomě věnovali péči a pozornost náčelníci kmenů, později vládcové a vedoucí sociálních i státních struktur. Měla různé rozměry, různou intenzitu, ale i rozdílné důvody.

Do právního systému byl zaveden pojem ochrana obyvatelstva až ve 20. století jako určité souhrnné pojmenování pro jistý sdružený systém z předmětné oblasti nebo jako soubor opatření a činností v předmětné oblasti. Počátky institucionálního budování ochrany obyvatelstva ve světě spadají do druhé poloviny dvacátých a první poloviny třicátých let minulého století. V řadě evropských států vznikaly organizace ochrany obyvatelstva a byly přijímány legislativní normy, které vymezovaly jejich činnost, která spočívala především v prevenci před následky leteckého napadení civilního obyvatelstva; obecně se mluvilo o civilní protiletecké ochraně nebo obraně.

Vývoj ochrany obyvatelstva shrnout následovně:

1. Ženevské úmluvy po světové válce (Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů (Protokol I), přijatý v Ženevě dne 8. 6. 1977 a publikovaný sdělením Federálního ministerstva zahraničních věcí pod č. 168/1991 Sb.). Úmluvy jsou součástí české legislativy a obsahují definici civilní

obranu (čl. 61) a závazek rozšiřovat úmluvy i mezi veřejnost. Spadají sice výhradně do vojenské problematiky, ale mají dosah i do civilního života obyvatelstva, a proto institucionální ochrana obyvatelstva některé úkoly přejala.

2. V 70. letech 20. stol. se pohled na ochranu obyvatelstva v evropských i mimoevropských státech mění a zaměřuje se na prevenci živelních a jiných pohrom (např. aktivity EU uvedené výše). Vytváří se prostor pro lepší propagaci ochrany obyvatelstva a preventivních opatření, což znamená vyšší přidanou hodnotu pro občana.
3. Ochrana obyvatelstva v České republice v současné době zabezpečuje ochranu života, zdraví, majetku a úměrně životního prostředí s ohledem na mimořádné události nevojenského i vojenského charakteru.
4. Otázky ochrany obyvatelstva nejsou řešeny ve všech státech světa stejným způsobem. Všechny vyspělé země však řeší otázky spojené s chováním lidí. Za situace, kdy je množina osob přítomných společně na určitém místě vystavena extrémní, mimořádné a neočekávané psychické zátěži (např. je bezprostředně ohrožena na životě), dojde obvykle ke vzniku tzv. hromadného chování. Toto chování je určeno vzniklou situací a dochází k němu na základě mocného prožitku nebo dojmu, který je na daném místě lidskými jedinci společně sdílen. Jedná se o davový jev, který je typickým dopadem sociální krize.
5. Evropská unie v rámci zajištění ochrany osob vyvíjí úsilí ke zvýšení bezpečnosti v mnoha oblastech, jak již bylo výše řečeno. Součástí aktivit, které připravují program výzkumu pro 8. rámcový program (např. [9]) je nastartovat výzkum, který připraví zásady přežití lidí při sociálních a jiných krizích a zajistí jejich provedení materiálně, technicky a legislativně.

Je snaha vytvořit speciální kulturu bezpečnosti komunit, tj. nejenom objektů, jak je mnohým známo, ale i celých území. Kultura bezpečnosti znamená, že člověk ve všech svých rolích (řídící pracovník, zaměstnanec, občan či oběť pohromy) dodržuje zásady bezpečnosti, tj. chová se tak, aby sám nevyvolal realizaci možných rizik a když se stane účastníkem realizace rizik, aby přispěl k účinné odezvě, stabilizaci aktiv a jejich obnově a k nastartování jejich dalšího rozvoje. Podle některých autorů jde o soubor postojů, domněnek, norem a hodnot, které existují v dané komunitě, který je odrazem způsobu, kterým je komunita řízená, tj. jsou to všeobecné principy rozdělení pravomoci a odpovědnosti, zásady řízení a jistý poměr mezi důrazem na pracovní výsledky, autoritou, péčí o lidi, dodržování zásad bezpečnosti a zajištění funkčnosti dané komunity [3].

Účinná kultura bezpečnosti je základním prvkem pro řízení bezpečnosti. Odráží

koncepti bezpečnosti a vychází z hodnot, stanovisek a jednání vrcholových řídicích pracovníků komunity a z jejich komunikace se všemi zúčastněnými. Je zřetelným závazkem aktivně se podílet na řešení otázek bezpečnosti a prosazuje, aby všichni zúčastnění konali bezpečně a aby dodržovali příslušné právní předpisy, standardy a normy. Pravidla kultury bezpečnosti musí být zapracována do všech činností v komunitě. Jejich základem není koncentrace na potrestání viníků / původců chyb, ale poučení z chyb a zavedení takových nápravných opatření, aby se chyby nemohly opakovat nebo aby se alespoň výrazně snížila četnost jejich výskytu.

5 ZÁVĚR

Protože ideál dnešního světa označovaný jako „bezpečná komunita“ lze podle současného poznání dosáhnout jen zajištěním integrální bezpečnosti v lidském systému, je třeba nelekat se nových pojmů a nových cílů a zahájit v komunitách a dalších entitách budování komplexního systému řízení bezpečnosti zaměřeného na všechny známé pohromy, včetně korupce, a připraveného modifikovat se při vynoření nových rizik s tím, že se bude vzájemně respektovat koexistence různých systémů. Jako vždy problém je v lidech - jak je vychovat, aby veřejný zájem, vzájemná pomoc a podobné hodnoty byly na vrcholu hodnotových žebříčků všech jedinců.

POUŽITÁ LITERATURA A INFORMAČNÍ ZDROJE

1. BOSSEL, H. (2004): *Systeme, Dynamik, Simulation – Modellbildung, Analyse und Simulation komplexer Systeme*. Books on Demand, Norderstedt/Germany (ISBN 3-8334-0984-3) www.libri.de
2. PROCHÁZKOVÁ, D. (2011): *Strategické řízení bezpečnosti území a organizace*. ISBN 978-80-01-04844-3. ČVUT, 483p.
3. PROCHÁZKOVÁ, D. (2011): *Ochrana osob a majetku*. ISBN 978-80-01-04843-6. ČVUT, Praha. ISBN: 978-80-01-04843-6, 301p.
4. MUNKOVÁ, G. et al. (2004): *Sociální politika v evropských zemích*. Karolinum: Praha. ISBN 80-246-0780-8.
5. OSN: Miléniová deklarace a Rozvojové cíle tisíciletí. New York 2000, www.un.org.
6. OSN: UN: *Human Development Report*. New York 1994, www.un.org.
7. EU: *The Seventh Frame Research Programme 2007-2013*. Brussels, 2006.
8. EU: *ESRIF Final Report - EPCIP - European Programme for Critical Infrastructure Protection*. EU, Brussels 2009, 319 p.
9. EU: Projekt FOCUS (Foresight Security Scenarios: Mapping Research to a Comprehensive Approach to Exogenous EU Roles. Proposal No. 261633, topic SEC-2010.6.3-2).
10. The World Bank: *Helping Countries Combat Corruption: The Role of the World Bank, Poverty Reduction and Economic Management World Bank*. World Bank, Washington, D.C. 1997.
11. <http://www.transparency.org/>

12. UN: Prevention: An Effective Tool to Reduce Corruption. Offices for Drug Control and Crime Prevention Centre for International Crime Prevention, Vienna 1999, 40p.
13. S. Papastathopoulos: *Expanding the European Union's Petersberg tasks: requirements and capabilities*. Naval postgraduate school Monterey, California 2004.

Poděkování

Autorka děkuje ČVUT v Praze, Fakulta dopravní, MŠMT ČR a EU projektu FOCUS za podporu při zpracování publikace.

ADDRESS & ©

doc. RNDr. Dana PROCHÁZKOVÁ, Ph.D., DrSc.
Ústav bezpečnostních technologií a inženýrství
Fakulta dopravní
České vysoké učení technické
Konviktská 20, 110 00 Praha
Czech Republic
Dr.Prochazkova.Dana@seznam.cz

3 VYBRANÉ PŘÍSPĚVKY Z DALŠÍCH HUMANITNÍCH OBORŮ · SELECTED ENTRIES FROM OTHER FIELDS IN THE HUMANITIES

POJEM ĽUDSKÉ PRÁVA A ZÁKLADNÉ SLOBODY A ICH HISTORICKÝ VÝVOJ

Concept of Human Rights and Fundamental Freedoms and Their Historical Development

Hilda KOZÁČKOVÁ

Bratislava, Slovak Republic

ABSTRAKT: Cieľom tohto príspevku je analyzovať pojem ľudské práva a základne slobody a ich vývoj. Autor pri spracovaní príspevku využil logickú, historickú a analytickú metódu. V tomto duchu je rozdelený do dvoch častí. Logicky, prvá časť sa venuje analýze pojmu a druhá časť histórii. V prvej časti nadväzuje na uznávaných autorov v oblasti ľudských práv a základných slobôd, pričom komparuje ich názory. V druhej časti príspevku sa venuje konkrétnym historickým otázkam, ktoré zohrali dôležitú úlohu vo vývoji ľudských práv hlavne na európskom území. Tento prístup má svoje opodstatnenie vzhľadom na cieľ príspevku. Autor dáva do pozornosti, že príspevok nekopíruje ustanovenia právnych aktov, ktorými boli ľudské práva garantované, ale ozrejmuje ich pozadie.

Kľúčové slová: ľudské práva – základné slobody – pojem – história

ABSTRACT: The objective of this paper is to analyze the term of human rights and fundamental freedoms and their development. The author of the contribution used the logical method, the historical method and the analytical method. The contribution is divided into two parts. Logically, the first part is devoted to analyzing the concept and the second part the history. The first part follows the acknowledged authors in the field of human rights and fundamental freedoms and compares their views. In the second part of the paper the author focuses on the specific historical issues which are considered to have played important roles in the development of human rights, especially in the European territory. This approach is justified in the view of the purpose of the paper. The author pays her attention to the fact that the contribution does not follow the provisions of the legal acts which guaranteed human rights, but clarifies their background.

Key words: human rights – fundamental freedoms – term – history

ÚVOD

Dnešná spoločnosť často používa pojem ľudské práva a základné slobody, avšak, čo je jeho obsahom nie je už tak často známe. Taktiež nie je známe, ako sa ľudské práva vyvinuli do dnešnej podoby.

Cieľom príspevku je analyzovať pojem ľudské práva a základne slobody a ich vývoj. V tomto duchu je rozdelený do dvoch častí. Logicky, prvá časť sa venuje analýze pojmu

a druhá časť histórii. Autor dáva do pozornosti, že príspevok nekopíruje ustanovenia právnych aktov, ktorými boli a sú ľudské práva garantované, ale ozrejmuje ich pozadie.

Pojem ľudské práva a základné slobody

Pojem ľudské práva je ťažko definovateľný jednou definíciou, ktorá by naplnila jeho podstatu. Môžeme ale zvoliť prístup, ktorý pozostáva v prezentovaní názorov právnych autorít.

Svák [16] (2011) uvádza, že ľudské práva sa stali bežnou súčasťou nielen slovníka politikov, právnikov či filozofov, ale osvojili si ho aj tí, ktorým patria a z ktorých vychádzajú, teda „obyčajní“ ľudia. Výsledkom jednoduchej rovnice medzi počtom ľudí, ktorí svoje ľudské práva poznajú, a tým, ako sa domáhajú ich dodržiavania, je aktuálna podoba právneho štátu. V dnešnej dobe si nevieme predstaviť, že by ľudské práva mohli existovať bez ich štátom garantovanej uplatniteľnosti. Napriek tomu ľudské práva chápané ako slobody existovali dávno pred vznikom prvých štátnych útvarov, pretože ich samotná podstata je založená na ľudskej prirodzenosti.

Jankuv [7] (2006) uvádza, že ľudské práva sú univerzálnym pojmom, ktorý je v demokratickej spoločnosti bežne používaný právnikmi, politikmi, filozofmi, ale aj laickou verejnosťou. Dodržiavanie ľudských práv a demokracia sú základom koncepcie právneho štátu, ktorá sa na sklonku 20. a začiatkom 21. storočia v medzinárodnom spoločenstve stáva prevažujúcou. Štát má v zmysle koncepcie právneho štátu pozitívny záväzok zaručiť ľudské práva pre všetkých. Korene pojmu ľudské práva sa spájajú s prirodzenoprávnou doktrínou (teóriou), v zmysle ktorej človek ako neopakovateľná bytosť má určité prirodzené práva univerzálného charakteru, pričom sú odvodené z jeho osobitej povahy. Tieto prirodzené práva sú neodňateľné, nescudziteľné, neporušiteľné a nie sú človeku dané štátom a jeho mocou, a teda existujú nezávisle od štátnej moci. Štát a jeho štátna moc má ľudské práva iba deklarovať a chrániť. Ľudské práva sú teda právne garantovaným nárokom jednotlivca voči štátu.

Kolektív pod vedením Strážnickej [15] (2013) k pojmu ľudské práva uvádza, že ide o najširší pojem, ktorý zahŕňa základné ľudské práva a slobody zakotvené v medzinárodných dohovoroch a v iných prameňoch medzinárodného práva, akými sú zmluvy, pakty, protokoly, charty, deklarácie a rezolúcie. Súbor medzinárodných dohovorov a dokumentov o ľudských právach sa vo všeobecnosti označuje termínom medzinárodné dokumenty o ľudských právach alebo ľudsko-právne dokumenty. Ľudské práva preto predstavujú univerzálny pojem. Vyjadrujú vzťah medzi štátom a jednotlivcom. Ľudské práva vnímame ako práva a

oprávnenia, ktoré zabezpečujú slobodu a dôstojnosť človeka a sú garantované inštitucionálnymi zárukami vnútroštátneho a medzinárodného práva. Pojmom „ľudské práva“ sa označujú rozsahom i kvalitou rôzne práva a slobody jednotlivca.

Smekal (2009) uvádza, že moderný štát je nemysliteľný bez zakotvenia základných ľudských práv a slobôd. Postavenie človeka v štáte a spoločnosti a garancie jeho práv a slobôd majú zásadný význam pre život každého jednotlivca. Práva a slobody vymedzujú priestor jednotlivcovi, v ktorom je chránený pred zásahmi zo strany štátnej moci, zakotvujú možnosti ľudu, resp. jednotlivca zúčastňovať sa na správe vecí verejných, a povinnosti štátu voči jednotlivcovi v hospodársko-sociálnej sfére. Základné ľudské práva a slobody obsahujú základné hodnotové kritéria vzťahu štátu a jednotlivca. Ich ústavné vyjadrenie vytvára predpoklady na ich uplatnenie v záujme človeka a v konečnom dôsledku i v záujme štátu a spoločnosti.¹

Drgonec [5] (2013) uvádza, že účelom ľudských práv je vytvoriť jednotlivcovi ochranu predovšetkým proti štátu a jeho orgánom. Priznaním ľudského práva sa štát sám zaväzuje priznať právo dodržiavať a neporušovať.

Terminológia ľudských práv nie je jednotná. Vo vnútroštátnych právnych poriadkoch sa používa rozdielna terminológia ako napríklad „verejné slobody“, „všeobecné občianske práva“, „občianske práva a slobody“, alebo „základné ľudské práva a slobody“.

Dokonca ani terminológia medzinárodnoprávných a politických dokumentov, ktoré upravujú ľudské práva nie je jednotná.

Všeobecná deklarácia ľudských práv z roku 1948 používa pojem „ľudské práva“, pričom pod nimi rozumie tzv. prirodzené práva.

Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach² z roku 1966 používa pojem „politické a občianske práva“, pričom pod nimi chápe práva a slobody jednotlivca, práva spojené s účasťou na výkone verejnej moci a pod.

Charta Organizácie Spojených národov používa termín „základné ľudské práva“, resp. „ľudské práva a základné slobody“.

Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd³ garantuje v ňom zahrnuté „ľudské práva a základné slobody“.

Charta základných práv Európskej únie⁴ garantuje „základné práva“, ktoré predstavujú v rozsahu garancií Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a ústavných

¹ SMEKAL, H. (2009): *Ľudská práva v Európskej únii*. Brno: Masarykova univerzita, s. 73.

² Uverejnené v Zbierke zákonov č. 23/1976 Zb. strana 570.

³ Uverejnené v Zbierke zákonov č. 209/1992 Zb. strana 1073.

⁴ Úradný vestník Európskej únie C 83/389 - 30.3.2010.

tradícií spoločných pre členské štáty Európskej únie všeobecné zásady práva únie.

Základom celého systému ochrany základných práv a slobôd je ľudský život, pretože ľudské práva sú považované za určité prirodzené kvalitatívne nároky žijúcich jedincov na jedinečný i druhový život, ktorý prežívajú [2]. To potvrdil aj Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „Ústavný súd“) vo svojom náleze, keď sa vyjadril, že právo na život je vstupnou bránou a pilierom celého systému ochrany základných práv a slobôd. Taktiež dodal, že právny poriadok Slovenskej republiky chráni ľudský život ako kľúčovú hodnotu právneho štátu.⁵

Základné práva a slobody pôvodne vychádzajú z prirodzeného práva. Ich základom je myšlienka, že každá bytosť má od narodenia určité nescudziteľné práva, ktoré existujú bez ohľadu na skutočnosť, či ich štát v pozitívnom práve zakotvuje alebo nie. Jedná sa o také práva, ktoré pramenia z ľudskej prirodzenosti – niekedy sú odvodzované od Boha, niekedy od vesmíru, a inokedy aj od prírody. Ústavodarca či zákonodarca nedisponuje týmito právami, tieto práva existujú nezávisle na tom, či ich štát uzná alebo nie. Ak teda štát v ústave či v inej norme pozitívneho práva nezakotvuje ľudské práva, neznamená to, že by občania takého štátu nemali základné ľudské práva a slobody.

Formulácia ľudských práv v medzinárodných zmluvách a ústavných zákonoch a v je charakterizovaná vysokým stupňom abstraktnosti. Niekedy môže byť veľmi náročné správne vyložiť a aplikovať príslušné ustanovenia na konkrétne situácie v živote človeka. Ako správne uvádza Repík (1999), sudy len veľmi zriedka konfrontujú text zákona či inej všeobecne záväznej právnej normy s textom ústavy a už len výnimočne s textom medzinárodnej zmluvy. Ešte zriedkavejšie korigujú výklad zákona za pomoci ústavy, prípadne medzinárodnej zmluvy, ak nemajú k dispozícii judikatúru, ktorá by tieto texty vykladala, podrobne rozpracovávala a dávala im konkrétnu podobu.⁶

Historický vývoj

Ľudské práva sú spojené s históriou vývoja ľudskej spoločnosti, ako aj s filozofickými, politickými a právnymi koncepciami v rôznych krajinách.

História základných ľudských práv je podstatnou zložkou politickej a predovšetkým ústavnej histórie. Je podstatnou zložkou taktiež sociálnych, hospodárskych a v konečnom dôsledku aj celých dejín samotného ľudstva. Základné ľudské práva boli veľkou historickou témou, ktorá je predmetom skúmania viacerých vedných disciplín. Osobitný význam má

⁵ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 12/01.

⁶ REPÍK, B. (1999): *Ľudské práva v súdnom konaní*. Bratislava: Manz, s. 11.

poznanie dejín inkorporácie základných práv a slobôd do ústavných systémov štátov, ale aj poznanie historických, politických a ideových predpokladov, zdrojov a východísk, ktoré ovplyvnili vznik základných ľudských práv súčasnosti ako základných práv ľudí.

Už v antike vznikali prvé myšlienky otázok rešpektovania ľudských práv. Obdobne v kresťanských učeniach a v germánskom právnom myslení nájdeme prvé myšlienky spojené s právami človeka, ktoré zodpovedali právam odvodeným z podstaty človeka ako ľudskej bytosti.

Myšlienky priority prirodzeného pred pozitívnym právom sa objavujú u **sofistov** v 5. storočí pred našim letopočtom. Historické korene práv a slobôd nájdeme tam, kde si uvedomelí učitelia predstavovali úlohu jednotlivca a jeho individuality, ale aj jeho ľudskú dôstojnosť a hodnotu [14]. Tak antickí filozofi sa zaoberali ľudskou bytosťou na pozadí skúmania spoločenských a prírodných javov. Napríklad sofisti (5. storočie pred našim letopočtom) poukazovali na úlohu človeka a spoločnosti, individuálnych a kolektívnych záujmov pri formulovaní poznatkov o svete. Tvrdili, že človek určuje, čo jestvuje a poznanie nie je objektívne, ale subjektívne. Ako uvádza kolektív pod vedením Strážnickej [15], v úvahách o spoločnosti sofisti dospeli k názoru, že zákony sú výtvarmi ľudí, ktoré zodpovedajú záujmom mocných a morálne hodnoty neobsahujú nič, čo by dokazovalo ich prirodzený alebo božský pôvod. Už v 7. storočí pred našim letopočtom v ranom gréckom období básnik *Hesiodos* chápal prirodzené právo ako právo božské, ktoré ale nebolo v rozpore s platným právom štátu. Sofisti však už v 5. storočí pred našim letopočtom tento rozpor zaznamenali. *Protagoras* odôvodňuje ideu rovnosti slobodných ľudí. *Alkimados* vyslovil myšlienku, že ľudia sa rodia slobodní a príroda z nikoho neurobila otroka. Vyskytujú sa aj iné názory. Napríklad *Trasymachos* konštatoval, že spravodlivé je len to, čo je prospešnejšie silnejšiemu, a každá vláda stanoví také zákony, ktoré sú jej samej užitočné. Sofista *Kallikles* konštatoval, že silnejší má prirodzené právo vládnuť slabším. Je logické, že v tomto období sloboda človeka bola chápaná inak, ako je to v súčasnosti. Tieto otázky boli nastoľované vo väzbe na hľadanie vhodných foriem vlády.⁷

Naproti tomu, z pohľadu *Kráľa* problematika ľudských práv sa spája až so vznikom „moderných štátov“. Je názoru, že ľudské práva nemôžeme priznávať antickým štátom alebo rímskemu štátu, v ktorom ešte existoval otrokársky systém.. Zároveň je nepochybné, že ľudské práva neboli uznávané. Prirodzenoprávny pôvod ľudských práv bol po celé obdobia popieraný a uznaný bol až v určitom vývoji štátov. Napriek tomu však v počiatkoch

⁷ POSLUCH, M. – CIBULKA, E. (2007): *Štátne právo Slovenskej republiky*. Šamorín: Heuréka, s. 70.

spoločnosti a najmä v súvislosti s vznikom štátu začali prevládať koncepcie o „božskom pôvode“ ľudských práv. Neskôršie po stáročia až do stredoveku sa okrem takéhoto „božského pôvodu“ presadzovala koncepcia kráľovskej moci, vzťahu: Boh – panovník – človek. Panovník/monarcha mal legitimitu od Boha, vykonával moc a sám ostatným členom spoločnosti dával alebo daroval práva.

V stredoveku predstavujú zárodky dnešného chápania ľudských práv a slobôd určitý priestor slobody voči panovníkovi pre vyššie vrstvy obyvateľstva. Korene moderného chápania práv zaručujúcich slobodu voči vládnucej moci pochádzajú zo špecifických individuálnych práv voči panovníckej moci. To je odrazom napríklad Magny Charty Libertatum z roku 1215 v Anglicku, ktorá je oprávnene považovaná za základ neskorších katalógov ľudských práv [2].

V Európe sa čoraz viac objavovali uvedomelí myslitelia a vzdelanci, ktorí vo svojich dielach formulovali teórie týkajúce sa ľudských práv. Z nášho pohľadu boli to najmä Thomas Hobbes, John Locke, Jean Jacques Rousseau a Charles Montesquieu.

Hobbes odhalil pôvod moci jednotlivca a tým poprel pôvod moci, ktorá pochádzala od Boha, ako aj od panovníka. Dospel ale len k záveru, že jednotlivec je neschopný človek, ktorý musí moc odovzdávať panovníkovi.

Locke potvrdil jeho závery o pôvode moci jednotlivca, ale poprel akt spoločenskej zmluvy, ktorým by mal jednotlivec odovzdávať moc panovníkovi. Došiel k záveru, že jediným aktom spoločenskej zmluvy, ktorým ľud uplatňuje svoje prirodzené právo, je založenie štátu [3]. Locke ako nasledovník myšlienok slobody vyslovil myšlienku, že život, sloboda a vlastníctvo sú prirodzenými právami človeka, ktorý sa rodí rovnoprávne a nezávislo, ale tieto práva nemožno žiadnou spoločenskou zmluvou vyhlásiť za neplatné, treba ich naopak zabezpečovať. Od Locka sa smerovalo k ponímaniu mravne založenej a zdôvodnenej autonómie a k hodnote človeka, k požiadavke vymedzenia sféry slobody a práv jednotlivca nezávislej od štátnej moci. V tejto sfére slobody a práv len sám jednotlivec môže svoje ciele vhodne rozvinúť a sám slobodne rozhodovať.⁸

Rousseau dospel ku komplexnej koncepcii teórie spoločenskej zmluvy. Objavil v človeku zdravé a dobré jadro. Objavil v ňom aj suveréna a tieto myšlienky prepojil s teóriou slobodnej spoločnosti. Konštatoval, že podmienkou rozvoja spoločnosti je len slobodný jednotlivec so svojimi právami.

Uvedené myšlienky rozvíjal Montesquieu, a to najmä vo svojej teórii delby moci,

⁸ POSLUCH, M. – CIBULKA, E. (2007): *Štátne právo Slovenskej republiky*. Šamorín: Heuréka, s. 73.

ktorá našla výrazné uplatnenie v USA v podobe prezidentskej formy vlády. Podľa neho práva štátu mali byť ohraničené náboženskou slobodou, slobodou vyznania, amnestiou za politické postoje príslušníkov parlamentu a rovnosťou pred zákonom.

Mimoriadny prínos pre rozvoj ľudských práv predstavoval racionalizmus a osvietenstvo. V prácach Benedikta Spinozu, Samuela Pufendorfa sa rozvíjajú demokratické teórie spoločenskej zmluvy zdôvodňujúce kategórie rovnosti a slobody. Z okruhu mnohých filozofov a štátovedcov tohto obdobia treba spomenúť i Johanna Gotllieba Fichta, považovaného za najodvážnejšieho zástancu ľudských práv svojej doby. Pre ďalší vývoj ľudských a občianskych práv a slobôd sa stal rozhodujúci obraz človeka, ktorý vytvoril Immanuel Kant. Poznatok, že človek ako subjekt je samotnou príčinou svojho konania a rozhodovania a že táto subjektivita ho odlišuje od zvierat, Kanta viedla k základnému postulátu slobody, podľa ktorého k podstate človeka patrí možnosť slobodne plánovať svoj život. Bez slobody je zničená podstata ľudskej existencie [3].

Moderné chápanie ľudských práv presadila ekonomicky bohatá spoločenská vrstva – buržoázia. Bola to vrstva spoločnosti, ktorá sa v štáte cítila nedocenená. Záležalo len na konkrétnych podmienkach, či toto svoje postavenie urobí prostredníctvom dohody s panovníkom, šľachtou, cirkevným duchovenstvom, alebo revolučnou cestou, t. j. cestou občianskych nepokojov a vojen. Najmä Európa zažila dlhotrvajúce občianske, náboženské vojny. Extrémnosť situácie neuznávania ľudských práv viedla napríklad v Nemecku k vojne, ktorá je v odbornej literatúre označovaná ako „vojna volov“. [9; 10]

Vznik a novodobé prístupy k právam a slobodám na európskom kontinente sú spojené so vznikom konštitucionalizmu. Ľudské práva odrážajú všeobecné zákonitosti vzniku a vývoja ľudskej spoločnosti.

V Anglicku panovník Karol I. požiadal v roku 1628 parlament o vypísanie nových daní. Parlament to odmietol a panovníkovi predložil tzv. Prosbu o právo. V nej sa uvádzalo, že na vypísanie daní je potrebný súhlas parlamentu. Preto nemožno postihnúť osobu, ktorá odmietne platiť dane neschválené parlamentom. Nasledoval Habeas Corpus Act v roku 1679. Účel tohto aktu spočíval v tom, aby každá osoba, ktorej je obmedzená osobná sloboda, bola v rámci určitej lehoty predvedená pred sudcu a aby sa uviedli dôvody jej zadržania. Súd potom musí rozhodnúť, či bude osobná sloboda takej osoby ďalej obmedzená, alebo či bude osoba prepustená na slobodu. Strata slobody bez právneho dôvodu sa stáva žalovateľným trestným činom. Parlament po tzv. Slávnej revolúcii v roku 1689 prijal Listinu práv, ktorá obmedzila moc kráľa vo vzťahu k parlamentu [2].

Ideu vrodenej ľudských práv priniesli ich veľké kodifikácie z 18. storočia. Na

americkom kontinente boli prijaté v roku 1776 prvé katalógy ľudských práv na ústavnej úrovni v štátoch Virgínia a Maryland. Následne dochádza v tom istom roku k vyhláseniu nezávislosti Spojených štátov amerických. Už samotný text vyhlásenia uvádzal niektoré základné práva – napríklad právo na slobodu. V roku 1787 bola prijatá federálna ústava USA. Tá pôvodne neobsahovala katalóg práv a slobôd, avšak v roku 1791 bolo prijatých prvých desať dodatkov k ústave, ktoré sa označujú ako Listina práv a zakotvujú základné občianske práva a slobody.

V kontinentálnej Európe má najväčší význam francúzska Deklarácia práv človeka a občana z roku 1789 ako bezprostredný dôsledok Francúzskej revolúcie. Bola inšpirovaná hlavne myšlienkami Locka, Montesquieua a Rousseaua. Obsahuje nielen zakotvenie základných práv a slobôd ako napríklad právo na osobnú slobodu, ale aj základné zásady konštrukcie nového ústavného systému [2].

Po tomto období sa vytvára medzinárodné právo ľudských práv. Ide o odvetvie medzinárodného verejného práva, a to tak na univerzálnej úrovni, ako aj na regionálnej. Vznik medzinárodného práva ľudských práv je zviazaný s procesom všeobecnej demokratizácie medzinárodného verejného práva. Tento proces sa začal po roku 1850, keď sa v medzinárodnom práve objavujú inštitúty, ktoré nezakotvujú len mocenské, ekonomické, politické záujmy na strane štátov, ale zakotvujú aj záujmy prospešné spoločnosti. Týmto spôsobom sa v medzinárodnom práve verejnom v tomto období objavili inštitúty, ako je pokojné riešenie medzinárodných sporov [7].

Aj keď síce medzinárodné právo ľudských práv sa rozvinulo hlavne po roku 1945, aj pred tým existovali určité čiastkové medzinárodnoprávne úpravy, ktoré riešili ochranu príslušníkov niektorých vybraných skupín obyvateľstva. Vývoj mechanizmov ochrany ľudských práv možno vysvetliť na pozadí vývoja medzinárodného práva verejného a taktiež na pozadí vývoja zmluvnej normotvorby na univerzálnej úrovni v rámci Organizácie Spojených národov (ďalej len „OSN“), na pozadí vývoja obyčajovej normotvorby a na pozadí vývoja normotvorby v rámci súvisiacich odvetví medzinárodného verejného práva, a napokon v kontexte vývoja regionálnych mechanizmov ochrany ľudských práv.

Medzinárodné právo ľudských práv sa teda ako samostatné odvetvie medzinárodného verejného práva dynamicky rozvinulo až po vzniku OSN v roku 1945. Dovtedy ochrana ľudských práv patrila do vnútornej jurisdikcie štátu, kam medzinárodné právo nezasahovalo. Jednotlivec v určitom štáte mal len toľko práv, koľko mu ich štát na jeho území priznal. Absolútna svojvôľa štátov bola limitovaná iba tzv. zásadou humanity, ktorej obsah však nikdy nebol bližšie špecifikovaný. Z tohto pravidla existovali výnimky – napríklad zákaz otroctva a

obchodu s otrokmi, ochrana obetí ozbrojených konfliktov alebo ochrana príslušníkov určitých vybraných menšín. V takýchto oblastiach existovali pravidlá medzinárodného práva verejného aj v období už pred vznikom OSN. Vznikali na medzinárodných povojnových kongresoch, osobitných kodifikačných konferenciách, a to na dvojstrannej/bilaterálnej úrovni, ako aj v rámci niektorých vtedy existujúcich medzinárodných medzivládnych organizácií, ako napríklad Spoločnosti národov v rokoch 1919-1945 alebo Medzinárodnej organizácie práce, ktorá nepretržite existuje už od roku 1919.

Vznikom OSN bol teda prelomený monopol vnútornej jurisdikcie štátu v oblasti ľudských práv ako celku. Ľudské práva a mechanizmy ich ochrany boli zakotvené vo viacerých zmluvných normách, čím sa jednotlivci stali nositeľmi práv na medzinárodnej úrovni. Zmluvné normy mali veľmi často harmonizujúci charakter a boli ratifikované prevažnou väčšinou štátov medzinárodného spoločenstva. Ako uvádza Jankuv (2006), takto sa ľudskoprávne úpravy stali súčasťou právnych poriadkov štátov ako subjektov medzinárodného práva verejného. To všetko viedlo k vytvoreniu predpokladov stabilizácie obyčajových pravidiel medzinárodného práva kogentného charakteru [7].

Úprava ľudských práv a slobôd sa presadila aj v ústavách rozvinutých demokratických štátov Európy. Prichádza do vnútroštátneho právneho poriadku štátov už aj úprava ľudských práv, ale až veľmi neskoro, a to s časovým odstupom viac ako 150 rokov. Preto nemožno považovať medzinárodnoprávnu úpravu za prvotný zdroj ľudských práv, ale len za historicky prvotný zdroj, z ktorého každá vznikajúca medzinárodnoprávna úprava ľudských práv vychádzala [1].

ZÁVER

Ľudské práva sa stali bežnou súčasťou nielen slovníka politikov, právnikov či filozofov, ale osvojili si ho aj tí, ktorým patria a z ktorých vychádzajú, teda „obyčajní“ ľudia. Výsledkom jednoduchej rovnice medzi počtom ľudí, ktorí svoje ľudské práva poznajú, a tým, ako sa domáhajú ich dodržiavania, je aktuálna podoba právneho štátu. Ľudské práva sú spojené s históriou vývoja ľudskej spoločnosti, ako aj s filozofickými, politickými a právnymi koncepciami v rôznych krajinách. História základných ľudských práv je podstatnou zložkou politickej a predovšetkým ústavnej histórie. Je podstatnou zložkou taktiež sociálnych, hospodárskych a v konečnom dôsledku aj celých dejín samotného ľudstva. Základné ľudské práva boli veľkou historickou témou, ktorá je predmetom skúmania viacerých vedných disciplín.

POUŽITÁ LITERATÚRA A INFORMAČNÉ ZDROJE

1. BLAHOŽ, J. (2005): *Sjednocující se Evropa a základní lidská a občanská práva*. Praha: ASPI.
2. BRÖSTL, A. et al. (2010): *Ústavné právo Slovenskej republiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
3. ČIČ, M. et al. (2013): *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Bratislava: EUROKÓDEX.
4. Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
5. DRGONEC, J. (2013): *Ústava Slovenskej republiky – Komentár*. Šamorín: Heuréka.
6. Charta základných práv Európskej únie.
7. JANKUV, J. (2006): *Medzinárodné a európske mechanizmy ochrany ľudských práv*. Bratislava: Iura Edition.
8. KLUČKA, J. – MAZÁK, J. et al. (2004): *Základy európskeho práva*. Bratislava: Iura Edition.
9. KRÁL, J. (2004): *Ľudské práva v Slovenskej republike*. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského.
10. KRÁL, J. et al. (2004): *Ústavné garancie ľudských práv*. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského.
11. Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach
12. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 12/01.
13. OTTOVÁ, E. (2006): *Teória práva*. Šamorín: Heuréka.
14. POSLUCH, M. – CIBULKA, L. (2010): *Štátne právo Slovenskej republiky*. Šamorín: Heuréka.
15. STRÁŽNICKÁ, V. et al. (2013): *Medzinárodná a európska ochrana ľudských práv*. Žilina: Eurokódex.
16. SVÁK, J. (2011): *Ochrana ľudských práv v troch zväzkoch – I. zväzok*. Žilina: Eurokódex.
17. Všeobecná deklarácia ľudských práv.

ADDRESS & ©

JUDr. Ing. Hilda KOZÁČKOVÁ, MBA
Ústav verejného práva
Fakulta práva
Paneurópska vysoká škola
Tomášikova 20, 821 02 Bratislava
Slovak Republic
hilda.kozackova@gmail.com

CRISIS OF MODERN MAN AND PERSPECTIVE OF ETERNITY IN LIGHT OF T. G. MASARYK'S THINKING

Krise moderního člověka a hledisko věčnosti v myšlení T. G. Masaryka

Jan SVOBODA

Praha, Czech Republic

ABSTRACT: Masaryk's concept of modern human crisis stems from historical philosophical thesis that the modern world develops from the Catholic to the Protestant way of thinking. This process of transition is not linear, but complicated and painful. One of the phenomena accompanying this crisis is the suicide rate. The negative atmosphere and fragmentation of the society dominating at the beginning of the 80's of the nineteenth century justified Masaryk's view that the time is „born“ for a new religion. At the same time the concept of synergism which Masaryk understands as man's activity joining the present with the eternity was formulated.

Key words: T. G. Masaryk's thinking – crisis of modern man – perspective of eternity – new religion – human rights

ABSTRAKT: Masarykovo pojetí krize moderního člověka vychází z dějinně filosofické teze, že se moderní svět vyvíjí od „katolicismu“ k „protestantismu“. Tento proces přechodu není přímočarý, nýbrž složitý a bolestivý. Jedním z průvodních ukazatelů oné krize je sebevražednost. Z negativních nálad, šířících se tehdejší společností, dochází počátkem 80. let 19. století k názoru, že doba je „stvořena“ pro nové náboženství. Zde se rodí koncepce synergismu, kterou Masaryk chápe jako aktivitu lidstva spojující přítomný okamžik s věčností.

Klíčová slova: myšlení T. G. Masaryka – krize moderního člověka – hledisko věčnosti – nové náboženství – lidská práva

Tomas Garrigue Masaryk – Czechoslovak president in 1918-1935 as the only philosopher in Europe did not construct the state as an idea, he really founded it.

He studied philosophy and classical philology at university in Vienna. His teachers were Franz Brentano, Robert Zimmermann and Theodor Gomperz. At the University of Leipzig he got acquainted with the later founder of phenomenology, the Czech Edmund Husserl, who was a student of astronomy. He habilitated with the paper about suicide „as a social mass phenomenon of modern civilization“. Since 1882 he worked as a professor of philosophy at the newly founded Czech University in Prague. He is the founder of the *Athenaeum Revue* (1883), on the pages of which, besides the latest domestic and world thoughts and ideas, he fights against the uncritical promotion of Czech nationalism and provincialism.

The realism movement in which Masaryk actively participated originated from critical

thinking of young intellectuals. This movement becomes a part of the patriotic-oriented political party for which Masaryk successfully candidates into the imperial and land parliaments.

At the end of the 90's he gives numerous lectures and publishes articles about the question of social and socialist theories. He stands up against antisemitism. His political programme was aimed at the change of the Austrian monarchy into a multinational democratic federation. He abandons this programme when Austria, together with the German Empire unleashes the First World War, and leaves for emigration to fight for the origin of the independent Czechoslovak state.

He is active at the political and organisational level in Russia (1917, Czechoslovak Legions) as well as in the United States where with compatriot organizations of Czechs and Slovaks he negotiates the support of the Czechoslovak cause (Pittsburgh Declaration). He takes over and deepens Wilson's ideas of a peaceful order of Europe (Washington Declaration). After the end of the war he is elected President by the revolutionary National Assembly on November 14th, 1918. He takes the presidential oath after his return from emigration on December 21st, 1918.

So far for the brief introduction who Masaryk was. Let us recall the historical and philosophical context in which Masaryk perceived the crisis of modern man and which solutions he came to during the social crisis of that time.

Masaryk's concept of the crisis of modern man results from his historical and philosophical view that the modern world developed from the Catholicism to the Protestantism. This thesis is not only an expression of the personally experienced problem connected with his own crisis of faith, which in Masaryk's case culminated in the conversion from Catholicism to the reformed Evangelical Church. However, it is not merely a question of confession.

Masaryk closely linked the Catholicism with the disintegrating medieval society, in connection to the Austro-Hungarian Empire, and in a broader context, with a society based on dogmas, authoritarianism and institutionalized religion preventing the freedom from the individual, critical, philosophical and scientific thinking. The Protestantism, on the contrary, represents the new era in which the critical reason, non-dogmatic faith, the intellectual and moral autonomy of the individual prevail.

This transformation process is not straightforward, but complicated and painful. With the disintegration of the firm medieval organization of society and under the weight of critical philosophical thinking and the growing weight of science, the religious world view belief is

disintegrating, subjectivism and scepticism are rising, enlightened reason begins its reign. Together with this, however, semi-education and ignorance are spreading. Masaryk understands this phenomenon not as an insufficient lack of knowledge, but as knowledge separated from moral decision, as knowledge lacking moral responsibility. A consequence of this phenomenon is, as Masaryk reminds us, the inclination of modern man to “titanism“ and “faustism“.

All these phenomena are an expression of the crisis of modern time and modern man, and one of its most urgent symptoms according to Masaryk, is the growth of suicide rate. In his habilitation paper on this topic, written largely in Leipzig (1876-1877) and later published in German (1881), he comes to the conclusion after a detailed analysis that suicide is the most common among nations with a high standard of education and its main cause is the weakening of character through the loss of religious faith. Masaryk’s analysis also shows that among the Protestants suicide occurs more frequently than among the Catholics.

First Masaryk considers different approaches how to lower the suicide rate [6]:

1. First he evaluates critically the proposal that common people should be educated in a religious way and educated people in a free way. Masaryk rejects this idea and considers it as a half-hearted solution. It leads furthermore to the formation of a separated class of a “scholarly aristocratic nobility”.
2. Neither the education in the spirit of scientific world opinion is a solution for Masaryk, since he cannot imagine a world without religion.
3. Masaryk also refuses any attempt to find a substitute for religion. Such experiments had already existed, for example in art: an aesthetic experience, according to Masaryk is not able to make the burden of the world bearable; art can always serve religion, but it can never substitute it.

From pessimism, dissatisfaction and malaise in which the society at the end of the century lived, he comes to the conclusion that the time is “ripe” for a new religion. It should be, in the spirit of the Protestantism, an individual matter, and, at the same time a folk religion – not too intellectual, but its theoretical level must correspond to the average educated person.
[2]

We do not get to know a lot about how such ideal should be implemented. Masaryk focuses on the content only. He summarizes it basically in the following way:

1. The new religion has to be a conviction (strong belief) not a blind faith. Masaryk was not a follower of two truths, one scientific and the other religious. For him truth was not divisible, it was unique, scientific, based on critically justified arguments.

2. The new religion has to be a conviction, it has to be based on the inner spiritual experience of the individual, not on religious and cultic formalism. He wants a church which is alive, conscious, not limited by dogmatism and compatible with the science of the modern era. For Masaryk any experience, personal experience represents empirical facts, similarly as factual perception of the objective world and the individual spiritual processes.
3. Morality is an important part of religion, but it cannot, nevertheless, be a substitute for it. Masaryk believed that without religion morality is impossible. He drew the ideal and example from the personality of Jesus, from his love of God, his fellowmen and his religious humanity. He did not consider Jesus as the son of God, but as a human being, a religious reformer.
4. According to Masaryk as a consequence of higher morality, the social structure changes as well. Modern religion has to be socially oriented. If it serves only the rich, it is not the religion of Jesus.
5. The new religion has to be Czech. If we start from our deep inner conviction, it will be national at the same time. In this way Masaryk builds on the humanitarian tradition of Czech Reformation.
6. With this conviction we will be connected with an active effort to work together for the good of all and not only on the national level, but beyond the borders of our state as well.

The new religion, which is supposed to cure the religious and moral crisis of modern time, would lead a strengthening of humanity for Masaryk, a strengthening of the Christian love to his fellowmen and – as he stresses – it should lead us to be „in favour of cooperation of mankind and the whole world” [2]. Here the concept of synergism is born, which Masaryk understands as an activity of mankind, connecting the present moment with eternity. In accordance with the world order he wants to overcome human passivity by looking for a higher, supra-personal sense of human condition.

Masaryk believed that the reality structure can be developed both without and within us. He did not search for the essence of humanity solely in abstract possibilities objectifying rationality because they would limit our understanding of reality to a realm of mathematical structures. He stressed that emotions and will give the flash of the inner life of the subject. And these volitional and emotional parts of consciousness are, according to Masaryk, the real link with the timeless or eternal world of our practical purposes and values. It can be justly argued that this concept itself shows an influence of Platonism and we are very well

aware of the fact that during his Viennese studies of philosophy Masaryk did not only intensively study Plato but despite he considered himself a lifelong Platonian, we unambiguously underline his practical attitude to reality. He was not a Platon's epigone. Even if he considered himself a Platonist, we want to stress also his pragmatic attitude to life [3].

Masaryk's thinking is free from all utopistic visions. His idea of a better world is based on a thorough critical investigation of the real, non-fictitious process of the development of social structures. In the spirit of radical Czech Reformation he demands a radical qualitative change of the society, as he demonstratively claims, he demands a „revolution of heads and hearts“ [5]. This cannot be done without deep or profound social changes. The Austrian government would not approve of these. With the beginning of the war he radicalizes his attitude to the present government and he creates an interpretative scheme for the explanation of the First World War and the ensuing development after the war. The central notion of his general ideological orientation and concrete reformist-political efforts becomes in this period historical thesis: “Democracy against theocracy, or rather aristocracy.” [4]

As a basic dynamic component of this modern aiming in the spirit of the new religion Masaryk considers a conception of eternity. Eternity is not understood as an inaccessible transcendentalism, pushed into the far future. Eternity, as he puts, is “here and now“, it is the vertical line permeating into our everyday action because it shows in a concrete moral responsibility for oneself and others. Masaryk's principal concern is everyday work as a real starting point for creating real humanity within the framework of democracy adjusted for social needs. Reaching this idea of real humanity is the way not the final goal. He points out one of the highest moral ideals to govern man's goals: the harmonic development of one's spiritual and rational resources which allow securing human dignity, freedom, rights, conditions for personal responsibility, development of education and culture. All these are principle features, creating this general ideal and they are not empty slogans even in these days.

For Masaryk to work continually on this task amounts to choose for Masaryk the principal attitude – the attitude „sub specie aeternitatis“, not burdened with the superstition and tradition [7]. It is the attitude of a responsible Christian, who forever sympathizes with the neighbours that he feels love of them in every present activity and creates conditions for unselfish efforts to work for the good of all – for the common good. However, we should not ignore the fact that the basic attitude can be applied only in a well-functioning system which shows dynamics of social structures. The level of openness and functionality of its structure

has to be in accordance with the ethical normative requirements and social-political guarantees consisting in the granting and a consequent application of human rights and freedoms.

Even if the possibility of fulfilment of personal and political right and freedoms for us remains undoubtedly the basic value requirement of the functionality of every open society, it is by far not all. We have to keep in mind that every open functional social system has to be set in such a way that it to allow further development of rights and freedoms deepening the social cohesion of the society, that is – it has to open the possibility to cultivate social, economic rights, cultural or environmental rights.

On every suitable occasion Masaryk used to stress that “Democracy is discussion“ [1]. In his memorable sentence there is something, which with its timeless dimension, surmounts the common attitude. Masaryk did not base on the arbitrariness of the acting subject which often conformly sticks to the framework of our local ideas and interests. It is not what Masaryk preferred. In this, even today not uncommonly mentioned sentence is basically expressed the principal ethical attitude to our world of live – in other words to the world of our „eternally“ living presence. Principally it is life alone, which puts us in front of humanitarian decisions which of basic attitude to reality to choose. If we approach the world in a biophilic, respectively culturophilic way in contrast to necrofilic way. Whether we decide to help the development of life or whether we will hinder it. – Has also global context: whether to choose intercultural dialogue instead of the clash of civilizations.

REFERENCES

1. ČAPEK, K. (1969): *Hovory s T. G. Masarykem*. Praha: Českosl. spisovatel.
2. MASARYK, T. G. (1947): *V boji o náboženství*. Praha: Čin.
3. MASARYK, T. G. (1993): Plató jako vlastenec. *Juvenile. Studie a stati 1876-1881*. Sv. 16. Praha: Ústav T. G. Masaryka.
4. MASARYK, T. G. (1994): *Nová Evropa. Stanovisko slovanské*. Brno: Doplněk. English version: (1972) *The New Europe. The Slav Standpoint*. Bucknell University Press.
5. MASARYK, T. G. (1996): Karel Havlíček. Snahy a tužby politického probuzení. *Spisy T. G. Masaryka*. Sv. 7. Praha: Ústav T. G. Masaryka.
6. MASARYK, T. G. (1998): T. G.: Sebevražda hromadným jevem společenským moderní osvěty. *Spisy T. G. Masaryka*. Sv. 1. Praha: Ústav T. G. Masaryka. English version: (1970) *Suicide and the Meaning of Civilization*. University of Chicago Press.
7. MASARYK, T. G. (2005): Světová revoluce. Za války a ve válce 1914-1918. *Spisy T. G. Masaryka*. Sv. 15. Praha: Masarykův ústav AV ČR, Ústav T. G. Masaryka, o.p.s. German version: (1925) *Die Welt-Revolution: Erinnerung und Betrachtungen, 1914-1918*. Berlin: Erich Reiss Verlag.

ADDRESS & ©

Ing. Jan SVOBODA, M.A.
Department for the Study of Modern Czech Philosophy
Institute of Philosophy AS CR, v. v. i.
Jilská 1, 100 00 Prague 1
Czech Republic
svobodaj@flu.cas.cz

4 RECENZE · REVIEWS

Roman SVATOŠ – Josef KŘÍHA (eds.): *II. kriminologické dny* (sborník příspěvků z vědecké konference II. kriminologické dny v Českých Budějovicích 27.–28. ledna 2014). Č. Budějovice: VŠERS, 2014, 284 s. ISBN 978-80-87472-65-1.

Roman SVATOŠ – Josef KŘÍHA (eds.): *Criminology Days II* (Conference Proceedings from scholarly Conference Criminology Days II held on 27-28th January 2014 in České Budějovice)

Předložený sborník obsahuje texty příspěvků, které byly předneseny v průběhu vědecké konference II. kriminologické dny konané dne 27. až 28. ledna 2014 v Českých Budějovicích. Koncepce sborníku všeobecně respektuje skutečnost, že vývoj kriminality je charakterizovaný vysokým stupněm objektivní i subjektivní neurčitosti a značnou strukturální různorodostí. Tyto skutečnosti se pochopitelně plně odrážejí v tematickém zaměření příspěvků, zahrnující širokou škálu posuzovaných problémů. Jako příklad lze uvést vybrané specifické tematické okruhy – ruskojazyčný zločin a zločinci, fenomén avatar, modifikace situační prevence, etika kriminologických výzkumů, jejich současné aplikace a mnohé další. Lze však konstatovat, že v předloženém sborníku je tematická různorodost sjednocována do základního cílového zaměření vědecké konference. Předložený obsah sborníku tak řeší kriminologické problémy, které jsou aktuální nejen v současnosti, ale také v blízké budoucnosti budou charakteristické dalšími dynamickými změnami a novými sociálními důsledky.

Prezentované příspěvky dokazují, že jsou výsledkem postupného hledání a nacházení teoretických a výzkumných postupů v základních oblastech kriminologie. Proto také obsah příspěvků odráží interdisciplinární a multidisciplinární charakter kriminologie v jednotě její vnitřní struktury: etiologie kriminality, fenomenologie kriminality, kontrola kriminality, viktimologie a penologie (problematiku vnitřní struktury kriminologie podrobněji viz SVATOŠ, R.: *Kriminologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, str. 18 an.) Obsah i metodika příspěvků jsou charakteristické multidimenzionálním a interdisciplinárním charakterem, který vede k funkčnímu využívání nejen teoretických poznatků kriminologie, ale také sociální psychologie, sociologie a dalších vědních oborů. Struktura sborníku také ukazuje zájem kriminologů o aktuální problémy a jejich snahu vytvářet a dotvářet konkrétní představy o poznatkové úrovni, dosahované v různých oblastech kriminologického bádání.

Autoři si oprávněně uvědomují gnozeologické hranice prezentovaných výsledků a respektují, že analyzované kriminologické faktory nejsou statickou konstrukcí, ale dynamicky

se vyvíjejícím se fenoménem v závislosti na vnitřních i vnějších podmínkách aktuálního vývoje společnosti. Presentované názory a závěry se nevyhýbají řešení tzv. palčivých otázek, což ve svém důsledku může otevírat další obzory relevantních a společensky potřebných diskusí. Respektovány jsou nejen tradiční formy kriminality, ale také její moderní, sofistikované formy. V závěrech jednotlivých příspěvků se prosazuje výrazná snaha formulovat praxeologická doporučení a návrhy na řešení prezentovaných problémů. I zde je respektována vhodná míra hypotetičnosti vyslovovaných doporučení.

Z etiologického pohledu je zde zřejmá cílová orientace autorů na identifikaci kriminogenních faktorů a na nově vznikající tendence vývoje kriminality. Pozitivně lze ocenit, že teoretické dimenze etiologických aspektů kriminologie jsou rozvíjeny a prezentovány na základě výsledků výzkumu, které často efektivně využívají mezinárodní aspekty. To naplňuje potřebu vyšší otevřenosti kriminologie, jakož i vyšší pružnosti navrhovaných postupů, využitelných v oblasti kontroly kriminality.

Ve viktimologické problematice je přínosná analýza zákonů o obětech trestných činů ve věznicích. Je také potřebné pozitivně ocenit fakt, že příspěvky v dostatečné míře využívají vlastní i týmovou výzkumnou aktivitu, mají dostatečně precizovaný pojmový aparát, operacionalizované pojmy a aplikují relevantní metody získávání informací. Výsledky výzkumů jsou prezentovány s potřebnou erudicí a logickým vyústěním. Lze ovšem souhlasit se závěrem, že empirický výzkum organizovaného zločinu neexistuje, ale je možné získávat primární data prostřednictvím empirické analýzy podmínek fungování této sféry kriminality.

Předložené příspěvky jsou podporovány rozsáhlými a podrobnými zdroji informací, čímž se vytváří pro budoucí zájemce možnost prohlubovat a rozšiřovat poznatky o konkrétních fenoménech vývoje kriminality.

Obsah sborníku je výrazně aktuální a společensky využitelný. Přináší užitečné výsledky v rovině teoretické, metodické i výchovně vzdělávací. Pro decizní sféru jsou důležité závěry, týkající se především fenomenologické a etiologické problematiky. Nelze ovšem opomenout ani nesporný aspekt osvětový, neboť řada příspěvků obsahuje taková sdělení a informace, které širšímu okruhu zájemců mohou poskytnout zajímavé a potřebné informace.

Obsah i forma příspěvků zpracování mají výraznou informační funkci s polemickými či diskusními aspekty. Pozitivně lze hodnotit, že se v obsahu příspěvků prosazují výsledky, směřující k realizaci základních funkcí kriminologie, především pak analytické, explanační i metodické funkce.

Teoretické a praktické využívání obsahu předloženého sborníku bude podporovat další rozvoj vědeckovýzkumné a vědeckoteoretické práce v oblasti kriminologické problematiky.

Především pozitivně oceňuji koncentrované úsilí autorů řešit aktuální problémy spojené s etologií a fenomenologií kriminality. Takové zaměření, kromě jiného, přispívá ke zdokonalování transferu vědeckých poznatků do praxe subjektů, které jsou zainteresovány do procesu kontroly kriminality.

Obsah sborníku může pomoci decizní sféře i potřebám pedagogického procesu na vysokých školách, především pak těch, které mají předmět kriminologie v učebních programech. Obsah příspěvků by také neměl uniknout pozornosti pracovníků kriminální služby Policie České republiky.

Ocenění zaslouží i úsilí pracovníků Vysoké školy evropských a regionálních studií aktualizovat kriminologické poznatky prostřednictvím vědeckých konferencí, které škola organizuje.

Samozřejmě, že si uvědomuji, a to platí pro celý obsah této recenze, že tematické zaměření, koncepce i obsah diskusních vystoupení jsou zcela záležitostmi jednotlivých autorů, jejich přijatých a oponovaných výzkumných projektů.

ADDRESS & ©

prof. PhDr. Jaroslav ERNEKER, DrSc.
Katedra právních oborů a bezpečnostních studií
Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s.
Žižkova 6, 370 01 České Budějovice
Czech Republic
erneker@centrum.cz

Lubomír PÁNA – Štěpán STRNAD et al.: *Vnitropolitické a zahraničněpolitické bezpečnostní aspekty státu*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2014, 82 s. ISBN 978-80-87472-68-2.

Lubomír PÁNA – Štěpán STRNAD et al.: *Internal and Foreign Security Aspects of State Policy*

Do obsahu pod tento titul zařadili editoři 4 významné tematické celky, vyznačující se věrnou, ale i logickou strukturou. Každá z těchto tematických oblastí představuje mozaiku problémů, které daný celek nejen charakterizují, ale podstatně vysvětlují, nehledě na provedené redukce. Tak se v 1. části dostává do popředí problematika ekonomické bezpečnosti, v druhé pak terorismus v pojetí EU, třetí část obsahuje poznatky o specifikách kriminality v ČR a ve čtvrté části je prezentována podnětná úvaha o vztahu sociálního napětí a vlivu na stabilitu státu.

Všechny části rámcově i v mozaice jsou zpracovány na základě rozsahových možností (jednotlivé příspěvky v rozsahu 10 stran). Je pochopitelné, že právě rámcové pojetí, zejména státu (viz název publikace) nemohlo být podrobněji traktováno.

Tato stránka odkazuje čtenáře k úvaze, že autoři tuto složku ovládají, že spoléhají na dočasnou reprodukci sociálního a politického řádu. Je pochopitelné, že respektují i možnosti jeho transformace. Že tomu tak je, o tom svědčí především poznatky 2.1, 2.3. a velmi kvalitní 4.1 a 4.3.

Publikace svým zaměřením na vnitropolitické a zahraničněpolitické aspekty státu poměrně přesvědčivě ukazuje, že i když národní státy v procesu globalizace často plní funkce „*bodyguardů nadnárodních společností*“ (Z. Bauman), přesto nedochází k iluzi neoliberalů o „*bourání státu*“, jak na tento omyl upozornili v r. 2010 francouzští sociologové (Bonelli – Peletier). Stát má i nadále významné (např. bezpečnostní) funkce v organizaci společnosti v 21. století.

Celkově lze o publikaci říci, že jde o soubor poznatků, které v daném rozsahu zpracování představují o daných funkcích státu významnou a potřebnou informaci.

ADDRESS & ©

prof. PhDr. Emanuel PECKA, CSc.
Katedra společenských věd
Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s.
Žižkova 6, 370 01 České Budějovice
Czech Republic
pecka@vsers.cz

5 VARIA

KONFERENCE „UDRŽITELNÝ ROZVOJ V. – UDRŽITELNÝ ROZVOJ 10 LET PO VSTUPU ČESKÉ REPUBLIKY DO EVROPSKÉ UNIE“

Conference „Sustainable Development V – Sustainable Development 10 Years After the Czech Republic's Entry into the European Union“

Jiří DUŠEK

České Budějovice, Czech Republic

Ve dnech 20. 3.–21. 3. 2014 proběhla v Českých Budějovicích pod záštitou představitelů jihočeského regionu – hetmana Jihočeského kraje Mgr. Jiřího Zimoly a primátora statutárního města České Budějovice Mgr. Juraje Thomy – mezinárodní vědecká konference na téma „Udržitelný rozvoj V. – Udržitelný rozvoj 10 let po vstupu České republiky do Evropské unie“, jež volně tematicky navázala na minulou konferenci z roku 2013 „Udržitelný rozvoj IV. – Regionální politika a udržitelný rozvoj Evropské unie v programovacím období 2007–2013 a perspektivy rozvoje 2014–2020“, která hodnotila úspěšnost České republiky v programovacím období 2007–2013, zatímco nyní se zaměřila na komplexní hodnocení všech aspektů vstupu ČR do EU. Konference tak již popáté pokračuje v tradici konferencí a diskusních setkání věnovaných udržitelnému rozvoji v kontextu významných a aktuálních evropských témat – v roce 2012 „Udržitelný rozvoj III. – Funkce moderního evropského státu: rozkvět nebo úpadek ve prospěch soukromého sektoru?“, v roce 2011 „Udržitelný rozvoj v podmínkách ekonomické krize“ a v roce 2010 „Udržitelný rozvoj v evropských regionech“.

Konferenci pořádala obdobně jako v minulých letech Vysoká škola evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích ve spolupráci s nadací Konrad-Adenauer-Stiftung Prag, Jihočeským krajem a Statutárním městem České Budějovice. Konference byla dále podpořena Eurocentrem České Budějovice, informačním střediskem Europe Direct České Budějovice a Oberbank. Mediálním partnerem akce byla MF Dnes.

Vzhledem k tomu, že si v letošním roce Česká republika připomíná nejen 10. výročí vstupu do Evropské unie a 15 let členství v NATO, ale též mimořádné významné výročí 25 let od Sametové revoluce, která v roce 1989 znamenala zásadní zlom v přechodu Československa k svobodě a demokracii, byla nově navázána spolupráce s dalším partnerem konference – Jihočeským muzeem v Českých Budějovicích. Ve spolupráci s Jihočeským muzeem byla 21. 3. 2014 pořádána v rámci výzkumného projektu Grantové agentury ČR „Průběh Sametové

revoluce ve vybraných městech Jihočeského kraje v komparativní perspektivě“ zvláštní sekce věnovaná výročí roku 1989 pod názvem „Sametová revoluce v obcích, městech a regionech aneb rok zázraků 1989 na místní a regionální úrovni v kontextu střední a východní Evropy“.

Konference byla určena pro odbornou veřejnost, studenty, pracovníky veřejných institucí, neziskových organizací i představitele soukromého sektoru. Cílem konference bylo zejména:

1. Zhodnocení úspěšnosti transformace ČR a dalších nových států EU po roce 1989 a vlivu evropské integrace na tento proces z pohledu cílů socioekonomických, právních, bezpečnostních, politických, ekologických a environmentálních.

2. Identifikovat a analyzovat možnosti dalšího kvalitativního i kvantitativního rozvoje životní úrovně občanů ČR a jiných středoevropských regionů z hlediska současného ekonomického vývoje.

3. Postihnout základní trendy a prognózovat scénáře budoucího vývoje nových států v rámci Evropské unie (zavedení eura, čerpání ze strukturálních fondů apod.).

Konference se setkala s mimořádným zájmem, proto proběhla v celkem 6 sekcích:

I. Socioekonomické a environmentální aspekty udržitelného rozvoje – sekce A – 20. 3. 2014,

II. Socioekonomické a environmentální aspekty udržitelného rozvoje – sekce B – 20. 3. 2014,

III. Socioekonomické a environmentální aspekty udržitelného rozvoje – sekce C – 20. 3. 2014,

IV. Politologické a bezpečnostní aspekty udržitelného rozvoje – 20. 3. 2014,

V. Sametová revoluce v obcích, městech a regionech aneb rok zázraků 1989 na místní a regionální úrovni v kontextu střední a východní Evropy – sekce A – 21. 3. 2014,

VI. Sametová revoluce v obcích, městech a regionech aneb rok zázraků 1989 na místní a regionální úrovni v kontextu střední a východní Evropy – sekce B – 21. 3. 2014,

Po skončení prvního dne konference bylo pro účastníky uspořádáno od 19:00 hodin neformální setkání v prostorách Střední a Vyšší odborné školy cestovního ruchu.

Konference se zúčastnilo kromě širší laické i odborné veřejnosti více než 110 aktivních účastníků nejen z České republiky, ale i Slovenska, Německa a Ruska a Ukrajiny. Vzhledem ke specifitějším zaměření konference se v letošním roce konference neúčastnili zástupci z Polska a Rakouska, na druhé straně se díky společné historii a problematice Sametové revoluce účastnilo více zástupců ze Slovenska. Z nejvýznamnějších účastníků konference lze

jmenovat například Ing. Mgr. Jana Michala, vedoucího Zastoupení Evropské komise v ČR či paní Kathrin Altmann z Europaregion Donau – Moldau (Wissensplattform Hochschulkooperationen). Kromě aktivních účastníků participovalo na konferenci i několik desítek dalších posluchačů. Zájem je proti předcházejícímu ročníku je na přibližně stejné úrovni, částečně se zvýšil poměr mezi aktivně vystupujícími a pasivními účastníky konference.

Typ listiny	Počet účastníků		
	20. 3. 2014	21. 3. 2014	Celkem
Štábní listina	32	18	50
Prezenční listina	95	65	160
Celkem	127	83	210

Plenární zasedání konference se konalo v jednacím sále zastupitelstva Jihočeského kraje. Jako první řečník předstoupil před zúčastněné rektor Vysoké školy evropských a regionálních studií doc. Dr. Lubomír Pána, Ph.D. Pozdravil účastníky konference, připomněl důležitost konání takové akce, zvláště v souvislosti s výročím přistoupení České republiky k Evropské unii. Popřál všem hostům plodná a všestranně užitečná konferenční jednání a také příjemný pobyt v krajském městě. Neopomněl také zdůraznit blízkost a důležitost spolupráce Krajského úřadu Jihočeského kraje, jehož zástupce JUDr. Milan Kučera, Ph.D. při této příležitosti pozdravil všechny účastníky, a Vysoké školy evropských a regionálních studií, která každoročně tuto regionálně významnou akci pořádá.

Poté přistoupil k řečnickému pultu zástupce spolupořadatele konference Konrad Adenauer Stiftung dr. Werner Böhler. Ten ve své zdravici účastníkům konferenčního jednání mluvil především o předkládání smysluplných projektů pro rozvoj evropských regionů, protože od úspěšné regionální politiky se posléze odvíjí také prosperita společenská a národní. Konrad Adenauer Stiftung se pravidelně podílí na financování regionálních projektů, protože v nich spatřuje budoucnost regionálního rozvoje. Dr. Böhler rovněž hovořil o důležitosti spolupráce na úrovni regionů sousedících spolu státními hranicemi, protože taková spolupráce zakládá po všech stránkách výhodnou kooperaci přeshraniční.

Třetím řečníkem v plenárním zasedání konference byl Ing. Mgr. Jan Michal, vedoucí Zastoupení Evropské komise v České republice. Jeho rozsáhlé vystoupení se týkalo bilance desetiletého členství České republiky v Evropské unii. Přílehlavý byl proto i název příspěvku: 10 let v Evropské unii. Co nám Evropská unie dala, vzala a co nám nabízí? Pan Michal hovořil o politickém rozměru Evropské unie. Připomněl současnou krizi na Krymském poloostrově a roli Evropské unie v této krizi. V souvislosti s výše uvedenou krizí zdůraznil

řečník rovněž bezpečnostní aspekt našeho členství v EU. Podle J. Michala jsme již deset let součástí největšího ekonomického celku na světě, co se týče HDP, a stejně tak jsme se dočkali nejvyšší možné politické a bezpečnostní stability. Řečník svá slova dokazoval čísly o růstu exportu a importu zboží, výrobků a služeb a také rostoucími investicemi do naší ekonomiky. J. Michal nezapomněl zmínit reflexi ekonomické krize v naší ekonomice, protože export naší země táhne právě vývoz do zemí EU. Dále mluvil řečník o kvalitě života a životním standardu, jež doznaly velkého zlepšení právě po našem vstupu do EU. Prodloužila se průměrná délka života Čechů, zlepšila se kvalita ovzduší a vody, stejně jako bezpečnost zboží. Zvýšení kvality života je tak nezpochybnitelným pozitivem našeho členství v EU. Aby však p. Michal nemluvil pouze o kladných bodech našeho členství, zmínil rovněž některé zápory. Je to především ztráta suverenity, protože celá řada kompetencí byla převedena z národní úrovně na úroveň nadnárodní, v tomto případě na orgány EU. Z toho vyplývá potřeba naučit se přijímat kompromisy. J. Michal v této souvislosti zmínil průzkum, podle něhož se občany Evropské unie cítí nejvíce být Lucemburčané, a nejméně Britové. Češi jsou ve vnímání evropského občanství někde uprostřed. Řečník mluvil o menší míře důvěry, již naši občané v EU vkládají. Podle něj je to způsobeno zejména malou informovaností o dění v EU a také již zmíněnou provázaností naší země se zeměmi EU v době hospodářské krize. Jaké jsou tedy podle Ing. Mgr. Jana Michala přínosy a náklady členství v EU? Vlastní odpovědnost kontra malá informovanost. Zásadní však je, že jsme součástí celku, který nám zajišťuje sociální, politickou i jinou bezpečnost.

Z pracovních důvodů se konference nemohl zúčastnit německý politik pan Konrad Kobler, Bezirksvorsitzender Niederbayern der Europa-Union Bayern e.V., operativně tak místo jeho vystoupení bylo zařazeno krátké vystoupení pana Kautze a Ing. Bokšové. Michael Kautz hovořil o mezinárodní spolupráci mezi českými školami (zaměřil se na Biskupské gymnázium v Českých Budějovicích) a školami německými. Zdůraznil, že lidé, kteří jsou vysíláni na výměnné pobyty do ciziny, pracují ve firmách i na velvyslanectvích. Připomněl, že studenti Biskupského gymnázia v Českých Budějovicích dosahují velkých úspěchů u mezinárodních jazykových zkoušek i v jazykových soutěžích. Na podporu výměnných pobytů by tudíž mělo jít více prostředků a jde i o stipendijní pobyty. Michael Kautz hovořil o tom, že o čem lidé snili před 25 lety, je nyní samozřejmost. Poznáváme se navzájem a jsme Evropany v pravém slova smyslu. Poté vystoupila s krátkou zdravicí Ing. Monika Bokšová z Eurocentra České Budějovice, která rovněž hovořila o důležitosti akcí, jako je tato, protože vede k uvědomění si, jak důležité naše členství v Evropské unii je a jak díky vzájemné úzké spolupráci uvnitř EU může kvést internacionální kooperace.

Dalším řečníkem byl Ing. Lubomír Sýkora, honorární konzul Rakouské republiky v České republice. Jeho příspěvek nesl název Česko-rakouské vztahy po rozšíření Evropské unie na východ v roce 2004. Pan Sýkora mluvil především o nebezpečí ztráty historické paměti, abychom nikdy nezapomněli, jaká omezení a zákazy s sebou neslo žití v socialistickém zřízení. Rovněž zmínil důležitost spolupráce na úrovni mikroregionů – Jihočeský kraj, Bavorsko, Horní Rakousko. Sdělil plénu, že Horní Rakousko byla nejzaostalejší spolková země celého Rakouska a po nastartování úzké spolupráce s okolními přeshraničními regiony zbohatlo a stalo se jedním z nejbohatších rakouských regionů. Bavorsko z toho těží taky, a tudíž i my toho musíme umět využít. Už dnes jsme na čtvrtém místě v obchodním partnerství s Rakouskem. Rakousko tu také hodně investuje (VOEST, Wienerberger...), a je proto nanejvýš žádoucí bilaterální spolupráci s Rakouskem neustále prohlubovat.

Poslední příspěvek paní Kathrin Altmann z Euroregionu Vltava – Dunaj pojednával o bilaterální spolupráci. Nazýval se: Spolupráce institucí poskytujících terciární vzdělávání v rámci přeshraniční kooperace. Ta zahrnuje přeshraniční kooperaci 7 regionů v České republice, Rakousku a Německu. Zmíněný evropský region vznikl na základě analýzy potřeb mikroregionů v těchto zemích. Jedná se celkem o 6 milionů lidí na ploše 60 000 kilometrů čtverečních. HDP v Evropském regionu Vltava – Dunaj je na 13. místě ve srovnání se zeměmi Evropské unie. Je důležité vytvořit kontakty, protože organizační struktura euroregionu je značně členitá a rozvětvená. Za Jihočeský kraj je ve vedení euroregionu hejtman Mgr. Jiří Zimola, za Dolní Rakousko představitelé spolkové vlády atd. Sídlo kanceláře euroregionu je v Linci. Čtyři experti z každého regionu jsou zapojeni do znalostních platforem. Spolupráce byla nastartována na začátku roku 2013 a teď už je hodně intenzivní. Jedná se o pracovní trh, cestovní ruch a mobilitu. Pracovní skupiny pracují na celé řadě projektů. Jedná se například o inovace, podnikatelskou spolupráci, spolupráci vysokých škol, dopravu, mobilitu atd.

Závěrem svého příspěvku p. Altmann zdůraznila, co Evropský region Vltava – Dunaj přinesl. Je to především výborná spolupráce v rámci mikroregionu, využití lokálního potenciálu, regionální možnosti zaměstnanosti, zapojení mladých. V březnu 2014 je celý Evropský region Vltava – Dunaj na dobré cestě a paní Altmann věří, že v takto nastoupené cestě bude zdárně pokračovat.

Jako poslední řečník vystoupil v rámci plenárního zasedání doc. PhDr. Lukáš Valeš, Ph.D. z Vysoké školy evropských a regionálních studií, který krátce představil páteční konferenční jednání, týkající se výročí 25 let od Sametové revoluce, a pozval všechny zúčastněné, aby poctili páteční řečníky svou přítomností.

I v rámci ostatních 6 sekcí a multidisciplinárního pohledu dalších účastníků konference z řad politologů, ekonomů, bezpečnostních a jiných odborníků došlo nejen ke zhodnocení současného stavu a budoucích perspektiv ČR v rámci EU, ale i k podnětné diskuzi ohledně problematiky demokracie a společenských hodnot v evropském prostoru či ekonomicky tržního a ekologického orientovaného hospodářského systému, integrovaného do struktur společného vnitřního trhu EU. Diskuze díky ukrajinským a ruským zástupcům reflektovala i další aktuální téma, což je již zmíněná ruská anexe Krymu a vztah Ukrajiny a Ruska k Evropské unii.

Závěrečným výstupem z konference bude 5 tematických kolektivních vědeckých monografií více než 100 autorů, které vyjdou na podzim roku 2014. Vzhledem k pozitivním ohlasům účastníků i partnerů konference probíhá v současné době jednání ohledně stanovení termínu konání příští konference, konference bude opět zaměřena na problematiku trvale udržitelného rozvoje v evropském prostoru, s největší pravděpodobností bude reflektováno téma Jednotného vnitřního trhu. Celkově lze hodnotit tuto konferenci svým rozsahem, významem a závažností diskutovaných témat za velmi přínosnou nejen pro aktivně vystupující referenty, ale i pro pasivní účastníky, o čemž svědčí nejen trvalý zájem účastníků o tuto konferenci, ale i jejich kladná zpětná vazba.

ADDRESS & ©

Ing. Jiří DUŠEK, Ph.D.
předseda organizačního výboru konference
prorektor pro vědu, výzkum a rozvoj
Katedra managementu a marketingu služeb
Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s.
Žižkova 6, 370 01 České Budějovice
Czech Republic
dusek@vsers.cz

Více informací viz konference.vsers.cz

Na mezinárodní konferenci „Udržitelný rozvoj 10 let po vstupu ČR do EU“ České Budějovice, 20. března 2014 vystoupil Ing. Mgr. Jan Michal, vedoucí Zastoupení Evropské komise v ČR

Mr. Jan Michal, Chairman of the European Commission Representation in the Czech Republic gave his speech at the international conference „Sustainable Development 10 Years After the Czech Republic’s Entry into the EU“, České Budějovice, 20th March 2014

Vaše Magnificence, pane hejtmane,
vážené dámy a pánové,

děkuji pořadatelům za pozvání na dnešní konferenci, která se koná krátce před tím, než si společně s dalšími 9 členskými státy EU – připomeneme 10. výročí našeho vstupu do EU.

Scházíme se také 2 měsíce před tím, než budeme ve volbách rozhodovat o tom, kdo nás bude dalších pět let zastupovat v Evropském parlamentu. Bude to již potřetí, kdy budeme mít tuto možnost. Mezi posluchači Vaší vysoké školy je jistě řada prvovoličů, tedy mladých lidí, kteří budou mít možnost v evropských volbách hlasovat poprvé.

Jsem proto rád, že se s Vámi mohu podělit o několik osobních postřehů souvisejících s naším členstvím v EU.

CIVILIZAČNÍ A BEZPEČNOSTNÍ DIMENZE EU

Dovolte mi proto se vrátit téměř o 25 let zpátky, kdy jsme zde v ČR na přelomu let 1989 a 1990 volali po návratu „do Evropy“. Samozřejmě v přeneseném slova smyslu, neboť v Evropě, alespoň geograficky, jsme byli vždy. Volání po návratu do Evropy tedy mělo jiný význam, civilizační a politický, chcete-li. Tohoto cíle jsme úspěšně dosáhli po 10, resp. 15 letech, vstupem do Severoatlantické aliance v roce 1999 a do EU v roce 2004.

Úmyslně začínám připomenutím těchto událostí, jakkoliv nám jsou dobře známy, protože je dnes až příliš považujeme za věc samozřejmou, za něco, co je automatické. Úmyslně to připomínám také proto, že evropský integrační projekt byl a je v první řadě projektem politickým, jakkoliv od počátku měl dominantní ekonomický rozměr. Úmyslně o tom hovořím také v kontextu aktuálního vývoje na Krymu. EU odsoudila ruskou agresi vůči Ukrajině, a třebaže toto stanovisko samo o sobě nezmění situaci v terénu, vyjadřuje jednotu a odhodlanost hájit zásady a pravidla, na nichž je založena naše svoboda a bezpečnost.

Dovolte mi v tomto kontextu připomenout zdůvodnění, které Nobelův výbor připojil k udělení Nobelovy ceny EU v roce 2012: „*Stabilizační role, kterou sehrála EU, pomohla*

proměnit většinu Evropy z kontinentu války v kontinent míru.“

Rád bych proto vyslovil první tezi, že členství v EU a NATO jsou součástí naší civilizační a politické příslušnosti, posilují naši svobodu a bezpečnost. To má samozřejmě dalekosáhlé důsledky, protože bezpečnost a ekonomický rozvoj jsou vzájemně propojeny.

EKONOMICKÉ DOPADY ČLENSTVÍ V EU

Tím se dostávám k druhému bodu, který se týká ekonomických dopadů členství v EU. Na úvod bych rád podtrhnul, že rozšíření bylo ekonomicky přínosné pro EU jako celek – prospělo původním i novým členským státům. Stali jsme se součástí největšího integrovaného ekonomického celku na světě (HDP), celku, který je také největším světovým vývozcem a dovozcem. Došlo k růstu životní úrovně napříč EU, z hlediska porovnání zejména v nových členských státech.

Ekonomická krize si vybrala svoji cenu, ale nyní bychom se měli vrátit na cestu růstu. A zde mi opět dovoluji malé ohlédnutí do roku 1989: Jeden z předních českých ekonomů a politiků (Valtr Komárek) tehdy prohlásil, že Rakousko ekonomicky doženeme za 10 let, tedy v roce 1999. V roce 1997 jiní významní čeští ekonomové předpovídali, že na průměr EU se dostaneme mezi léty 2015-2020.

Jaká je realita? Od roku 1995 do roku 2012 jsme se dostali z 66 na 73 % HDP někdejší EU15, tj. 80 % dnešní EU28. To je jistě méně, než jsme očekávali. Dosažení úrovně EU15, dokonce dosažení průměru EU28, nám tak bude trvat ještě dlouho, pravděpodobně celá desetiletí. Přesto jsme díky našemu členství v EU zaznamenali značný pokrok.

Stali jsme se součástí jednotného trhu s více než 500 milióny zákazníky. Z toho profitoval český vývoz. Dokázali jsme přeorientovat náš export z východních, méně náročných trhů, na členské státy EU, kam dnes míří 83 % našeho exportu zboží (31 % do Německa, 10 % na Slovensko). Pokud jde o služby, v roce 2010 75 % vývozu směřovalo do EU. Jsou to také novější členské státy, včetně ČR, které v plynulých letech dokázaly zvyšovat svůj podíl na světovém obchodu.

Jako člen EU jsme zemí atraktivní pro přímé zahraniční investice, které se dnes podílejí na 43 % průmyslové výroby (7 % v roce 1995), 31 % na vytvořené přidané hodnotě (oproti 5 % v roce 1995) a 60 % na vytvořeném zisku (oproti 8 % v roce 1995). Také v tomto ohledu je patrné naše propojení s EU: v letech 2009–2011 84 % všech přímých zahraničních investic přišlo z jiných členských států EU.

Díky rozpočtu EU jsme získali značné prostředky na investice do infrastruktury či vzdělávání. Celkově ČR od svého vstupu do EU 1. května 2004 do 31. prosince 2013

zaplatila do rozpočtu EU 342,8 mld. Kč a získala 676,2 mld. Kč. (Zjednodušeně řečeno za každou 1 Kč jsme dostali 2 Kč.) Kladné saldo čisté pozice ČR ve vztahu k rozpočtu EU tak souhrnně dosáhlo 333,4 mld. Kč. Přes tato kladná čísla jistě nemůžeme být spokojeni jak s mírou čerpání, tak s efektivitou vynaložených investic. Jistě bychom si přáli, aby např. dálniční spojení na Drážďany, Linec či Vídeň byla co nejdříve dokončena.

Tím se dostávám k druhé tezi: Jakkoliv jsme před 20 lety očekávali rychlejší konvergenci s ekonomikou EU 15, došlo ke značnému zvýšení životní úrovně. Růst české ekonomiky do značné míry táhl export a firmy s vlastníky ze zemí EU. Související čísla potvrzují další věc, a naše vysoké propojení s ekonomikami dalších zemí EU, resp. eurozóny, což ukázal i vývoj HDP ČR v průběhu ekonomické krize, který v podstatě koreloval s vývojem HDP v eurozóně.

KVALITA ŽIVOTA

Ne vše lze ovšem vyjádřit penězi. Celkově se zlepšila kvalita života. Ať už to je prodloužení délky života či řada dalších faktorů.

Došlo ke zlepšení kvality vod a ovzduší a např. zde hrály evropské fondy významnou roli. Je samozřejmě složité kvantifikovat vliv transformačních změn samotných na straně jedné a členství v EU na straně druhé. Nicméně např. Krušné a Jizerské hory, kterým hrozila zkáza, dnes patří k nejčistším pohořím v republice. Vzpomínám, kdy jsme čelili kritice z Německa či Rakouska za znečištění ovzduší. Jak jsem zjistil, dnes v obráceném gardu řada našich občanů vnímá obdobný problém v moravskoslezském kraji ve vztahu k Polsku, které má v této oblasti delší přechodné období než ČR, která již musí plnit standardy EU.

Díky společným standardům se také zvýšila bezpečnost potravin, zlepšila se také bezpečnost (legálně) prodávaného zboží – od hraček pro zábavnou pyrotechniku. Díky vysokým bezpečnostním standardům při výrobě automobilů se snižuje počet nehod s fatálními následky a to navzdory rostoucí mobilitě a intenzitě dopravy.

Došlo ke zlepšení právního a institucionálního prostředí, jakkoliv přetrvávají značné problémy – efektivita státní správy či vnímání korupce, což ukazují četná mezinárodní srovnání – viz například loňská studie Světového ekonomického fóra.

Má třetí teze zní, že se v uplynulých letech zlepšila kvalita v naší zemi, a jakkoliv existují značné rozdíly mezi regiony a sociálními skupinami, z řady zlepšení máme přínos všichni.

PŘÁVA A OBČANSTVÍ

Členství v EU je spojeno s řadou práv. Tato práva jsou naplněním konceptu občanství EU. Občanství EU doplňuje národní občanství řadou konkrétních práv v podobě čtyř svobod jednotného trhu a dalších souvisejících práv (např. ochrana spotřebitele), v podobě svobody pohybu, práva na konzulární pomoc v zahraničí, a řady občanských práv, včetně práva účasti v evropských volbách.

Problémem je nízký zájem Evropanů právě o účast ve volbách do EP. Na druhé straně je zajímavé zjištění, že se mírně zvyšuje pozitivní vnímání evropského občanství.¹ Šest z deseti dotázaných (62 %) se cítí být občany EU, zatímco 37 % respondentů se jimi být necítí. Občany EU se nejvíce cítí obyvatelé Lucemburska (88 %), Malty (81 %) a Slovenska (76 %). Občané ČR jsou v tomto ohledu za průměrem EU, neboť 54 % občanů cítí být občany EU, ale 46 % nikoliv.

Má čtvrtá teze říká, že práva a svobody vyplývající z našeho členství v EU doplňují a posilují naše práva národní jako občanů ČR – pokud je můžeme a umíme uplatňovat.

ROZHODOVÁNÍ A DEMOKRATICKÝ DEFICIT

S členstvím EU jsme přenesli některé kompetence a rozhodování na úroveň EU. Rád bych se zastavil u fenoménu, kterým je pocíťovaný demokratický deficit EU. Dle mého soudu souvisí s několika faktory:

1. S naší identitou a se samou podstatou Evropy - společenský, politický, mediální život v EU je primárně organizován na národním základě a EU je vlastně jistá nadstavba, se kterou se identifikujeme o poznání méně než s národním státem – občané EU si mezi všemi identitami (evropská, státní, regionální, nebo místní) nejvíce cení právě národní identitu (93 %). Zajímavé je, že více jak polovina respondentů (53 %) současně cítí příslušnost k EU.²
2. Často se v naší domácí diskusi a v médiích bohužel zapomíná na naši participaci na rozhodování EU. A přitom se naši zástupci podílejí na rozhodování jak v Radě EU, tak v Evropském parlamentu (22, resp. 21 po volbách v květnu 2014), a své zástupce máme i v dalších institucích. Řada informací o EU se k občanům zkrátka dostane ve zkratce („Brusel rozhodl“), pokud vůbec;
3. Na evropská témata se často díváme z vnitrostátní perspektivy: Řada politických

¹ Standard Eurobarometer 79, jaro 2013.

² Zdroj: Eurobarometer 346/Wave 73.3, April 2011 *New Europeans*.

rozhodnutí, která ovlivňují náš každodenní život, se přijímá na evropské úrovni, ale lidé se cítí od těchto rozhodnutí odtrženi – jakkoliv evropskou legislativu schvalují zástupci vlád v Radě a přímo volení poslanci EP;

4. Dalším faktorem je globalizace. Většinou žijeme a pracujeme lokálně, ale jsme vystaveni řadě vnějších, vzdálených vlivů, které můžeme ovlivnit jen prostřednictvím většího celku (EU), pokud vůbec, nicméně společný postup považujeme za zásah do národní suverenity.

Veřejné průzkumy ukazují klesající důvěru občanů v EU, což bezpochyby souvisí i s doznívající ekonomickou krizí. To je třeba brát vážně, nicméně je zajímavé vidět tyto údaje v širším kontextu: Důvěra občanů v instituce klesá obecně, v národní bohužel často ještě více. A pokud jde o nás, občany ČR, nejsme v porovnání s ostatními takovými euroskeptiky, jak jsme často zevnějšku nazíráni. A za třetí, míra důvěry často souvisí s mírou informovanosti a vlastní rolí v EU.

Podle naší zkušenosti v době českého předsednictví EU důvěra v EU mezi občany ČR vzrostla – připisujeme to tomu, že v té době se média více věnovala záležitostem EU a také roli, kterou jsme v ní v té době hráli. Po předsednictví se opět vrátila na původní, nižší úroveň.

MÝTY

Do kategorie, co nám EU dala či vzala – záleží na úhlu pohledu – patří také řada mýtů o tom, že na členství v EU doplácíme, o balených koblihách, zákazu podpatků u kadeřnic či pomazánkovém másle. Právě u toho posledního bych se rád právě zde na jihu Čech podrobněji zastavil:

Osobně rozumím emocím, které tato věc vyvolává, a myslím si, že za něj EU platí také relativně vysokou politickou cenu, protože se pro mnoho občanů stalo symbolem nadbytečné regulace EU. Možnost vyjednat výjimku na toto označení jsme však propásli v přístupových vyjednáváních sami před rokem 2004. To není a priori kritika, to vyplývalo z faktu, že jsme měli jiné priority. Soudní dvůr EU rozhodl o zákazu tohoto označení (nikoliv produktu samotného) z důvodu ochrany jednotného trhu, neboť v jiných členských státech, např. na Slovensku, tradiční označení poskytovalo neoprávněnou výhodu ekonomickým operátorům z ČR, kteří toto pravidlo dodržovat nemuseli. Jinými slovy, jednotný trh nejsou jen svobody, ale také společná pravidla.

CO ŘÍCI ZÁVĚREM?

Je samozřejmě velmi obtížné, ne-li nemožné dívat se na dopady členství EU způsobem, kdy abstrahujeme od dalších vlivů, které se členstvím nesouvisejí, nebo s procesy, které se uskutečnily nezávisle na našich členských aspiracích a členstvím samotném. Je přesto jednoznačné, že perspektiva členství byla ohromným motivačním a transformačním faktorem. Je rovněž jednoznačné, a čísla to potvrzují, že členství přineslo nejen nová práva a příležitosti, ale zejména ekonomický prospěch – a to jak naší zemi, tak EU jako celku.

Brzy budeme členy EU 10 let. Má závěrečná teze říká, že EU nám přináší vliv, práva a příležitosti, na které bychom sami nedosáhli. Záleží pouze na nás, zda a jak těchto možností využijeme v příštích letech.

ADDRESS & ©

Ing. Mgr. Jan MICHAL
vedoucí Zastoupení Evropské komise v České republice
Jungmannova 24, 110 21 Praha 1
www.evropska-unie.cz

VLÁDA STÁTU V DOBĚ KOMUNISMU A ODPOR ZE STRANY CHARTY 77

State Control in Communist Era and Resistance from Charter 77

Petr KALA

Plzeň, Czech Republic

ÚVOD

Již dlouhou dobu se zajímám o problematiku českého národa před rokem 1989. V posledních letech je toto téma i mé generaci stále blíže. Proč? Stačí se podívat na volební výsledky z posledních několika let, kde Komunistická strana Čech a Moravy stále ve svých preferencích stoupá. V posledních volbách se KSČM umístila na třetím místě s téměř patnácti procenty všech hlasů. V knihovně i na internetu můžeme nalézt nespočet knih a článků popisující život v socialismu, které ale především mladším čtenářům nenabídnou přímý vhled do všedního dne člověka žijícího v komunistickém Československu.

Čím více jsem nad tímto tématem přemýšlel, tím více mě napadalo myšlenek a jedna z nich se mi zalíbila nejvíce. Rozhodl jsem se toto téma zpracovat trochu více prakticky než teoreticky a proto jsem neváhal kontaktovat mého známého, doc. MUDr. Petra Petra, Ph.D. který mi před časem nabídl šanci vstoupit do nejmenované politické strany a pomoci tak této straně zaujmout na krajské úrovni i mladší voliče. Tento můj dlouholetý přítel má mnoho známých v politické sféře. Po tom co jsem ho oslovil, doporučil mi mnoho zdrojů, ze kterých bych mohl čerpat pro tuto práci a hlavně mi předal spojení na jednoho ze signatářů Charty 77, kterého jsem kontaktoval s prosbou o pár slov z důvodu autentičnosti. Hned jsem využil situace, která se jen tak nenabízí, ještě ten večer jsem zvedl telefon a panu Litomiskému jsem zavolal. Po pár telefonátech a e-mailech, ve kterých jsem upřesnil, že nepotřebuji žádné dlouhé texty a spisy z jeho života, ale spíše zajímavosti jsme se domluvily na spolupráci. Chtěl jsem totiž toto téma uchopit z pohledu člověka žijícího pod nadvládou a terorem státu v době komunismu a bolševismu v Československé republice. Dále jsem ho poprosil o odpovědi na pár otázek, které jsem mu později položil. Pan Ing. Jan Litomiský se vším souhlasil a velice ochotně mi tyto otázky zodpověděl. Ze začátku referátu bych rád hovořil o státu a vládnutí jako takovém v době komunismu, dále bych uvedl pár důležitých dat a vysvětlení co to vlastně Charta 77 byla a čeho chtěla dosáhnout před rokem 1989 a samozřejmě i po něm. V závěru poskládám poznatky ze života pana Litomiského, které jsem zaznamenal a připojím i jeho slova.

Tematické kapitoly

Komunistická strana Československa sehrála v moderních dějinách naší země mimořádně významnou úlohu. V éře meziválečné republiky představovala neopominutelnou opoziční politickou sílu. Léta okupace a druhé světové války ji zastihla v pozici důležitého hráče domácího a zahraničního odboje. Po roce 1945 byla klíčovou politickou stranou Národní fronty. „*V období let 1948–1989 si nárokovala výsadní mocenské postavení a byla určujícím politickým subjektem socialistické diktatury v Československu. Převzít moc se KSČ podařilo 25. února 1948 (tzv. Vítězný únor), přičemž jí k tomu napomohla chybná taktika demokratických stran, které si sice uvědomily vážnost situace, ale příliš spoléhaly na prezidenta republiky Edvarda Beneše. Ten pod nátlakem přijal veškeré komunistické požadavky a Národní shromáždění 11. března 1948 vyslovilo rekonstruované Gottwaldově vládě, již bez pouhý den předtím zesnulého ministra zahraničí Jana Masaryka, důvěru všemi hlasy 230 přítomných poslanců. Totalitární vláda KSČ pak trvala až do 17. listopadu 1989.*“ (Fiala 1999: 12) V období teroru (1948–1954) bylo popraveno 241 lidí – obětí justičních vražd. Další stovky lidí zemřely ve vězení nebo při pokusu o útěk za hranice. Až do konce komunistického režimu byly sta tisíce lidí nespravedlivě vězněny. Oběťmi represí byli členové západního (ale částečně i východního) odboje, dále kněží, soukromí rolníci, živnostníci (soukromníci) a intelektuálové. Mnoho režimu nepohodlných lidí bylo vyhozeno ze zaměstnání. V rámci stalinské teze o zostřování třídního boje byli popraveni i někteří členové KSČ, včetně generálního tajemníka Rudolfa Slánského. „*Za významný okamžik v genezi komunistického hnutí v českých zemích je nutno označit IX. Sjezd KSČ na kterém byl na základě desetibodového scénáře, předneseného K. Gottwaldem, vytyčen program generální linie výstavby socialismu. Ten představoval zásadní materiál, po válce první skutečně radikální a razantní dokument, svědčící o opravdovém ideovém i praktickém směřování strany KSČ, konstatující úspěšné převzetí a dostatečný potenciál k realizaci přechodu od kapitalismu k socialismu a upevnění a dalšímu rozvíjení moci dělnické třídy cestou diktatury proletariátu.*“ (Fiala 1999: 47) Václav Havel ve své knize *The Power of the Powerless* polemizuje s pojmy jako ideologie, demokracie, lidská práva a občanská svoboda z pohledu, který je radikálně odlišný od běžných západních demokracií a žití v nich. Ideologie bolševiků převládá nad dodržováním lidských práv a občanské svobody ve všech směrech. „*Skutečnou otázkou je, zda je lepší budoucnost opravdu tak vzdálená, co když je to naopak a byla zde již dlouhou dobu a pouze naše slepota a slabost nám ji znemožnila vidět, že kolem nás se všichni vyvíjí.*“ (Havel 1985) Druhý český prezident Václav Klaus ve svém díle *On the Road to Democracy* popisuje cestu k demokracii spíše skrze ekonomii a následný

vývoj ekonomiky u nás. Nejprve jako předseda vlády a do nedávné doby také jako prezident, hrál jednu z rolí v úspěšném přechodu České republiky od komunismu ke svobodě v podobě demokracie. „*Po padesátileté vládě komunistické strany byla výsledkem země, jejíž hospodářství a společnost byla mnohem chudší než v zemích západní Evropy.*“ (Klaus 2005)

Poté, co začali první lidé podepisovat Chartu 77, hned na sebe strhli pozornost režimu a stali se oběťmi kampaně, ke které byly dokonce vydány příkazy, jak na to. „*Vše, co může podle představ této kampaně nějak poškodit Chartu 77 a její signatáře, pošpinit a ponížit je, je dobré a je přípustné.*“ (Jičínský 1995: 18) Režim chtěl skrýt pravdu za svou kampaň proti Chartě, a tak se snažil zasáhnout i do osobních životů lidí, kteří byli přívrženci celého uskupení. Rozvinula se rozsáhlá, v minulých letech již využívaná praxe nejrůznějších zásahů nejen proti samotným chartistům, ale i proti blízkým osobám, na které bylo v této situaci vhodné působit. „*Následovalo tedy nejprve předvolávání lidí k svědeckým výslechům, potom domovní a osobní prohlídky, případně i zadržování lidí a v několika případech i vzetí do vazby. Policejní represe ovšem nezůstala omezena jen na výše uvedené akce. Následovala akce odebrání řidičských průkazů a technických osvědčení od vozů u signatářů Charty 77, jež bylo a je prováděno pod nejrůznějšími důvody a záminkami.*“ (Jičínský 1995: 22). Dále pak bylo na denním pořádku odpojení telefonu nebo jeho odposlech, otevřené fyzické hlídání a sledování vybraných osob. Dokonce i lidé, kteří někoho z chartistů chtěli jen navštívit se museli legitimovat a byli případně i fotografováni. Jednoduše řečeno, režim porušoval právní řád - zásahy proti těmto lidem.

Nyní se dostaneme k vysvětlení a přiblížení co je to Charta 77. Charta 77 byla neformálním uskupením, které kritizovalo státní a politickou moc v tehdejším Československu za nedodržování základních lidských práv, ke kterému se ČSSR podpisem zavázala na Konferenci o bezpečnosti a spolupráci v Evropě v Helsinkách roku 1975. Autory, organizátory a prvními signatáři byli Jan Patočka, Jiří Němec, Václav Havel, Ladislav Hejdánek, Zdeněk Mlynář, Pavel Kohout, Petr Uhl, Ludvík Vaculík a Jiří Hájek. Zvláštní bylo, že většinu odlišovalo povolání či náboženské vyznání, ale všechny spojovala jedna myšlenka - něco změnit. Navzdory tomu, že počet signatářů (což bylo do roku 1990 něco okolo 1880 lidí) byl vzhledem k celkovému počtu obyvatel malý, je dnes Charta 77 považována za jednu z nejvýznamnějších akcí proti režimu od období normalizace roku 1968. (Kolektiv autorů 1999: 46, svazek C/F) „*Charta 77 je volné, neformální a otevřené společenství lidí různých přesvědčení, různých víry a různých profesí, které spojuje vůle jednotlivě i společně se zasazovat o respektování občanských a lidských práv v naší zemi i ve světě, těch práv, která člověku přiznávají oba uzákoněné mezinárodní pakty, závěrečný akt*

*helsinské konference, četné další mezinárodní dokumenty proti válkám, násilí a sociálnímu i duchovnímu útisku a které souhrnně vyjadřuje Všeobecná deklarace lidských práv OSN.“ (Prečan 1990: 9-13) Prvním z podnětů k sepsání Charty 77 bylo zadržení členů undergroundové skupiny The Plastic People of the Universe. Text Charty 77 vznikl v průběhu prosince 1976, ale byl publikován až v lednu roku 1977, navzdory snaze tehdejšího totalitního režimu. Prvních 242 signatářů text podepsalo už koncem prosince 1976 na samostatných kartičkách s textem „Souhlasím s prohlášením Charty 77 z 1. 1. 1977“, podpisem a adresou. Originály těchto podpisů byly nalezeny a zveřejněny až v roce 2006. Tehdejší režim chtěl ale zabránit rozšíření dokumentu a tak postupně zadržela StB Václava Havla, Ludvíka Vaculíka a Pavla Landovského. Tímto sice zabránily předpokládanému předání manifestu Federálnímu shromáždění ČSSR, ale nezabránily zveřejnění dokumentu Charty 77 o den později. (Kolektiv autorů 1999: 46, svazek C/F) Jako zajímavé mi přišlo hodnocení britského politologa Johna Keana, který uvádí ve své knize dvě pozoruhodné skutečnosti o tom, jak se Havel snažil v roce 1989 stát se ze všech sil prezidentem. „*Havla znali v Československu jen lidé, poslouchající západní rozhlasové stanice. Potřeboval se dostat do povědomí všech lidí, a to znamenalo dostat se do vysílání televize ve špičkovém vysílacím čase. Vážným protikandidátem na funkci prezidenta byl Alexander Dubček. Toho, podle svědectví Stanislava Miloty, Havel neutralizoval tím, že ho přesvědčil, aby na funkci prezidenta koncem roku 1989 nekandidoval. Dosáhl toho jednak příslibem, že se bude Dubček moci stát předsedou Národního shromáždění a jednak slibem, že Havel bude prezidentem jen krátce a po všeobecných volbách podpoří i Dubčekovu kandidaturu na prezidentský úřad. To se však nestalo.*“ (Keane 1999: 367-368)*

Nyní se dostáváme k tomu nejzajímavějšímu z této práce, čímž je bez pochyby životní příběh jednoho ze signatářů Charty 77 pana Ing. Jana Litomiského.

Ing. Jan Litomiský, narozen 19. 8. 1943

Stručný politický životopis

V roce 1968 vstoupil do tehdejší ČSL, z níž po necelém roce vystoupil pro prosovětskou orientaci vedení této strany od počátku normalizace v r. 1969. V lednu 1977 podepsal CH-77 a stal se členem VONS (Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných). Osobně sledoval hlavně případy stíhání katolických aktivistů na Moravě a na Slovensku. V roce 1987 se stal jedním ze tří mluvčích Ch-77, na podzim 1988 byl jedním ze zakládajících členů Hnutí za občanskou svobodu (HOS) a zakládajícím členem Křesťanskodemokratického klubu HOS. To logicky vyústilo v jeho podíl při zakládání Křesťanskodemokratické strany v prosinci roku 1989, jeho

aktivní účast v OF v Pelhřimově, kde byl na jaře 1990 kooptován do MěNV Pelhřimov a zvolen jeho předsedou. V prvních svobodných volbách v r. 1990 kandidoval do ČNR, kam byl zvolen za KDS v rámci OF. Byl jedním ze zakládajících členů Meziparlamentního klubu demokratické pravice. Do ČNR byl opětovně zvolen v r. 1992 za koalici ODS-KDS. V parlamentu se podílel na vypracování zákonů, které vedly k obnovení samostatnosti obecní samosprávy a jako člen ústavní komise na konstituování nového českého státu po rozpadu federace. Podporoval snahu o integraci pravicových politických stran, jež vyústila ve sloučení KDS a ODS. V roce 1996 neúspěšně kandidoval do Senátu za ODS ve volebním obvodu Pelhřimov – Jindřichův Hradec, kde malým rozdílem hlasů podlehl nynějšímu předsedovi senátu a odborářskému bossovi a bývalému členu KSČ M. Štěchovi. Od roku 1997 pracoval ve veřejné správě jako vedoucí odboru Státní sociální podpory. Na podzim roku 2006 byl vládou M. Topolánka jmenován zmocněncem vlády pro lidská práva. Tuto funkci vykonával do dubna 2010, kdy byl Fišerovou vládou odvolán. Nyní je v důchodu, žije s rodinou ve svém domě ve Vyskytné. (Litomiský, Jan: (2010). Pers.kom.)

Dále jsem položil panu Litomiskému pár jednoduchých otázek, na které mi odpověděl takto.

Jaké důvody vás vedli k tomu, abyste Chartu 77 podepsal?

„Pocházím ze staré evangelické a nekomunistické rodiny. Sám jsem aktivním členem této církve (Církev česko-bratrská evangelická). Oba moji dědečkové, kteří se politicky profilovali za první republiky a byli rozhodní antikomunisté, ve mně probudili zájem o politiku. Jako dítě jsem citlivě vnímal komunistické zločiny v padesátých letech. CH-77 jsem podepsal, protože jsem souhlasil s jejím obsahem a také ze solidarity se svými přáteli, mezi nimiž byli kromě Ivana Medka i někteří výrazní evangeličtí faráři jako Svatopluk Karásek nebo Miloš Rejchrt. Bylo pro mne ponižující projevovat vynucený souhlas s režimem, který kolaboroval s okupační mocí, potlačoval lidská práva, nedodržoval vlastní zákony a mezinárodní závazky. Považoval bych za hřích nevydat o tom svědectví.“ (Litomiský, Jan: (2010). Pers.kom.)

Je známo, že signatáři Charty 77 byli pronásledováni tehdejším režimem – týkalo se to i Vás?

„Represe vůči mé osobě byly z počátku mírné. Již v roce 1972 jsem neprošel politickou prověrkou, představenstvo JZD Vyskytná však odmítlo usnesení prověřkové komise respektovat a místo agronoma jsem musel opustit teprve v roce 1975, kdy došlo ke sloučení družstva. Zaměstnalo mne však JZD Dolní Cerekev v okrese Jihlava, vzdálené asi 15 km od Vyskytné, kam jsem musel do práce dojíždět. I po podpisu Charty mne nechali až do mého zatčení pracovat ve funkci pomocného agronoma. Předseda mi to sice občas vyčítal, ale moji

spolupracovníci mi projevovali spíše sympatie, někteří se zajímali i o materiály charty a různé zahraniční tiskoviny. Mezi těmito sympatizanty byli i někteří členové KSČ. Horší to bylo v mém bydlišti, kde mne často navštěvovali přátelé chartisté a pokoušeli jsme se i organizovat filozofické bytové semináře. Ty se však nepodařilo uskutečnit, neboť návštěvníci byli policií často již cestou zadržováni a různým způsobem šikanováni, před domem stály policejní hlídky a před vchodem byla umístěna kamera, několikrát došlo k domovním prohlídkám a k odvážení osob na celu předběžného zadržení. Policie se na pokyn StB pokoušela zjistit nějaký kriminální čin, ze kterého by mne mohli obvinít, ale nic nenalezli a pelhřimovská kriminálka odmítala proti mně vykonstruovat křivé důkazy. Při domovní prohlídce po jedné oslavě Silvestra objevila StB v mém bytě koláž s motivem z hracích karet, která podle jejich mínění snižovala vážnost prezidenta republiky, ale okresní prokurátor Vyhnálek mne odmítl z tohoto skutku obvinít, neboť byl přesvědčen, že obrázek jsem nesestrojil já. V únoru 1981 jsem byl zatčen. Stb mne odvezla přímo z výroční členské schůze JZD v Dolní Cerekvi do vazební věznice v Českých Budějovicích. Důvodem byla moje práce ve Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných, jehož členem jsem byl od roku 1979. Sledovali jsme případy lidí, kteří byli vězněni pro své přesvědčení. Já jsem se nejvíc zabýval případy katolických aktivistů a příslušníků undergroundu. Spolupracovalo se mnou několik kamarádů Petra Cibulky z Brna. P. Cibulka byl v té době ve vězení, kde s ním bylo velmi špatně zacházeno a byl opakovaně odsuzován k dalším trestům vězení. Po domluvě s jeho přáteli jsem požádal Městský národní výbor v Brně o povolení konat demonstraci za jeho propuštění. Demonstrace byla zakázána, ale demonstrovala policie, která perlustrovala a zadržela na náměstí Svobody v Brně řadu náhodných chodců s některými bohužel bylo surově zacházeno. V roce 1980 probíhaly na Moravě procesy proti skupině lidí, kteří vydávali katolický samizdat. V Mostě byl zatčen a odsouzen Václav Umlauf a v Prešově probíhal proces proti pateru Formánkovi. Jeli jsme do Prešova zjistit, podrobnosti a cestou jsme se stavili v Luhačovicích, kde jsme se dověděli nějaké další údaje od rodičů Václava Umlaufa. Tyto podrobnosti – podotýkám, že proces byl veřejný – jsem ze Zvolena telefonoval Ivanu Medkovi do Vídně, který o nich pak referoval na Hlasu Ameriky a Svobodné Evropě. Volal jsem z pošty a poštovní úřednice, paní Kapustová, můj rozhovor odposlouchávala a poslala hlášení na StB. Ve výpovědi tvrdila, že sledovala hovor, aby věděla, jak dlouho telefonuji. Při mém procesu se stala paní Kapustová korunni svědkyní, ovšem nikdy se nedostavila k soudu ani ke konfrontaci, nevím jak vypadá ani zda to bylo její pravé jméno. Byl jsem odsouzen na tři roky vězení za podvracení republiky, které mělo spočívat v tom, že jsem shromažďoval a publikoval informace. Tři čtvrtě roku jsem strávil ve vazbě v Českých Budějovicích a v Ruzyni, po

odsouzení jsem vykonával trest v Plzni na Borech. Pracoval jsem na šatonech, kde se broušila štrasová bižuterie. To bylo obávané pracoviště – velmi namáhavá práce v mimořádně špatném pracovním prostředí. Po propuštění jsem měl ještě dva roky ochranný dohled, nesměl jsem opustit katastr obce Vyskytná a čtyřikrát týdně jsem se musel jezdit hlásit na policii do Pelhřimova. Zpočátku pro mne nebyla ve Vyskytné práce a nakonec jsem byl přijat jako lesní dělník v pěstební činnosti. Tuto práci jsem vykonával i po skončení ochranného dohledu do konce roku 1986. Tehdy jsem souhlasil, že se stanu pro rok 1987 mluvčím CH-77. Musel jsem si najít práci v Praze, protože funkce mluvčího vyžadovala, abych byl v Praze víc než ve Vyskytné. Podařilo se mi najít práci v pražském hotelu Axa, což nebylo nic snadného – byl to hotel s patrně nejhorší kotelnou a přestože byly volné i jiné kotelny, pro mne jinde práce nebyla. Musel jsem za směnu navozit snad 25 metráků koksu a vyklidit popel a škváru, to bylo asi 16 popelnic, které se musely vyvézt podzemím. V kotelně jsem pracoval jen několik měsíců do návštěvy M. Gorbačova v Praze v dubnu 1987. Tehdy navštívili příslušníci StB ředitelku hotelu a donutili ji, aby mi neprodloužila pracovní smlouvu. Byli dost nevybíraví, například zástupkyně ředitelky, starší dáma s tělesnou vadou musela každou hodinu po uzoučkých strmých točitých schodech chodit do kotelny kontrolovat, zda jsem přítomen a co dělám.“ (Litomiský, Jan: (2010). Pers.kom.)

Co jste v té době vykonával za povolání?

„V době uvolnění režimu v roce 1968 jsem jako čerstvý absolvent agronomické fakulty pracoval v JZD Vyskytná u Pelhřimova v sídle svých prarodičů. Tehdy jsem se seznámil s Ivanem Medkem a pod jeho vlivem jsem se pokoušel politicky angažovat v tehdejší ČSL. Velmi se mne dotkla sovětská okupace a svou činnost ve straně jsem ukončil, neboť jsem politiku jejího vedení považoval za kolaborantskou.“ (Litomiský, Jan: (2010). Pers.kom.)

Dále by mne zajímalo vaše zhodnocení tehdejší doby a například i nějaké zajímavé příběhy.

„V roce 1987 ale nastala jiná významná událost v mém životě, oženil jsem se s Barbarou Holleschovou z Opavy. Svatbu jsme měli 17. ledna v Opavě. Žena se přestěhovala ke mně do Vyskytné. Byl jsem tedy ženatý a bez práce. V té době byl v Praze profesor Skilling a nabídl, že mi zařídí stipendium od Husovy nadace. Stipendium jsem pak skutečně dostával prostřednictvím Luther Trust. To byla skupina několika anglických profesorů a teologů. Stipendium bylo určeno na studium a překlady spisů M. Luthera. V samizdatu jsem pak publikoval spisek tohoto autora „O světské vrchnosti“. Můj život s rodinou ve Vyskytné v té době občas zpestřovali příslušníci StB zejména v době významných svátků a výročí, kdy mne a mého kamaráda Pavla Roubala z Částrova střídavě odváželi na

celu předběžného zadržení do Pelhřimova nebo do Humpolce na 24 nebo 48 hodin. Sledovali i manželku, která pracovala v lékárně v Jihlavě, pokud nebyla na mateřské.“ (Litomiský, Jan: (2010). Pers.kom.)

Vaše zhodnocení tehdejší i dnešní doby a politiky?

„Když jsem v roce 1977 podepsoval Prohlášení CH-77, nic nenasvědčovalo tomu, že do 12 let se komunismus zhroutí, že budeme žít v klasické parlamentní demokracii a v kapitalismu. Parlamentní demokracie ani kapitalismus není ráj, ale obojí pospolu poskytuje člověku největší možnou míru svobody. Ze svobody bychom se měli radovat a měli bychom být vděční i za hmotné statky, jichž můžeme užívat a být skromnější ve svých nárocích vůči druhým. Za největší materiální úspěch polistopadové doby považuji zlepšení životního prostředí a omezení plýtvání, za neúspěch považuji žití nad poměry (zadlužování), nedostatek kritického myšlení a malé porozumění vlastním tradicím.“ (Litomiský, Jan: (2010). Pers.kom.)

„Charta působila od roku 1977 a snažila se zlepšovat životní situaci až do roku 1992, kdy po dosažení cíle, jímž bylo svržení komunistické totality, skupina ztratila svůj význam a 3. listopadu byla na setkání mluvčích v Praze oficiálně činnost Charty 77 ukončena.“ (Jičínský 1995: 156)

Po obtížných jednáních přestalo Československo po téměř 75 letech existovat. 1. ledna 1993 se vytvořily dva samostatné státy – Česká republika a Slovenská republika. V tento den začala první slavnostní schůze Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Sněmovna vyhlásila prohlášení k parlamentům a národům světa, že Česká republika se cítí být vázána všemi předchozími smlouvami i dohodami a že směřuje k demokracii.

ZÁVĚR

Když jsem o této práci začal přemýšlet a dávat dohromady nové poznatky o tomto tématu stále jsem si neuvědomoval, jak moc těžký byl život pod vládou komunistů. Poté, co jsem ale měl možnost komunikovat s jedním ze signatářů Charty 77, uvědomil jsem si vlastně vše, co je s tím spojeno. Ta doba musela být hrozná, lidé nemohli svobodně projevit svůj názor a byli za to trestáni. Dnes bereme svobodu slova jako samozřejmost a samotnou demokracii také, ovšem dříve tomu tak nebylo.

POUŽITÁ LITERATURA

1. FIALA, P. – HOLZER, J. – MAREŠ, M. – PŠEJA, P.(1999): *Komunismus v České republice*. Masarykova Univerzita: Brno.
2. HAVEL, V. (1985): *The Power of the Powerless: Citizens Against the State in Central-Eastern Europe*. M E Sharpe Inc: Armonk NY.
3. JIČÍNSKÝ, Z. (1995): *Charta 77 a právní stát*. Doplněk: Brno.
4. KEANE, J. (1999): *Václav Havel – Politická tragédie v šesti dějstvích*. Volvox Globator: Praha.
5. KLAUS, V. (2005): *On the Road to Democracy: The Czech Republic from Communism to Free Society*. National Center for Policy Analysis: Washington.
6. LITOMISKÝ, J. (2010): Pers.kom.
7. PREČAN, V. (1990): *Od morální k demokratické revoluci*. Archa: Bratislava.
8. Všeobecná Encyklopedie Diderot (1999), kolektiv Autorů. DIDEROT: Praha.

Poděkování

Na tomto místě chci poděkovat panu doc. MUDr. Petrovi Petrovi, Ph.D. za velmi cenné rady a především kontakt na pana Litomiského.

Dále chci poděkovat panu Ing. Janu Litomiskému za čas, který mi věnoval, a za jeho ochotu při tvorbě této práce.

ADDRESS & ©

Bc. Petr KALA
Katedra antropologie
Fakulta filozofická
Západočeská univerzita v Plzni
Sedláčkova 15, 306 14 Plzeň
Czech Republic
kalap@students.zcu.cz

PROČ SE LIDÉ V POLITICE ZABÍJEJÍ?

Why Are People Killing Each Other in Politics?

Václav STUPKA

Praha, Czech Republic

ABSTRAKT: Navazuje se na články v *Auspiciích* (Politický systém z hlediska světového názoru, č. 2/2012, a *Nástin světového názoru*, č. 1/2013). Zabíjení lidí je negativní krajní metodou vládnutí (trest smrti, válka jako ničení nebo násilné dobývání nepřátelských lidských i věcných zdrojů síly) ve všech politických systémech. V průběhu vývoje rostou válečné oběti. Určují je především velmoci. Nebezpečí válek stále trvá. Do nich by se mohlo dostat i Česko se zostřenými rozpory v jeho domácí politice. Lidé se však v politice zabíjejí bez důvodu z hlediska pokroku ve vývoji celého lidstva. Násilí nebude možné odstranit, dokud bude lidstvo rozděleno do více svrchovaných států, budou trvat protiklady mezi velkými společenskými skupinami (národy, církvemi, ekonomicky zařazenými celky) a lidé budou stále podléhat ideologiím.

Klíčová slova: metoda vládnutí – trest smrti – válka

ABSTRACT: This article follows the preceding articles in *Auspicia* (Political System from Point of World Outlook, No. 2/2012 and *An Outline of a World Outlook*, No. 1/2013). Killing people is a negative and extreme method of governance (the capital punishment, war as the destruction or violent conquest of enemy human and material sources of power) in all political systems. The number of the war victims has been growing in time. It is determined primarily by world powers. The danger of war persists. Even the Czech Republic could get into a war with its escalated conflicts in the domestic politics. But people in the politics are killing each other for no reason in terms of progress in the development of the whole mankind. Violence could not be eliminated until humanity would be spread into more sovereign states, the contradictions between large social groups (nations, churches, economically classified units) would persist and people would still be subject to ideologies.

Key words: method of governance – capital punishment – war

Víme, že v celém hmotném světě všechno souvisí se vším ostatním. Ale veškeré tyto vztahy nejsou stejné. Některé z nich jsou silnější a ty se spojují do útvarů, které můžeme označit za systémy. Takoveto soustavy směřují k tomu, že mívají své středy i hranice a hlavně udržují svou vlastní existenci. Platí to o kosmických tělesech, kde je pro Zemi, podobnou kouli, centrem Slunce, i o tělesech fyzikálních, jež mají vždy své těžiště. Všechna tělesa se skládají z koncentrovaných atomů, tak jako základem rostlinných a živočišných organizmů jsou buňky se svými jádry. Systémem je také lidský jedinec. V životě společnosti se rovněž vytvářejí soustavy. Kromě např. hospodářských i vzdělanostních systémů vznikly obdobné útvary politické.

Politický systém je spjat se státem jako specifickou institucí, pro niž jsou příznačné zejména mocenské vztahy. V ní politici usilují o svou autoritu a především o obsazení

nadřazených pozic, aby se podíleli na státní moci. Pak jako vládcí používají vhodných metod vládnutí a snaží se uspokojovat potřeby a zájmy obyvatel svou správou veřejných záležitostí; to je zdůvodňováno a ospravedlňováno přiměřenou, avšak navzájem zneprátenou politickou ideologií, pro kterou chtějí její uživatelé oslovit v první řadě některou z velkých společenských skupin (kupř. národů, církví či ekonomicky zařazených celků, jako jsou podnikatelé či zaměstnanci).

Tak jako jednotlivci jde především o zachování jeho vlastního života, politický systém, zprostředkovaný politiky a jejich pomocníky, musí dbát prvořadě o svou sebezáchovu. Tu politikům umožňuje počet je podporujících stoupenců. Proto je vládcí chtějí získávat a zároveň omezovat množství přívrženců své opozice. K tomu jim někdy nestačí jako represivní opatření např. udělovat pokuty nebo zavírat nežádoucí osoby do vězení. Potom zůstává jen nejtěžší trest jako negativní krajní metoda vládnutí – zbavit nepřítele života a tím je definitivně odstranit. Smrt člověka je největší ztrátou v životě jeho blízkých. Podobně přední pozornost věnují dnešní komunikační média ve svém zpravodajství životním ztrátám, včetně obětí politického boje; zaznamenávají i jednotlivé padlé vojáky.

Stojí-li lidé ze svých pudů nebo z různých důvodů proti sobě, používají usmrcování stejně jako obvyklých způsobů, jakými se jiní živočichové udržují při životě. Proto zabíjení lidí provází dějiny od nejstarších dob. Již rody a kmeny, které si vzájemně konkurovaly, nešetřily životy svých odpůrců. Když se vytvořily centralizované státy, v bojích o moc se často uplatňovalo násilí, jak nám připomíná již zavraždění knížete Václava ve středověkých Čechách. Nemálo mrtvých stála většina revolucí, spojených i s přesuny bráněných majetků, což ukázala Velká francouzská revoluce nebo občanská válka v Rusku po tamním komunistickém převratu.

Nejvíce se usmrcovali lidé ve válkách mezi státy anebo uvnitř státu, charakterizovaných ničením nebo násilným dobýváním nepřátelských lidských i věcných zdrojů síly. V průběhu vývoje rostou válečné oběti. V řecko-perské válce roku 490 před naším letopočtem, v bitvě u Marathónu obrnění Řekové, vyzbrojení kopími, porazili perské lučištníky a pohřbili 192 svých bojovníků. Když se již používalo i děl se střelným prachem, husité pod velením Jana Žižky z Trocnova svými cepy zanechali na bojišti v Praze na kopci Vítkově roku 1420 údajně přes 500 mrtvých z křižácké výpravy panovníka Zikmunda. Roku 1866 v prusko-rakouské válce u Hradce Králové Prusové použili pušek s rychlejším zadním nabíjením a na obou stranách v bitvě padlo celkem 55 000 vojáků. Dosud nejničivější byly obě světové války; v první z nich (1914-1918), kdy se válčilo též s kulomety, vojenskými letadly, ponorkami, prvními tanky a otravnými plyny, zahynulo 10 milionů lidí, ale v druhé světové válce (1939-1945) s jejími zdokonalenou tankovou a leteckou technikou i s počátečními atomovými pumami stálo život už 20 milionů vojáků a 35 milionů civilistů.

V Evropě stály během 20. století proti sobě tři hlavní politické systémy: demokracie, komunismus a fašismus; každý z nich usiloval o odstranění ostatních soustav a o zaujetí jejich

místa. Šíření politických systémů do jiných zemí a tím i další zabíjení lidských bytostí určují především velmoci. Před první světovou válkou stály v Evropě na svém vrcholu demokratické velmoci Británie a Francie se svými největšími koloniálními říšemi. Za této války však politické poměry na evropském kontinentu oslabil vznik komunistického Ruska a po ní jako reakce proti komunismu nástup fašistického (resp. nacionálně socialistického) Německa. Oba nové systémy vzešly z demokratického zřízení s jeho stále charakteristickým větším počtem politických stran. Přesto proti tomu, že v obou případech převzala natrvalo veškerou moc jediná vládnoucí strana, zprvu neučinily Británie a Francie dostatečné kroky i pod vlivem pacifizmu, pramenícího z jatek první světové války. Teprve po napadení Polska vyhlásily Německu válku. Když jeho „třetí říše“ zaútočila i proti Rusku (již Svazu sovětských socialistických republik) jako svému úhlavnímu nepříteli, připojila se k SSSR jak Británie, tak hlavně demokratické a Japonskem později přepadené Spojené státy americké, zatímco Francie již po své vojenské porážce patřila k zemím pod německou okupací. Atentát na německého protektora Reinharda Heydricha nad okupovaným Českem sice zlepšil postavení demokratického Československa v protiněmecké koalici, ale stál život mnoho Čechů.

Nakonec byl po druhé světové válce odstraněn fašismus, avšak hromadné zabíjení v nedemokratických státech, jako tomu bylo např. v koncentračních táborech Německa i v gulazích Sovětského svazu, přimělo demokratické země ukončit kupř. občasnou střelbu svých ozbrojených sil do demonstrantů (k tomu došlo též v Československu před druhou světovou válkou). Poslední politické popravy se v Evropě konaly při trestání fašistů a jejich pomáhačů za jejich válečné zločiny (nejdůležitější byly po norimberském procesu s německými představiteli) a později při stíhání nepřátel komunismu, ať skutečných (např. Milada Horáková), nebo údajných (kupř. skupina Rudolfa Slánského). Leč nesmírně ničivé jaderné a raketové zbraně paradoxně zabránily rozpoutat třetí světovou válku, v níž by se možná zabilo celé lidstvo.

Ve snaze výrazněji se odlišit od fašismu i komunismu přijaly demokratické státy ideologii lidských práv jako nynější podobu liberalismu. V Evropě tedy zrušily veškeré popravy a mají je nahrazovat doživotní tresty. Policie zdokonalila své metody zásahů. Stíhány mají být jen války útočné. Přesto se konaly násilnosti v souvislosti s rozpadem SSSR, střelba policie i zastřelení čelného činitele Rumunska Nicolae Ceausescu při svržení tamního komunismu a probíhaly zvláště války v bývalé komunistické Jugoslávii. Mimo Evropu, jako je Afghánistán, Sýrie nebo Afrika, se však stále válčí.

USA, dnešní jediná supervelmoc na světě, prosazují násilný boj proti teroristickým organizacím (viz kupř. jejich vlastní zabití předáka Al-Káidy Usámy bin Ládina). Ty působením extremistické islámské ideologie používají i sebevražedných útoků proti civilnímu obyvatelstvu, jak se v největší míře dosud stalo v New Yorku a ve Washingtonu. Zabíjení představitelů nedemokratických zemí se i dnes ponechává místní opozici (poprava Saddáma Husajna v Iráku a usmrcení Muammara Kaddáfího v Libyi).

V blízkosti Evropské unie žijí po arabsko-izraelských konfliktech islámští dosud nesjednocení Arabové i Íránci, kdežto jinde rostou ještě lidnatější země a z nich komunistická Čína zvětšuje svůj hospodářský i vojenský potenciál. Podobně zaměřená Severní Korea již hrozila použitím atomových zbraní. Nebezpečí válek proto stále trvá. Už zamyšlení nad všemi uvedenými všeobecně známými příklady nás vedou k závěru, že lidé se v politice zabíjejí bez důvodu z hlediska pokroku ve vývoji celého lidstva. Přitom takové násilí nebude možné odstranit, dokud bude lidský svět rozdělen do více svrchovaných státních útvarů, budou trvat protiklady mezi velkými společenskými skupinami a lidé budou stále podléhat ideologiím.

Česká republika je demokratickým státem, v kterém je vnitropolitické násilí zatím na ústupu. Pokud však jde o zahraničí, vstoupila do Severoatlantické aliance a zrušila povinnou vojenskou službu. Spoléhá se na to, že jako člen EU nemá rozpory se sousedy a že je chráněna jadernými zbraněmi USA. Avšak malá profesionální armáda Česka se účastní bojů Severoatlantické aliance proti islámskému Tálibánu v Afghánistánu. Pokud by ovšem skončily vnitřní rozbroje v islámských státech a některá země by Araby sjednotila za podpory silných islámských menšin v západní Evropě a na Balkánu (včetně Albánie, Bosny a Hercegoviny i Kosova), mohlo by se i Česko dostat do válečného konfliktu, v němž by šlo o kontrolu nad největšími ropnými nalezišti na světě. Ještě aktuálnější je situace na bližší Ukrajině, kudy protéká plyn pro Evropu. Po zkušenostech z obou světových válek víme, že se pak mohou zostřít také rozpory v domácí politice zemí, které vstoupí do mezistátních střetů.

ADDRESS & ©

Mgr. Václav STUPKA
research fellow emeritus
past Sociologický ústav ČSAV Praha
Vodičkova 26, 110 00 Praha 1
Czech Republic
vaclav.stupka@seznam.cz

SILNIČNÍ PIRÁTSTVÍ JAKO FENOMÉN DNEŠNÍ DOBY Z HLEDISKA PRÁVA

Road Piracy As Today's Phenomenon in Legal Point of View

Jiří TRNKA

České Budějovice, Czech Republic

Již několik let se zejména v mediálních výstupech všech televizí setkáváme s pojmem silniční pirátství či silniční pirát. Je to pojem, který byl poprvé použit okolo roku 2010 a který si od té doby – stejně jako jiné (napadá mě například slovo „kmoť“) – žije vlastním životem a je používáno (tu více, tu méně trefně) v silniční dopravě při většinou nehodových stavech způsobených „nestandardním“ chováním řidiče. Na silnicích bylo však možno se s tímto fenoménem setkávat již mnoho let předtím, ale až po přelomovém rozsudku ve věci Lacina se tento pojem začal užívat častěji a zahrnuje mnoho různých situací. Jaký je však fenomén silničního pirátství pohledem práva?

Definice silničního pirátství

Už toto je velice problematická záležitost a dodnes není žádná taková definice široce přijímána. Přesto se asi shodneme na tom, že **základ spočívá v ohrožování subjektů na silničních komunikacích riskantním či nestandardním (většinou agresivním) chováním.** Důležitou úlohu však hraje míra takového ohrožování, neboť jinak (při každém chování v rozporu se silničním zákonem viz níže) by prakticky každý účastník silniční dopravy byl v určité směru ohrožujícím prvkem – někdo jede autem pomalu a brzdí dopravu, cyklista jede ve tmě či šeru neosvětlen či neoznačen reflexními prvky po krajnici vozovky, řidič jede na přehledném úseku mimo město rychlostí 95 km/hod apod. Existuje studie ČVUT (České vysoké učení technické), která jako typické prohřešky agresivního řidiče uvádí rychlou jízdu, riskantní předjíždění, klíčování a tzv. myšky nebo problikávání pomalejších řidičů a to na základě průzkumu ČVUT, BESIPu a Policie ČR. Lze se setkat i s psychologickými analýzami (a nutno uvést, že v soudních případech silničního pirátství jsou tyto téměř pravidelně na osoby pachatelů zpracovávány), když prezident Asociace dopravních psychologů uvádí: „*Jak člověk žije, tak i jezdí. Agresivita v naší společnosti je. Není to sice vysoké procento, ale na silnici prostě nepatří. Agresivně se tu chová jen člověk, který je v nějakém psychickém napětí a není sám se sebou vyrovnaný.*“ Osobně si nemyslím, že by nutně každý, kdo občas užije agresivní jízdu, musel být nevyrovnaný sám se sebou, ale jistě agresivita v životě může mít souvislost i s agresivitou za volantem. Spíše bych dával za pravdu dopravnímu expertovi z

BESIPu Pavlu Rakusovi, který uvedl, že právě uspěchanost je hlavním problémem, z níž řada incidentů i silničního pirátství pramení.

Jak lze nalézt na internetu, vznikají také neoficiální „encyklopedie pirátů silnic“ či „seznamy pirátů silnic“, které sice v mnoha případech mohou být vodítkem pro orgány postihující porušování dopravních předpisů, ale v praktickém využití na silnicích (myšleno směrem k větší opatrnosti účastníků silničního provozu a tím celkovému zvýšení bezpečnosti) příliš pozitivního nepřinesou, neboť těžko jezdit či účastnit se dopravního provozu se seznamem registračních značek a zejména v konkrétních situacích dle něho urychleně reagovat.

Zákon č. 361/2000 Sb. o silničním provozu (silniční zákon)

Tento zákon upravuje práva a povinnosti účastníků provozu na pozemních komunikacích, pravidla provozu na pozemních komunikacích, úpravu a řízení provozu na pozemních komunikacích, řidičská oprávnění a řidičské průkazy a působnost a pravomoc orgánů státní správy a Policie ČR ve věcech provozu na pozemních komunikacích. Zmiňován je zejména proto, že tento článek se zabývá fenoménem silničního pirátství zejména z pohledu práva a tento zákon silniční provoz upravuje. Na druhou stranu je logické, že sebelepší či sebesthorší zákon z nikoho silničního piráta neudělá, neboť v souladu se standardy úprav silničního provozu v evropských zemích obsahuje velmi podobné a i intuitivně respektovatelné zásady bezproblémového silničního provozu. Zákon je uváděn také proto, že ve formě blanketní normy na něho odkazuje zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, dle něhož je řada případů silničního pirátství řešena v trestněprávní oblasti – např. § 148 Ublížení na zdraví z nedbalosti požadující ve skutkové podstatě hrubé porušení mj. zákonů o bezpečnosti dopravy.

Postih silničního piráta dle současné právní úpravy

Dopravní přestupek

Dopravní přestupky jsou definovány v silničním zákoně (konkrétně v jeho § 125c). Tyto jsou v případě udělení uváděny ve Výpisu bodového hodnocení řidiče a ve Výpisu z evidenční karty řidiče a to odkazem na konkrétní odstavec zákona o silničním provozu. Za tzv. bodované dopravní přestupky (neboť existují i takové, kde se body neudělují a je řešeno pouze pokutou) lze získat 2 až 7 bodů (nejpřísněji, tedy 7 odebranými body, je postihované – kromě „alkoholu za volantem“ – nedovolené předjíždění a jednání související s nezastavením po nehodě či ujetím od nehody). Kromě připočtení bodů se za spáchání přestupku udělují

sankce (obvykle pokuty) v blokovém řízení nebo ve správním řízení.

Stručně ještě také o bodovém systému jako takovém, neboť ten měl být – při jeho zavádění v roce 2006 - jistým garantem, že se zlepší situace na českých silnicích. Bodový systém se vztahuje pouze na řidiče motorových vozidel, kdy - jak výše uvedeno - udělované body jsou závazně stanoveny v příloze silničního zákona. Body se zaznamenávají maximálně do počtu 12 bodů a podmínkou zaznamenání bodů je pravomocný postih sledovaného protiprávního jednání. Při více přestupcích spáchaných jedním jednáním se zaznamená počet bodů za nejzávažnější z nich. Všechny přestupky jsou evidovány v centrálním registru řidičů, který vede Ministerstvo dopravy. Záznamy bodovaných přestupků provádí úřad obce s rozšířenou působností podle trvalého bydliště řidiče. Po dosažení 12 bodů řidič obdrží oznámení a výzvu k odevzdání řidičského průkazu, čemuž se může řidič bránit tzv. námitkou (do 5 dní od doručení oznámení) a do pravomocného rozhodnutí o námitce je mu umožněno řídit. Řidič smí požádat o vrácení řidičského oprávnění po jednom roce od jeho odevzdání a splnit další podmínky pro jeho navrácení. V tomto směru lze jistě o boji se silničním pirátstvím hovořit, a byť z výše uvedeného je patrné, že sice sám bodový systém (ani silniční zákon jako takový) silničnímu pirátství nezamezí, na druhou stranu prostřednictvím ztráty bodů mohou vést (a to již prakticky při spáchání dvou přestupků) ke ztrátě řidičského oprávnění takového řidiče. Ani toto sice nemusí zabránit otrlejšími jedincům v řízení motorového vozidla, ale zde se již řidič vystavuje sankcím výrazně citelnějším – zejména spáchání trestného činu Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle § 337 trestního zákoníku, který v odstavci 1 písm. a) uvádí, že takové činu se dopustí ten, kdo maří nebo podstatně ztěžuje výkon rozhodnutí soudu nebo jiného orgánu veřejné moci tím, že vykonává činnost, která mu byla takovým rozhodnutím zakázána nebo pro kterou mu bylo odňato příslušné oprávnění podle jiného právního předpisu nebo pro kterou takové oprávnění pozbyl.

Trestný čin

Citelnějšími postihy včetně také trestu odnětí svobody však disponuje pouze trestněprávní úprava možného postihu silničního pirátství. Speciální skutková podstata pro tyto trestné činy sice neexistuje (ve smyslu, že by jedním z ustanovení trestního zákoníku bylo přímo silniční pirátství), nicméně toto jednání je – dle způsobu a průběhu spáchání – podřazováno pod některé i v jiných případech použitelné skutkové podstaty.

Rozlišovat je třeba zejména úmyslné a nedbalostní spáchání, které také dle mého názoru odlišuje případy silničního pirátství (jako zvláštní skupiny trestných činů páchaných při provozu na komunikacích) od „běžných“ dopravních nehod. V situacích, kdy dojde

následkem úmyslného jednání silničního piráta (vytlačení z vozovky, vybrždění apod.) k následkům v podobě ublížení na zdraví, jsou tyto skutky stíhány jako Ublížení na zdraví dle § 146 trestního zákoníku příp. Těžké ublížení na zdraví dle § 145 trestního zákoníku, kdy dle okolností případu se může jednat až o sazbu trestu odnětí svobody 8–16 let, je-li tímto jednáním způsobena smrt. Důležité je také zohlednění situací, kdy sice ke zranění či újmě na zdraví nedojde, avšak i takové jednání lze kvalifikovat ve stejných skutkových podstatách pouze však ve stádiu pokusu, na který ale trestní zákoník pamatuje stejnými trestními sazbami jako na dokonání trestný čin. Ve všech těchto případech bude otázka dokazování úmyslu řidiče ve spojení s možným následkem, který tímto nezodpovědným chováním mohl způsobit.

Další možnou skutkovou podstatou, která na silniční piráty může dopadnout, je Obecné ohrožení dle § 272 trestního zákoníku, kde dokonce v případě následku v podobě způsobení smrti může být ukládán trest až ve výši 20 let odnětí svobody. Toto jednání je nejčastěji realizováno při ujíždění řidičů před policejními vozy v důsledku nezastavení při policejní kontrole. Že se – ohledně užití takto přísných ustanovení trestního zákoníku – nejedná pouze o situace hypotetické či ryze teoretické, ukazuje i nejnovější judikatura Nejvyššího soudu České republiky. Tato reagovala na jednání řidiče vozu Renault Megan z roku 2011, kdy tento nezastavil na pokyn policejní hlídky a začal před ní ujíždět ulicemi Prahy a to až rychlostí 170 km/hod., projížděl křižovatky na červenou a snažil se přitom ostatní auta vybrždět, aby za sebou způsobil hromadnou nehodu a tím unikl policejním vozům.

Sporným v tomto směru je případné využívání institutu propadnutí věci (§ 70 trestního zákoníku), které by se však jako citelné opatření (propadnutí vozidla státu jako předmětu, kterého bylo užito ke spáchání trestného činu) znatelně dotklo silničních pirátů, kteří si většinou na užívaném vozidle velmi zakládají. Souladněji s právem si toto lze představit v situacích, kdy by spáchání trestného činu bylo úmyslné, avšak ani u nedbalostních trestných činů není toto vyloučeno.

Medializované případy silničního pirátství

Případ Lacina

Jedná se o první medializovaný případ (rok 2010), ve kterém se „narodilo“ sousloví silniční pirát. „Pirátství a agresivita na silnicích nemohou být tolerovány“, tak odůvodnil rozsudek soudce, který udělil nepodmíněný trest pět let (tedy vězení). Řidič Lacina tehdy vytlačil z dálnice vozidlo jedoucí ve vedlejším jízdním pruhu, které po několika kotrmelcích skončilo v příkopu. Byť nehoda naštěstí skončila bez vážné újmy na zdraví, skutek byl kvalifikován jako pokus těžkého ublížení na zdraví a tomu (ve spojení se škodlivostí jednání)

také odpovídal uložený trest.

Případ Trpišovský

Jako další známý silniční pirát byl titulován Aleš Trpišovský, který chtěl podle soudu úmyslně vytrestat pomalejší řidiče, kteří ho brzdili v rychlé jízdě. Zde byl uložen trest podmíněný v délce dvou let, a to z důvodu, že nedošlo k žádnému zranění a i z toho důvodu byla užita mírnější právní kvalifikace (než právě v případě Lacina). Případ měl paradoxní dohru, kdy podmínka byla v tomto případě „odpuštěna“ amnestií Václav Klause z ledna 2013.

Případ Gerneš

Nejčerstvějším případem odsouzení je případ řidiče Gerneše, který vybrzdil řidiče jedoucího za ním. Ten musel strhnout volant a narazil do auta jedoucího ve vedlejším pruhu, které najelo na obrubník a skončilo převrácené na střeše. I v tomto případě došlo k uložení nepodmíněného trestu a to v rozsahu dvou let, neboť dle soudu jeho jednání způsobilo velmi nebezpečnou situaci na silnici, která mohla ohrozit zdraví i život účastníků provozu. Zde přitom byl případ kvalifikován jako ublížení na zdraví, i když dle soudu by mohla obstat i kvalifikace pokusu těžkého ublížení na zdraví.

Obecně – ujíždění před policisty

Nemalou skupinou jsou případy, kdy se řidič odmítne podrobit policejní kontrole a situace vrcholí ujížděním před policejním vozem. Tato situace je zvláštním druhem silničního pirátství, neboť je vyvolána, spíše než agresivní povahou či konáním řidiče, strachem z odhalení určitého předchozího chování řidiče (např. alkohol za volantem, řízení kradeného vozidla), přesto se typově jeví jako nejzávažnější, neboť dochází k ohrožení nikoliv jednotlivce či mála jednotlivců, ale větší skupiny účastníků silničního provozu. V takových případech je přiléhavě aplikovaná skutková podstata Obecné ohrožení dle § 272 trestního zákoníku, kde v případě následku v podobě způsobení smrti může být ukládán trest až ve výši 20 let odnětí svobody.

Z jiného pohledu je však na zamyšlenou, zda tyto tzv. honičky nepůsobí více škody než užitku, kdy z důvodu povětšinou rutinní dopravní kontroly (s předpokládaným odhalením přestupku či majetkového trestného činu) není „konečný účet“ v podobě újmy na zdraví či daleko větších škod ještě horší variantou. Četné případy z poslední doby, končící v řadě

případů smrtí, nutí k úvahám o vhodnějším způsobu řešení těchto situací ze strany kontrolujících orgánů.

Co tedy je a není silničním pirátstvím z hlediska práva?

Článek měl pomoci definovat fenomén silničního pirátství z hlediska práva, avšak možná přinesl spíše řadu otázek a nových témat. Každopádně shodneme se jistě na tom, že nebezpečné a agresivní chování na silnicích (ať už je nazýváno silničním pirátstvím či nikoliv) si zaslouhuje přísné tresty a je pozitivním posunem, že soudy s tímto nešvarem posledních let vytáhly do boje a neváhají při tom používat různých a velmi přísně trestaných skutkových podstat. Také se jistě shodneme na tom, že se jedná o řešení věci ex-post (což ostatně v případě soudního projednání je vždy), kdy již došlo k významným zásahům ať již do zdraví či majetku, přičemž žádoucí by bylo, aby vůbec k takovým situacím nedocházelo. Zajímavé právní souvislosti má i v mnoha ohledech přelomový a řadu shora uvedených negativ omezující systém, který umožňuje zastavit vozidlo na dálku. Expertní orgán rady ministrů EU (ENLETS) doporučuje zaměření na vývoj takové techniky, kterou by byly do budoucna vybaveny všechny vozy prodané v EU a který umožní vozidlo na dálku zastavit, a to třeba od monitoru počítače v policejní centrále - systém totiž umožní policistům na dálku zastavit motor, přerušit dodávku paliva a vypnout zapalování u auta, jehož řidič se dopustil vážného přestupku (právě třeba jízda vysokou rychlostí nebo jízda s kradeným vozidlem). Tou právní souvislostí je to, že toto dle řady občanských sdružení bude takový systém porušovat občanské svobody a bude dalším krokem k totální kontrole života osob ve stylu Velkého bratra.

ADDRESS & ©

JUDr. Bc. Jiří TRNKA
advokát
JT LEGAL s.r.o., advokátní kancelář
Lipenská 2592, 370 01 České Budějovice
Czech Republic
trnka@jtlegal.cz

MEZINÁRODNÍ KONFERENCE „OCHRANA OBYVATELSTVA A KRIZOVÉ ŘÍZENÍ“

International Conference „Civil Protection and Crisis and Emergency Management“

Lubomír PÁNA

České Budějovice, Czech Republic

Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s. České Budějovice je partnerem projektu Ochrana obyvatelstva a řešení krizových a mimořádných událostí, registrační číslo projektu CZ.1.07/2.4.00/31.0224, realizovaný od června 2012 Českým vysokým učením technickým v Praze, Fakultou biomedicínského inženýrství, a který bude ukončen k 31. 5 2014. Dalšími partnery, kromě Vysoké školy evropských a regionálních studií, o.p.s. České Budějovice, jsou firmy T-SOFT a.s. Praha, specializuje se na vývoj informačních systémů v oblasti krizového řízení a ochrany obyvatelstva, ORITEST spol. s r.o. Praha, zabývající se detekcí toxických a škodlivých látek, především ve výzkumu a vývoji, v různých institucích civilních i necivilních a Státní ústav jaderné, chemické a biologické ochrany, v.v.i. Kamenná, který se ve své hlavní činnosti zabývá aplikovaným výzkumem a vývojem zaměřeným na rozšiřování znalostí i vývoj praktických prostředků využitelných v oblasti radiální ochrany a ochrany před chemickými a biologickými látkami, zneužitelnými jako zbraně hromadného ničení.

Hlavním cílem projektu bylo navázání úzké spolupráce mezi partnery a společné řešení otázek týkajících se ochrany obyvatelstva před teroristickým napadením a řešení krizových a mimořádných událostí. Projekt propojuje vzdělávací instituce, vědeckovýzkumné instituce a soukromou podnikatelskou sféru v oboru, řeší potencionální hrozby především z oblasti ohrožení obyvatelstva jadernými, radiologickými, biologickými a chemickými faktory.

V samotném projektu byly řešeny dopady a maximální možné následky známých mimořádných událostí, jakými jsou přírodní katastrofy, průmyslové havárie a především teroristické a diverzní aktivity. Tyto potencionální hrozby jsou řešeny se zaměřením na jaderné, radiologické, biologické a chemické faktory.

Projekt byl řešen formou odborných přednášek a workshopů, organizací tréninkových modulů a cvičení, zahraničními pobyty akademických pracovníků a studijními pobyty posluchačů Fakulty biomedicínského inženýrství ČVUT v Praze a to všech forem studia (bakalářského, magisterského, doktorského) a experimentálními a klinickými studiemi. Byly realizovány workshopy, konference jak mezi partnery, tak na mezinárodní úrovni, vybudování

experimentálního a vzdělávacího centra - společného pracoviště, spolupráce z hlediska potřeb složek integrovaného záchranného systému, stáže studentů Fakulty biomedicínského inženýrství ČVUT v Praze a pracovníků žadatele i partnerů a organizace tréninkových modulů mezi jednotlivými partnery.

Jednou z klíčových aktivit projektu bylo uspořádání mezinárodní konference, což bylo také vyvrcholením projektu. Konference proběhla ve dnech 22.–25. dubna 2014 v Praze pod záštitou JUDr. Vojtěcha Filipa, místopředsedy Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, a brigádního generála Ing. Drahoslava Ryby, generálního ředitele Hasičského záchranného sboru České republiky. Zúčastnili se jí zástupci z Anglie, České republiky, Izraele, Slovenské republiky, Spolkové republiky Německo, Spojených států amerických a Ruské federace. Jednání bylo rozděleno do 4 dní a její součástí bylo i praktické seznámení s jedním z partnerských pracovišť – Státním ústavem jaderné, chemické a biologické ochrany v.v.i. v Kamenné u Příbrami.

Mezinárodní konference shrnula nejvýznamnější poznatky získané v průběhu řešení projektu a zároveň umožnila širokému spektru odborníků a akademických pracovníků v dané problematice, posluchačům Fakulty biomedicínského inženýrství ČVUT v Praze a Vysoké školy evropských a regionálních studií, o.p.s. v Českých Budějovicích a v Příbrami seznámit se s nejnovějšími poznatky z oblasti ochrany obyvatelstva a krizového řízení, přednesené významnými zahraničními i domácími odborníky.

Jednotlivé sekce konference korelovaly s problematikou řešenou v rámci projektu a byly modelovány tak, aby byly pro účastníky jednání zajímavé a odborně přínosné. Témata byla rozdělena do několika panelů - Možné formy přeshraniční spolupráce při řešení krizových situací; Zdravotnické zabezpečení zahraničních misí, východiska a zkušenosti; Nové poznatky v prevenci zdravotních důsledků působení CBRN faktorů; Etika a zvládání psychologických stavů při řešení krizových situací; Ochrana počítačových sítí a přenos dat u složek podílejících se na ochraně obyvatelstva.

Při zahájení konference vystoupili: prof. MUDr. Jozef Rosina, Ph.D. (děkan FBMI ČVUT v Praze) - Studijní program „Ochrana obyvatelstva“ na FBMI ČVUT; MUDr. Stanislav Brádka, Ph.D. (ředitel Státního ústavu jaderné, chemické a biologické ochrany v.v.i., Příbram) - Úkoly SÚJCHBO v.v.i. v oblasti ochrany obyvatelstva a při řešení krizových situací; JUDr. Vojtěch Filip (místopředseda Parlamentu Sněmovny České republiky) - Ochrana obyvatelstva a řešení krizových situací z pohledu zákonodárského orgánu; brig. gen. Ing. Drahoslav Ryba (generální ředitel Hasičského záchranného sboru MV České republiky)

- Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030 přijatá usnesením vlády ČR dne 23. října 2013.

V panelu „Možné formy přeshraniční spolupráce při řešení krihových situací“ vystoupili: prof. Ing. Ladislav Šimák, PhD., Žilina, Slovenská Republika (děkan Fakulty speciálního inženýrství Žilinské univerzity v Žilině) - Teória a prax cezhraničnej spolupráce na úseku ochrany občanov a majetku; doc. PhDr. Marian Brzybohatý, Ph.D., Praha (děkan Fakulty bezpečnostně právní PA ČR v Praze) - Mechanismy působení terorismu na velké sociální skupiny; plk. Mgr. Jiří Musílek, Praha (Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru MV ČR – Mechanismus civilní ochrany Unie; plk. Ing. Daniel Dittrich, Praha (vedoucí oddělení strategií odboru civilní nouzové připravenosti a strategií na Ministerstvu vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky) - Euro-atlantické koordinační středisko pro řešení mimořádných událostí v rámci civilního nouzového plánování NATO; Ing. Jiří Dušek, Ph.D. Budějovice (Vysoká škola evropských a regionálních studií) - Přeshraniční spolupráce v Evropském regionu Dunaj-Vltava. Mgr. Štěpán Kavan, Ph.D., České Budějovice (Vysoká škola evropských a regionálních studií) - Přeshraniční spolupráce se zaměřením na ochranu obyvatelstva.

V panelu „Zdravotnické zabezpečení zahraničních misí, východiska a zkušenosti“ vystoupili: prof. Sergej Sergeevič Aleksanin, d.m.n., Sankt Petersburg, Ruská federace (specialista v oblasti radiační medicíny, člen PAH, WADEM a CEMEC) - Медико-биологические проблемы радиационного воздействия, в том числе связанного с радиационным терроризмом; prof. Kobi Peleg, PhD, MPH, Tel-Aviv, Izrael (vedoucí Národního centrum urgentní medicíny, vedoucí fakulty na univerzitě v Tel-Avivu) - Medical Relief After Earthquakes: It's Time for a New Paradigm; MUDr. Jan Bříza, CSc., Praha (náměstek pro vědu, výzkum a vzdělávání, zástupce ředitelky Všeobecné fakultní nemocnice v Praze) - Nemocnice a řešení krizových či mimořádných událostí; brig. gen. MUDr. Božetěch Jurenka, Agentura vojenského zdravotnictví Armády České republiky, Hradec Králové - Ochrana obyvatelstva na teritoriu ČR Zdravotnickou službou AČR – možnosti a úskalí; Ing. Monika Kudrlová, Praha (T-SOFT Praha) – Jak odstranit „příjmové vakuum“ Přednemocniční neodkladné péče a časné Nemocniční neodkladné péče; Traci Paetzel, San Jose, USA (analytička QinetiQ North America) - Impact of Terrorist Activity on Military Base Security; Dr. Ian Greatbatch, Londýn, Velká Británie (taktický poradce organizace SAR) - Quantifying Search Dog Effectiveness in a Terrestrial SAR Environment.

V panelu „Nové poznatky v prevenci zdravotních důsledků působení CBRN faktorů“ vystoupili: prof. Aleksander Grebenjuk, DrSc., Sankt Petersburg, Ruská federace (vedoucí

katedry vojenské toxikologie a zdravotní ochrany Vojenské lékařské akademie - hlavní toxikolog radiolog ruského ministerstva obrany) - Медицинские мероприятия при воздействии современных радиационных, химических и биологических факторов; prof. MUDr. Jiří Kassa, CSc., Hradec Králové (vedoucí katedry toxikologie Fakulty vojenského zdravotnictví Univerzity obrany) - Úloha IZS při likvidaci následků chemického terorismu; prof. Ing. prof. Dr.rer.nat Friedo Zölzer, Essen, Německo (vedoucí Katedry radiologie, toxikologie a ochrany obyvatelstva Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích) - Retrospective assessment of radiation exposure with the help of biological indicators; doc. Ing. Vladimír Pitschmann, CSc., Praha (výzkumný a vývojový pracovník společnosti Oritest spol. s r.o.) - Vliv tradičních i moderních směrů rozvoje chemických zbraní na protichemická a zdravotnická opatření; Dipl. Eng. Andreas Buehler, Bremen, Německo (obchodní ředitel GM Bruker Detection v Číně) - Aspects of CBRN protection of the population in places of mass gathering; as an example CBRN Detection in Metro's.

V panelu „Etika a zvládání psychologických stavů při řešení krizových situací“ vystoupili: prof. Abe M. Baruchin MD, Ashkelon, Izrael (Univerzita BGU, Beer Sheba, Izrael) - Plastic surgeons should be seen as pivotal members in disaster response and preparation; doc. PhDr. Ludmila Čírtková, CSc., Praha (prorektorka a vedoucí katedry společenských věd na Policejní akademii ČR v Praze) - Příprava obyvatelstva na teroristické útoky; doc. PhDr. Jan Eichler, CSc., Praha (Ústav mezinárodních vztahů Praha) – Války po roce 1990 a jejich dopad na civilní obyvatelstvo; doc. Dr. Lubomír Pána, Ph.D. (Vysoká škola evropských a regionálních studií) - První psychologická pomoc při řešení krizových situací (na příkladu Hasičského záchranného sboru Jihočeského kraje); Dr. Marina Andreevna Budnyak, Ph.D. Moskva, Ruská federace (odborná asistentka katedry UNESCO z Moskevské státní lékařské a stomatologické univerzity) - Некоторые специфические особенности оказания медицинской помощи в ЧС.

V panelu „Ochrana počítačových sítí a přenos dat u složek podílejících se na ochraně obyvatelstva“ doc. RNDr. Josef Požár, CSc., Praha (Děkan fakulty bezpečnostního managementu, Policejní akademie České republiky v Praze) - Modelování vyšetřování kybernetické kriminality v organizaci; doc. Ing. Jaroslav Sivák, CSc., Liptovský Mikuláš, Slovenská Republika (Fakulta speciálního inženýrství Žilinské univerzity v Žilině) - Význam fyzickej a objektovej bezpečnosti v ochrane dát; RNDr. Dagmar Brechlerová, Ph.D., Praha (Fakulta biomedicínského inženýrství ČVUT v Praze) – Kyber útoky jako možná hrozba pro bezpečnost ochrany obyvatelstva; Ing. Michaela Melicharová, Praha (T-SOFT Praha) – Informační systémy a aplikace vhodné pro plánování a cvičení; Josh Paetzel (iXsystems,

San Jose, USA) - Storage Security - Protection of Trusted Data In a Compromised Environment.

Mezinárodní konference shrnula nejvýznamnější poznatky získané v průběhu řešení projektu „Ochrana obyvatelstva a řešení krizových a mimořádných událostí“, účastníci byli informováni o průběhu projektu, jednotlivých aktivitách a především o výstupech projektu a navíc prokázala aktuálnost řešené problematiky.

ADDRESS & ©

doc. Dr. Lubomír PÁNA, Ph.D.
Katedra společenských věd
Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s.
Žižkova 6, 370 01 České Budějovice
Czech Republic
pana@vsers.cz

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

**Studium v oblasti pedagogických věd podle § 2 Vyhlášky č. 317/2005 Sb.
Study of Pedagogical Science, Regulation No. 317/2005 Coll., § 2**

Registrační číslo projektu: CZ.1.07/1.3.00/19.0011

Project Number: CZ.1.07/1.3.00/19.0011

Romana PÁNOVÁ

Projekt „Studium v oblasti pedagogických věd podle § 2 Vyhlášky č. 317/2005 Sb.“ byl realizován na Centru celoživotního vzdělávání Vysoké školy evropských a regionálních studií, o.p.s. od března roku 2011 do února roku 2014. Výše uvedený projekt vycházel z výzvy č. 19 OP VK MŠMT. Před vyhlášením výzvy provedlo MŠMT rozsáhlé šetření, které prokázalo, že v celé České republice působí více než 3000 nekvalifikovaných pedagogických pracovníků. Projekt byl tedy zaměřen hlavně na snížení počtu nekvalifikovaných pedagogických pracovníků a obsahoval čtyři klíčové aktivity:

1. Vytvoření Standardu pro udělování akreditací v systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.
2. Vytvoření a ověření distančních modulů pro vzdělávání, včetně nástrojů pro sebehodnocení, pro komunikaci s tutorem a hodnocení (profesní portfolia).
3. Proškolení pedagogických pracovníků v oblasti pedagogických a speciálně pedagogických věd podle § 2 Vyhlášky č. 317/2005 Sb.
4. Vyhodnocování dopadů vzdělávání v pedagogické praxi na vzorku účastníků vzdělávání.

Všechny klíčové aktivity projektu byly úzce propojené, a proto nebylo možné zvolit postup jednotlivé realizace klíčových aktivit. V závěru projektu byly ukončeny všechny klíčové aktivity projektu a došlo ke splnění všech předepsaných cílů projektu. Dosažené cíle projektu jsou:

- vytvoření standardů pro vzdělávací programy Doplňující pedagogické studium a Studium speciální pedagogiky,
- vytvoření e-learningového portálu a studijních opor pro vzdělávací programy Doplňující pedagogické studium a Studium speciální pedagogiky,
- doplnění kvalifikace pedagogickým pracovníkům prostřednictvím realizace vzdělávacích programů Doplňující pedagogické studium a Studium speciální

pedagogiky v Jihočeském, Plzeňském, Karlovarském, Ústeckém a Libereckém kraji. Celkem byla kvalifikace doplněna 401 pedagogickým pracovníkům,

- akreditace vzdělávacích programů Doplnující pedagogické studium a Studium speciální pedagogiky,
- vytvoření Metodiky distančního vzdělávání.

V současné době pracuje tým Centra celoživotního vzdělávání Vysoké školy evropských a regionálních studií, o.p.s. na udržitelnosti projektu, prostřednictvím realizace dalších vzdělávacích programů. Již se nepoužívá název Doplnující pedagogická studia. Ten byl nahrazen názvem Studia v oblasti pedagogických věd a pod tímto označením realizuje VŠERS konkrétní vzdělávací programy:

- Učitelství odborných předmětů,
- Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku,
- Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů 2. stupně ZŠ a SŠ,
- Studium speciální pedagogiky.

Všechny výše uvedené vzdělávací programy jsou akreditovány MŠMT a byly otevřeny v březnu 2014 v Jihočeském kraji. Vzdělávací programy budou i nadále nabízeny cílové skupině a v případě zájmu realizovány ve všech pěti krajích (Jihočeském, Plzeňském, Karlovarském, Ústeckém a Libereckém). Výuka probíhá převážně o sobotách a opětovné otevření vzdělávacích programů dokazuje, že jsou vzdělávací programy kvalitní a bude o ně zájem i do budoucna.

ADDRESS & ©

Mgr. Romana PÁNOVÁ
Centrum celoživotního vzdělávání
Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s.
Žižkova 6, 370 01 České Budějovice
Czech Republic
pana@vsers.cz

ИССЛЕДОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-КВАЛИФИКАЦИОННОГО СООТВЕТСТВИЯ НА УКРАИНСКОМ МАШИНОСТРОИТЕЛЬНОМ ПРЕДПРИЯТИИ

Research of Compliance of Qualification Presumptions and Practice Requirements in High-Educated Professionals in Ukrainian Machinery Enterprise

Андрей Борисович ПОЧТОВЮК

Кременчуг, Украина

РЕЗЮМЕ: В статье рассмотрены качественное и количественное содержание профессионально-квалификационного соответствия специалистов с высшим образованием для удовлетворения потребностей экономики Украины. Исследована возможность госрегулирования приема и качества подготовки студентов по специальностям в зависимости от степени приоритетности отрасли, в том числе машиностроение. На примере Публичного акционерного общества “Старокраматорский машиностроительный завод” (ПАО «СКМЗ») показана профессионально-квалификационная структура, определен коэффициент профессионально-квалификационного соответствия.

Ключевые слова: высшее образование (ВО) – высшее учебное заведение (ВУЗ) – квалификация – машиностроение – коэффициент профессионально-квалификационного соответствия (ПКС)

ABSTRACT: The article deals with the qualitative and quantitative content of vocational qualification compliance specialists with higher education to meet the needs of the economy of Ukraine. It focuses on the possibility of receiving government regulation and the quality of training students in the field, depending on the degree of priority industries, including mechanical engineering. On the example of Public Joint Stock Company «Starokramatorsky Engineering Plant» it shows how a vocational qualification structure defines the coefficient professional qualification match.

Keywords: higher education – higher education institution (HEI) – qualification – engineering – factor of vocational qualification compliance

ВВЕДЕНИЕ

Качественное содержание профессионально-квалификационного соответствия заключается в попытке объединить образовательные и профессиональные стандарты системы высшего образования. Известно, что квалификация работника определяется такими факторами как: уровень общих и специальных знаний, умений, опыт работы в данной или аналогичной должности, необходимый для овладения профессией. Квалификация присваивается специальной комиссией на основе всесторонней проверки знаний и опыта работника и юридически закрепляется в документах, дипломах, свидетельствах и т. п. Отличный уровень подготовки выпускников вузов

способен не только удовлетворить требования работодателей и повысить экономическую эффективность их деятельности, но и повлиять на объемы промышленного производства и производства нематериальных услуг. Подготовка специалистов должна происходить в соответствии с конкретными потребностями отраслей народного хозяйства с целью совмещения интересов всех субъектов системы высшего образования в рамках реализации миссии высшего образования. Определение структуры исследования рациональности деятельности субъектов требует выбрать показатели, одним из которых является коэффициент профессионально - квалификационного соответствия. Сущность коэффициента профессионально-квалификационного соответствия заключается в соответствии профессионально-квалификационных качеств наемного работника (частного предпринимателя), приобретенных по окончании вуза, и существующих требований работодателя к профессии и квалификации работника по месту основной работы.

РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ

На макроэкономическом уровне количественное содержание профессионально-квалификационного соответствия заключается в определении потребностей экономики в специалистах с ВО определенной профессии и квалификации и обеспечении страны кадрами из ВО определенной профессии и квалификации. Исследование структуры персонала предприятия на предмет профессионально-квалификационного соответствия должно соответствовать определенным условиям.

Первое условие – профессионально-квалификационная структура персонала складывается под воздействием профессионального и квалификационного разделения труда. Под влиянием научно-технического прогресса происходит изменение численности и удельного веса отдельных профессий и профессиональных групп производственного персонала. Численность инженерно-технических работников и специалистов увеличивается более быстрыми темпами, по сравнению с ростом численности рабочих, при относительной стабильности удельного веса руководителей и технических исполнителей [1].

Второе условие – не все квалификационные группы персонала требуют получения высшего образования. Поэтому необходимо определить структуру квалификационных групп с распределением по процентам на квалифицированных и малоквалифицированных, неквалифицированных работников и их потребностей в высшем образовании и опыте работы. Национальный классификатор профессий ДК

003:2010 определяет разделы классификации профессий в зависимости от уровня образования. Есть четыре раздела профессий – руководители, менеджеры (управляющие); профессионалы; специалисты и технические служащие – которым соответствует квалификация по диплому о высшем образовании [2].

Третье условие – диплом о высшем образовании может быть получен выпускником вуза по различным образовательно-квалификационным уровням. Вузы, в соответствии с потребностями экономики в пределах лицензированного объема по соответствующему направлению подготовки или специальности, осуществляют на конкурсной основе прием на обучение по образовательно-профессиональным программам подготовки высококвалифицированных работников. Содержание высшего образования устанавливается в образовательно-квалификационных характеристиках и других актах органов управления образованием и изменяется в соответствии с уровнем развития науки, культуры, производства и общества [3]

Согласно Постановлению Кабинета Министров Украины "Об утверждении Положения об образовательно-квалификационных уровнях (ступенчатое образование)" № 65 от 20.01.1998 и ст. 24 Закона Украины "О высшем образовании" № 2984-III от 17.01.2002, рассмотрим основные уровни высшего образования (табл. № 1).

Табл. № 1: Высшее образование и образовательно-квалификационные уровни выпускника.

Уровень высшего образования [4]	Образовательно-квалификационный уровень [3]	Уровень аккредитации вузов
высшее	магистр	IV
высшее	специалист	III–IV
базовое высшее	бакалавр	II–IV
неполное высшее	младший специалист	I

Четвертое условие – источниками информации сравнительного анализа профессионально-квалификационного соответствия работника отдельного предприятия являются:

для расчета коэффициента профессионально-квалификационного соответствия индивидуума (носителя профессиональных качеств) введем следующие условные обозначения:

$\tilde{y}_i^\alpha x_j$ – соотношение названия и содержания профессии (согласно штатно-

должностному расписанию) и специальности (направления подготовки) в соответствии с дипломом о высшем образовании α -должности на i -м отрезке времени относительно j -го предприятия;

$\hat{u}_i^\alpha x_j$ – соотношение уровня квалификации в соответствии с должностными инструкциями и образовательно-квалификационного уровня из приложения к диплому о высшем образовании по α -должности на i -м отрезке времени относительно j -го предприятия.

Тогда коэффициент профессионально-квалификационного соответствия работника, занимающего α -пост на j -м предприятии в течение i -го отрезка времени, равен:

$$u_i^\alpha x_j = \tilde{u}_i^\alpha x_j \times \hat{u}_i^\alpha x_j \quad (1)$$

Единицами измерения коэффициента ППС $u_i^\alpha x_j$ являются проценты и балльные оценки.

Существуют три возможных варианта соотношения $\tilde{u}_i^\alpha x_j$:

"=" – полное соответствие;

" \approx " – частичное соответствие;

" \neq " – несоответствие.

А также три возможных варианта соотношения:

">" – превышение квалификации;

"<" – недостаточная квалификация;

"=" – полное соответствие квалификации.

Если обозначить буквами латинского алфавита все возможные комбинации соотношений $\tilde{u}_i^\alpha x_j$ и $\hat{u}_i^\alpha x_j$, то получим девять условных комбинаций (табл. 2).

Табл. № 2: Условные комбинации соотношений профессии и квалификации.

Тип комбинации	A	B	C	D	E	F	G	H	I
$\tilde{u}_i^\alpha x_j$	=			\approx			\neq		
$\hat{u}_i^\alpha x_j$	=	<	>	=	<	>	=	<	>

Коэффициент профессионально-квалификационного соответствия приобретает конкретные значения, если дать условным соотношениям ">", "<", "=", " \approx ", " \neq " конкретные оценки. Если принять значение $u_i^\alpha x_j$ за 100 % при условии достижения

полного профессионального ($\tilde{u}_i^\alpha x_j = 100\%$) и квалификационного ($\hat{u}_i^\alpha x_j = 100\%$) соответствия, и $u_i^\alpha x_j = 0\%$ при абсолютном несоответствии профессии и квалификации работника, то получим процентную шкалу оценок профессионально-квалификационного соответствия.

Табл. № 3: Балльные оценки профессионального и квалификационного соответствия.

Тип комбинации	A	B	C	D	E	F	G	H	I
$\tilde{u}_i^\alpha x_j$	2			1			0		
$\hat{u}_i^\alpha x_j$	2	1	0	2	1	0	2	1	0
$u_i^\alpha x_j$	4	2	0	2	1	0	0	0	0

Имеющиеся комбинации соотношений $\tilde{u}_i^\alpha x_j$ и $\hat{u}_i^\alpha x_j$, имеющих одинаковую балльную оценку: А – 4 балла; В, D – 2 балла; Е – 1 балл; С, F, G, H, I – 0 баллов. Для перевода балльного оценивания в проценты следует рассчитать стоимость одного балла в процентах. Если принять, что четыре балла соответствуют 100% профессионально-квалификационного соответствия, то один балл равен 25%.

Табл. № 4: Дискретная процентная шкала оценок комбинаций ПКС.

Тип комбинации	A	B, D	E	C, F, G, H, I
$u_i^\alpha x_j, \%$	100	50	25	0

Итак, единичный коэффициент профессионально-квалификационного соответствия $u_i^\alpha x_j$ отдельно взятого работника (должности) будет иметь фиксированные значения в процентах (0, 25, 50 и 100%) в зависимости от условной комбинации, к которой принадлежит.

Алгоритм определения профессионально-квалификационного соответствия $u_i^\alpha x_j, \%$:

Во-первых, определение значений соотношений профессионального и квалификационного соответствия индивидуума (носителя профессиональных качеств): $\tilde{u}_i^\alpha x_j$ и $\hat{u}_i^\alpha x_j$.

Во-вторых, выбор условной комбинации от А до І и его процентной оценки.

Средний коэффициент профессионально-квалификационного соответствия равен:

$$\bar{U}_i^\alpha = \frac{\sum u_i^\alpha x_j, \%}{Q}, \quad (2)$$

где \bar{U}_i^α – средний коэффициент профессионально-квалификационного соответствия, %;

Q – общее количество работников в структурном подразделении (на предприятии):

$$Q = \sum_{i=1}^n q_i, \quad (3)$$

где, q_i – количество работников (должностей) по типам комбинаций ПКС;

n – общее количество комбинаций ПКС ($n = 9$).

Множество значений коэффициента \bar{U}_i^α составляет диапазон от 0 до 100%.

На основе представленной методики для исследования выбраны производственные структурные подразделения предприятия (цеха), основу персонала которых составляют специалисты инженерных профессий: инженер-механик, инженер-технолог, инженер-металлург, инженер-конструктор.

На основе полученных данных построены табл. № 5 – 9, в которых представлены значения профессионально-квалификационного соответствия работников ПАО "Старокраматорский машиностроительный завод" в разрезе типов комбинаций профессионального и квалификационного соответствия индивидуума по четырем цехами: литейный, механосборочный цех № 1, механосборочный цех № 4 и цех металлоконструкций. Во всех цехах востребованы кадры инженерных специальностей.

Основой перевода балльной оценки в проценты являются данные табл. № 4, в которой каждому типу комбинаций ПКС соответствует определенное процентное значение. Частота повторений типов комбинаций ПКС эквивалентна количеству работников цеха q , которые классифицируются по типам комбинаций профессионально-квалификационного соответствия.

В литейном цехе ПАО «СКМЗ» численность работников в течение 2008–2012 годов уменьшилась с 22 до 12 человек. В 2008 году к группе А, которая отражает абсолютное профессионально-квалификационное соответствие наемного работника, принадлежало три человека (14% общего количества работников цеха). За пять лет

численность работников этой группы увеличилась только на одного человека. К группам В, D, E со средним (частичным) значением ПКС в 50 и 25% принадлежало 13 специалистов в 2008 году (59% общего числа занятых). За указанный период их численность существенно уменьшилась и составила 4 человека в 2012 году (33% общего числа занятых). Минимальный (нулевой) уровень ПКС по группам С, F, G, H, I в 2008 году имели 6 человек, в 2012 году – 4 человека. Их доля в общей численности работников цеха выросла с 28% в 2008 году до 33 % в 2012 году (табл. № 5).

Табл. № 5: Условные комбинации профессионально-квалификационного соответствия работников литейного цеха ПАО "СКМЗ" за 2008–2012 годы.

Тип	$u_i^\alpha x_j$ %	2008			2009			2010			2011			2012		
		q	%	$u_i^\alpha x_j'$ %	q	%	$u_i^\alpha x_j'$ %	q	%	$u_i^\alpha x_j'$ %	q	%	$u_i^\alpha x_j'$ %	q	%	$u_i^\alpha x_j'$ %
A	100	3	14	300	3	20	300	4	33	400	4	33	400	4	33	400
B	50	3	14	150	2	13	100	1	8	50	1	8	50	1	8	50
C	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
D	50	4	18	200	3	20	150	2	17	100	2	17	100	2	17	100
E	25	6	27	150	2	13	50	1	8	25	1	8	25	1	8	25
F	0	1	5	0	1	7	0	1	8	0	1	8	0	1	8	0
G	0	2	9	0	2	13	0	2	17	0	2	17	0	2	17	0
H	0	3	14	0	2	13	0	1	8	0	1	8	0	1	8	0
I	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Σ	-	2 2	10 0	800	1 5	10 0	600	1 2	10 0	575	1 2	10 0	575	1 2	10 0	575

По табл. 5 суммарное значение профессионально-квалификационного соответствия $u_i^\alpha x_j'$ является производной от умножения количества работников q , относящихся к одному типу комбинаций, на фиксированные процентные значения показателя $u_i^\alpha x_j$ в зависимости от типа комбинаций (см. табл. № 4). Сумма значений показателя $u_i^\alpha x_j'$ по каждой из девяти групп дает значение профессионально-квалификационного соответствия по цеху.

В литейном цехе за период 2008–2012 годов наблюдается снижение суммарного значения профессионально-квалификационного соответствия $u_i^\alpha x_j'$ с 800 до 575% (на

38%) одновременно с сокращением инженерных должностей с 22 до 12 (на 45%).

В механосборочном цехе № 1 численность работников в течение 2008-2012 годов уменьшилось с 22 до 14 человек. В 2008 году к группе А, что отражает стопроцентную профессионально-квалификационное соответствие наемного работника, принадлежало шесть человек (27% общего количества работников цеха). За пять лет численность работников этой группы уменьшилась до двух-трех человек. К группам В, D, Е со средним (частичным) значением ПКС принадлежало 9 специалистов в 2008 году (41% от общего числа занятых). За указанный период их численность также уменьшилась и составила 6 человек в 2012 году (42% общего числа занятых). Минимальный уровень ПКС по группам С, F, G, H, I в 2008 году имели 7 человек, в 2012 году – 5 человек. Их доля в общей численности работников механосборочного цеха № 1 выросла с 32% в 2008 году до 35% в 2012 году (табл. № 6).

Табл. № 6: Условные комбинации профессионально-квалификационного соответствия работников механосборочного цеха № 1 ПАО "СКМЗ" за 2008–2012 годы.

Гр п	$u_i^\alpha x_j$ %	2008			2009			2010			2011			2012		
		q	%	$u_i^\alpha x'_j$ %	q	%	$u_i^\alpha x'_j$ %	q	%	$u_i^\alpha x'_j$ %	q	%	$u_i^\alpha x'_j$ %	q	%	$u_i^\alpha x'_j$ %
А	100	6	27	600	3	17	300	2	14	200	3	21	300	3	21	300
В	50	4	18	200	4	22	200	4	29	200	2	14	100	2	14	100
С	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	7	0	1	7	0
D	50	3	14	150	3	17	150	3	21	150	3	21	150	3	21	150
Е	25	2	9	50	2	11	50	1	7	25	1	7	25	1	7	25
F	0	1	5	0	1	6	0	1	7	0	1	7	0	1	7	0
G	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
H	0	6	27	0	5	28	0	3	21	0	3	21	0	3	21	0
I	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Σ	-	22	100	1000	14	100	700	14	100	575	14	100	575	14	100	575

С табл. № 6 в механосборочном цехе № 1 наблюдается снижение суммарного значения профессионально-квалификационного соответствия $u_i^\alpha x'_j$ с 1000 до 575% (на 42%) одновременно с сокращением инженерных должностей с 22 до 14 (на 36%).

В механосборочном цехе № 4 численность работников в течение 2008-2012 годов

существенно уменьшилось – с 38 до 15 человек. В 2008 году в группу А входило девять человек (24% общего количества работников цеха). За пять лет численность работников этой группы уменьшилась до пяти. К группам В, D, Е принадлежало 14 специалистов в 2008 году (37% общего числа занятых). В течение 2008–2012 годов их численность уменьшилась до трех человек в 2012 году (20% общего числа занятых). По группам С, F, G, H, I в 2008 году распределялось 15 человек, в 2012 году – 7 человек. Их доля в общей численности работников цеха увеличилась из 40% в 2008 году до 46% в 2012 году (табл. № 7).

Табл. № 7: Условные комбинации профессионально-квалификационного соответствия работников механосборочного цеха № 4 ПАО "СКМЗ" за 2008–2012 годы.

Тип	$u_i^\alpha x_j$ %	2008			2009			2010			2011			2012		
		q	%	$u_i^\alpha x'_j$ %	q	%	$u_i^\alpha x'_j$ %	q	%	$u_i^\alpha x'_j$ %	q	%	$u_i^\alpha x'_j$ %	q	%	$u_i^\alpha x'_j$ %
А	100	9	24	900	8	30	800	6	27	600	5	28	500	5	33	500
В	50	4	11	200	2	7	100	1	5	50	1	6	50	0	0	0
С	0	2	5	0	2	7	0	2	9	0	2	11	0	2	13	0
D	50	7	18	350	6	22	300	5	23	250	3	17	150	2	13	100
Е	25	3	8	75	2	7	50	1	5	25	1	6	25	1	7	25
F	0	3	8	0	1	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
G	0	4	11	0	3	11	0	3	14	0	3	17	0	2	13	0
H	0	4	11	0	2	7	0	3	14	0	2	11	0	2	13	0
I	0	2	5	0	1	4	0	1	5	0	1	6	0	1	7	0
Σ	-	3 8	10 0	152 5	2 7	10 0	125 0	2 2	10 0	925	1 8	10 0	725	1 5	10 0	625

По табл. № 7 в механосборочном цехе № 4 наблюдается снижение суммарного значения профессионально-квалификационного соответствия $u_i^\alpha x'_j$ с 1525 до 625% (на 59%) одновременно с сокращением инженерных должностей с 38 до 15 (на 61%).

В цехе металлоконструкций численность работников в течение 2008–2012 оставалась на практически неизменном уровне в 9, 10, 11 человек. В 2008 году в группу А принадлежало два человека (20% общего количества работников цеха), в 2012 году - один человек. К группам В, D, Е принадлежало 3 специалиста как в 2008 году, так и в 2012 году, то есть 30 и 33% общего количества работников соответственно.

Минимальный уровень ПКВ по группам С, F, G, H, I в 2008 имели 5 человек, в 2012 году – также 5 человек. Их доля в общей численности работников цеха металлоконструкций постепенно увеличилась с 50% в 2008 до 55% в 2012 году (табл. № 8).

Табл. № 8: Условные комбинации профессионально-квалификационного соответствия работников цеха металлоконструкций ПАО "СКМЗ" за 2008–2012 годы.

Тип	$u_i^\alpha x_j$ %	2008			2009			2010			2011			2012		
		q	%	$u_i^\alpha x'_j$ %	q	%	$u_i^\alpha x'_j$ %	q	%	$u_i^\alpha x'_j$ %	q	%	$u_i^\alpha x'_j$ %	q	%	$u_i^\alpha x'_j$ %
A	100	2	20	200	3	23	300	2	18	200	1	10	100	1	11	100
B	50	1	10	50	3	23	150	1	9	50	1	10	50	1	11	50
C	0	0	0	0	0	0	0	2	18	0	0	0	0	0	0	0
D	50	2	20	100	0	0	0	1	9	50	2	20	100	2	22	100
E	25	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
F	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
G	0	2	20	0	3	23	0	2	18	0	3	30	0	2	22	0
H	0	1	10	0	3	23	0	2	18	0	2	20	0	2	22	0
I	0	2	20	0	1	8	0	1	9	0	1	10	0	1	11	0
Σ	-	10	100	350	13	100	450	11	100	300	10	100	250	9	100	250

По табл. № 8 в цехе металлоконструкций наблюдается снижение суммарного значения профессионально-квалификационного соответствия с 350 до 250% (на 29%) одновременно с сокращением инженерных должностей с 10 до 9 (на 10%).

Во всех представленных цехах ситуация идентична, доминируют группы "BDE" и "CFGHI" со средним (частичным) и нулевым уровнем ПКС. Доля инженерных должностей группы "A" с максимальным уровнем ПКС колеблется от 10 % в цехе металлоконструкций до 33% в литейном и механосборочном цехе № 4.

Обобщающий средний коэффициент профессионально-квалификационного соответствия работников цеха \bar{U}_i^α определяется по формуле 2 как отношение суммарного значения профессионально-квалификационного соответствия $\sum u_i^\alpha x'_j$ к общему количеству работников цеха Q . В табл. № 9 представлен расчет показателя \bar{U}_i^α для четырех цехов ПАО "СКМЗ" за 2008–2012 годы и среднее по цехам.

С табл. № 9 делаем вывод о среднем уровне ПКС одного работника который, не превышает 50%. В 2008-2012 годах для литейного цеха средний коэффициент профессионально-квалификационного соответствия работников \bar{U}_i^α растет с 36 до 48%, механосборочного цеха № 1 – снижается с 45 до 41% , механосборочного цеха № 4 – растет с 40 до 42% , и цеха металлоконструкций – снижается с 35 до 28%.

Табл. № 9: Расчет среднего коэффициента профессионально-квалификационного соответствия работников ПАО "СКМЗ".

Цех	2008			2009			2010			2011			2012		
	$\sum u_i^\alpha x'_j$	Q	\bar{U}_i^α	$\sum u_i^\alpha x'_j$	Q	\bar{U}_i^α	$\sum u_i^\alpha x'_j$	Q	\bar{U}_i^α	$\sum u_i^\alpha x'_j$	Q	\bar{U}_i^α	$\sum u_i^\alpha x'_j$	Q	\bar{U}_i^α
Литейный цех	800	22	36	600	15	40	575	12	48	575	12	48	575	12	48
Механосборочный цех № 1	1000	22	45	700	18	39	575	14	41	575	14	41	575	14	41
Механосборочный цех № 4	1525	38	40	1250	27	46	925	22	42	725	18	40	625	15	42
Цех металлоконструкций	350	10	35	350	13	35	300	9	33	250	10	25	250	9	28
Среднее	-	-	39	-	-	40	-	-	41	-	-	39	-	-	40

С табл. № 9 делаем вывод о среднем уровне ПКС одного работника, не превышает 50%. В 2008-2012 годах для литейного цеха средний коэффициент профессионально-квалификационного соответствия работников \bar{U}_i^α растет с 36 до 48%, механосборочного цеха № 1 – снижается с 45 до 41% , механосборочного цеха № 4 – растет с 40 до 42% , и цеха металлоконструкций – снижается с 35 до 28%. Данная ситуация является результатом постоянного изменения структуры сообщений и комбинаций групп работников "А", "В-Д-Е" и "С-Ф-Г-Н-І" по уровню ПКС. Среднее значение уровня ПКВ одного инженера по четырем цехам составляет 39–40%.

Таким образом, на предприятии уровень сбалансированности профессий и квалификации работников по отношению к выбранным инженерным профессиям

находится на уровне 39–40%. Это говорит о низком уровне совмещения интересов работодателя и наемного работника в рамках реализации миссии высшей школы.

С одной стороны, наемные работники, а с другой – работодатели согласились с данной ситуацией о недостаточном уровне профессионально-квалификационного соответствия, в силу определенных экономических обстоятельств, существующих на предприятиях. Рассмотрим, каким образом ПКС отражается на показателях их деятельности.

Для обоснованной оценки изменения показателей хозяйственной деятельности предприятий по годам следует рассчитать статистические показатели. Расчет показателей анализа интервального ряда динамики производится по формулам 4–6:

$$\bar{Y} = \frac{\sum_{i=1}^n y_i}{n} \quad (4),$$

где, \bar{Y} – средний уровень интервального ряда динамики с равными интервалами;

y_i – абсолютный уровень ряда;

n – количество уровней ряда динамики.

$$T_{\Delta} = \frac{y_i}{y_{i-1}} \times 100\% - 100\% \quad (5),$$

где, T_{Δ} – цепной темп прироста;

y_i – уровень сравнительного периода;

y_{i-1} – уровень предыдущего периода.

$$\bar{T}_{\Delta} = n - 1 \sqrt[n]{\frac{y_n}{y_1}} \times 100\% - 100\% \quad (6),$$

где, \bar{T}_{Δ} – средний темп прироста;

y_n – конечный уровень ряда;

y_1 – начальный уровень ряда;

n – количество уровней ряда динамики.

На ПАО "Старокраматорский машиностроительный завод" за 2008-2012 годы имеется динамика выручки от реализации продукции, фонда оплаты труда (далее – ФОТ) и среднегодовой численности наемных работников (см. табл. № 10).

Табл. № 10: Показатели деятельности ПАО "СКМЗ" в 2008–2012 годах.

№ п/п	Показатель	2008	2009	2010	2011	2012	\bar{Y}	$\bar{T}_{\Delta}, \%$
1	Выручка от реализации продукции, тыс. грн.	236839	546595	556723	242948	371657	390952,40	-
	$T_{\Delta}, \%$	-	131	2	-56	53	-	12
2	Фонд оплаты труда (ФОТ), тыс. грн.	51982,3	20268,6	22057,3	39562,9	43589,5	35492,12	-
	$T_{\Delta}, \%$	-	-61	9	79	10	-	-4
3	ФОТ к объему реализации продукции, %	21,95	3,71	3,96	16,28	11,73	11,53	-
	$T_{\Delta}, \%$	-	-83	7	311	-28	-	-15
4	Среднегодовая численность наемных работников, чел.	2292	1394	1207	1309	1370	1514	-
	$T_{\Delta}, \%$	-	-39	-13	8	5	-	-12
5	Объем реализации продукции на одного работника V , тыс. грн.	103,33	392,11	461,25	185,60	271,28	282,71	-
	$T_{\Delta}, \%$	-	279	18	-60	46	-	27
6	Ежемесячные расходы на одного наемного работника W , грн.	1890	1212	1522	2519	2651	1959	-
	$T_{\Delta}, \%$	-	-36	26	65	5	-	9

По табл. № 10 выручка от реализации продукции сначала выросла в 2009 году более чем в два раза по сравнению с 2008 годом, в 2011 году сократилась на 56%, и снова выросла на 53% в 2012 году. В целом выручка от реализации продукции выросла с 236 839 тыс. грн. в 2008 году до 371 657 тыс. грн в 2012 году. Фонд оплаты труда уменьшился более чем наполовину в 2009 году по сравнению с 2008 годом, а затем

вырос на 79% в 2011 году, и на 10% в 2012 году, однако так и не достиг уровня 2008 г. в 51982,3 тыс. грн., а составил всего 43589,5 тыс. грн. в 2012 году. В результате значительного сокращения ФОТ работников ПАО "СКМЗ" на фоне стремительного роста выручки от реализации продукции в 2009 году, доля ФОТ к объему реализации продукции сократилась с 21,95% в 2008 году до 3,71% в 2009 году. В 2011 году за счет уменьшения выручки от реализации продукции и увеличения ФОТ работников, доля ФОТ по отношению к объему реализации продукции составила 16,28 %. В 2012 году из-за роста выручки эта доля уменьшилась до 11,73%. В среднем за период доля ФОТ по отношению к объему реализации продукции – 11,53%. Среднегодовая численность наемных работников сокращалась в 2009–2010 годах на 39% и 13% соответственно. В результате незначительного увеличения показателя в 2011–2012 годах на 8 и 5%, среднегодовая численность составила 1370 человек в 2012 году. В 2008 году показатель составил 2292 человека.

ВЫВОДЫ

Таким образом, на украинском предприятии ПАО "Старокраматорский машиностроительный завод" уровень ПКС работников инженерных специальностей ниже среднего, низкий уровень удовлетворения интересов индивидуума (работника) и работодателя. Индивидуум при таком уровне ПКС не рассчитывает, что ему заплатят больше, поскольку не имеет оснований требовать большего – профессионально-квалификационные качества работника не соответствуют должности. Следовательно, у него отсутствует стимул для увеличения производительности труда. Работодатель не считает необходимым платить достойную заработную плату, поскольку имеет формальное основание в виде низкого уровня ПКС. Поэтому работодатель не вправе ожидать от работника высокой отдачи. Более высокий уровень совмещения интересов работников и работодателей предполагает больший процент реализации миссии высшей школы. Для украинских предприятий не учитываются и не удовлетворяются интересы обеих сторон, а значит, миссия высшей школы не реализована.

ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА

1. ЕВДОКИМОВ, В.И. – ЛУЦЕНКО, В.В. (2006): Креативность как фактор гуманизации образования, *Гуманизм и образование: сборник материалов VIII Международной научно-практической конференции*. Москва: Универсум-Винница.
2. Национальный классификатор профессий ДК 003:2010. Москва: Издательство

- Украины, 2010.
3. Постановление Кабинета Министров Украины «Об утверждении Положения об образовательно-квалификационных уровнях (ступенчатое образование)» № 65 от 20.01.1998 г. *Официальный вестник Украины* от 05.02.1998 - 1998 г., № 3, с. 202, статья 108.
 4. Закон Украины «О высшем образовании». *Ведомости Верховной Рады Украины* от 17.05.2002 - 2002 г., № 20, статья 134.

ADDRESS & ©

доц. Андрей Борисович ПОЧТОВІЮК, к. н. гос.упр.
Факультет управления
Кременчугский национальный университет имени Михаила Остроградского
бульвар Пушкина 3, 39614 Кременчуг
The Ukraine
apochtovyuk@yandex.ru

SEZNAM RECENZENTŮ VĚDECKÝCH ČLÁNKŮ DO ČASOPISU AUSPICIA Č. 2/2014, PRŮBĚH A VÝSLEDKY RECENZNÍHO ŘÍZENÍ

Jednotliví oponenti (23) recenzovali 1–3 články ze sekcí 1.–3. tohoto čísla (vč. článků přeřazených z minulého čísla či posléze vyřazených). Redakce od nich obdržela na každý příspěvek 1–3 posudky, celkem 32 posudků.

- PhDr. Helena **BAUEROVÁ**, Ph.D. (*Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií, Metropolitní univerzita, Praha, ČR*)
- doc. Ing. Jiří **BECK**, CSc. (*Katedra ekonomiky, Vysoká škola manažerské informatiky a ekonomiky, Praha, ČR*)
- prof. PhDr. Ivan **BLECHA**, CSc. (*Katedra filosofie, Filozofická fakulta, Univerzita Palackého, Olomouc, ČR*)
- doc. Ing. Eva **CUDLÍNOVÁ**, CSc. (*Katedra strukturální politiky a rozvoje venkova, Ekonomická fakulta, Jihočeská univerzita, České Budějovice, ČR*)
- Ing. Lenka **ČERVOVÁ**, Ph.D. (*Katedra marketingu a obchodu, Ekonomická fakulta, Technická univerzita, Liberec, ČR*)
- Ing. Miroslava **DOLEJŠOVÁ**, Ph.D. (*Ústav statistiky a kvantitativních metod, Fakulta managementu a ekonomiky, Univerzita Tomáše Bati, Zlín, ČR*)
- prof. Ing. Vladimír **GAZDA**, Ph.D. (*Katedra financí, Ekonomická fakulta, Technická univerzita, Košice, Slovensko*)
- Mgr. Štěpán **KAVAN**, Ph.D. (*Hasičský záchranný sbor Jihočeského kraje, České Budějovice, ČR*)
- doc. Ing. Josef **KELLNER**, CSc. (*Katedra ochrany obyvatelstva, Fakulta ekonomiky a managementu, Univerzita obrany, Brno, ČR*)
- Ing. Jakub **KINTLER**, Ph.D. (*Katedra podnikovohospodářská, Fakulta podnikového managementu, Ekonomická univerzita, Bratislava, Slovensko*)
- doc. Ing. Magdalena **KOTÝNKOVÁ**, CSc. (*Katedra hospodářské a sociální ekonomiky, Národohospodářská fakulta, Vysoká škola ekonomická, Praha, ČR*)
- Ing. Jozef **KRNÁČ**, Ph.D. (*Katedra verejnej ekonomiky a regionálneho rozvoja, Ekonomická fakulta, Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica, Slovensko*)
- Ing. Miroslav **MÁČE**, CSc., Ph.D. (*Gordic, Jihlava, ČR*)
- Ing. Olga **MALÍKOVÁ**, Ph.D. (*Katedra financí a účetnictví, Ekonomická fakulta, Technická univerzita, Liberec, ČR*)
- Ing. Kateřina **MARŠÍKOVÁ**, Ph.D. (*Katedra podnikové ekonomiky, Ekonomická fakulta, Technická univerzita, Liberec, ČR*)
- doc. Ing. Hana **MOHELSKÁ**, Ph.D. (*Katedra managementu, Fakulta informatiky a managementu, Univerzita Hradec Králové, Hradec Králové, ČR*)

prof. Ing. Libuše MÜLLEROVÁ , CSc.	<i>(Katedra finančního účetnictví a auditingu, Fakulta financí a účetnictví, Vysoká škola ekonomická, Praha, ČR)</i>
Ing. Boris NAVRÁTIL , CSc.	<i>(Katedra evropské integrace, Ekonomická fakulta, Vysoká škola báňská – Technická univerzita, Ostrava, ČR)</i>
doc. Ing. Otakar NĚMEC , CSc.	<i>(Katedra personalistiky, Fakulta podnikohospodářská, Vysoká škola ekonomická, Praha, ČR)</i>
Ing. Marta REGNEROVÁ , CSc.	<i>(Katedra obchodu a financí, Provozně ekonomická fakulta, Česká zemědělská univerzita, Praha, ČR)</i>
doc. Ing. Jan SUCHÁČEK , Ph.D.	<i>(Katedra regionální a environmentální ekonomiky, Ekonomická fakulta, Vysoká škola báňská – Technická univerzita, Ostrava, ČR)</i>
Ing. Jan SVOBODA , M.A.	<i>(Oddělení pro studium moderní české filosofie, Filosofický ústav AV, Praha, ČR)</i>
doc. PhDr. Iveta ŠIMBEROVÁ , Ph.D.	<i>(Ústav managementu, Fakulta podnikatelská, Vysoké učení technické, Brno, ČR)</i>

CELKOVÝ POČET OBDRŽENÝCH VĚDECKÝCH ČLÁNKŮ:	16
CELKOVÝ POČET RECENZOVANÝCH VĚDECKÝCH ČLÁNKŮ:	16
CELKOVÝ POČET OSLOVENÝCH RECENZENTŮ:	24
- z toho vypracovali posudek / posudky:	23
- recenzenti odkud (2 státy, 12 měst, 18 pracovišť):	
ČR (20; 87 %) – <u>univerzity a vysoké školy</u> : Brno (UO – 1; VUT – 1), České Budějovice (JU – 1), Hradec Králové (UHK – 1), Liberec (TU – 3), Olomouc (UP – 1), Ostrava (VŠB-TU – 2), Praha (ČZU – 1; MU – 1; VŠE – 3; VŠMIE – 1), Zlín (UTB – 1);	
– <u>jiné instituce</u> : České Budějovice (HZS – 1), Jihlava (Gordic – 1), Praha (AV ČR – 1)	
Slovensko (3; 13 %) – <u>univerzity a vysoké školy</u> : Banská Bystrica (UMB – 1), Bratislava (EUBA – 1), Košice (TU – 1);	
- z toho se omluvili (z důvodu zaneprázdnění, nemoci, jiné odbornosti):	1
CELKOVÝ POČET OBDRŽENÝCH RECENZNÍCH POSUDKŮ:	32

Z toho recenzenti doporučili:	Sekce 1	Sekce 2	Sekce 3	CELKEM
- přijmout beze změn:	2	0	1	3 (9,5 %)
- přijmout po malé úpravě:	10	2	1	13 (40,5 %)
- přijmout po velké úpravě:	6	2	1	9 (28 %)
- odmítnout:	5	0	2	7 (22 %)
CELKEM	23	4	5	32 (100 %)

Pozn.: Všechny recenzní posudky jsou v tištěné podepsané i elektronické podobě k nahlédnutí v archivu redakce vydavatele.

CELKOVÝ POČET PUBLIKOVANÝCH VĚDECKÝCH ČLÁNKŮ: **10**
 CELKOVÝ POČET PŘÍSPĚVKŮ ZAŘAZENÝCH DO Č. 2/2014 – 7 (sekce 1); 1 (sekce 2); 2 (sekce 3); 2 (sekce 4); 8 (sekce 5): **20**
 DO SAZBY ČÍSLO 2/2014 PŘEDÁNO PO PRVNÍCH KOREKTURÁCH: 2. 7. 2014 (poté ještě jedny korektury)

CHARAKTERISTIKA ČASOPISU A POKYNY AUTORŮM

1 CHARAKTERISTIKA ČASOPISU

Časopis *Auspicia* je nezávislým recenzovaným neimpaktovaným vědeckým časopisem pro otázky společenských věd.

Je založen na **5 základních principech**:

- řádné a přísné recenzní řízení;
- mezinárodnost;
- otevřenost;
- výběrovost;
- kontinuální zvyšování kvality.

Je zaměřený zejména na **oblast řízení, správy, administrativy** (EU, státní správa a samospráva), sekundárně i na **další společenskovední otázky**.

Je vydáván jedenáctým rokem (od r. 2004) Vysokou školou evropských a regionálních studií (VŠERS) v Českých Budějovicích. Časopis založil prof. Dr. Josef Dolista, Ph.D., Th.D., druhý rektor VŠERS. Vychází čtyřikrát ročně. Je již zavedeným a renomovaným časopisem. Od 1. 1. 2008 je jeho šéfredaktorem PhDr. Jan Gregor, Ph.D.

V dosavadních 23 číslech bylo celkově otištěno cca 655 vědeckých a odborných článků a řada recenzí k otázkám fungování státní správy a samosprávy, EU, bezpečnosti apod. Všechna dosavadní čísla, redakční rada a další informace jsou k dispozici na webové adrese **http://vsers.cz/?page_id=729**.

Uveřejňuje **původní vědecké a odborné práce** s danou problematikou. V tomto smyslu akceptuje pouze příspěvky, které nebyly dosud publikované a nejsou přijaty k publikování v jiném časopise, o čemž autor předloží prohlášení.

Obsah časopisu je strukturován takto: nejprve příspěvky z oblasti **veřejná správa, řízení, administrativa**, vč. sféry evropské integrace, dále z oboru **bezpečnost a ochrana zdraví při práci, člověk – stroj**. Tuto základní kostru doplňují **vybrané příspěvky z dalších humanitních oborů**, jako např. jazykověda, historie, sociální politika apod. Čtvrtou částí časopisu jsou **recenze** a konečně poslední součástí je sekce **varia**, v níž se tisknou zprávy z

konferencí, vědeckých a odborných akcí, anotace, informativní texty, zmínky o jubileích vědeckých pracovníků apod.

Články lze publikovat **v šesti jazycích** (češtině, slovenštině, angličtině, němčině, ruštině a polštině). U každého příspěvku musí být před jeho odesláním redakci dodržena jednotná struktura a úprava textu (vizte níže pokyny pro autory). **PŘI NERESPEKTOVÁNÍ REDAKČNÍCH POKYŇŮ K ÚPRAVĚ PŘÍSPĚVKŮ SE PŘÍSPĚVKY AUTORŮM VRACÍ K DOPLNĚNÍ A ÚPRAVÁM.** První i druhé **korektury** všech příspěvků provádí pracovníci redakce, přičemž autoři i recenzenti mají příležitost se k nim vyjádřit (recenzenti navíc k zohlednění případných doporučených úprav).

Všechny zasláné příspěvky jsou podrobeny **nezávislému, oboustranně anonymnímu, objektivnímu, tajnému, avšak současně pro možné ověření transparentnímu recenznímu řízení.** Vždy dva externí oponenti dostávají k posouzení bezejmenný text a vyplní recenzní posudek. Oponenti tak neví, kdo je autorem textu (to se mohou dozvědět až po uveřejnění tohoto textu v časopisu, pokud onen text poznají) a oficiálně o tom nejsou nikdy informováni. Stejně tak se autor nedozví, kdo zpracoval posudek na jeho článek. Vybraný recenzent je vždy nejen z jiného pracoviště, ale většinou i z jiného města (či ještě lépe – státu) než autor a sám v časopise zpravidla nepublikuje. Recenzenti jsou odměňováni částkou 300,- Kč (ta se jim na konci roku zasílá na BÚ po podpisu dohody o provedení práce), autoři článků autorským výtiskem s jejich článkem. Takto profesionálně zabezpečené recenzní řízení odpovídá všem parametrům kvalitních recenzovaných (ale i impaktovaných) časopisů.

2 POKYNY AUTORŮM

Příspěvky lze redakci zasílat **v průběhu celého roku.**

Data uzávěrek:

- **1. číslo** – 1. 10.
- **2. číslo** – 1. 1.
- **3. číslo** – 1. 4.
- **4. číslo** – 1. 7.

Data vydání čísel:

- **1. číslo** – 1. 3.
- **2. číslo** – 1. 6.
- **3. číslo** – 1. 9.
- **4. číslo** – 1. 12.

Rukopisy zasílejte na adresu:

Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., Žižkova 4/6, 370 01 České Budějovice, e-mail: auspicia@vsers.eu, předmět: Auspicia, tel.: 00420 386 116 837.

Za výdaje spojené s uveřejněním vědeckého příspěvku v sekcích 1.–3. hradí autor částku **1 200,- Kč**, a to nejpozději do uzávěrky příslušného čísla převodem na účet vydavatele (VŠERS) u Oberbank AG České Budějovice č. 7000012206/8040, IBAN: CZ83 8040 0000 0070 0001 2206, BIC: OBKL CZ2X (zahraniční plátcí si poplatek za převod hradí sami), nebo v hotovosti na ekonomickém oddělení VŠERS. Variabilním symbolem je IČO autora a pracoviště. Do zprávy pro příjemce se uvede jméno autora / autorů a pracoviště.

STRUKTURA PŘÍSPĚVKU

Představuje formální členění v souladu s konvencí pro vědecké sdělení. Autoři by se měli držet **šablony**, k tomuto účelu speciálně předpřipravené, a do ní psát svůj článek. Tato šablona je ke stažení na http://vsers.cz/?page_id=729.

Nadpis (název článku) v jazyce českém (slovenském, anglickém, německém, ruském či polském) a anglickém – stručný, výstižný, poskytující jasnou informaci o obsahu článku (do deseti slov). Použít velká písmena, začínat od levého okraje. Jako první se uvede název práce v českém (slovenském, německém, ruském) jazyce, pak název práce v jazyce anglickém.

Jméno autora (autorů) článku se uvádí bez titulů, v pořadí – jméno, příjmení, např. Josef NOVÁK. Příjmení se v případě potřeby opatří indexem.

Abstrakt v českém (slovenském) jazyce. Jasně se stanoví cíl a metody výzkumu, stručný popis pokusů, průzkumů, výsledky a závěry. Rozsah 100 až 200 slov, tj. cca 15–20 řádků (Word – Panel nástrojů – Nástroje – Počet slov). Neopakuje se název článku, neuvádí se všeobecně známá tvrzení.

Klíčová slova v jazyce českém (slovenském) nemají přesáhnout 5 slov, řadí se od obecnějších ke konkrétnějším, navzájem se oddělují pomlčkou.

Abstract nejprve v anglickém (německém, ruském) jazyce. Platí zde stejná pravidla jako pro abstrakt v českém (slovenském) jazyce.

Key words – klíčová slova v angličtině (němčině, ruštině). Platí zde stejná pravidla jako pro klíčová slova v češtině (slovenštině).

Úvod – obsahuje nejn nutnější údaje k pochopení tématu, krátké zdůraznění, proč byla práce uskutečněna, velmi stručně stav studované problematiky. Je možné uvést citace autorů

vztahující se k práci, zejména z posledních let. Doporučuje se vyhnout rozsáhlým historickým přehledům.

Materiál a metodika – umožňuje zopakování popsaných postupů. Podrobný popis metodiky se uvádí tehdy, je-li původní, jinak postačuje citovat autora metody a uvést případné odchylky. Způsob získání podkladových dat se popisuje stručně.

Výsledky – zahrnují věcné, stručné vyjádření výsledků, zjištění, nálezů a pozorovaných jevů. Vedle tabulek se doporučuje používat grafů. Graf nemá být kopií tabulky, má vyjadřovat nové skutečnosti. Tabulky mají shrnovat výsledky statistického vyhodnocení (ne být přehledem jednotlivých měření). Popis výsledků má být věcný, obsahovat pouze faktické nálezy, nikoliv závěry a dedukce autora.

Diskuse – vyhodnocuje zjištěné výsledky, konfrontuje je s literárními údaji, zaujímá stanoviska, diskutuje o možných nedostacích. Srovnává je s dříve publikovanými údaji. Vyžaduje-li to charakter práce, je možné popis výsledků a diskusi spojit do jedné stati „Výsledky a diskuse“. Pokud to autoři považují za účelné, může být do příspěvku zařazen závěr.

Závěr – zahrnuje základní informace o materiálu a metodice, stručně vystihuje nové a podstatné znaky. Je nekritickým informačním výběrem významného obsahu příspěvku, včetně statistických dat, nikoliv jen jeho pouhým popisem. Má být psaný celými větami (ne heslovitě) a nemá překročit 10 řádků.

Podle uvážení autora je možné na tomto místě uvést poděkování spolupracovníkům.

Použitá literatura a informační zdroje – se uvádí pouze ta, která byla skutečným podkladem pro napsání příspěvku. Musí odpovídat současné platné normě.

Uvádění jednotlivých titulů v seznamu literatury – abecedně podle příjmení (prvního) autora.

Uvedení publikace zahrnuje:

1. velkými písmeny **příjmení** autora /čárka, mezera/ iniciála **křestního jména** /tečka, mezera/;
2. levá závorka, **rok** vydání, pravá závorka /dvojtečka, mezera/;
3. plný **název** kurzivou /tečka, mezera/;
4. **místo** vydání /dvojtečka, mezera/;
5. **název vydavatele** /tečka/.

Příklad uvedení publikace (monografie, učebnice atd.):

LATTIMORE, O. (1962): *Inner Asian Frontiers of China*. Boston: Beacon Press.

Uvedení článku z časopisu zahrnuje:

1. velkými písmeny **příjmení** autora /čárka, mezera/ iniciála **křestního jména** /tečka, mezera/;
2. levá závorka, **rok** vydání, pravá závorka /dvojtečka, mezera/;
3. plný **název** článku /tečka, mezera/;
4. **název** časopisu kurzivou nebo jeho obvyklá zkratka /čárka, mezera/;
5. číslo **ročníku** /čárka, mezera/;
6. číslo **sešitu** /tečka, mezera/ + pořadové **číslo** /čárka, mezera/;
7. zkratka **strany** s tečkou („s.“ pro češtinu, „pp.“ pro angličtinu, „S.“ pro němčinu, „c.“ pro ruštinu apod.), /mezera/;
8. první a poslední **strana** citovaného článku (mezi nimi pomlčka, nikoli rozdělovník (spojovník), bez mezer /tečka/).

Příklad uvedení článku z časopisu:

ŠTÍCHA, F. (1990): K syntakticko-sémantické konkurenci aktivních konstrukcí. *Slovo a slovesnost*, 42, č. 3, s. 183–192.

Uvedení článku ze sborníku zahrnuje:

1. velkými písmeny **příjmení** autora /čárka, mezera/ iniciála **křestního jména** /tečka, mezera/;
2. levá závorka, **rok** vydání, pravá závorka /dvojtečka, mezera/;
3. plný **název** článku /tečka, mezera/;
4. „**In**“ /dvojtečka, mezera/;
5. **editor/editoři** sborníku + „(eds.)“ /čárka, mezera/;
6. **název** sborníku kurzivou /tečka, mezera/;
7. **místo** vydání /dvojtečka, mezera/;
8. **název vydavatele** /čárka, mezera/.
9. zkratka **strany** s tečkou („s.“ pro češtinu, „pp.“ pro angličtinu, „S.“ pro němčinu, „c.“ pro ruštinu apod.), /mezera/;
10. první a poslední **strana** citovaného článku (mezi nimi pomlčka, nikoli rozdělovník (spojovník), bez mezer /tečka/).

Příklad uvedení článku ze sborníku / kolektivní monografie:

JANČÁK, P. (1997b): Mluva v severozápadočeském pohraničí. In: F. Daneš – J. Bachmannová – S. Čmejrková – M. Krčmová (eds.), *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha:

Academia, s. 239–249.

Uvedení článku nebo jiného příspěvku v elektronickém seriálu:

Příklady:

VŠETEČKA, R. (2008): *Český internet má rekord. Používá jej více než 6 milionů lidí.* [online]. Praha: iDNES [cit. 25. 5. 2008]. Dostupný z <http://technet.idnes.cz/cesky-internet-ma-rekord-pouziva-jej-vice-nez-6-milionu-lidi-p4l->

[/sw_internet.asp?c=A080226_105146_sw_internet_vse.](http://technet.idnes.cz/cesky-internet-ma-rekord-pouziva-jej-vice-nez-6-milionu-lidi-p4l-/sw_internet.asp?c=A080226_105146_sw_internet_vse)

KUBROVÁ, R.: *Nástroj online marketingu.* Ikaros [online]. 1998, č. 6 [cit. 25. 5. 2008]. Dostupný z <http://technet.idnes.cz>.

Odkazy v textu na použitou literaturu a informační zdroje za textem, práce s uvozovkami – vždy uvádíme iniciálu křestního jména před příjmením; odkaz na literaturu za článkem se pak uvádí v textu článku v závorce kulaté (bezprostředně za příjmením citovaného autora), nebo i hranaté (jen číslo, které se shoduje s pořadovým číslem příslušné položky v seznamu literatury, řazené abecedně).

Příklady:

J. Novák (2008) zdůrazňuje, že... (u parafráze nemusí být uvedena strana)

J. Novák (2008: 135) zdůrazňuje, že „*u přesné citace musí být uvedena strana*“.

J. Novák (2008: 135) zdůrazňuje: „*U přesné citace musí být uvedena strana.*“

„*U přesné citace musí být uvedena strana*“ (Novák 2008: 135).

„*U přesné citace,*“ říká J. Novák (2008: 135), „*musí být uvedena strana.*“

N. F. Alefirenko (Алефиренко 2005: 35) отмечает, что «...».

...zejména program Erasmus Mundus [5].

Address (kontaktní adresa za článkem) – se uvádí jako poslední údaj v příspěvku.

Obsahuje v tomto závazném pořadí:

1. řádka: titul(y) + jméno + příjmení (+ titul(y));
2. řádka: katedra / ústav
3. řádka: fakulta
4. řádka: univerzita
5. řádka: ulice + č.p., PSČ+ město (přesná adresa pracoviště (příp. bydliště))
6. řádka: stát
7. řádka: e-mail

Například:

ADDRESS & ©

prof. Ing. Jan NOVÁK, CSc.
Ústav managementu
Provozně ekonomická fakulta
Mendelova univerzita
Zemědělská 1, 613 00 Brno
Czech Republic
novak@mendelu.cz

Nadpis u recenze uvádějte takto (vše tučně, Times New Roman, velikost 14):

1. křestní **jméno** autora /mezera/ velkými písmeny **příjmení** autora /dvojtečka, mezera/;
2. plný **název** recenzované práce kurzivou /tečka, mezera/;
3. **místo** vydání /dvojtečka, mezera/;
4. název **vydavatele** /čárka, mezera/;
5. **rok** vydání /čárka, mezera/;
6. počet **stran** / čárka, mezera/;
7. **ISBN** /tečka/.

Příklad psaní nadpisu u recenzí:

Patrik MITTER: *Složená hybridní substantiva s prvním komponentem cizího původu v současné češtině*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2003, 190 s., ISBN 80-7044-554-8.

Kontaktní údaje autora za recenzí se uvádějí stejně jako v případě autora článku.

Jak uvádět svůj článek, otištěný v *Auspiciích*, v seznámech literatury?

Příklad:

NOVÁK, J. (2008): Současný vývoj českého hospodářství. *Auspicia*, 5, č. 1, s. 10–15.

TECHNICKÁ ÚPRAVA RUKOPISU

Způsob záznamu:

Rozsah: max. 5 stran

Elektronická podoba: **.txt, .doc, .rtf** na e-mail redakce (viz výše)

Způsob psaní textu:

Velikost písma: 12 pt, řádkování 1,5, formát A4, okraje 2,5 cm

Neoddělovat odstavce mezerami, pouze klávesou Enter.

Nestránkovat.

Mezitimulky neoddělovat mezerami.

Názvy kapitol a mezitimulky psát minuskami /malými písmeny/.

Jména píše v plném znění.

Nadpisy či potřebu zvýraznění textu – nepodtrhávejte.

Fotografie, ilustrace, loga (v časopise otištěny černobíle):

Na fotografii musí být v textu odvolávka.

Tabulky (v časopise otištěny černobíle):

Na tabulku musí být v textu odvolávka.

Závěrečné upozornění:

Autor odpovídá za jazykovou a gramatickou správnost textu. Redakce podrobuje rukopisy recenzím dle vlastního uvážení. Rukopisy, jejichž úprava nesplňuje uvedené požadavky nebo jsou v rozporu s etickými zásadami pro publikování, nebudou přijaty.

Sestavil Jan Gregor.

CHARACTERISTICS OF JOURNAL AND INSTRUCTIONS TO AUTHORS

1 CHARACTERISTICS OF THE JOURNAL

The journal *Auspicia* is an independent, reviewed, non-impact scholarly journal dealing with social sciences.

It is based on the **five following principles**:

- regular and strict review process;
- internationality;
- openness;
- selectiveness;
- continuous quality improvement.

It deals mainly with the **management sphere and the administration** (the EU, state administration and self administration); secondarily it concerns **other social-science questions**.

It has been published since 2004 by the College of European and Regional Studies (VŠERS). The journal was founded by prof. Dr. Josef Dolista, Ph.D., Th.D., the second rector of VŠERS. The journal is published four times a year. It is a well-established and renowned journal. PhDr. Jan Gregor, Ph.D. has been its editor-in-chief since 1st January 2008.

655 scientific and professional contributions and reviews have been published dealing with the function of state administration and self administration, the EU, safety etc. in 23 issues. All issues, the members of the editorial board and further information are available at http://vsers.cz/?page_id=729.

Original scholarly and professional papers are published in the journal. Therefore only contributions that have not been published before and have not been accepted to be published in another journal can be submitted. All authors are requested to submit a proclamation confirming that.

The content of the journal is structured as follows: first, there are contributions dealing with **public administration, management and administration** including the sphere of European integration, then there are contributions dealing with **safety and health protection at work-man – machine**. This basic structure is completed with **selected contributions from other**

humanities such as linguistics, history, social politics and so on. The fourth part of the journal is aimed at **reviews** and the fifth part is called **miscellaneous** where readers can find informative texts, reports from conferences and scientific or professional events there as well as annotations, notes on notable scholars' jubilees etc.

Articles can be published **in six languages** (Czech, Slovak, English, German, Russian and Polish). All articles must be structured and formatted in one way (see below instructions for authors). **IF NOT RESPECTING EDITORIAL INSTRUCTIONS, CONTRIBUTIONS ARE SENT BACK TO THEIR AUTHORS TO BE COMPLETED AND FORMATTED.** The first as well as the second **corrections** of all contributions are made by editorial staff. Authors and reviewers have the opportunity to express their opinions to the corrections (reviewers can also see how the authors took into account the recommended make-ups).

All delivered contributions are remitted to **independent, anonymous, objective, secret but at the same time transparent review process.** Two external opponents are given anonymous texts and fill in a review report. Thus the peers reviewing the contribution will not know who the author of the submitted paper is (they can learn it only after it is published in the journal) and they are never informed on that officially. In the same way, the authors never learn who reviewed their articles. Chosen reviewer comes always from another workplace and most of the time from another town, too (or from another country) and does not usually contribute to the journal. The reviewers are compensated with 300 CZK (which is sent to their bank accounts after signing the service contract at the end of the year). The authors of published contributions are rewarded with the author's copies containing their articles. Such a professionally supported review process relates to all parameters of quality reviewed (and impact) journals.

2 INSTRUCTIONS TO THE AUTHORS

The contributions can be sent to the editorial office **all year round.**

Deadlines:

- **1st issue** – 1st October
- **2nd issue** – 1st January
- **3th issue** – 1st April
- **4th issue** – 1st July

Publishing dates:

- **1st issue** – 1st March
- **2nd issue** – 1st June
- **3th issue** – 1st September
- **4th issue** – 1st December

Manuscripts please send to this address:

College of European and Regional Studies, o.p.s., Žižkova 4/6, 370 01 České Budějovice, e-mail: auspicia@vsers.eu, subject: Auspicia, tel.: 00420 386 116 837.

The authors of the papers (contributions) are to pay the amount **1 200 CZK** for the expenses connected with the publishing the scholarly contributions in sections 1–3. They are to do this by the closing of a certain volume either by means of the payment order transferred to the publisher's bank account No 7000012206/8040, Oberbank České Budějovice, IBAN: CZ83 8040 0000 0070 0001 2206, BIC: OBKL CZ2X (foreign payors pay the transfer charge by themselves), or they can pay it by cash at the economic department of College of European and Regional Studies. Registration numbers of authors' workplaces are variable symbols then. The information for payee involves the name of author / authors and workplace.

STRUCTURE OF CONTRIBUTIONS

Structure and formatting follow a formal structure according to the rules of scholarly works. The authors should follow the template made especially to suit this and write their contributions into it. The template can be downloaded at http://vsers.cz/?page_id=729.

Title (the title of the article) in Czech (Slovak, English, German, Russian, Polish) and English – a brief, concise phrasing giving the information on the content of the article (up to 10 words). It is necessary to use capital letters and to start writing at the left margin. First, there is the title of the work in Czech (Slovak, German, Russian) and then in English.

The name of the author (or authors) of the article is stated without academic degree in the following form: first name, surname, e. g. Josef NOVÁK. The surname can be stated with an index if necessary.

Abstract in Czech (Slovak). It clearly determines the aim and the methods of the research and it briefly describes tests, surveys, results and conclusions, i. e. in 100–200 words, app. 15–20 lines (Word – Options – Tools – Number of Words). The title of the article is not repeated, and well-known generalities are not stated.

Key words in Czech (Slovak) should not exceed by five in number, and they are ranged from the general ones to the more concrete ones, a dash is used to sort them.

Abstract first in English (German, Russian). There are the same rules as for the Czech (Slovak) abstract.

Key words in English (German, Russian). The same rules apply as for the key words in Czech (Slovak).

Introduction – it concerns the information necessary for understanding the topic, a short statement giving reasons why the article was written as well as a brief description of a problem. It is possible to add quotations of the authors relating to the article, especially the most recent ones. It is highly recommended to avoid giving comprehensive historical information.

Material and methodology – it enables repeating procedures mentioned above. A description of methodology in detail is stated when it is original otherwise it is sufficient to quote the author of the method and present possible variations. The way of data gathering which the article is based on is described briefly.

Results – it involves factual findings, briefly stating the results, findings and observed effects. Graphs are strongly recommended to be used besides tables. A graph should not be a copy of a table, it should depict new findings. Tables should sum up results of statistical evaluation (not every single measure). The description of results should involve factual findings rather than the conclusions or deductions of the author.

Discussion – it assesses the acquired results and compares them to literary data, and it makes statements and discusses any drawbacks. It compares them to previously published data. If it is needed according to the character of the article, the description of the results and the discussion can be made as one termed „Results and Discussion“. If the authors consider it useful, they can add the conclusion to the discussion.

Conclusion – it involves basic information on materials and methodology having been used, it emphasises new and significant effects, including uncritical information selection from essential content of the article, including statistical data. It is not only a description of the article. It should be written in whole sentence exposition and it should not exceed 10 lines.

Following the author's consideration, there may be a place for acknowledgments here.

Literature used and information sources – only such sources that the article is based on are stated. The form of statement must comply with current standards.

Listing the titles of sources – alphabetically according to surnames of the (first) author.

Citing an issue involves:

1st **surname** of the author in capitals /comma, space/ initial of **first name** of the author /dot, space/;

2nd in brackets, the **year** of publishing, brackets closed /colon, space/;

3rd full **title** in italics /dot, space/;

4th **place** of publishing /colon, space/;

5th **name** of the publisher /dot/.

Example of stating an issue (monography, textbook etc.):

LATTIMORE, O. (1962): *Inner Asian Frontiers of China*. Boston: Beacon Press.

Citing an article excerpted from a magazine involves:

1st **surname** of the author in capitals /comma, space/ initial of **first name** of the author /dot, space/;

2nd in brackets, the **year** of publishing, brackets closed /colon, space/;

3rd full **title** of the article /dot, space/;

4th **title** of the magazine in italics or its common abbreviation /comma, space/;

5th number of the **volume** /comma, space/;

6th number of the **copy** /dot, space/ + sequence number /comma, space/;

7th **page** abbreviation with a dot („s.“ for Czech, „pp.“ for English, „S.“ for German, „c.“ for Russian etc.), /space/;

8th the first and the last **page** of the excerpted article (with a dash between them, not a hyphen, without space /dot/).

An example of stating an excerpted article:

ŠTÍCHA, F. (1990): K syntakticko-sémantické konkurenci aktivních konstrukcí. *Slovo a slovesnost*, 42, č. 3, s. 183–192.

Citing an article excerpted from proceedings involves:

1st **surname** of the author in capitals /comma, space/ initial of **first name** of the author /dot, space/;

2nd in brackets, the **year** of publishing, brackets closed /colon, space/;

3rd full **title** of the article /dot, space/;

4th „In“ /colon, space/;

5th **editor/editors** of the proceedings + „(eds.)“ /comma, space/;

6th **title** of the proceedings in italics /dot, space/;

7th **place** of publishing /colon, space/;

8th **name** of the publisher /comma, space/.

9th **page** abbreviation with a dot („s.“ for Czech, „pp.“ for English, „S.“ for German, „c.“ for Russian etc.), /space/;

10th the first and the last **page** of the excerpted article (with a dash between them, not a hyphen, without space /dot/).

Example of stating an article excerpted from proceedings / a collective monography:

JANČÁK, P. (1997b): Mluva v severozápadočeském pohraničí. In: F. Daneš – J. Bachmannová – S. Čmejrková – M. Krčmová (eds.), *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Academia, s. 239–249.

Citing an article or another kind of a contribution in electronic form:

Examples:

VŠETEČKA, R. (2008): *Český internet má rekord. Používá jej více než 6 milionů lidí*. [online]. Praha: iDNES [cit. 25. 5. 2008]. Dostupný z http://technet.idnes.cz/cesky-internet-ma-rekord-pouziva-jej-vice-nez-6-milionu-lidi-p4l-/sw_internet.asp?c=A080226_105146_sw_internet_vse.

KUBROVÁ, R.: *Nástroj online marketingu*. Ikaros [online]. 1998, č. 6 [cit. 25. 5. 2008]. Dostupný z <http://technet.idnes.cz>.

Textual references to literature used or information sources after the text, the work with inverted commas – it is necessary to state the initial of a first name before a surname; literary references stated after the article are cited in the text in round brackets (just right after the surname of the quoted author) but they can also be cited in square brackets (it is just a number identical with the number of the appropriate item in the list).

Examples:

J. Novák (2008) concludes that... (paraphrases do not have to be accompanied with the number of the page)

J. Novák (2008: 135) emphasizes that „*an exact quotation must be accompanied with the number of the page*“.

J. Novák (2008: 135) stresses: „*An exact quotation must be accompanied with the number of the page.*“

„*An exact quotation must be accompanied with the number of the page*“ (Novák 2008: 135).

„*An exact quotation,*“ J. Novák says (2008: 135), „*must be accompanied with the number of the page.*“

N. F. Alefirenko (Алефиренко 2005: 35) отмечает, что «...».

...Erasmus Mundus programme particularly [5].

Address (a contact address after the article) – it is stated as a last item in the contribution. It contains the following:

1st line: academic degree(s) + first name + surname + academic degree(s);
2nd line: department / institute
3rd line: faculty
4th line: university / college
5th line: street + No, postcode + town / city (address of a workplace or a place of living)
6th line: country
7th line: e-mail

Example:

ADDRESS & ©

prof. Ing. Jan NOVÁK, CSc.
The Institute of Management
Faculty of Business and Economics
Mendel University
Zemědělská 1, 613 00 Brno
Czech Republic
novak@mendelu.cz

Please follow these instructions in writing the **title of the review** (everything in bold, Times New Roman, size 14):

1st **first name** of the author /space/ in capitals **surname** of the author /colon, space/;
2nd full **title** of a reviewed work in italics /dot, space/;
3rd **place** of publishing /colon, space/;
4th **name** of a publisher /comma, space/;
5th **year** of publishing /comma, space/;
6th number of **pages** /comma, space/;
7th **ISBN** /dot/.

An example of writing a title of a review:

Patrik MITTER: *Compound hybrid nouns with the first component of a foreign origin in current Czech.* Ústí nad Labem: The University of J. E. Purkyně in Ústí nad Labem, 2003, 190 pp., ISBN 80-7044-554-8.

Reviewers' contacts are stated in the same way as authors' contacts.

How to cite an article published in *Auspicia* in lists of literature?

Example:

NOVÁK, J. (2008): The Development of Czech Current Economics. *Auspicia*, 5, No 1, pp. 10–15.

PREPARATION OF THE MANUSCRIPT

The way of recording a text is as follows:

Extent: 5 pages maximum

Electronic version: **.txt, .doc, .rtf** via e-mail of editor's office (see above)

Follow these instructions how to type a text:

Font size: 12 pts, line spacing 1,5, A4 format, margins 2,5 cm.

Do not space the paragraphs, but use just the Enter key to distinguish them.

Do not type the numbers of pages.

Do not space the crossheadings.

The titles of chapters as well as crossheadings should be written in normal letters.

Names should be written in full.

Do not underline the titles or any other parts of the text that should be stressed.

Photographs, Illustrations, Logos:

There must be a reference to the photograph in the main text above.

Tables:

Every table must be referred to in the main text above it.

Final statement:

Every author is responsible for the linguistic and grammar correctness of their contribution. Manuscripts are submitted to the reviewers in through the editor's own discretion. Contributions which are not in compliance with the format requirements stated above or which are in conflict with the ethic publishing rules will not be accepted.

From Czech language translated by Christopher Erwin Koy.

ХАРАКТЕРИСТИКА ЖУРНАЛА И УКАЗАНИЯ АВТОРАМ

1 ХАРАКТЕРИСТИКА ЖУРНАЛА

Журнал *Auspicia* – это независимый рецензируемый научный журнал, предназначенный для обсуждения вопросов, касающихся общественных наук.

5 основных принципов журнала:

- тщательный и точный порядок рецензирования;
- международность;
- открытость;
- избирательность;
- постоянное повышение качества.

Он направлен главным образом на область деятельности общественных органов, **экономики, управления и администрирования** (Евросоюз, государственное управление и самоуправление), а также на **другие общественно-научные вопросы**.

Журнал издается одиннадцатый год (с 2004 г.) Высшей школой европейских и региональных исследований (VŠERS) в городе Ческе Будейовице. Журнал основал проф. Dr. Josef Dolista, Ph.D., Th.D., второй ректор VŠERS. Журнал выходит четыре раза в год, уже известен среди специалистов. С 1 января 2008 г. его главным редактором является PhDr. Jan Gregor, Ph.D.

В двадцати трех номерах было опубликовано примерно 655 научных и специальных статей и ряд рецензий, посвященных вопросам работы государственного управления и самоуправления, ЕС, безопасности и под. Все существующие номера, редколлегия и другая информация представлены на сайте http://vsers.cz/?page_id=729.

В журнале публикуются **оригиналы научной и специальной работы** по данной проблематике. В журнал принимаются только работы, которые прежде не были опубликованы и не готовятся к публикации в другом журнале, о чем автор предоставляет заявление.

Содержание журнала структурировано следующим образом: сначала работы из области **общественных органов, управления, администрации**, в том числе сферы

европейской интеграции, далее из сферы **безопасности и охраны здоровья во время работы, человек – техника**. Эту основу дополняют **избранные работы из других гуманитарных специальностей**, таких, как лингвистика, история, социальная политика и т. п. Четвертая часть журнала – это **рецензии**, и, наконец, последняя – это секция **«разное»**, где печатаются новости с конференций, научных и специальных мероприятий, аннотации, информационные тексты, напоминания о юбилеях научных работников.

Статьи можно публиковать **на шести языках** (на чешском, словацком, английском, немецком, русском и польском). Каждая работа перед отправлением в редакцию должна быть проверена на соблюдение единой структуры и оформления текста (смотрите ниже указания авторам). **ПРИ НЕСОБЛЮЖДЕНИИ РЕДАКЦИОННЫХ ТРЕБОВАНИЙ К ОФОРМЛЕНИЮ СТАТЕЙ РАБОТЫ БУДУТ ВОЗВРАЩЕНЫ АВТОРАМ ДЛЯ ДОПОЛНЕНИЯ И ИСПРАВЛЕНИЯ**. Первая и вторая **корректур** всех статей проводится работниками редакции, причем авторы и рецензенты могут высказать свое мнение относительно поправок (более того, рецензенты могут узнать, учли ли авторы их рекомендации).

Все присланные статьи подвергаются **независимому, анонимному, объективному, тайному, но при этом открытому для возможного контроля рецензированию**. Всегда два внештатных оппонента получают неподписанный текст и пишут рецензии на данную работу. Таким образом, оппоненты не знают, кто автор текста (могут узнать это только при опубликовании в журнале, если при прочтении вспомнят, что рецензировали именно эту работу), и официально никто об этом не информирован. Точно также автор не узнает, кто писал заключение на его статью. Выбранный рецензент всегда не только с другого места работы, но и в большинстве случаев из другого города (а что еще лучше – государства), и сам в журнале не публикуется. Рецензенты получают вознаграждение в размере 300 чешских крон (которое им в конце года посылается на банковский счёт при подписанном договоре о выполнении работы), авторы статей – экземпляр журнала с их работой. Такой профессиональный процесс рецензирования отвечает всем параметрам качественных рецензируемых журналов.

2 ИНСТРУКЦИИ АВТОРАМ

Статьи принимаются в редакцию **в течение всего года**.

Материалы должны быть присланы не позднее:

- **1 номер** – 1 октября
- **2 номер** – 1 января
- **3 номер** – 1 апреля

- **4 номер** – 1 июля

Даты выпуска номеров:

- **1 номер** – 1 марта
- **2 номер** – 1 июня
- **3 номер** – 1 сентября
- **4 номер** – 1 декабря

Рукописи присылайте на адрес:

Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., Žižkova 4/6, 370 01 České Budějovice, e-mail: auspicia@vsers.eu, předmět: Auspicia, tel.: 00420 386 116 837.

За затраты, связанные с опубликованием научной статьи в секциях с 1–3, автор выплачивает сумму в **1 200 чешских крон**, это должно быть сделано не позднее последнего срока принятия материалов в соответствующий номер журнала на счет издательства (VŠERS) в Oberbank AG České Budějovice č. 7000012206/8040, IBAN: CZ83 8040 0000 0070 0001 2206, BIC: OBKL CZ2X (иностранцы платят за перевод сами). Переменным символом является ИНН места работы автора. В графе «Сообщение для адресата» необходимо указать ФИО автора / авторов статьи и место работы.

СТРУКТУРА СТАТЬИ

Представляет собой формальное членение в соответствии с конвенцией о научной информации. Авторы должны придерживаться **типовой схемы**, специально подготовленной для этой цели, и по ней писать свою статью. Модель статьи доступна на http://vsers.cz/?page_id=729.

Заголовок (название статьи) на чешском языке (словацком, английском, немецком, русском или польском) и английском – краткий, точный, дающий ясную информацию о содержании статьи (до десяти слов). Использовать прописные буквы, начинать с левого края. Первым приводится название статьи на чешском (словацком, немецком, русском) языке, затем на английском.

Имя автора (авторов) статьи приводится без званий, в порядке – имя, фамилия, например, Josef NOVÁK. Фамилии при необходимости нумеруются.

Резюме на чешском (словацком) языке. Ясно определить цель и методы

исследования, его краткое описание, результаты и выводы. Объем – 100–200 слов, т.е. приблизительно 15–20 строк (Word – Панель инструментов – Сервис –Статистика). Не повторяется название статьи, не приводятся общеизвестные факты.

Ключевые слова на чешском языке (словацком) – не более 5 слов, от более общих к более конкретным, должны быть отделены друг от друга с помощью тире.

Резюме вначале на английском языке (немецком, русском). Здесь действуют такие же правила, как для резюме на чешском (словацком) языке.

Key words – ключевые слова на английском языке (немецком, русском). Здесь действуют такие же правила, как для ключевых слов на чешском (словацком) языке.

Введение – содержит самую необходимую информацию для понимания темы, краткое пояснение выбора данной темы, вкратце степень изученности проблемы. Можно привести цитаты авторов, относящиеся к рассматриваемой тематике, особенно последних лет. Рекомендуется избегать широкого исторического обзора.

Материал и методика – позволяет повторение описанных действий. Подробное описание методики приводится в том случае, если она оригинальна, разработана самим автором, в противном случае достаточно процитировать автора метода и привести необходимые отличия. Способ освоения фундаментальных данных описывается кратко.

Результаты – включает содержательное, краткое представление результатов, открытий, анализов, объектов наблюдения. Наряду с таблицами советуем применять графики. График должен быть не копией таблицы, а содержать новую информацию. В таблице обобщаются результаты статистического исследования (не перечень отдельных измерений). Описание результатов должно быть предметным, содержать только фактические открытия, а не умозаключения и догадки автора.

Дискуссия – оценка выявленных результатов, сопоставление их с литературными фактами, занятие определенной позиции, обсуждение возможных недостатков. Сравнение с ранее опубликованной информацией. Если этого требует характер работы, то можно описание результатов и дискуссию соединить в одну часть «Результаты и дискуссия». Если авторы считают это целесообразным, то может быть включено также заключение.

Заключение – включает основную информацию о материале и методике, сжатое

представление новых и существенных показателей. Является кратким изложением главных положений работы, в том числе статистических данных, а не только простым описанием содержания статьи. Заключение должно быть написано с помощью целых предложений (не конспективно), по объему не должно превышать 10 строк. По усмотрению автора можно также привести благодарность своим коллегам и др.

Использованная литература и информационные источники – приводится только та, которая действительно была основой для написания статьи. Должна отвечать современному действующему стандарту.

Оформление отдельных названий в списке литературы – в алфавитном порядке по фамилии (первой) автора.

Оформление издания:

1. прописными буквами **фамилия** автора /запятая, пробел/ инициала **имени** /точка, пробел/ инициала **отчества** /точка, пробел/;
2. левая скобка, **год** издания, правая скобка /двоеточие, пробел/;
3. полное **название** курсивом /точка, пробел/;
4. **место** издания /двоеточие, пробел/;
5. название **издательства** /точка/.

Пример оформления издания (монографии, учебника и т.д.):

LATTIMORE, O. (1962): *Inner Asian Frontiers of China*. Boston: Beacon Press.

Оформление статьи из журнала:

1. прописными буквами **фамилия** автора /запятая, пробел/ инициала **имени** /точка, пробел/ инициала **отчества** /точка, пробел/;
2. левая скобка, **год** издания, правая скобка /двоеточие, пробел/;
3. полное **название** статьи /точка, пробел/;
4. **название** журнала курсивом или его сокращение /запятая, пробел/;
5. номер **журнала** /запятая, пробел/;
6. номер **выпуска** /запятая, пробел/ + порядковый номер /запятая, пробел/;
7. сокращение **страницы** с точкой („s.“ для чешского, „pp.“ для английского, „S.“ для немецкого, „с.“ для русского и т. д.) /пробел/;
8. первая и последняя **страницы** цитированной статьи (между ними тире (не дефис), без пробела /точка/).

Пример оформления статьи из журнала:

ŠTÍCHA, F. (1990): K syntakticko-sémantické konkurenci aktivních konstrukcí. *Slovo a slovesnost*, 42, č. 3, s. 183–192.

Оформление статьи в сборнике:

1. прописными буквами **фамилия** автора /запятая, пробел/ инициала **имени** /точка, пробел/ инициала **отчества** /точка, пробел/;
2. левая скобка, **год** издания, правая скобка /двоеточие, пробел/;
3. полное **название** статьи /точка, пробел/;
4. „**In**“ /двоеточие, пробел/;
5. **редактор/редакторы** сборника /запятая, пробел/;
6. **название** сборника курсивом /точка, пробел/;
7. **место** издания /двоеточие, пробел/;
8. название **издательства** /запятая, пробел/.
9. сокращение **страницы** с точкой („s.“ для чешского, „pp.“ для английского, „S.“ для немецкого, „с.“ для русского и т. д.), /пробел/;
10. первая и последняя **страницы** цитированной статьи (между ними тире (не дефис), без пробела /точка/).

Пример оформления статьи в сборнике / коллективной монографии:

JANČÁK, P. (1997): Mluva v severozápadočeském pohraničí. In: F. Daneš – J. Bachmannová – S. Čmejrková – M. Krčmová (eds.), *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Academia, s. 239–249.

Оформление статьи или другой работы в электронном виде:

Примеры:

VŠETEČKA, R. (2008): *Český internet má rekord. Používá jej více než 6 milionů lidí*. [online]. Praha: iDNES [cit. 25. 5. 2008]. Dostupný z http://technet.idnes.cz/cesky-internet-ma-rekord-pouziva-jej-vice-nez-6-milionu-lidi-p4l-sw_internet.asp?c=A080226_105146_sw_internet_vse.

KUBROVÁ, R.: *Nástroj online marketingu. Ikaros* [online]. 1998, č. 6 [cit. 25. 5. 2008]. Dostupný z <http://technet.idnes.cz>.

Сноски в тексте на использованную литературу и информационные источники после текста, работы в кавычках – всегда приводим инициалы перед фамилией; сноски на литературу в тексте статьи могут приводиться в круглых скобках (непосредственно после фамилии цитируемого автора), или в квадратных (только номер, который соответствует позиции в списке литературы).

Примеры:

J. Novák (2008) подчеркивает, что... (при перефразировании не должна быть приведена страница)

J. Novák (2008: 135) отмечает, что «у точной цитаты должна быть приведена страница».

J. Novák (2008: 135) обращает внимание: «У точной цитаты должна быть приведена страница.»

«У точной цитаты должна быть приведена страница» (Novák 2008: 135).

«У точной цитаты,» говорит J. Novák (2008: 135), «должна быть приведена страница.»

N. F. Alefirenko (Алефиренко 2005: 35) отмечает, что «...».
...особенно программа Erasmus Mundus [5].

Адрес (контактная информация после статьи) – приводится как последний элемент работы. Приводится в обязательном порядке:

1. строка: звание (звания) + имя + фамилия (+ звание (звания));
2. строка: кафедра
3. строка: факультет / институт
4. строка: университет / высшее учебное заведение
5. строка: улица + порядковый номер, индекс + город (точный адрес места работы (или же места жительства))
6. строка: государство
7. строка: электронная почта

Например:

ADDRESS & ©

prof. Ing. Jan NOVÁK, CSc.
Ústav managementu
Provozně ekonomická fakulta
Mendelova univerzita
Zemědělská 1, 613 00 Brno
Czech Republic
novak@mendelu.cz

Название рецензии оформляется следующим образом (жирный шрифт, Times New Roman, размер 14):

1. **имя** /пробел/ **отчество** /пробел/ прописными буквами **фамилия** автора /двоеточие, пробел/;

2. полное **название** рецензируемой работы курсивом /точка, пробел/;
3. **место** издания /двоеточие, пробел/;
4. название **издательства** /запятая, пробел/;
5. **год** издания /запятая, пробел /;
6. количество **страниц** /запятая, пробел/ + сокращение **страницы** с точкой („s.“ для чешского, „pp.“ для английского, „S.“ для немецкого, „с.“ для русского и т. д.), /пробел/;
7. **ISBN** /точка/.

Пример оформления названия в рецензии:

Patrik MITTER: *Složená hybridní substantiva s prvním komponentem cizího původu v současné češtině*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2003, 190 s., ISBN 80-7044-554-8.

Координаты автора после рецензии приводятся таким же образом, как координаты автора статьи.

Как привести свою статью, напечатанную в журнале «Auspicia» в списках литературы?

Пример:

NOVÁK, J. (2008): Současný vývoj českého hospodářství. *Auspicia*, 5, č. 1, s. 10–15.

ТЕХНИЧЕСКОЕ ОФОРМЛЕНИЕ РУКОПИСИ

Объем: max. 5–8 страниц

В электронном виде: **.txt, .doc, .rtf** на электронную почту (см. выше).

Оформление текста:

Размер шрифта: 12, межстрочный интервал 1,5, формат А4, поля 2,5 см

Не отделять абзацы пробелами, только клавишей Enter.

Не нумеровать страницы.

Внутренние (промежуточные) заголовки – не отделять пробелами.

Названия глав и внутренних (промежуточных) заголовков писать строчными буквами.

Имена пишите в полной форме.

Названия с целью выделения в тексте – не подчеркивайте.

Фотографии, иллюстрации, символы:

В тексте на фотографию должна быть ссылка.

Таблицы:

В тексте на таблицу должна быть ссылка.

Заключительные замечания:

Автор несет ответственность за языковую и грамматическую правильность текста. Редакция отдает работы на рецензирование для собственного рассмотрения. Рукописи, чье оформление не выполняет приведенные требования либо противоречат этическим нормам для публикации, приняты не будут.

Перевод с чешского языка сделан Екатериной Анисимковой.

FORMULÁŘ NA PŘEDPLATNÉ ČASOPISU

OBJEDNÁVKA PŘEDPLATNÉHO ČASOPISU AUSPICIA V R. 2015

Recenzovaný neimpaktovaný časopis pro otázky společenských věd (formát B5, cca 150 stran, ISSN 1214-4967, 4x ročně). Roční předplatné činí 400,- Kč za 4 čísla. Číslo účtu VŠERS: Oberbank AG České Budějovice č. 7000012206/8040.

ODBĚRATEL

Titul
Jméno
Příjmení
Instituce
Ulice + č. p.
PSČ
Město
Telefon
E-mail
Fax
IČO
DIČ

V dne2014.

.....
podpis, razítko

Tuto závaznou objednávku zašlete prosím na adresu:

Radim JANEČEK
Knihovna
Vysoká škola evropských a regionálních studií
Žižkova 5, 370 01 České Budějovice
00420 383 839 550
knihovna@vsers.cz

JOURNAL SUBSCRIPTION FORM

ORDER OF THE SUBSCRIPTION OF THE AUSPICIA JOURNAL IN 2015

Reviewed, non-impact journal dealing with social science (B5 format, cca 150 pp., ISSN 1214-4967, four times a year). Annual subscription fee is 400,- CZK for 4 issues. Bank account of VŠERS: Oberbank AG České Budějovice č. 7000012206/8040.

SUBSCRIBER

Degree
First name
Surname
Institution
Street + No
Postal code
City
Telephone
E-mail
Fax
Ident. No

Inon2014.

.....
signature, stamp

Please send this form order to:

Radim JANEČEK
Knihovna
Vysoká škola evropských a regionálních studií
Žižkova 5, 370 01 České Budějovice
00420 383 839 550
knihovna@vsers.cz